

II
B, 302, 77
9.

der,
urje,
na.

30277, II, B.g.

07.

1022

125

11

Marjetica.

Izviren roman.

Spisal

ANTON KODER.

V Mariboru.

Založil pisatelj. — Tiskal J. M. Pajk.

1877.

Marjetica.

JZVIREN ROMAN.

Spisal
ANTON KODER.

V Mariboru.

Založil pisatelj. — Tiskal J. M. Pajk.

1877.

Margaretta

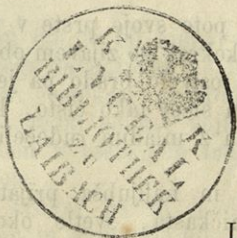
ZWITSEN ROMAN

Spiegel
ANTON KODER

V. Harbort

Verlag von Anton Koder

I.

Srakar je bil možak stare korenine. Šege in navade mladega ljudstva so se mu dozdevale vedno neumnost in ker se ni prišteval on k brezpačetnim, sovražil jih je prav iz srca.

Njegova oprava je bila, to se ve, prav priprosta. Nosil je po leti in zimi klobuk širokokrajevec, kakor iz kresilne gobe, in sicer brez traku, debelo hodnikovo srajco, rujave irhaste hlače do kolen na rudečih škrlatastih čez križ pripetih hlačnikih. Obuvala pa po leti niti poznal ni. Po zimi je natikal kvedraste črevlje z rujavimi golenicami, v katere je nastlal mesto nogovic ovsene ali režene slame. In nikedar ni ozebel v stopala. Povrh, in to le tedaj, kedar je burja tako pihala čez gorjance, da je cvililo pod nogami in je širokokrajnik nad mršavo glavo cvetel v ivji, kakor črešnja v majniku, je ogrinjal mezelanast višnjev od davnega deda pododovan plašč s širokim ovratnikom, a brez rokavov.

Kar se tiče ostale njegove zunanosti, bila je priprosta, kakor vse njegovo bitje. Lici in roki si je umil, kedar je po naključji prišel do vode.

Tedaj je pomočil kake tri pote svoje prste v tekočino in potegnil ravno tolikokrat po zijavem obrazu. Svojo ščetinasto, semtrtje osivelo brado pa je bril le ob sabotah popoludne in sicer tako čisto, kakor da bi se bil skušal v tem z mladim rudečeličnim farnim kaplanom.

Njegova najzvestejša in najljubša prijateljica je bila kratkocevna, turničkasta, svetlo okovana pipica. Va-njo je basal z mazincem desne roke ob novini in nedeljah dišeč tobak po pol srebrnega groša zavitek, sicer pa tudi semtrtje češminovo na peči posušeno listje, ali suho deteljo.

Zapravljivosti in potrate Srakar niti poznal nij. O tem je pričalo tudi njegovo stanovanje. Njegov ded, tretjega ali četrtega kolena nazaj v minulost, je postavil na rebri nad Beriškim selom kočjo iz smrekovih in borovčevih brunov.

Ker je bil tesar, zidar in krovec vse v eni osebi, mu to delo ni napravljalo mnogo preglavice. Debla je v bližnjem gozdu posekal, domu zvozil, grče in vejevje odstranil, pokladal je drug na drug zega in z lesenimi žreblji pritrdil. In če je veter semtrtje nedovoljen vhod poiskal, ga je urno z blatom, mahovjem in apnom zamašil. Streho pa je razprostrl iz reženih otepov, po grebenu in ob voglih jo je zavaroval z smrekovimi skorjami.

V tej palači se je rodilo potem in živelo nekaj Srakarjevih dedov, koliko vé on izračuniti na prstih ene roke. In tu je zagledal tudi on bliščečo luč tega sveta. Njegov oče, ki vže davnaj v grobu počiva, ga je bil gotovo tudi vesel, kakor vsak, kajti zago-

tovljen mu je bil njegov rod, ki bode gospodaril tu, ko njega davnaj več ne bode. Če se je stari Srakar morda čestokrat goljufal in motil v svojem življenji, tedaj se ni, kajti mladi Jurček mu je bil podoben v vsem, in tudi sedanji Juri mu ne dela sramote.

Srakar pa ni imel samo prijazne, dobro s panjači in suhljadjo notri do malih oken zavarovane koč, v obližji se mu je smehljal štirirazorni zelnik polen zelenjadi, nekaj solčnih rož, pelina, hrena, in v sredi celo gredica rožmarina, „nageljnov“ in raznega cvetličja. Čemu vse to in taka potrata, zvemo pozneje. Povrh se je prostirala za rebrijo še mala njivica sočivja in ječmena. V hlevu na zahodni strani koč pa ste meketali zjutraj na vse zgodaj dve dolgobradi, polnovimnati kozi.

Posled pa, kar je najimenitniše Srakarjevega imetja in kar smo zakrivali najdalje. Povedati moramo tudi, da naš Srakar nij samotaril v svoji koči. Imel je ob večerih, praznikih in nedeljah za družčino Marjetico, petnajstletno deklico.

Ljudje pa, ki so bili vže hudobni tedaj, kakor so baje še dandanes, zavidali so ga baje zaradi tega meneč, da je Marjetica prav lepa deklica, da so njeni črni lasje krasnejši od vaških deklic, njen obraz, oči in vse prijetniše od marsikatero posestniške hčere. Eni pa so se spozabili celó tako daleč, da so trdili, da baje Srakar niti oženjen ni bil po božjih in cerkvenih postavah, da je bila njegova ranjca tuja ženska, da sploh ne vedó, kaj bi rekli o Marjetici in njenem reditelju.

Poslednje pa je bila laž, kakor je mnogo, kar razdira vaška druhal pri kolovrati in kupi žganega. Srakar se je v svojem petindvajsetem letu zaljubil, v tridesetem nekje na tujem, ker mu je branil doma fajmošter, soseska in komisar in kedo vé kedo vse, po krščanski poročil, ter potem trideset let sladkost zakonskega življenja užival. Sad te skrivne sreče je bila Marjetica. Spolnila je stoprv šesto leto, ko so odnesli štirji možje mater tja med grobovje.

Srakar pa je potiskoval odslej svoje širokokrajne pokrivalo bolj na oči, hitreje je spuščal dim iz turničkaste pipe in malo je govoril. Marjetica je pasla kozi po rebri in po gošči vsak dan od jutra do večera.

Svojo mater, blago starko, katera jo je pestovala nekdam, je jedva poznala. Čutila se je toraj zapuščeno in samotno. S solzami v očeh je gonila kozi na pašo. Ob strmini je več potov naslonila roki v perišče in slonela kakor brez življenja in z mokrim pogledom se je vračala zvečer v očetovo kočo.

Oče je tedaj odložil širokokrajno pokrivalo, prislonil pipo na zapeček, vkresal ogenj na ognjišču, tekal bosopet okoli njega in pristavil ovsen sok za večerjo. Marjetica pa je vzela golido in šla molzt kozi. Med mleko pa so jej kropile več potov solzé, a sama ni vedela zakaj.

Srakarjeva večerja ni bila niti imenitna, niti dolgotrajna. Oče se je ščenil navadno na vežni prag, potegnil z žulavo desnico velik križ po ruja-

vem obrazu, Marjetica pa je sela na stolček in odgovarjala roditeljevi molitvi.

Po večerji je natlačil Srakar še eno pipo tobaka in spuščal s prekrižanima rokama med pripovedovanjem različnih dogodovč iz svoje minulosti cele oblake dima v lesene sajaste tramove nad saboj. Marjetica je med tem pripravila posodo in osnažila, privrgla še nekaj suhljadi na ognjišče, ter sela za kolovrat, ali vzela šivanje v naročje in poslušala očetove povesti. A to ni trajalo dolgo. Srakar je zgodaj legel k počitku in z zarijo vstajal. Ko so jele ugaševati zadnje žrjavčine zvezde na ognjišču, iztrkal je pipo ob palec leve roke, snel debelobjagodast molek raz lesenega žreblja pod svetim razpelom in pričela se je precej dolga večerna molitev.

Po molitvi je moralo biti vse tiho in mirno v hiši. Po leti je spal Srakar v senu nad kozjim hlevom. Taka postelja je najbolj zdrava, je trdil čestokrat, in tudi Marjetici je bilo to po volji. Tedaj je prižgala še več potov leščerbo, ostajala dalje pri delu, ali brala kaj iz življenja svetnikov. Poslednja knjiga je bila razun male pratike edina pri hiši. Srakar ni umel sicer na branje, a pratiko je imel v mazincu. O polnoči bi bil našel, kako vreme kaže, kedaj se prično pasji dnevi, kedaj prvi krajec, in vse druge imenitniše stvari.

Po zimi pa je bilo zopet vse drugače. Srakar ni ljubil mehkopernatega ležišča in ga tudi imel ni. Kako neki? Kuretine ni klal za kosilo in večerjo, v mesto ni hodil po kupčiji in tudi novcev bi bilo

škoda za tako potrato. Vrh široke zelenocinjaste peči je razprostrl štiri deske, pa tako, da je bilo vzglavje višje od vznožja. Tja je legel v rujavih irhastih hlačah, hodnikovi srajci. Širokokrajno pokrivalo ali pa tudi edina žulava pest mu je bila za blazino. Odeje pa niti potreboval ni, v peči je tlel namreč noč in dan grčav gabrov ali bukov panjač.

Jasno je tedaj, da je imela Marjetica v zimi dolgočasneje večere nego po leti. Precej po molitvi je šla v svojo kamrico in legla k počitku, a spala ni, kakor je navada bolj odrasli mladini. Premišljevala je čestokrat do polnoči in še dalje mnogo prav mnogo. A če bi jo bil vprašal kedo kaj, molčala bi bila morda, ne vedela bi odgovora. Več potov je tudi v postelji jokala. Ne vemo, ali zaradi tega, ker je bila sirota brez matere, ali ker je bil oče resen in navadno malo beseden, ali pa zaradi obojega. Kedo bi uganil to?

V Beriškem selu je navada, kakor baje povsod, da fantje v noči vasujejo pod okni s svojimi ljubici. Potem pa zapoje sredi vasi pod lipo v dol in gore odmevajočo fantovsko pesem.

Marjetica je čula več potov v svojo tiho kamrico tako petje. In tedaj je odslonila vselej oknice in poslušala. Marsikaterikrat pa jej je kanila solza na obraz, kedar je vtihnilo petje, kajti bilo jej je po vseči. In ko bi jo bil vprašal kedo zakaj, ne znala bi bila odgovora. Tako bi bile molčale baje vse ali vsaj polovica beriških deklic. Vendar polagoma zvedó vse, kaj je fantovsko petje sredi vasi, kaj pomenja ono, kaj neko skrivno, prav skrivno

čutilo v prsih. Vse to je zvedela polagoma tudi Marjetica.

II.

Dejali smo, da je Srakar zgodaj vstajal. Najprvo je poklical Marjetico. A več potov ga je celo ona prekosila. Potem je vzel raz police iz lončene sklede perišče ječmena lastnega pridelka in šel odpirat kočine duri. Pred pragom ga je uže klicala in čakala zbrana družčina, štiri čopaste pisane kokoši s svetlo spreminjavim petelinom na čelu. Srakar je dvignil tedaj perišče in vskliknil: „Oj, kaka lakota! Náte!“ in raztresel daleč na okrog zrnja. To pa je vedel dobro, zakaj dela takó. Med srakarjevo kuretino je bilo kakor povsod precej zavisti in nevošljivosti. Hud boj s trdimi kljuni se je vnel več potov za eno samo zrnice. In niti ponosen gospodar, petelin ni mogel pomiriti urno svoje družine.

Marjetica je kure prav rada imela. Več potov je ob požinkih nabirala na njivah ostalo klasje za nje. A petelin jej ni bil po godu. Čestokrat je dejala: „Oče, čemu je petelin? On sne za dve kokoši, ne koristi pa ničesar.“

Tedaj je Srakar pipo iz ust vzel, po tleh pljunil in pol smejoč, pol resen rekel: „Kaj ti veš?“ Včasih je pa tudi ob takih priložnostih z boso nogo po tleh poteptal in se zagrozil: „Takó je prav, takó mora biti!“ In Marjetica je vedela, da proti temu ni več ugovora, čeravno se jej je dozdeval petelin velika potrata pri hiši.

Po zajutreku, to je po vžitju sklede zavrelega kozjega mleka z nadrobljenim ovsenjakom, gnala je Marjetica kozi na pašo. Prej pa je raz stene snela svojo torbico, dela va-njo kos kruha za južino, več potov tudi knjigo „življenje svetnikov“ in odšla je po rebri in strmi za kozama.

Srakar je ostajal pri domu, to je, če je imel kaj opravka. A brez tega je bil redkoma. Umel je mnogo posla. Če je pošel eden, lotil se je družega. Največ zaslužka mu je dajalo vezenje košev in izdelovanje različnega hišnega orodja. Vaške gospodinje ga niso mogle dovolj prehvaliti zaradi njegove ročnosti. Vse kar je prišlo iz njegove roke, je bilo ugodno in prav. Kedar mu je pošlo tudi to delo, tedaj je vzel canjico, zakrivljen nož in odšel v gozd zelenih košatih jelk in smerek in nabiral je smolo.

Domá jo je čistil in kuhal na ognjišči in pri fari prodajal za drage denarje.

Novcev ni zapijal nikedar. Krčma mu je bila tuja, hranil jih je varno, a nihče ni vedel, kje. In ljudje so trdili, da je Srakar precej petičen.

Nedelja je bila pri Srakarjevih vedno svet, prazničen dan.

Vže v soboto popoludne je smela prignati Marjetica nekaj ur prej kozi domu. Tako je hotel Srakar in tako se je tudi godilo. Potem se je pričela priprava za prihodnji dan. Marjetica je morala vzeti posodo in hajdi k studencu po vodo. Potem je snela oknica in ja spirala v tekočini. Po leti je muh in prahú dovolj povsod, tudi pri Srakarjevih

ni bilo drugače in vse to zahteva skrbnega čiščenja. Tudi vežne in hišine duri so morale biti lepo omite. Oče tega sicer ni veleval, še celo trdil je, da jim prevelika mōča škoduje, da se krivé in pačijo, a Marjetica jih ni mogla videti takovih, in njena je obveljala. Reditelj jej ni ugovarjal.

Kaj pa jedilna posoda in v kotu tri zastarele podobe, zadnje večerje, svetega Boštijana, očetovega patrona polnega pušče in svete Katarine z velikanskim kolesom? Vse je moralo biti čisto in obrisano. Javorjeva miza semtrtje s črvivimi poti preorana in trije enaki stoli z naslanjači in vrezanimi imeni izveličarja in božje porodnice, pa so se lesketali kakor novi, in so bili takó beli, da bi z očali ne bil našel madeža na njih. Ko je Marjetica pospravljala in čistila pohištvo, vrgel je Srakar koso in grablje čez ramo, zadel paličast koš in odšel na njivo, kjer je ukosil nekaj detelje za kozi. V nedeljo jutro namreč ni gonila Marjetica na pašo, kozi pa stradati niste smeli.

Prišedši domu, je sedel in obril svojo ščetinasto brado in sicer brez ogledala. Marjetica mu je morala pogladiti hodnikovo, a belo srajco ter popraviti in urediti, kar je bilo še potreba.

Sam pa je vzel raz zapečka črevlje z visokimi golenicami, je očistil in namazal z mastjo, kajti ob nedeljah ni hodil bos, kar smo pozabili poprej povedati. Saj bi pa tudi ne bilo lepo in spodobno, v nedeljo v cerkvi ali pred cerkvijo postajati z bosimi nogami in prižigati s kresilno gobo pipo tobaka in se pomenkovati s sosedi in farnimi gospodarji.

V nedeljo jutro je bilo pri Srakerjevih najprijetniše. Gospodar je hodil k jutranjemu opravilu božjemu. Marjetica pa je ostajala sama doma. A imela je dela čez glavo. Sama ni vedela, kaj bi bila prijela prej v roko. Kozi ste meketali na vse zgodaj. „To je pa silna lakota“, je dejala mlada gospodinja; zgrabila je iz košeka pred hlevom polno naročje zelenjadi in jo stresla živalima, da je kar šumelo med rokami. In ko je stopila iz hleva, bila je zopet kuretnina pod nogami, ter se jej je zaganjala v predpasnik, poragljevala in pogledovala tako milo va-njo, kakor bi hotela reči: „ali ne veš, kaj nam je treba?“ Zdaj je bilo treba skrbeti za kosilo. Ko je končano božje opravilo, mora ono uže na mizi stati, če ne, ni povšeči očetu. A kedar se človeku mudi, ne gre mu rado urno izpod rok.

Marjetici je večkrat nagajal ogenj. Gobe ni mogla vkresati, in suhljad se jej je zdela predebela in sama ni vedela, kaj ni vse po godu. A nekoliko je bila tega tudi sama kriva, kajti več potov se je zamislila, kakó lepo in prijetno bode, ko pojde v cerkev, kako pred cerkvijo, koga bode videla ondi, kedo bo gledal za njo. Mladost je vedno domišljava, in zakaj bi Marjetica ne bila. saj to baje ni greh, ali vsaj velik ne.

Po kosilu se je pričelo stoprv pravo veselje. Tedaj je hitela Marjetica v svojo kamrico in odprla shrambo prazničnih oblek.

Mnogo jih res ni bilo, svilnatih in volnatih niti poznala ni. A to nič ne de. Edino rudeče krilce z višnjevimi trakovi in pisanim predpasnikom,

jo je veselilo bolje kot milijonarke cele dvorane z zlatom in srebrom pretkanih.

Pa jo je bila tudi radost gledati, ko je bila opravljena. Vrhu črnih v dolgih kitah se razsipavajočih las, ogrnila je snežnobelo pečo, katero je poddovedala po materi in sama prestrojila za-se. Na prsi je pripela pol svilnat in še prav nov pisan robec, kakoršnega so imele po navadi vse vaške deklice, a nobeni se ni podajal takó, kakor ravno njej. Izpod rudečega krila so se videle snežnobeke nogovice in črni črevlji z višnjevimi trakovi. Takó je bila njena oprava končana. Pri odhodu ni pozabila nikedar zlatovezanih molitevnihih bukvic, katere je zavila verno v žepen robec, da bi ne bile kaj na škodi.

Ko se je poslovila od očeta, je Srakar postopil vselej na prag za njo, in srce se mu je smehljalo od veselja, ko jo je videl šumeti tako po zeleni stezi, kakor mlado bogato nevesto. Več potov se je vtopil pri tem tako globoko, da je pozabil goreče pipe, ki mu je vgasnila, in semtrtje si je vtrnil z žulavo desnico solzo iz mrklega očesa. Marsikedo bi prašal morda, čemú? A to le tisti, ki ne pozna sladke očetove ljubezni. Srakar je ljubil namreč svojo Marjetico čez vse, čeravno tega ni očitno kazal nikedar. Kedo bi pa bil mogel nerad imeti takega angelja, kot je bila ta Marjetica?

Ko je stopala Srakarjeva hčerka tako po cerkveni poti, so ljudje kar zmajevali z glavami, takó jim je bila povšeči. Stare matere in ženice pa kar umeti niso mogle, kako da se more oblačiti Marjetica tako praznično, ker je sirota brez matere.

Kaj pa stoprv, ko pride Marjetica pred cerkev. Vže od daleč jej vdarja rudečica v obraz, ko zagleda ondi cele gruče ljudi, mladenčev, resnih možakov, opravljenih ženic in tam ob strani svojih vaških znank in družic. Saj pa tudi ni majhena stvar in tako lahka, iti mimo vseh, pozdraviti to, z ono nekaj besed govoriti, tej pohvaliti novo lepo obleko itd. A to še ni največe hudo. Ko bi le tamkaj vaških fantinov ne bilo. Poslednji namreč takó globoko pogledujejo v oko in namežikujejo in ona sama ne ve zakaj. Kako bi bilo tudi drugače? Marjetica je stara stoprv petnajst let. Nasprotno pa bi jej tudi ne bilo prav, ko bi manjkalo nekoga med mladenči. Sramuje se sicer takih misli, a drugače ne more in ve zakaj. Samo to misli, da to ni greh, kako neki? Mladost je baje vsa enaka, hoče in noče in Marjetica je bila tudi mlada.

III.

V nedeljo popoldne po južini si je dal navadno Srakar prinesiti svoj trinogati stol pred hišo pod črvivo široko vejačo tepko. Semtrtje je legel tudi kar po trebuhu na travo, kakor da bi zelenje in zemljo študiral pod saboj. A naravoslovec Srakar ni bil. Le svoje dogodbe in izkušnje je razkladal v takih prilikah in pipo tobaka je kadil. Marjetica pa je morala po kuhinjskih opravkih priti k njemu in sesti poleg njega, da je bil krajši čas.

To so bili najlepši trenotki našima znancema. V nedeljo je navadno vse veselo, če ne pa se dela, ali vsaj poskuša pozabiti žalnih spominov dolzega

tedna. Radoval se je tudi Srakar z Marjetico. In kako bi se ne? Stoletna tepka ju je tako prijazno senčila in obetala na jesen obilo sadú. Onda na desno se jima je priklanjal zlati ječmen in sredi njega je kimala rudeča purpora, ob kraji pa pisan kokolj. Prijazni ščinkovec je speval nad njima na veji, bečele so šumele, metulji so kriljali okrog, od daleč je šumel gorski potok, oglasala se je kukavica in proti večeru zlatokljuni kos.

Srakar je sicer malo govoril. Ljubezen do edinega otroka je vedel skrivati, kakor skrivamo drago kamenje, zlatnino in srebernino, ter jo pokažemo le ob velicih praznikih in slovesnostih. A danes se mu je razvezal jezik. In ko se mu pogasi celo pipa, vtekne jo v hlačni žep in začne govoriti tako le:

„Marjetica, ravno danes si spolnila svoje petnajsto leto. To je za te jako imeniten dan, tem bolj, ker čutim, da me ne bodeš dolgo imela. Jaz mislim, da pojdem kmalu za materjo.

Kedar grem v goro po drva ali smolo, čutim bolečine in slabosti v prsih, naduha me muči. In kedar stopam ob nedeljah v dolino k svetemu opraviću, tresejo se mi noge in omagujejo.

Od meseca do meseca sem slabeji. Enkrat pa izginem, kar nenadoma.“ Pri teh besedah zamre Srakarju glas. Da bi zakril tudi solzo, ki se mu vtrne v tej priči v očesu, obrne se v stran, izvleče tobačni mehur in natlači v novo svojo pipico. Marjetica mu pa mora prinesti raz police pozabljeno kresilno gobo.

„Skrbeti mi je,“ nadaljuje Srakar potem, ko puhne kake tri pota gostega dima v tepkino vejevje, „kako bode s teboj, kečdar mene več ne bode. Matere se jedva spominjaš. Škoda je za te in še velika, da se nisi izučila gospodinjstva v njenem varstvu, kajti umna gospodinja je bila. Mnogo sem ti pravil sicer tudi jaz in te svaril. A mož je le mož, uk mu ne gre tako iz pod rok, kakor materam. Mnogo ti je treba še vedeti.“

Marjetica pobesi obraz pri teh besedah in milo prav milo se jej stori notri v prsih. Najrajši bi se zjokala kot malo dete. A očeta noče žaliti. Še bolj se toraj premaguje z vsemi močmi a naposled pravi: „Zakaj bi umrli ravno zdaj, oče? Lehko še živite. Glejte, jaz sem mlada, kakor pravite, lahko vam mnogo pomagam in polajšam; kar recite in zapovejte mi, pa je!“

„Marjetica, ti si dobro dete, a vendar ne veš, kaj praviš. Tvoj oče se je mnogo trudil nekedaj, mnogo več slabega vžil kot dobrega, a učakal je današnjega dne, ker je bil zmeren in delaven. Tako stori tudi ti in hvaležna mi bodeš nekedaj. Vendar ženska je slaba stvar, več potov jej je potreba krepke moške podpore. Take sicer še nimaš ti, a dobiš jo, če marljiva ostaneš.“

Marjetica zadnjih besedi ni umela prav. A spomnila se je nočnega fantovskega petja sredi vasi, videla je v duhu kopico mladenčev v nedeljo pred cerkvijo in lahko je zarudela v lice, kakor da bi hotela skriti misel, da bi tudi ona imela rada kaj tacega, čeravno bi ne vedela povedati, zakaj.

Kakor bi opazil Srakar skrivnosti svojega otroka, pravi potem: „Če hočeš biti srečna, Marjetica, spominjaj se vedno besede svojega očeta, akoravno je star, ubóžen, hodi bos, ti pa si mlada in prijetnega lica. Materne in domovinske šege in navade pa naj ti bodo svete!

Tvoja ranjca mati je nosila raševno in platneno obleko. Lepotičja in razvajenosti ni poznala, a bila je srečna, zadovoljniji morda od prve vaške.

Ker me razumeš zdaj in si stara dovolj, povedati ti hočem vse na tanko, kako je gospodinjala in ravnala ona. Ti me pa poslušaj in stori enako.

Z jutraj je vstajala s solnčnim vzhodom. Ko je bila opravljena jutranja molitev, pokropila je z blagoslovljeno vodo stanico in vežo in jo prekrizala. Potem je hitela k živali. Koze so jo poznale kar po hoji, in kuretina je kakor piš prihitela k njej.

Saj je imela pa tudi vedno in povsod dobro in prijazno besedo, in vse je šlo v slast, kar je prišlo iz njene roke. Pa kako zmerna je bila in varčna. Niti zrnce se ni potratilo pri kuretini, niti bilka pri kozah. Srednja pot je zlata pot, je dejala vedno. Kar se pa tiče pričnosti in reda, pa jej nihče ni bil enak. Ob gotovi, nespremenjeni uri se je vstajalo, molilo, jelo, se je krmila žival, snažilo pohišstvo, delalo in počivalo, kakor da bi bilo zmerjeno vse, kakor po urinih kolesih.

In koliko koristi nam je dajalo vse to. Vse se je čudilo in nas zavidalo. Če so valile vse vaške kokoši drugi in tretji dan, naše so slednji, če so iz-

rejale vaške koklje hroma in bolehnna piščeta, pri nas jih je bilo polna veža in niti eno ni poginolo, niti enega ni skobec odnesel. Povsod je bilo gospodinjino oko.

Kaj pa koze? Povedati ti moram, da smo jih imeli tedaj navadno štiri ali pet, rujave, lisaste in bele, a vse so bile lepo rejene, lepo očejene. Pa kaka vimena so imele? Če ni bilo dobiti niti žlice mleka v vsi vasi, pri nas ga je bilo dovolj. In lep denar smo dobivali za-nje.

Koliko pa je imela ranjca mati družih lepih in domačih navad, ki so kinč vsaki gospodinjji. A bojim se, da bi bilo preveč, ko bi ti pripovedoval danes dalje. Dovolj naj bode. Drugi pot več o tem.“

Med tacimi pogovori mine prvo nedeljsko popoldne Srakarju in Marjetici, kar smo se seznanili mi z njima. In nihče ne more trditi, da bi ne bilo prijetno, čeravno so bili očetovi nauki resni in spomini otožni. A taki morajo baje biti.

Tisti večer pa Marjetica ni mogla pozno zatisniti očesa. Na pol opravljena je slonela v svoji spalnici na postelji in zrla v tiho z mesečino oblito dolino, v domačo vas in njena bela poslopja in razne misli so se jej drvile po glavi. Najbolje pa se je spominjala ranjce mamice, ki je bila tako blaga žena in trdno je sklenila, da bode ravnala tudi tako, kakor je ona in srečna bode.

Med tem pa so se zbrali tamkaj pod vaško lipo zopet veseli fantje, povzdignili glas in zapeli tisto pesem, ki pravi:

„Čez to ravno polje
Ino čez travnike
Pa ravne so steze,
Po njih moj ljubi gre“.

In Marjetica se je zgenila pri tej pesmi. Pozabila je ranjce matere in očetovih naukov, in na prsi se jej je vleglo nekaj tako sladkega in tako tesnega. Vedela pa ni, kaj je to. Poznala ni sveta, bila je stoprv petnajstletna, srečna Marjetica.

IV.

Drugo popoldne je Marjetica kar v eni sapi prihitela raz pogorja domu. Hiteti je morala, kolikor je mogla s svojimi bosimi nogami in mnogokrat je zadela in se spodtaknila ob ostro kamenje in korenine, da bi se bila na glas zajokala, ako bi bilo to kaj pomoglo.

Vsega tega pa ste bile krivi kozi, ki ste videč, da se jame nenadno temniti nebo, da se čuje tam od daleč vže grmenje, da se krešejo bliski, vsa znamenja bližnje hude ure, zaprskali, se dvignili na zadnji nogi in jo vdrli, kakor veter, po rebri proti domu. —

Marjetica s početka niti vedela ni, kaj to pomeni in bila je preplašena. Zastonj je klicala sicer tako prijazni in krotki živalici, zastonj jima ponujala ostanke svojega jutranjega ovsenjaka. Niste je poslušali in se zmenili za njo, in ona je morala hiteti za njima.

Dospevši vtrojena in boječa domu, zakliče Marjetica očeta in mu potoži svoje gorje. Srakar, ki je

ravno na ognjišču smolo kuhal in jo gnjetil v male pogačice, po srebrnem grošu druga k drugi, se je nasmejal pri tem in hitel na prag.

„Kaj pa je, Marjetica?“ vsklikne, ko zagleda svojega preplašenega in objokanega otroka.

Marjetica ne odgovori, temuč le pokaže s prstom na nebó.

Srakar položi zdajci žulavo desnico na čelo, pogleda v oblake in pravi: „Huda ura se bliža. Prav je, da si prignala domu, še treskalo bode, če ne prepodi zvonjenje nevihte.“

Potem pa še pristavi: „Zdaj pa le urno, Marjetica, ubogaj in stori vse, kar ti velim. Tako so namreč delali ranjca mati in nikedar ni bilo nesreče pri hiši, nikedar ni treščilo v naše sleme, nikedar ni pobila toča na naši njivi. Najprvo zapri hlev in kozama vrzi nekaj perišč kresne praproti za nasteljo. Potem urno po blagoslovljeno vodo svetih treh kraljev, v omarici v tvoji spalnici jo najdeš. Ž njo pokropi dvorišče, vrt, vse pohištvo, potem pa še kozi. Pa kedar jima daješ piti, pokropi tudi pijačo. Vmes pa ne hodi tako tja v en dan. Oče naš pomoli za dober namen in za srečno uro in pristavi:

„Beži, beži hud vihar,

Voljno sprejmi ta moj dar!“

Ko stoji tako Srakar pred kočo razoglav, bosopet in z zavihanimi rokavi, kajti kuhal je ravno smolo, ter ukazuje kakor vojskovodja neštevilni množici, kaj se ima zgoditi, kaj ne, kako naj se vede, kako ne, hiti preplašena Marjetica v kočo, kakor se jej

je velelo. Med potjo pa se pobožno prekriža in ponavlja prejšnje očetove besede.

Med tem pa se jame nebo vedno bolj in bolj temniti. Grmenje se vže čuje prav od blizo. Bliski švigajo, kakor goreči biči po zraku; posamezne debele kaplje jamejo podati na Srakarjevo čelo.

To ga vzdrami. In kako zbledi, ko se spomni, da ima pristavljeno vrelo smolo na ognjišču. Ob hudi uri namreč ne sme biti živega oglja v peči. Ogenj vleče ogenj na se in potem bi v ognjišče treščilo. Kakor bi trenil, plane torej Srakar v vežo in vrže pol vrča vode v žrjavico. Med tem pa pozabi na smolo, kajti s komolcem jo v naglici prevrne in si zakrivi za precej grošev škode.

Ko prihiti Marjetica z blagosloveno vodo, vže treska zunaj, grmi in lije ploha, da je groza. Srakar jej ne pusti na plan, temuč sam raz praga vrže nekaj pesti vode okoli sebe.

Potem pa duri urno zapre, potegne zapah iz line in vsklikne: „Marjetica, moliva; ali ne čuješ? cerkovnik v vasi „klebeštra“ in pozvanja zapored z vsemi zvonovi hudi uri, in oče župan streljajo v oblake!“

Marjetica hiti po lesen molek v stanico in jame prebirati otemnele, kakor črešnje črnice debele jagode. Stoprv zdaj se spomni Srakar najimetiše stvari: suhe oljkine veje od cvetne nedelje, ki je vtaknjena na steni za svetim razpelom.

Oljka je najboljši pomoček v hudi uri, je trdil vedno Srakar. Urno jo torej prinese, vzeme pol vbitega piskra, vrže nekaj ostale žrjavice vanj in

nalomi povrh na drobno oljkino vejo. In kaj še, Marjetica mu mora prinesti raz police nad pečjo posušeni tavžent rož, marijinih las in brinjevega cveta. To je vse imenitno za brambo nesreč.

Ko naloži Srakar vsega tega kar na kopiček na žrjavico, odpre široka zijava usta in jame na vso moč pihati in oživljati ogenj.

Kmalu se jame dvigovati dišeč, prijeten, pravi Abeljnov dim raz piskra in Srakarju zažari veselja in upa obraz.

„Ali vidiš, Marjetica?“ vsklikne posled, „to bode pomagalo.“

„A moliva, moliva tudi, in za manoj hodi!“ pristavi potem.

Tako dirja Srakar razoglav, bosopet in z razgaljenimi prsi od shrambe do shrambe in kadi povsod. Marjetica pa teka z molekom za njim, moli na glas in ponavlja besede:

„Beži, beži hud vihar

Voljno sprejmi ta moj dar!“

Oče pa jej pobožno in častitljivo odgovarja.

A kakor bi ne čulo visoko nebo danes take molitve, kakor da bi bil zastonj ves trud in daritev, divja vihar brez prenehljaja zunaj. Oblaki so zdaj temni kot noč, zdaj svetli kot bi bila nebesa odprta. Zdaj se pode dalje, kako da bi se podiral svet, zdaj se ne ganejo, kakor bi bili pribiti in privezani. In o solncu niti sledú ni, le bliski švigajo in vdarjajo na vse strani, kakor da bi se bojevale v strašnem dvoboju svetle zvezde in premagane padale na zemljo.

In tla, kako so prepluta z vodo. Cela jezera se zbirajo v dolinah in še vedno lije. Raz pogorja se vale rujavi grmeči valovi in tirajo kamenje, pesek in celo izruvana, izkoreninjena drevesa s seboj. In zelena črešnja, široka tepka se zvija in priklanja, kakor bilka na polji. Zdaj in zdaj mora omagati in se zgruditi na tla. In tamkaj zlat ječmen, rumena pšenica in rudeča detelja, kako je pobito vse na tla, kako se ponižuje bolj in bolj. Pa še vedno lije in lije, treska in grmi. V mes pada posamezna kakor orehi debela toča. In v turnu bije zvon in ječi, vse beži, vse se stiska v varno zavetje, vse je zmešano, v neredu, preplašeno, spremenjeno. To je pravi sodnji dan.

Srakar pogleda bledega obraza bolj od strani in boječe skozi malo oknice in moli in dviga roki. Marjetica pa se trese na vsem životu in se ne gane za stopinjo od njega.

Zdaj vgasne žrjavica v črepinji in oljka in suhe rože pogore do čistega.

„To je prav, to je dobro znamenje, zdaj bode bolje“, vsklikne zopet vesel Srakar in se ozre skozi okno.

In v resnici, grmenje ponehuje, ploha se vstavlja, bliski so redkeji. Svetliti se začne, oblaki se jamejo trgati, bele megle se vlačijo, kakor strahovi okrog. Vže požari posamezen solnčen žarek, a zopet vtemni. Le šumenje lijakov in divjih potokov je vedno silovitiše.

Zdaj položi zopet Srakar dlan na bledo, kuštravo čelo, pogleda na nebo in pravi: „Glej Mar-

jetica, glej, vže je vse dobro. Ali vidiš, mavrica vstaja ondi, pa kako pisana in svitla je. Tako lepe nisi videla še nikedar, jeli da ne?“

„Saj je res, oče, pa kako velika in mnogo-barvna je, pa žari se kakor mašni plašč pred oltarjem“, vsklikne vesela Marjetica. „Pa zakaj, oče, ima toliko barv, rudečo, rumeno, zeleno, višnjevo in sama ne vem, kakove še, le pogledajte jo sami“, pristavi potem. „Toliko jih ima, kolikor je človeških rodov na zemlji, je trdila ranjka mati, Marjetica, in po smrti se preselimo na njo“, odgovori modro oče, potegne še kaka dva pota po zamišljenem čelu, kakor bi si hotel izbrisati zadnjo misel na hudo uro raz njega, pobere pipico, ki mu je pala med molitvijo na tla ter gre vežne duri odpirat.

V.

Proti večeru je bilo nebo zopet jasno, kakor ribje okó. Tedaj nasadi Srakar širokokrajnik, ki je do sedaj pozabljen poleg ognjišča odrešenja čakal, na glavo, prime Marjetico za roko in pravi: „Pojdiva ven na polje in pogledjva, koliko je škodila nevihta!“

In šla sta. Srakar je stopal naprej po vrtu, roso otepal z bosimi nogami, kakor da bi gaz delal, Marjetica mu je pa sledila.

Stoprv, ko prideta na plan, se vstavi oče, pogleda okoli sebe in migne hčeri: „Glej, vaško lipo je polomilo na razpotji! Škoda je je, toliko je stara, kakor tvoja ranjka mati, moja žena. Lepo drevo je bilo to. Mati je vedno trdila, da ima nekaj po-

sebnega v sebi, da je nekako posvečeno, sveto drevo, da včaka sila mnogo let.“

Marjetica se ozre pri teh besedah v dolino in vsklikne: „O to ni mogoče, lipa je polomljena, na kateri visi božje razpelo in moj venec okoli njega.“ Predno more odgovoriti oče, prime ga deklica za roko in iti mora ž njo na nesrečno mesto.

A škoda ni bila velika. Odcepljen je bil le stranski vrh, deblo je bilo nekoliko nagnjeno, sveto razpelo na njem in venec najlepših cvetic nespremenjen. Pa kako je to veselilo Marjetico, se niti popisati ne more. Odslej pa je verovala prav gotovo, da je lipa sveto drevo.

Ko prideta potem oče in Marjetica sredi ravnega polja, o kakov pogled je bil tu. Na desno, na levo, na vse štiri strani je kimalo mokro rumeno klasje. In koliko ga je pa ležalo na tleh. In pa te poljske te najlepše cvetice, kako otožne in pobite so bile. Ondi uni le purpari se je osulo vse rudeče cvetje, razun enega lista. Osramotjena in solzna sloni zdaj med zlatim ječmenom, kakor bi hotela reči: vse je izgubljeno.

Tamkaj v razori sredi pol dozorele reži jedva še kima in se kvišku drži pisani kokolj, ki se je prej tako nad visoko strnijo dvigal in smejal, enako pastirju med ponižnimi ovčicami. Kaj pa ponižna plavica ob robu pšenične njive? Ona ni bila ponosna sicer nikedar, vseljevala se je najraje med bodeči osat. Sebični, slabotni oslak se je spenjal vedno po njej, a kako ponižna je zdaj. Sključeno je njeno steblo, minula jej je vesela pomlad. Zadovoljna bode

če jo vtrga kmalu pridna plevica, ali potna ženjica in nosi vsaj nekaj ur na ljubečih prsih.

Marjetica je bila ginjena do solz pri tem pogledu. Srakar pa je vil z rokami, porinil klobuk bolj na čelo in niti pipa tobaka ga ni mogla razvedriti. —

Zdaj se ozre po Marjetici, a kako jej požuga s kazalcem desne roke videč, da je ravnokar v svoji razmišljenosti pohodila vpognjen klas.

„Ko bi te bila videla zdaj ranjca mati, Marjetica, ne bilo bi jej prav“, pravi potem. „Ona je vedno dejala: rumeno klasje je, kakor naš vsakdanji kruh. Greh bi bil, ko bi se poteptalo le eno zrnce. In kedar se jej je po nesreči ali po naključbi pripetilo kaj tacega, vskliknila je: svet križ božji, grešila sem, naj se mi odpusti. Potem pa je pobrala klasje, zavila ga v predpasnik in doma v ogenj vrgla rekoč: naj se daruje za verne duše v vicah.“

In tudi Marjetica je morala pobrati pohojen klas, spraviti ga v žep in storiti doma po materni navadi. Srakar je ob taki priliki vedno trdil: „Stara vera, stara šega in star denar je še vedno najbolje.“

Tako sta hodila Srakar in Marjetica po polju. Oče se je polagoma nekaj potolažil videč, da ječmenček na njegovi njivici ni mnogo na škodi in da si kmalu opomore, ko posije gorko solnce.

„Vse to pa je pomagalo“, pristavi posled „blagoslovljena voda, oljka od cvetne nedelje, tavžent rože in nekoliko baje tudi najina molitev in mežnarjevo klebeštranje“.

Raz polja dospeta oče in Marjetica do temnega gozda. A Srakarju se kar ustavi bosopeta noga, ko se ozre izpod širokokrajnika okoli sebe. Tu leži tenka, visoka smreka, kakor na mrtvaškem odru na tleh. Ondi je oklešččen ponosen hrast in kakor brez rok in brade. Široki bukvi manjka vrhovja, grčav borovec je nagnjen v prepad, gospodski mecesen je preklan na dvoje.

Le pritlikav gaber ob robu se videzno resno drži k tlom, a skrivaje se potuhnjeno smeji, kakor bi hotel reči: kaj vam pomaga vaša čast in lepota, koliko časa traja. Jaz sem pravi mož, meni pride le sovražna sekira do živega.

Srakar se je kar križal pred tako nesrečo, ki je bila videti tu okrog in okrog. Njega sicer ni zadela, kajti gozda ni imel in suhljad za njegovo domovanje se bodo še ložje dobila. A on je bil pravi mož. Žal mu je bilo tudi za tuje, dejal je: nihče ne izgubi rad kar ima. Marjetica pa je kar strmela, ko je gledala vse to. Najbolje pa se jej je smilila smreka, ki je bila podrta le na pol, da je kakor v zraku visela in otožno zaječala pri vsakem pihljaju.

In vprašala je očeta, kaj pomeni to. Srakar pa je sedel na polomljen borovec, vkresal gobo za svojo pogorelo pipo in dejal:

„Jaz ne vem, a ranjca mati je trdila, da v vetrovih in jeku, v škripanju in šumenju trpe duše vmrlih. Vedno pa, kedar je čula kaj enacega, se je prekrižala in vzdihnila: bog jim preloži naložene kazni in polajšaj.

Marjetica se je prestrašila teh besedi. Dozdaj je mislila, da je sama, kedar sedi v tihem gozdu pri kozah, da je nihče ne čuje, kedar se jej stori milo in mora jokati, nihče ne posluša, kedar zapoje veselo pesem. Zdaj pa vé, da so duhovi okoli in okoli nje. In pa koliko jih je, neizmerno jih mora biti. Strah jo bode odslej v samoti. A tega ne. Saj če so duše razkropljene po svetu, morda je tudi njena mati blizu nje. Morda se jej prikaže enkrat. Vsaj bi jo videla tako rada in marsikaj bi jej potožila, in ona bi jo vslišala.

V take misli se vtopi Marjetica in se prekriža, kakor se je križala nekđaj stara mamica.

Med tem pa nastane večer, lep, jasen večer. Oče se napoti proti domu. Medpotoma mora vprašati več potov kaj Marjetico, če hoče dobiti odgovor. Na nebu namreč se je prižgalo na milijone zvezd in Marjetica bi jih bila rada preštela. A zmotila se je vedno v številjenji in morala je z nova začeti. Posled pa bi bila tudi kaj rada vedela o zvezdah, a nocoj ni hotela nadlegovati dalje očeta s tacimi vprašanji. Spomnila se je vendar, da je nekđaj sanjala o zvezdah, in trudila se potem vso pot ponoviti si one sanje, ki so bile tako lepe, tako nebeške.

VI.

Znano je, da je bil Srakar mož stare korenine. Kakor je videl delati nekđaj svojega deda, tako je delal sam. In to je veljalo, kakor da bi bil z žreb-ljem pribil in s trto povezal. Posebno pa so mu bile navade ranjce žene visoko v čislu, lahko bi

rekli, svete, in ne trdili bi preveč. Marjetica je bila zdaj edin njegov otrok. Odgojiti si jo je hotel torej po materno, in to naj bi bila njena podpora, ko njega več ne bode. Srakar sicer v jedi ni bil izbirčen, a trdil je vedno: „kruh, ta je mož, komur se vpre on, isti ne tlači dolgo trave.“

Saj je pa šel njemu tudi vedno v slast, ako ravno je bil ovsen in resast, to pa zaradi tega, ker je bil pečen po materni navadi. Sosedje, ki se semtrtje obiskovali Srakarja, in tedaj je on vedno položil hleb na mizo, ga kar prehvaliti niso mogli. Dejali so, da je tako lahek, tečen in okusen, da bi se užival kar sam.

In pol ali pa celo vsa ta pohvala je veljala Marjetici, kajti Srakar je smejoč pristavljaj o tacih priložnostih: „Marjetica sama ga je vmesila in spekla, njo pohvalite!“

Kedar so pekli kruh pri Srakarjevih, namreč vsaki deveti ali deseti dan, tedaj je bilo pri njih kakor v praznik.

Dva dni poprej je poklical Srakar Marjetico v hram, kjer je bila kašča za žito in dejal je: „V mlin bode treba pripraviti, prinesi mi meh, da ti ga napolnim!“ In Marjetica je hitela v stanico in vzela raz ograje pri peči rujavo vrečo, sešito iz ostrojene kože nekdanje kozice sivke, katero so zaklali pred štirimi leti.

Srakar odklene potem varno, kakor svetišče žitno kaščo, odloži širokokrajnik, da bi ga ne senčil pri merjenji in poseže z vevnico v posodo. Vmes pa se mu sladko smehlja lice, kajti ni mu potreba

globoko vpogibati hrbtišča. Več kot pol kašče je še napolnjene. Marjetica drži med tem z obema rokama, da se jej kar trese meh in Srakar pravi: „Zdaj pa le šteje in pazi koliko meric je potreba!“ „Enkrat, dvakrat, trikrat, dovolj je“, vsklikne Marjetica. Srakar pa se nasmehne in poseže, kakor nalašč še enkrat z vevnico v zaboj, da je mera bolj s kupičkom. Kedar je pa posebno dobre volje, tedaj odpre celo še manjšo kaščo, kjer je nasuta koruza in rež in namenjena le za večje praznike in godove, postavim za božič in veliko noč, ter primeša ovsu nekaj rumenega, žlahtnega zrnja in pristavi: „Naj bode kruh nekoliko belejši!“

Ko je postorjeno vse to, oprti Srakar meh na preramnice, ter ga zadene na hrbtišče in hajdi v vas v mlin.

Tega posla ni Srakar nikdar hotel prepustiti Marjetici ali morda celo zaupati ne, akoravno je dejala več potov: dajte meni! Jaz opravam to ložje kot vi, ki ste stari!

A Srakar se je zagrozil tedaj: „Kaj ti veš. Z mlinarji mora biti človek, kakor z otroci. Če jim ne privošiš dobre besede, pa so trmasti in vse ti skaze. Jaz vem z mlinarji najbolje občevati. In tedaj ne gledam na pipo tobaka in ne skrivam gobe, kajti ta malenkost se mi po drugi poti vrne z obrestijo.“ —

Tudi iz mlina je nosil Srakar sam. In prišedši domu je urno pretehtal moko, preštudiral na kopičku v svoji dlani pri oknu ali je mlinar izpolnoval njegovo zapoved, ali je bil kamen dobro skle-

pan in sito v redu. In preračunil je po teži na prstih, koliko si je vmeril za plačo in ali ni segel dva pota v meh, v drugič namreč za poboljšek in pipo tobaka ali kupico žganega.

Tisti večer je imela Marjetica vedno dela polne roke in vselej jo je pekarija nekoliko skrbela, akoravno jo je bila vže vajena, kajti Srakar je poznal na kruhu vsako najmanjšo napako in pozabljenost. Najprvo si je morala zavihati Marjetica rokavce, kolikor je bilo mogoče visoko. Razoglava ni smela biti nikedar. Navadno si je zavezala rudeč robec, kakor pečo na glavo in opasala belo opran predpasnik. —

Pa kako lepa je bila vedno tedaj, da bi jo bil človek kar gledal. Vse jej je pristovalo, tako dobro, vse jej je šlo od rok. Vrtela in sukala pa se je tako urno okoli omizja, kakor vrtalka. Tako mlade pa tako ročne in marljive gospodinje ni bilo v vsi Beriški vasi.

Najprvo je presejala Marjetica moko, da je bila čista in rahla. Potem je storila z desnico križ čez njo in dejala: „Bog naj blagoslovi ta kruhek in vse, ki ga bodo vživali!“

Poslednjega ni smela pozabiti Marjetica nikedar, kajti oče, ki je med tem vedno v obližji posedal, bi bil pogrešil urno in zabičil: „Ranjca mati so vedno storili tako, in imeli smo najlepši kruh, pa kako tečen. Vsak gospod bi ga bil vžival rad.“

Ko je bilo zameseno testo, pokrila je Marjetica kruhnico s pokrovom in pregrnila povrh belo, gorko odejo. Odslej pa je moralo biti v stanici

tiho in mirno, kakor v svetišču. Marjetica se je jedva upala govoriti na glas, kakor da bi imela spečega otroka v zibeli. Srakar pa je tedaj ložje dela opravljal. Trdil je namreč, kakor ranjca njegova žena, da kedar se kvasi kruh, mora biti vse pokojno okrog in okrog,

Semtertje pa je o tacih priložnostih tudi porinil težak hrastov zapah na vežne duri in to tedaj, kedar je pričakoval kacega vasovalca. Marjetici pa je naročil, naj reče, ko bi trkal kedo, da ga ni doma, in da se ne vrne kmalu. Srakar pa je imel za vse to tehtne vzroke, kajti bil je pravi mož, ki mu je bila resnica draga in dane besede ni prelamljal nikedar. On je bil namreč tako preverjen, da tuj človek vroči zamesen kruh, da ne vzhaja potem in omrzne, kot o svojem izveličanji, kajti naglavnega greha si ni bil nobenega v svesti.

Tiste male napake in slabosti, brez katerih ni nihče, pa je, če ne več potov v letu vsaj gotovo o velikinoči preganjal in rotil s skesano obtožbo pri gospodu župniku.

Med tem, ko se je kisalo in kvasilo testo, je Srakar najrajši pripovedoval o ranjei ženi, kako je ona mesila in pekla kruh. On je kar prehvaliti ni mogel, in tako vesel ni bil nikedar, kot če je videl, da se trudi tudi Marjetica posnemati svojo mater.

Kedar je pogledala Marjetica v kruhnico in dejala, da je testo godno za v peč, tedaj je Srakar urno stopil v vežo in zakuril za peko.

Tudi je osnažil lopar in omelo. Poslednje orodje je bilo vse njegovega dela, pa kako lično in

priročno. Pa kolikokrat je ponovil in opomnil Srakar, da celo v župniji pometajo peči z njegovimi omeli, akoravno peko le bel kruh na mleku vmešen, in celo svete hostije peko ondi.

Marjetica je morala vrezati iz testa vedno po tri velike hlebe in iz drobljadi je zgnjetla dva hlebčka, kakor za poskušnjo, kajti ona dva sta bila najprej pečena.

A zadnja dva kruheka sta bila različna od družih. Vanje je namreč devala Marjetica dišeče mazilo iz smetene, zelene mete, žafrana in kresne kumine, katero je natrgala o poletji za vse leto, varno posušila in hranila. Žafran pa se je kupoval pri fari, če je domačega, ki je bil vsejan na zelniku, slana vzela. Poslednje se je namreč več potov pripetilo in Srakar ni mogel tedaj dovolj potožiti te nesreče, kajti za dišave mu denar ni šel z lepo izpod palca.

Ko je Marjetica vsajala kruh v razbeljeno peč, imel je Srakar zopet posla polne roke in niti ganil se ni od ognjišča.

Z zakrivljenim pipcem je sedel na stolčku in rokava je imel visoko zavihana. Kedar je Marjetica položila hleb na lopar, švignil je urno s pipcem in potegnil velik križ po kruhu. Marjetica pa je morala reči na glas: „Sveti križ božji, blagoslovi in pomnoži ta naš kruhek!“

Tako je delala tudi ranjca mati in vse vaške gospodinje, ki kaj umejo o gospodinjstvu in hočejo imeti lep, tečen kruh pri hiši.

Nekaj ur pozneje je bilo pri Srakarjevih zopet živahneje. Srakar je sedel tedaj na vežnem pragu in po naročju, po rujavih kolenih in žulavih pesteh je pretikal vroč, maziljen in slasten kruhek. Navadno pa ga ni mogel prehvaliti, kako okusen je, kako lahek kot perje, tečen kot sir in sladek kot izraelska mana v puščavi. Marjetici je tedaj sijala zadovoljnosti in veselja v obrazu. In kako bi ne? Sveta si je bila, da je dobra, umna gospodinja in da bode, — ko bi se morda možila kedaj tudi njen mož tako z njo zadovoljen kot je zdaj oče. In ona — ljubila, oh ljubila ga bode tako iskreno in pa tako zvesto, kakor nobena druga.

VII.

Kaka dva streljaja od Srakarjeve kočje je izviral izpod sivega skalovja studenec. Padal je iz precejšnje višine v podstavljeno leseno korito in njegovo šumenje se je čulo za petnajst Srakarjevih bosopetih korakov na okrog. Pri studencu je bilo Marjetici prav povšeči. Kolikokrat je opoldne ali zvečer, ko je prignala kozi napajat ali prišla z vrčem po vode, posedala ondi, da je grgrala studenčnica iz prepolne posode in ste izbežali kozi. Pa kako je bilo tudi lepo in prijetno ondi. Na zelenem mahovju se je sedelo tudi mehko kot na žametovih blazinah. Voda je hladila vroči zrak, razpočena otožna vrba je senčila skrivno zavetje in v obližji je požvižgaval zlatokljuni kos.

Tudi Srakarju je bil povšeči ta prostorček. Zadnjo pomlad je postavil leseno klopico ob studenci

in tja se je hodil o poletnih večerih hladit. Pri tem seveda, ni pozabil nikedar svoje zveste prijateljice turničkaste na rumeno okovane pipice in zeleno obrobjenega tobačnega mehurja. Pogosto je čestil ondi Kolumba najditelja tobakove dežele in kresal gobo in zažigal dimovo daritev. A če je prišel po naključji mimo sosedni kmetič iz vasi, vzel je vže od daleč svojo kratkocevko iz žepa in dejal: „Kaj ne Srakar, danes pa natlačiva eno skupaj, a meni je ravnokar tobak pošel.“ In Srakar je urno razumel, da je to predrzen atentat na njegovo dišečo, tobačno zalogo. Potisnil je toraj skrivaje globočji mehur v žep in dejal je: „Jaz nimam niti za prah tobaka več. Zadnjega sem natlačil zdaj. Pa kje ga bodem jemal? Slabi časi so, novcev, novcev ni dobiti z lepó v pest!“

A Srakar je legal, akoravno je bil sicer pošten mož. To pa je storil v sili, in tedaj je dovoljeno marsikaj. Tobaka sicer ni imel ravno vedno v obilji, zato ga je pa vedel hraniti in čestiti, kakor se spodobi. Tudi je bil sicer prijatelj z vsemi, le z onimi ne, ki so si hoteli izposojevati to žlahtno perjiče pri njem, kajti na vrnitev niti misliti ni bilo. Takovi so baje vsi tobakarji. Vidiyo dobro, a videti ne dajo.

Ondi je sedela Marjetica tudi neko popoldne proti večeru. Solnce je zamižalo ravno zdaj le za očevo kočó, za z mahom zaraščeno, slamnato streho. Vrč je bil vže davno, davno polen in voda je grgrala, kakor v apnenici iz njega. A Marjetica se ni zmenila zato, niti za kozi, ki ste se zgubili tamkaj nekje med robidovím grmovjem. Le žvenkljanje

njunih zvoncev se je oglašalo semtertje. A kedo se je zmenil tudi za-nj.

Marjetica je bila danes zamišljena, da si ni vedela prav za prav zakaj. Sosedova babica namreč jej je dejala uni dan, ko je morala počivati iz gozda domu grede na Srakarjevem pragu, da bode dobra gospodinja enkrat, če ostane vedno tako redna in postrežna.

Stara ženica se kar nagledati in prečuditi ni mogla, videč po veži, po ognjišču, po skledniku in povsod takov red in snago. Vsaj je pa bilo tudi v resnici vse prav čedno, kakor novo in vežina tla so bila čisto pomita, da bi se bilo lahko jelo raz njih.

Kaj pa še celó, ko je Marjetica ponudila babici košček novo pečenega kruha. Starka ga je z veseljem vzela. potehtala na dlani, pregledala prav pri svitu, potem se pa začudila na glas in dejala: „Marjetica, tako dobrega kruha še nisem jela nikedar. Človek bi kar samo o njem lahko živel. Srečen pa bode isti, ki te dobo za ženo, ker si tako umna, kakor da bi gospodinjala vže trideset let, pa si stoprv začela.“ Zadnje besedice Marjetici ne gredo iz misli. Študirala in ugibala jih je pol minute noči in tudi danes se jih iztrebiti ne more. Možila bi naj se ona kedaj. Kaj je to? Očeta bi naj zapustila? Vsaj je vendar najboljši in najprijetniši pri njih. In koga naj bi vzela, kedo bi maral njo? Ona je revna in ljudje pravijo, da revščina ni priljubljena, da veljajo povsod le novci. Kje pa dobi ona svetle novce za možitev? Le tri srebrne dvajsetice hrani v omari, katere je dobila v dar od

kupca, ki je kupil v jeseni mlado kozičico, tisto lisko, po kateri se jej je tožilo tako dolgo.

O hudo je to in skrbi jo, kaj bodo stoprv. Ona bi ostala najrajši pri očetu in bi pasla kozi, akoravno jej nagajajo vaški pastirji in jo imenujejo: „staro kozjo pastirico.“ A kaj če to. To jej je vse eno, kakova je, da bi le več ne bili dejali uni dan, da ne more ostati vedno tako kot je zdaj, da oni ne živé večno, da bode ostala ona zapuščena. Poslednje, seveda, bi bilo hudo, jako hudo.

Ko bi imela vsaj kacega prijatelja, kateremu bi potožila tedaj svoje gorje in govorila z njim, kakor zdaj z očetom, in zadovoljna bi bila. A kaj hoče to, to so brezpametne misli. Kedo pa neki mara tako deklico kot je ona. Revna je, jako vboga in po vbozih ne vpraša nihče. To ve ona dobro. Pa kako bi bilo drugače? Ko sloni Marjetica tako vtopljena v žale misli, nagne se, kakor nenadoma nad tomunček, ki ga je delal ondi studenec. Pa kako se zgane in zarudi, ko zagleda v vodi dekličen obraz. In lep, prijazen, samo nekako otožen se jej dozdeva. Kedo je neki deklica, ki zre enako njej v valove in zakaj je žalostna. Ko bi jo vsaj ona potolažiti mogla. Izgovorivši te besede se ozre Marjetica po svoji tovarišici, a kako zarudi in se prestraši, ko vidi, da je sama, čisto sama. In naposled kako se sramuje, ko spozna, da je to njeno lice, ki se vidi v vodi. Pa kako je to mogoče in ali je v resnici to njen obraz. Vsaj ona ga še ni videla nikedar. Doma nimajo ogledala. Oče pravijo, da je to ničemurnost, k sosedovim pa tudi ni smela

hoditi v vas. Da, če je to vendar-le res, potem pa ni ravno tako neprijetna ona. Lasje jej dobro pristujejo. Pogledati se mora še en pot. In ta rudeča ruta na prsih je tudi lepo rožasta. O ko bi se videla stoprv v nedeljo v novem krilu in pisanem predpasniku. To bi bilo veselje. Dobro, da ve, kje ima zdaj najbolje ogledalo. Večkrat ga hoče obiskati odslej. Posebno pa v nedeljo, v nedeljo dopoldne, ko hiti v cerkev. O tedaj bi bila rada lepa, o rada bi imela, da bi pogledovali ljudje pred cerkvijo in domu grede za njo, da bi šepetali: to je Marjetica, le pogledajte jo. In vse to si želi, sama ne ve zakaj. Kaj jej pomaga ves svet, če je vendar le vboga Marjetica in bode zapuščena nekedar. Da bi vsaj poslednje ne bilo resnica.

21/1. 92. Romold VIII en osel na veliki

Največje veselje se je bližalo Marjetici stoprv s poletjem. In kedo bi se ne veselil onega časa, ko se prične strnena žetev? Tedaj je vse nekako pre-rojeno sredi ravnega polja. Akoravno pobija kaplja kapljó na potnem čelu ženjici, in pripeka, kakor rudeče oglje solnce raz visokega neba, nič ne de. Tamkaj v razorju meri plaha prepelica svet na „pet pedi“ in na desno in levo se priklanja in kima in smeji rudeča purpora ali prijazna plavica, kakor bi hotela reči: „Ne bojim se tvojega srpa, ženjica. Jaz prihodnjo spomlad zopet zazorim, ti pa tedaj nisi več deklíč“.

Marjetica je imela zračunjeno kar na prste, kedaj požanje rumeni ječmen za robidovo, vrtno

ograjo. Srakar pa, o tudi on se je veselil tega. Ob nedeljah popoldne je hodil navadno z na hrbtu prekrižanima rokama ob svojem ječmenčku in rujavi obraz mu je migal in se zibal zadovoljnosti. Pa kolikokrat je postal ob razoru. Tu je potehtal zlat vpogujoč se klas in dejal: le urno zori! Ondi je dvigoval in uredoval po zadnji nevihti vlomljena kolenca, zopet tam je izpulil ovijochi se motovilec, ki je plezal ob rumenih steblih in ga togotno poteptal z nogama.

In ko se je vračal domu, ozrl se je še en pot po vsi njivici in potem po umu svoje izkušene glave preračunal, koliko se bode našelo letos ječmenčka in koliko predalov se bode napolnilo v kašči.

Nekega večera pa je dejal Marjetici po večerji: „Jutri ostanete kozi doma, kajti ječmenček je dozorel. Rumen je kakor cerkvene sveče in polen, da se kar ziblje in priklanja.“ Marjetica je kar ^{dominava} zavriskala samega veselja, ko je čula te besede. Srakar pa je vzel raz police prašno brusilo in zostril Marjetičen srp ter pristavil posled: „Zdaj pa le k pokoju, jutri vstaneš z jutranjo zarijo.“

Marjetica je sicer vbogala očeta in odšla rano v svojo spalnico. Spati pa ni mogla isto noč. Kako neki? Senjala je o zlatem ječmenčku in o veseli žetvi. —

Lepo je posijalo drugo jutro solnce izza pogorja, a Marjetica ga je prekosila. Zajutrek se je vže hladil na pragu in kozi ste bili pomolzeni, ko so ugaševale zvezde na nebu. Potem je dela Marjetica rudečo ruto za vrat in se nekoliko prazničniši

oblekla, saj žetev se jej je dozdevala, kakor veselji, sveti prazniki. S srpom v roki, brusilom za pasom in do lahti zavihanimi rokavci je obiskala potem še kozici v hlevi ter ji potolažila, da morate biti v ječi danes. In prijazni živalici, kar umeti niste mogli, kaj pomeni to, da je njihova gospodinja tako praznična danes. Mlajša liska pa se je vspela celo sprednjima nogama po Marjetici, kakor da bi jo hotela objeti in reči: „ne bodi tako ponosna danes, če si ravno lepa in pusti naju na prosto!“ Marjetica pa je zamahnila s srpom po predrzni kozici, a vdarila le po njeni sencu in vzkliknila: „Čaj no, čaj no, ti poredno čajne!“

Srakar je zažigal ravno prvo pipo tobaka na pragu, ko odide Marjetica. In ko je bila vže med vrtnim drevjem in se je videla le še njena rudeča zavratna ruta, je klical za njo, zabičeval in trdil, kod naj prične žeti, kod ne, kako težko snopje naj dela in kako naj pazi, da ne pušča klasja za saboj. Srakar je bil preverjen, da ga Marjetica ume in vesel je bil tega. Toraj je pristavil, da pride pogledat proti poludne na njivo in zveže tedaj tudi našeto snopje. A Marjetica, prevesela Marjetica ni čula niti ene besede. Prevesela je bila in presrečna. In kako bi bilo drugače. Nad njo jasno višnjevo nebo, krog in krog vzbujena narava, doneče žvrgolenje krilatih pevcev, in pa mladost, nedolžnost — pa budeča se ljubezen v njenem srcu.

Prišedši na njivo, postane Marjetica, kakor strmenja in tleskne veselo z rokama: „O kako lep, kako rumen kot čisto zlato je letos ječmenček“,

vzklikne potem. Predno dvigne srp, pogleda še enkrat po njivi, prekriža sebe in strn. Tako je delala ranjca mati, jo je učil oče in vedno je našela mnogo. Tako mora storiti tudi ona.

Zdaj pa le urno: resk, resk, resk z ostrim srpičem. In glej kako se klanja, trese, pada, grudi rumeno klasje. Marjetica ga pa kar med padcem prestreže z levico, lepo zravna in poklada v razor v posamezne kopice. Vže je za dva moža na dolgo požeta njiva, pa kako čisto, niti najmanjša bilka, niti zrnice se ni poteptalo in zgubilo.

Marjetica se more radovednosti ozreti nazaj, pogledati, kako daleč je vže in prešteti snopje. „Eden dva, tri, o več sedem jih je uže, ki pričakujejo vezrača.“ Sicer jih ume vezati tudi ona, a očetu to ni po volji, pravi, da ona veže prerahlo, toraj prepušča to delo sebi.

Zdajci se spomni Marjetica, da ima brusilo za pasom in da je vže več potov s srpom zadela ob kamenje. Ostrila je potreba. Z desnico prime tedaj za brusilo z levico pa srpni končnik in ga vpre, kakor tetivo na prsi. Ko bi jo videl zdaj, kakov človek, dozdevala bi se mu, kakor strelec v pratiki. Ljubezniviši pa se nekdanji srčni strelec, bog ljubezni ni mogel biti. Marjetici pa tudi vse tako dobro pristuje. In zdaj le poslušaj, kako jej poje brusilo: „diga, diga, diga, diga“, pa kako urno jej šviga desnica, pa tako ljubeznivega brusilca ima malokateri srp.

A zakaj Marjetica zdaj le postane? kaj posluša in se ozira v nebo? Glej ravno pred njo

do prv silno dolgočasno.

iz razorja se je dvignil veseli škrjanec, zažvrgolet tako radostno in splaval visoko v nebo, da se niti razločiti ne more več. In tamkaj na levi v rudeči detelji zapetpedika prepelica, a skrivaje in lehno kot bi se bala mlade ženjice. Marjetica se kar spozabi za nekaj časa in kakor okamenela strmi. A od daleč se čuje žvižganje in človeške stopinje. Nekdo se bliža in videti ne sme, da Marjetica postaja na njivi. Kaj bi rekel? Toraj le urno dalje, le pogumno kosi pobrušeni srp, vsaj se skrivaje izza rame vendar lahko vidi, kedo pride memo.

„Ne hiti tako Marjetica saj ne gori voda in ploha te tudi ne vjame, lep dan je danes“, kliče vže od daleč prišlec.

Marjetici je ta glas znan, toraj nekoliko zarudi in se ozre. Zdaj zagleda Mlinarjevega Štefana ob meji z belo močnato kapico bolj na levem ušesu in z rovnico na rami. Najprvo se mu posmeji Marjetica in pobesi obraz, potem pa pravi: „Štefan, če mi greš pomagat žet, potem mi ne bode potreba hiteti?“

„Da bi ti jaz pomagal, praviš? Tebi gotovo, če bi le kateri, le verjemi mi. A ne vem, če znam, pa poskusim!“ In Štefan odloži rovnico in hiti po razorju k Marjetici. Iz roke jej vzame srp in poskusi žeti. Marjetica pa se nasmeji na glas, kajti žetev mu ne gre lično.

„Moški niste za žetev, to vže vidim!“

„Jaz tudi“, pravi Štefan in smejita se oba.

„Kam pa greš zdaj le, Štefan?“ vpraša deklica.

„K jezcu grem, voda se mi nekaj vstavlja, vodotoč moram popraviti.“

„Kaj pa ti, ali ves ječmen sama požanješ? Žal mi je, da ti ne morem in ne znam pomagati.“

„Štefan, to ni res, kaj bi ti pa dala za plačilo, ko bi bilo res?“ „Plačila bi ne jemal; a tisto le purparo, ki jo imaš na prsih, bi mi morala dati.“ Izgovorivši poseže Štefan po cvetlici. Marjetica pa se zasmeje in pravi: „Kaj ti bode roža? ne diši ne in obleti se kmalu.“

„Nič, imel jo bodem. V nedeljo jo denem na klobuk, samo zato, ker je tvoja.“ *Ha, ha, ha,*

Marjetica zarudi, nekoliko pomisli in potem pravi: „Ná jo, če jo imaš rad!“ — ?

In Štefan je imel purparo in vesel je bil, da bi bil mejo preskočil. Za hvalo pa je Marjetici roko stisnil, da jo je zbolelo. Ona pa ni vedela, zakaj se stiskajo roké, a vendar vesela je bila tega stiska, ali pa Štefana, ali pa obojega. *Od veselja se mi rutiča, maj preskaval.*

In ko odide mladeneč, ne gre Marjetici žetev takó izpod rok, kakor prej. Mnogo potov se ozre na levo proti jezcu in dela v časi večje, v časi manjše snopovje.

Marjetica Štefana vže dolgo pozna. Nekedaj sta skupaj k fari v šolo hodila in izmed vseh ga je imela najrajši. On pa jej ni nikedar nagajal. In kaj bi rekla zdaj o njem. Nič, samo zarudeti mora kedar ga vidi. In ko bi jo vprašal kedo zakaj, ne vedela, ali pa ne hotela bi povedati.

Proti poludne je prišel Srakar pogledat k Marjetici na njivo. Vso pot pa je pasel radovednost,

koliko je vže požela Marjetica, ali je storila vse po njegovi volji in ali bode snopovje tako težko kot je vedno obetalo ugodno vreme. Na koncu njive je postal in prezrl raz vzvišenega mesta enako vojskovodji svojo vojsko, ječmenčkovo na pol posnopano njivo. Potem pa zakliče: „Marjetica, solnce je visoko, le poglej ga in dovolj si požela. Lehko si odpočiješ in pogledaš domu, jaz pa med tem snopovje povežem in uredim.“ +

Marjetica se ozre in začudi, da danes ura tako hiti. In zakaj ravno danes, druge dni pa ne. Med tem se približa oče, ter jo pohvali, da je bila pridna. A posled pristavi: „Glej, jaz dobro vem, da si trudna; proti koncu ni tako čisto požeto, kot s početka.“

Izgovorivši, postopi Srakar po razorju in nabere polno pest rumenega klasja. Marjetica pa zarudi in spozna, da je bil Štefan kriv, da je bila razmišljena in vtopljena potem. To je dobro, da oče ne ve tega in nihče. Ne bilo bi prijetno kaj tacega, —

Kmalu potem Marjetica odide, kajti doma ima opravila čez glavo. Južino je treba pripraviti in kozici ste tudi gladni.

Srakar ostane sam na njivi in radost mu odseva izpod širokokrajnega pokrivala. Niti bodečega strnišča ne čuti pod bosimi nogami. Pa kakó hiti vezat snopovje, kako poklekuje z desnim kolenom nanj, da se bolje vtrdi. Potem ga postavlja lepo v kopice, obrnene proti solncu, kakor za častni špalir.

Ko je končano vse, zazvoni poludne pri sa-

motni gorski cerkvi in v dolini jamejo odgovarjati drugi zvonovi.

Srakarju se vdere pot po obrazu, ko odkrije pokrivalo in napravi velik križ božji. Po molitvi si nekoliko oddahne, potem prime za srp in žanje sam dalje. Srakar je bil v mlajših letih dober žanjec. Več potov je prekosil vaška dekleta, če je šlo za stavo, in z ranjco ženo je žel vedno v štric, nikedar ni ostajal zadaj. Zdaj ga moči zapuščajo in hrbtišče se mu noče klanjati takó kot nekedaj. Žetev pa ga še vedno veseli. Uren žanjec sicer ni več, a toliko bolj pazljiv. Celo pipe pozabi v žetvi in klasje bi se ne našlo za njim, ko bi ga o poludne z leščerbo iskal.

Tako mine nekaj časa. A pred se Srakar zavé, je Marjetica zopet na njivi in ne prazna. Na glavi ima z ruto pogrmeno košarno in v njej denašnjo južino.

Pri Srakarjevih so imeli vedno navado, da se je o žetvi na polji južinalo. Srakar je bil vesel Marjetice, kajti truden in gladen je bil vže. On je vedno trdil: „delo je najboljši kuhar“, in to je res.

Srakarjeva njiva je bila čisto na samem, niti toliko sence ni bilo v obližji, da bi se bil vrabec posadil na-njo. O pekočem solncu južinati pa ni prijetno in tudi ne tekne baje posebno.

Srakar je sezidal toraj iz snopovja po umu svoje modre glave hišico, Marjetica jo je pa pogrnila z belim jedilnim prtičem. Senca se ve da ni bila velika. Tolika da se je razvrstila posoda v njej, da je imel Srakar glavo in pol života v zavetji. Več

ni potreboval. Legel je po trebuhu pod streho, bosí nogi pa je zaril v bližnjo kupico, kajti komarji in muhe so bili tako razsrjeni na-nj, da so mu hoteli puščati na vsak način na mečah in podplatih, ko bi se bilo dalo.

Marjetici danes niti jed, slasten ješprenček s svinjskim rilcem zabeljen, ni dišala. Toliko, da je pomakala leseno žlico v skledo. Srakarju pa je šlo vse v slast in dejal je: „Marjetica, hiti, hiti! Solnce je že visoko in do noči mora biti ječmenček pod streho.“ Marjetica je potem hitreje segala v skledo, a zajemala ni skoraj nič. Sama ni vedela, zakaj da jej ne diši jed danes, da-si je delala obilo in zgodaj vstala. Da bi bil Štefan Mlinarjev tega kriv, ni mislila, ali pa se spomnila ni. Po jedi se je zopet začela žetev. Poleg Marjetice na levi je žel Srakar, a le nekoliko časa. Marjetica ga je kmalu kakor da bi se hotela skušati z njim, daleč pustila za saboj. A kaj tacega ni mislila ona in tudi lepo bi ne bilo. Neka skrivna želja po samoti se jej je vzbudila ravno danes. Toliko misli je imela v glavi, da bi jo bila motila slednja živa stvar. Le eden ne, in kedo je bil ta, ni upala odgovoriti, niti sebi ni skrivaje, koliko manj kakemu družemu.

Srakar se kmalu prepriča o Marjetičini ročnosti in vesel je tega sam pri sebi. Ko se ozre iz dalje po svoji družici, pravi poluglasno: „Dobra gospodinja bode ta Marjetica, če ostane vedno taka kot je sedaj.“ In nekaj srečnega, zadovoljnega se razlije pri teh besedah v starčevih prsih. Dozdeva se mu, kakor da bi svoje Marjetice ne dal za polovico sveta,

niti za cel svet tako rumenega in pa tako zrnatega ječmenčeka, kot je ta.

Letošnji požinki pa so bili pri Srakarjevih gotovo izmed najlepših. Srakar še ni včakal nikedar taci, še tedaj ne, ko je njegova ranjca žena živela. Marjetica pa je bila, kakor prerrojena, predrugučena v njih, da je jedva sama sebe poznala.

IX.

Bližal se je kresni dan. Le še kratek čas je bil vmes in tudi ta se je Marjetici in mnogim dozdeval dolg, sila dolg. Marjetica je dobro vedela, kaj jo čaka tedaj, pisana ruta ali pa morda celo novo krilo za praznike v darilo za požinke od očeta in pa svetli kres ondi na najvišjem vrhu skalovitega pogorja. Dobro se spominja, kako je bilo prijetno druga leta otovrej in tudi letos mora biti takó. Ona vže nabira več dni zapored suhljad in vejevje za kresno gromado, ki mora biti največji na daleč okrog. To je pa tudi znamenje, kje so najlepša dekleta, najpogumniši fantje in kje se najprijetniše vasuje. —

In prišel je oni praznični, kresni večer. Marjetica je prosila vže dva dni poprej očeta, če sme iti zažigat kres. Srakar je tedaj nekaj pomislil, pipo iz ust vzal, po tleh pljunil in dejal: „Da bi na goro šla, praviš, ogenj gledat? Isti večer je svet, le zapomni si. Tedaj se drevje, grmovje in rastlinje pogovarja. Čudne reči lahko zve tedaj, komur je dano, le zapomni si. Tudi se ne spodobi, da bi svetili pozno tedaj. Kmalu se vrni in kresnega zelišča na-

trgaj po poti. Tudi jaz ga natrgam eno naročje in nasteljem po stanici in po vseh shrambah z njim. Tudi v hlev vržem nekaj perišč, da bi ne bilo nesreče pri kozah. A pravijo, da bi ga morala nabrati le mladina potem ima pravo veljavo.“

Marjetica je bila vesela in žalostna teh očetovih besedi. Vesela, ker sme iti gledat ognje, žalostna ker je čula in verjame stoprv zdaj, da ondaj govore zelišča čudne skrivnostne reči. Da koliko bi dala, ko bi jih čula tudi ona. Tudi prihodnje reči se zvejo baje od njih in nekje izvira studenec, kjer zagledajo deklice svoje namenjene ženine, fantje svoje neveste.

O ko bi našla ona isti čudodelni studenec! A morda je ravno oni za vrtom takov. Da, tja gre tedaj in se ozre v tomunček. A kaj hoče videti notri? Kar vroče in tesno jej je pri tej misli. Rada bi zagledala ondi nekoga, zdaj vže ve koga. In če bi ne bil isti, ki ga ima takó rada, da si ne ve zakaj, kaj pa potem? O nesrečna bi bila, jako nesrečna! A naj boče kakor hoče, ona mora vendar vedeti, ali je resnica, ker govori pravljica in trdijo ljudje. —

Tako je premišljevala Marjetica čestokrat potem na paši pri kozah, domu gredé in zvečer v postelji, ko je potihnilo vse okrog in okrog. Več potov je bila vesela tacih misli. Semtertje pa se jej je tudi užalilo nenadoma srce, da bi se bila zjokala, kot petletno dete. Tudi Srakar je opazil pogosto, da je Marjetica zamišljena. Tedaj je zmajal z obrito glavo, puhnil gosteje dime iz ust in dejal: „Kaj ti

je, vesela bodi!“ Marjetica pa je zarudela tedaj in dejala: „Prav vesela sem“, in pobesila oči. A to ni pomagalo nič. Srakar je dobro vedel in preračunil po umni glavi, da se bliža čas in je vže tu, ko se jame zoriti v Marjetičinem sreču in se vseljujejo z zoro tudi skrbi in nemir v prsi. Tega se je prepričala tudi Marjetica polagoma in zaradi tega je bila vesela in žalostna, mirna in nemirna. Taka je vsa mladina, takov je najlepši čas: doba naše mladosti.

Kresni večer, kako lep je bil isto leto!

Marjetica je vže z mrakom vse pospravila in uredila v gospodinjstvu. Tudi povečerjano in pomoljeno je bilo prej kot je bila sicer navada. Srakar je sedel razoglav in brez pipe v ustih pod tepko pred vežo, ko se je poslovila Marjetica, menéč, da gre gledat kres in da jo čakajo ondi na rebri vže druge vaške deklice.

„Le pojdi, pa kmalu se vrni! Jaz ostanem pri domu. Praprot in zelenje za nasteljo sem oskrbel vže po poludné.“ In šla je Marjetica pa vesela je bila. Pot v hrib se jej ni dozdeval še nikedar tako kratek kot nocoj, akoravno pričakovanih prijateljic ni našla. A to nič ne de. Družčine ne pogreša, misliti ima sama tolikanj, da ne ve, kje bi začela, kje končala. Pogosto pa se ozira tudi nazaj v dolino, kjer se prikazujejo vže semtertje posamezni kresovi.

V pol uri je Marjetica na vrhu. In ravno prav, temna noč je vže, kmalu bi jo bilo nekoliko strah samotno.

Vže od daleč se čuje krik in šumenje sem od kresne gromade. Ravno zdaj se je zakurila. Gost dim se vali najprvo iz nje. Semtertje vže švigne plamen, in zdajci je vsa v ognju. Kakor zvonik visoko se dvigajo plameni, borovje šumi in hrešči, panjači pokajo in iskre se vsipljejo na daleč okrog. Krog in krog stojé mladenči in ukajo in streljajo s pištolami in pogumni se skušajo, kedo bi preskočil gromado. A to ni mogoče, s početka se nobenemu ne posreči. Tam ob strani sedé dekleta z belimi predpasniki in pojo vesele narodne pesmi, ki odmevajo daleč daleč v dolino. Tja se pridruži tudi Marjetica. In kako veselje nastane, ko jo zagledajo. Vsa fara ve, da ima ona najlepši, najmilejši glas, da zna največ pesmi na pamet. Pa tudi nima prej miru, da zapoje prekrasno pesem o „kresu“. Nekako boječe, nekako tresoče jej doni mili glas. Rudečica jej vdarja v lice, kajti fantje so utihnili okrog in poslušajo njeno pesem. In kakor bi se hipoma premislili, posedejo in poležejo okoli deklic in pritikujejo petju s svojimi močnimi, grmečimi glasovi.

Med tem se prižge v dolini, po holmih, po hribih, po najvišjih gorah okrog in okrog neštivilno kresov. Kakor zvezdnato nebo je pogorje na vse strani. Jedva vtrne eden ogenj, prikaže se drugi in tretji, vsak lepši in žarnejši. Marjetica jih poskuša šteti, a ni jej mogoče. Zmoti se vže pri prvih, kajti kakor krilate kresnice lezejo in se dvigajo iz zemlje. Tako krasnega večera še ni doživela Marjetica nikedar. Vse se jej dozdeva tako praznično, tako veličastno. Sama ne ve, kam bi se ozrla, kje

bi bilo lepše. Nad njo nočno, skrivnostno nebo. Ondi izmed pretrganih oblakov pogleduje semtertje bleda luna in neštivilno zvezd, v gori v dolini veselje ukanje, okoli nje vaše družice in mladenči.

A kaj je vse to! Zdaj se čuje sem po stezi ukanje. Nekdo se bliža. Fantje in — tudi Marjetica spozna, kedo je to, da je Mlinarjev Štefan, prvi mladeneč vse okolice. Urno ga obspô njegovi tovarši in vprašanj in govorjenja ni konca ne kraja. Štefan je kralj vaše mladine. Kar reče on, to velja, kedar zapoje on, pojo vsi, kedar je na vasi on, veselo je ondi, kedar ga ni — otožno in mirno.

Zopet zadoni deklinška pesem. A Marjetici se trese glas. Semtertje se celo zmoti v petji, kar se ni zgodilo nikedar. Deklice zapazijo to, a umeti ne morejo. Tudi ona ve, in ne ve, tako tesno, tako milo jej je pri sreč.

Zdajci se čuje izmed vrišča hripav nekako otožen glas. Tamkaj ob strani stoji sivolas na grjačo oprt prosjak in ozirajoč se v obile kresove, raztopí se mu tudi srce, da zapoje svojo junaško pesem o slavnih dedih, o ljutih Turcih, o nevmrjočih junakih svojega rodu. In vse strmí in poslušá. Vsem raznema navdušena starčeva pesem domišljijo, ziblje jih raz brezskrbne veselosti v resne visoke misli, v spomine davne minulosti.

Potem jame vgaševati in pojemati gromada. Pozna ura je. Pesmi potihnejo, a za njimi se vrste čudovite pravljice in povesti o jari kači, o zakleti princezinji, o zmaju in o ljutih Pesoglavcih. Vže je tema okrog in okrog, ko se dvigne družčina in

odpravlja proti domu. Pa kako lepo je zvrstena v parih, kakor procesija. Mladeneč ob dekletu, deklica ob mladenču. Spredaj se nese smolnata goreča baklja in v prvem paru sta Marjetica in — Mlinarjev Štefan. Tako še Marjetica ni hodila nikedar raz gore, niti vedela ni, da je krajši pot, če je oklenjena pazduhe Štefanove. A to je neprijetno in tesno, da niti ne ve, kaj bi govorila. O kedar je sama, ve toliko, tako prepolno ima srce; a zdaj je vse zmešano, vse v neredu v njenej glavi. Z drugim fantom bi sicer tudi vedela občevati, le s Štefanom ne. On se jej dozdeva nekaka višja oseba, boji se ga skoraj in tako neizmerno rada ga ima in kar reče on, je rumeno zlato in belo srebro.

Tako dospé družba v dolino, sama ne vedé kedaj, in se vstavi na razpotju. Tu še enkrat zaučejo fantje in odidejo s svojimi družicami po stezi proti vasi. Štefan pa zavije z Marjetico proti njenemu domovju. Poslednje seveda ni po všeči mnogi deklici, vsaj Štefan je najgorši fant, najpremožniše hiše — in Marjetica — Srakarjeva hči.

Marjetica in Štefan se približata studencu. Tamkaj je tako lepo tako prijetno. Na klopico ob tomunu je posijala ravno kar luna iz oblakov. Tja sedeta pa takó, da imata desno položeno v desni. In kakor nenadoma se spomni Marjetica čudne moči nocojšnega večera. V studencih se vidijo nocoj podobe namenjenih ljubih, je čula tolikokrat, ko še ni vedela, kaj pomeni zadnja beseda. A zdaj se jej jasni vedno bolj in bolj. Ozreti se mora v tomun, akoravno je baje pregrešno. Drugače ne more. In Marjetica se

nagne raz klopice v studenec, strese se, vroč pot jo zalije in pozabivši se vsklikne: „Štefan, Štefan, tebe sem videla!“

Mladeneč s početka ne ve, kaj hoče ta vsklik, a posled se domisli nocojšnega večera. Desnica mu zdrsne iz Marjetičine roke, poobjeti hoče svojo družico, a deklica se domisli svoje pozabljivosti, rudečica jej zalije obraz in kakor srna izbeži iz mladenčevega objetja.

O srečna Marjetica, sramuje se svojih čutil, neke skrivnosti v gorečih prsih, ki klije vedno bolj in bolj, oznanovalka ljubezni pomladi. Prisedši domu, omahne na svojo posteljo in ponovi se jej slast minulega dne. O podobi v studenčnem tomunu pa sanja celo noč. Pa kakó sanja, takó sladko, tako nebeško, tako še ni sanjala nikedar, nikedar.

do 21/11. 891. v. deklica je bila pa za deklica
X.

Drugo jutro je Štefan pozneje vstal, kot je bil vaju sicer. Sinoči je pozno legel, a še potem zaspati ni mogel. Premišljeval je mnogo, prav mnogo in se prepričal posled, da tako lepega kresa ni bilo nikedar kot je letošnji. Še danes mu ne gre iz glave. Tacih misli poln je vsul Štefan pol mernika pšenice v kamen in šel potem na klopico pred mlin sest. Lepo dopoldne je bilo. Posebno njemu se je dozdevalo mnogo lepše od drugih navadnih juter. V mlinu so lepo pritrkovali in se vrteli štirje kameni, stope so ubirale svoj enoličen glas in na jézu je voda veselo šumela in padala na velikanska kolesa in dalje

*To ste vsi ker tako nimate svoj Ko-
der sam ne upreba*

globoko na skalovje. Vse je bilo polno življenja. Celo ščinkovec na veji je danes speval slajšo pesem. V Štefanovih prsih pa je bilo tako nekako milo, tako novo, da še nikedar ne enako. Danes bi bil dal pol svojega premoženja, vse premoženje, ki ga čaka po očetovi smrti, ko bi ga bil prosil kedo, postavim Srakarjeva Marjetica in bi dejala: le mene ljubi, meni zvest ostani, tako rada te ne more imeti nobena deklica več na vsem širnem svetu, kot te imam jaz. In zakaj ravno ta Marjetica, o kateri pravijo ljudje, da je revna, zakaj ne toliko družih, bogatih, iz belih, zidanih hiš, katerih si upa dobiti na izbiro? O zakaj ravno ona, kedo mu ugame to vganjko? Tako sedi Štefan pred mlinom in pozabi celo svoje dolge pipe, ki mu je vgasnila med tacimi mislimi.

Sem po stezi se nekedo bliža. Kedo vtegne biti? Štefan pogleda in spozna Srakarja, ki jo bosopet maha proti mlinu.

Sicer se mu je dozdeval smešen ta priprost možak stare korenine. Rad ni občeval z njim, dasi-ravno se ga ni ogibal. A danes kako ves drugačen se mu dozdeva. Nevedoč skoraj vstane, mu gre naproti, mu vošči dober dan in ponudi pipo tobaka.

Srakar dobrovoljno pokima in natlači pipo, potem pa pravi:

„Kaj pa kaj melješ danes, kaj? Velike sile baje nimaš in moj ječmenček je gotovo vže zmlet.“

„To je res, da je, in prav lepa moka je. Skoraj bi bil pozabil, da je še tu“, meni Štefan in pelje Srakarja v mlin.

Ko polni potem Srakarjev meh, pridene še nekaj perišč domače pa bele moke menéč, da bode lepši kruh.

Srakarju kar zažarí lice pri tem pogledu. Tako bele moke še ni bilo v njegovi hiši in povrh podarjene od mlinarja, o katerih ni imel nikedar najboljših misli.

Ko zadene mešiček potem na ramo, pravi: „Boš pa po pogačo prišel, Štefan, ko jo speče Marjetica, ker si tako lepo pa tako na belo zmlél. No kaj ne, da ne boš takov, da bi te ne bilo; ne da bi dejal, da imamo sicer kake posebnosti pri hiši.“

„Da bi k vam prišel v vas, menite oče in pa Marjetičin kruh pokusil? Tako mlada gospodinja gotovo peče, da se samo jé“, odgovarja Štefan. Potem pa pristavi: „No pa pridem, ker je vže takó. Pa kakovo vganemo tedaj, in pa Marjetico pozdravite, je-lite.“

„Ne bódi, ne bodi, pa res pridi tja v nedeljo popoldne ali pa kedár ti je prav, kriči še od daleč Srakar in jo maha s polnim mehom na rami proti domu.“

Štefan pa stoji še dolgo pred mlinom in gleda za Srakarjem. In ko bi ga kedó vprašal, zakaj stoji tu in zakaj zre za starcem, ne vemo, kaj bi odgovoril. Prav za prav baje sam ne ve in ve zakaj je tako. Ta Marjetica pa in ta njena pogača, na katero je povabljen, mu ne gre iz misli in iz spomina. O srečni Štefan!

XI.

Prihodnje nedelje je Štefan težko čakal. Pa tako dolgi dnevi se mu niso dozdevali nikedar kot baš tega tedna. In Marjetica, tudi ona je mislila pa prav skrivaje in pogosto na nedeljo. Srakar jej je naznanil, da je govoril s Štefanom in kakó. Če tudi je pozabil vedoma ali nevedoma Štefanovega pozdrava, vendar vže Štefanovega imena je bila vesela Marjetica.

„Pa se nekoliko lepši obleci, rudečo ruto ali pa tisto pisano za vrat deni, ko bi le prišel Štefan“, je dejal Srakar v nedeljo po deseti maši, ko sta z Marjetico k južini sela. In Marjetica je ubogala. Vzela je pisano ruto. Ona jej je bila najbolje povšeči in pripela bel prazničen predpasnik. Štefan se v nedeljo po krščanskem nauku niti domu vrnil ni.

Ko ga doide njegova mati na poti, pravi: „No Štefan, le stopi, bova pa vkupe hodila.“ In šla sta skupaj, a le do razpotja.

Ondi se vstavi Štefan in meni, da gre pogledat vodotoč in preračunit, koliko mu je škodila zadnja povodenj, in kako bi se voda vravnala in takim ne-zgodam v okom prišlo. Dobro, da starka ni videla in vedela, da to ni prav resnično in da je mladeneč nekoliko zarudel pri zadnjih besedah.

Tako oddide Štefan na desno po stranski poti, ki pelje mimo Srakarjeve kočje, mati pa po levi proti domu.

Med potoma pa se starka še enekrati ozre za sinom in pravi:

„Lepo je dorastel, ta Štefan. Nič mu ni reči. Prijetno se mu podaje svilnata kapica pod črnim kastorcem, okusno se ga oprijemljejo irhaste hlače, in sreberni gumbi na žametovem brezrokavniku blišče kar od daleč. Če bode moder in umen, sreča mu ne more oditi.“

Štefan je stopal precej urno med rumeno pšenico in se kmalu zakril maternemu očesu. Na svoje telesne prednosti pa niti mislil ni. Samoljuben ni bil nikedar. Razdiral je pač nekaj v svoji glavi, a to je bilo vse drugo in za pol sveta bi ne bil dal teh prijetnih misli.

Takó se približa Srakarjevi koči. Na okencu se je prijetno šopiril rožmarinček, ob steni pa so kimali rudeči „nageljni“. Štefan se mora vstaviti in jih pogledati. Tako lepih kot so ti, še ni videl nikedar. A zdajci se na lahno oddrzne okence, smejoč obraz se prikaže izmed cvetličja in čuje se glas: „Glej ga no, Štefan, kaj si ti, pa moje rože te v oči bodejo, je-li da te?“

„Mene da bi bodle, praviš ti Marjetica? In če me, saj so res lepe. Tacih ni nikjer doli na vasi,“ odgovori Štefan in podpre kamolec v skladnico drv ob steni, kastorec pa bolj na levo uho pomakne. X

„Ne bodi, ne bodi, Štefan, ti si poreden danes, pa ni vse tako, kakor praviš.“

„Zakaj pa ne, Marjetica? Le verjemi mi, da je nagelj tak, kakor velikonočni pirhi ali pa rudečica na tvojem obrazu.“

Marjetica se zasmеji pri teh besedah in pobesi glavo prav sramežljivo, potem pa pravi:

„Če je takó lep moj „nagelj“ pa vtrgaj enega, ti ga vže smeš, drugi ne. Na kastorcu se ti bode prav dobro podajal.“

„Kaj da bi ga jaz vtrgal, da bi ga res smel vtrgati, to je pa prav. A jaz bi rekel, da bi ga vtrgala ti. Dekleta umete bolje to. Potem bi ga pa jaz na klobuku nosil tri nedelje zapored in pa še s „knoflico“ bi ga pripel, da ga ne izgubim.“

„Res da bi ga“, vsklikne Marjetica in vtrga z nežnimi prsteki nagelj in ga podá Štefanu.

A on jo vlovi za roko, pa takó trdo, da bi se bil kmalu nagelj poškodoval, in pravi: Marjetica, zdaj te imam. Pa ti nisi prav nič huda, da te imam, je-li da ne? Vendar, kaj pa delaš vedno v hiši? Ven bi prišla, in midva bi kakovo uganila in razdrla skupaj, se ve da pametno in pošteno!“

Marjetica se izkuša izviti iz mladenčevih rok, a posled, kakor bi se bila premisila, je zopet mirna in odgovori:

„Pa bi ti noter šel. To bi ne bilo, mislim, baš nič napačnega. Oče se kmalu vrnejo od krščanskega nauka, potem pa skupaj povasujemo.“

„Saj je res, Marjetica! Ti si bolj umna od mene“, pravi Štefan, spusti dekličino desnico in zgine za vežnimi durmi.

Trenutek pozneje sedi Štefan pri javorovi mizi Marjetici nasproti in gladko mu teče govorica.

„Danes si bila pa prav ponosna, Marjetica, v cerkvi. In na potu domu me niti pogledati nisi hotela, kakor da bi živela v prepiru in bi ne bila sosedka. Poslednje še misliti ni, kaj ne da ne“? po-

vzame čez nekoliko mladeneč in vlovi zopet dekličino mehko ročico.

„Jaz da bi bila takova, kakor praviš? To pa vže ni res, to se pa vže motiš. Še videla te nisem, pa bi bila prevzetna in ošabna?“

A spozabivši se, pravi čez nekoliko: „Jeli, ta le kastorec si imel dopoludne na glavi in pa tisto svetlo rujavkasto kamižolo, ki ti je tako lepo pristovala? Taka kamižola je gotovo draga. Prav lično sukno je, po čem je neki vatel? Tudi jaz bi si rada tako jopico kupila. In pa ta le svilena ruta, ki jo imaš za vratom, kako žive svetle rože ima. Kaj je to res prava svila, kaj meniš Štefan?“ nadaljuje deklica in tipa in premerja Štefanovo rute kakor bi jo hotela kupiti.

„Ti bodeš imela še lepši na svatovski dan, Marjetica. In če ne drugi, kupi ti jo tvoj ženin. Saj si je pa tudi vredna“, povzame mladeneč in vpre svoje oko na dekličino lice, tako da se srečata njuna pogleda. Marjetica pobesi urno obraz, kakor da bi se domislila svoje naivnosti, ali pa da bi bila prelepa njena misel o svatovščini, katera jej je še čisto tuja. —

„Jaz da bi imela tako svileno ruto z žlahtnimi rožami, praviš Štefan? Taka bi bila vže prelepa za me, ker sem revna, take ne pričakujem. Zadovoljna bi bila z volnato, samo lepo rožasta bi morala biti, vsaj nekoliko podobna tej le tvoji“, jekne potem Marjetica.

Tako sedita Marjetica in Štefan razdirajoč razne stvari. Marjetica postaja vedno pogumniši.

Tista začetna boječnost in sramežljivost jej izginja vedno bolj in bolj. Ko se smuče in suče takó okoli svojega tovarša, zapazi svetel prstanek na Štefanovi desnici in vsklikne precej nagajivo:

„Kaj imaš pa ondi na roci, Štefan? Le pokaži mi in ne skrivaj! To mora biti nekaj posebnega, ker molčiš o tem.“

„Kaj bi res rada videla, kar reci Marjetica! Glej prstan je! Kupil sem ga zadnjič na sejmu in prav povšeči mi je.“

„Prstan je, praviš, ali pa je zaročna „rinka“, kaj ne, to je vse eno? Pa le pokaži ga, da ga pogledam. Saj je res, prstanek, je,“ pravi potem, ko ga vrti po roki in ogleduje pri okencu. „Le glej ga, in zlat je pa rudeč kamen ima, le še tvojega imena mu manjka, kaj ne Štefan? In pa kakor nalašč tudi meni je prav in kakor vlit zá-me“, nadaljuje pomerjaje ga na prst.

„Pa ga imej, če ti je prav in obdrži ga! Jaz ga ne potrebujem, ali si pa drugega na semnju kupim“, pravi Štefan in stisne Marjetici desnico.

„Pa res Štefan? Ne, to je preveč, kaj boš to? Le pomisli, prstanek je zlat!“ jeclja nekako začudena in vsa zmešana in v zadregi Marjetica, ter poskuša sneti zopet prstanek in rudečica in bledina jo spreminja.

„Ali ga ne maraš? Jaz tudi ne. Pa ga vržem v travo, da se izgubi, ali v jez in noben človek ga ne najde več. Ali češ, povej!“

In Marjetica še bolje zarudi, ozre se v mladenča in zopet se srečate njuni očesi. Ne vemo ali

je bilo naslikano v tem pogledu, naj vboga Marjetica, ali kali; a to vemo, da je vzela prstanek in da ga je bila vesela, prav vesela. —

„Poglej ga no, kaj si res Štefan?“, pravi nekoliko pozneje Srakar vže med vratmi, ko se vrne iz cerkve in zagleda Mlinarjevega sina poleg Marjetice.

„Zakaj bi pa ne bil, oče? Nedelja popoludne je, malo povasovati moramo. Kaj bomo neki družega? Vi ste pa molili jelite, pa dolgo vas ni bilo domu“, pravi Štefan, hoteč si pomagati iz zadrege, v katero ga je spravil nenadni Srakarjev prihod. Potem pa pristavi: „Vaše strnišče sem ogledoval mimogrede. Lep ječmenček je moral biti na njem. Kaj bode te pa zdaj sejali ondi?“

„Ajdo bi, sem dejal in prevdaril, a orača nimam. Kaj bodeš pa ti kaj kmetoval ta teden?“

„Posebnega nimam, postoril sem vže. Voda je tudi potekla, da niti za eno kolo je ne bode, če ne dežuje kmalu. Tija v torek ali v sredo vam lahko poórjem in povlečem strnišče, če vam je prav; kar recite, pa je!“

„Res, da bi mi storil to Štefan? Kaj ne, za plačilo se vže pogovoriva, da bode prav.“

„Kaj bode te tisto! klobužov si ne rubiva, saj smo sosedje“, odgovori zdajci Štefan in se ozre v Marjetico, ki je nekako sramežljiva sedela poleg njega in skrivala desnico, na kateri se je lesketal prstanek, v predpasnik, da bi ga oče ne opazil. Semtertje pa se je vendar ozrla radovedno in skrivaje va-nj in dozdeval se jej je vedno lepši.

„Marjetica, ali si vže kaj pohvalila Štefana, ker je tako lepo ječmenček zmlel in še nekaj pšenične moke pridal“, vpraša potem Srakar, pomoli tobačni mehur Štefanu, češ, natlači si danes mojega, in prisede na ogeļ mize.

„Saj je res Štefan, ti ne veš kako lep kruh se je spekel iz zadnje moke. Tacega še nismo imeli“, vsklikne potem nekako pogumniši Marjetica.

„Ali si mu vže dala pokusit domače pogače? Da veš, jaz sem ga na njo povabil danes“, pristavi Srakar.

„Saj res, kar pozabila sem, oče. A Štefan je tako vaju vedno belega kruha.“ Izgovorivši vstane Marjetica in prinese iz shrambe pol hleba lepo rumenega, dišečega kruha in nož na njem. Porine ga pred Štefana in pravi: „Na, reži pa sam, kolikor hočeš!“

„Glej ga no, kako je lep in slasten ta kruhek“ pravi Štefan, čudeč se ter ga pokusi in tehta na dlani.

„Pa res sama si ga spekla Marjetica? To je lepo“, pristavi potem.

E zakaj bi ga pa ne? Kaj misliš, da ga ne znam? Le pokusi ga in prepričaj se, da ga znam!“

„Ko postaneš gospodinja, boš pa kar vse vedela vže, kakor vidim. To pa stavim, da se ne vstrašiš nobene vaške gospodinje in se je ne.“

„Jaz da bi znala? zakaj pa ne? Pa, ko bi bila gospodinja, potem bi pa vže vže, to je res. Ne rečem, da bi ne“, pravi Marjetica in kakor pih zarudi v lice, pobesi oči in premišljuje, zakaj

jo neki hvali in pa tako poprašuje ta Štefan. O ko bi vedela vsaj to, kaj misli zdaj on. In če je vse res, kar pravi, kako srečna bi bila.

Srakar je sedel med tem, kakor bi ne čul tega pogovora in pogosto spuščal dim iz svoje pipice gori nad sveto razpelo na steni in nad oljkovo vejico od cvetne nedelje za njim. A Srakar je vse to dobro, prav dobro umel. Ko bi ne mogli soditi po drugih opazkih, vže potem, da je dva pota pogledal izpod širokokrajevca po Štefanu. In na tem pogledu se je zibal dobrovoljen, pa prijazen posmeh. Potem se je tudi morda samega veselja spozabil in pljunil ene krati po tleh, kajti poslednje Marjetici ni bilo povšeči. Tla je hotela imeti čiste, kakor omizje. In kedar se bi jej hotel zameriti, pomazati bi jê bil moral tla ali kar si bodi. Kaj enacega bi bila ona odpustila najtežje. Srakar pa sicer zdražbe ni nikedar delal. Zamero pa je sovražil kot pogubni naglavni greh.

Isto popoldne in isti večer je bil Marjetici najlepši izmed vseh.

Ko se poslovil Štefan stoprv v mraku, spremi ga ona do hišnega ogla in postoji še nekoliko ž njim tam. Potem pa zre še toliko časa za njim, da se skrije za vrtnim drevjem. Po molitvi in večerji se jej stori celo milo pri srcu, zapuščena in samotna se dozdeva samej sebi. Ako se ozre v svetel prstanek na roci, mine jo otožnost. Tacega prstana nima pač nobena v vasi, niti v fari ne, kakor ona. In vesela bi ga ne bila ona, pa žalostna naj bi bila nocoj? Ne, tega ne!

*

do sem

[Handwritten signature]

XII.

Srakar je drugo jutro vže z gorečo pipo okoli pohišja hodil, kuretino napasel in kozama nekaj zelenja položil, ko se prebudi in vstane Marjetica. Stopivši na prag, položi dlan na čelo in pogleda na nebo proti solncu, kakor da bi ne mogla verjeti, je li res noč tako kratka, ali so vse to le sanje, nič drugega kot sanje. Sinoči je namreč pozno premišljevala v postelji, potem sanjala o vaškem mlinu in še o nekem drugem. Kje pa je spanjec?

„Marjetica, kar urno zajutrek pripravi, potem pa izpusti kozi. Glej solnce je vže za moža visoko!“ ogovori Srakar Marjetico in mahne z rokama, kakor bi hotel reči: le urno, mudi se in tega si kriva sama ali kali. Marjetica se toraj ročno obrne in zaneti ogenj. Ko se dviga in poka plamen na ognjišču, sede poleg njega na skladnico drv, prekriža nad prsimi roki in misli, misli kaj neki, o prav mnogo in zre v plapolajoči ogenj.

Vesela je denašnjega jutra in nevesela. Preživo jej je v spominu včerašnji dan. Ko bi mu bil vsaj po senci enak denašnji. Prvič se jej dozdeva nepríjetno danes goniti na pašo kozi. Sicer ima rada živalici, o in kako vesela je bila nekedaj tega posla. Saj pa tedaj ni imela še na vsem širnem svetu nikogar, da bi ga ljubila, kot očeta in te živali. In danes ima tolikanj, da ne more povedati nikomur — in zopet ničesar, prav ničesar.

Tudi se prepriča, da je ona zdaj za pašo vže prevelika. Kaj pa, ko bi jo dohiteli celo vaški pa-

stirji in jo jeli zmerjati: „glejte jo kozjo pastirico!“ Ona odpušča sicer vsakemu rada in jeze niti ne pozna, a ko bi čul kaj enacega Štefan o njej, kakó bi jo sodil, kaj bi storil? Da samo zaradi njega bi ne pastirovala rada več, ne hotela bi ga osramotiti, da je znan z kozjo pastirico. Po drugih ljudeh ona niti ne vpraša ne.

Ko se vtopi v take misli, niti ne zapazi, da kipi pristavljeno mleko in bi bilo tudi izkipelo, ko bi ne bil prihitel mimogrede Srakar in odpihnil s svojim širokokrajnikom prevroči plamen.

Potem postoji celo nekoliko pri ognjišču, poseže z žulavo roko po gorečem vtrinku, vredi ga na natlačeno pipo, potisne turniček nánjo, puhne kake tri pota dima in pravi: „Marjetica, kaj pa ti je danes, da kar nič ne govoriš, in pa glej no, nekaj bleda se mi dozdevaš!“

„Nič ni, prav nič, pa kaj bi bilo?“ meni Marjetica, odrine s kleščami nekaj prevroče žarjavice in odstavi, pomagaje si z belim predpasnikom, kipeči zajutrek.

Danes Srakar in Marjetica molčeč zajutrkujeta, ali bolje zajutrkuje le oče. Njegova mlada družica pomaka le žlico v jed, ki jej ne gre v slast. „Ali ti ni bilo baje po godu, da sem Štefana povabil včeraj ali kali?“ vpraša oče.

Marjetica zarudi po vsem obrazu, položi žlico pri tem vprašanju in pravi: „Zakaj bi mi ne bilo? meni je vse prav.“

„Pa ti ni, sam ne vem zakaj. Pošten mladenec je, njega se ti ni potreba ogibati, če hočeš“

povzame zopet Srakar, kakor nalašč, da bi izkušal svojo zamišljeno družico.

„Da bi mi ne bil, pravite? Kaj bode neki to, oče“, pristavi Marjetica in hiti odpirat kozama hlevine duri.

Tako dolg pot po pogorju se ni dozdeval Marjetici še nikedar kot danes. Sicer si je vedela najti vedno svojo zabavo in veselje. Ob stezi je trgala rože in je povijala v venec, katerega je darovala svetemu razpelu v gorski kapeli. Več potov je vzela pobožno knjigo s seboj, ali pa je vezla bele nedeljske nogovice. Dnevi so jej tekli, kakor trenotki, kar vedela ni da gine in mine teden za tednom.

A zadnji čas ni več tako, da si bi rada imela, da bi bilo. Dolg čas jo spremlja povsod, prejšnje zabave in igrače pa so jej nezanimive.

Prišedši v goščo sede Marjetica na mahovje in obraz zakrije v dlani. Tako sloni kakor brez življenja. Tu jej je prijeten, primeren prostor, sama je, nihče je ne gleda in moti. Samoten ščinkovec sicer zaščinka semtertje na visoki smreki, a odleti zopet dalje čez vrhovje. Tamkaj potrkuje in dolbe marljiva žolna votla drevesa. Zametno višnjevkast brglez pleza in šviga po deblu. Od vršiča do vršiča poskakuje vesela veverica in semtertje plašno zaprska. A po Marjetici ne popraša in se ne ozre nihče. In kaj bode neki? Pomagati bi jej ne mogel. V naravi le vsak sam za se skrbi, vse drugo mu je tuje. Ko sedi Marjetica takó, užali se jej prav milo sree.

Dozdeva se jej prvič, in to stoprv čez toliko let, da je vendar le sama in zapuščena, da ona nima mladosti kot jo imajo drugi otroci in deklice iz vasi.

Oče je malobeseden ž njo, družčine se mora ogibati, jej zapoveduje vedno. Ko bi le vedela čemu? In pa zakaj je Srakarjeva, zakaj očetova hiša ni bela, visoka, kot je Mlinarjeva v vasi, zakaj pravijo ljudje, da je revna in to ve tudi sama. Da jej je hudo, prav hudo vse to, kriva ni sama, ona potrpi vse. O dobro ve, da bi se jej posmehovale njene družice v vasi, ko bi jim pokazala ta-le prstanek in bi povedala, čegav je. In zakaj? Samo zato, ker je ona Srakarjeva, Štefan pa je Mlinarjev. Kaj pa Štefan sam? Ali ne bode spoznal polagoma to tudi on, ali ne bode govoril, kot govore vsi ljudje? To pa bode njena smrt. Tega ne preživi, da si ne ve zakaj ima rada Štefana, le tako toži se jej in dolg čas jej je po njem, da niti povedati ne more.

O ko bi bila ona bogata, postavim, ko bi imela bel grad, ko bi bila imenitna gospa v svili in zlatu, o katerih je čula, da prebivajo v mestih, pa da so take, kakor so naslikane kraljice, ona bi bila vsa drugačna.

Vse bi vzela in prinesla pred tega Štefana in dejala: „Na, tu imaš, pa zasmehovati me ne smeš, in pri meni moraš ostati, da veš!“

Ko sloni vtopljena tako, posili jo neka nenavadna dremota, da podpre glavo v komolca in objame jo sladek spanjec.

Solnce je vže visoko na nebu, ko se predrami, plane kvišku in pokliče kozi. A kako se začudi, ko

ji zagleda poleg sebe. S prijaznim nekako pomilovalnim pogledom jo pogledujete, nastavljate jej roge, kakor v dvoboj ter mekečete, kakor bi hotele reči: „Povej Marjetica, zakaj si otožna in sloniš tu, vesela bodi, pa domu pojdemo, glej pozno je vže!“

Marjetica je žival vedno rada imela, posebno pa kozi. A tako prijazni, tako pomilovalni se jej niste dozdevali še nikedar. Prepričana je bila danes, da jo umete, da veste kaj misli ona zdaj, da čutite z njo, da ste samotni in zapuščeni.

Ko se pogovarja Marjetica z živalima, zašumi nekaj v obližji. Urno se ozre in zagleda Štefana s sekiro na rami.

„Marjetica kaj te ni prav nič strah tu, ker si sama v gozdu?“ pravi mladeneč in se vstavi pred pastirico.

„Da bi me strah bilo in pa tebe Štefan? odgovori Marjetica in pobesi zadrege rudeči obraz.

„Kaj pa, ko bi volk prišel in bi ti kozi vzel, kaj?“ nadaljuje tovariš.

„Nič — tega bi ti s sekiro pregnal, — mene bi pa pustil, saj me ni škoda jeli?“

„Tebe bi škoda ne bilo, Marjetica? O poznati bi hotel človeka, ki bi ti storil kaj žalega, skrivil ti le las na glavi, celo vojsko bi premagal mislim sam v boji za te“, odvrne nekako navdušeno Štefan in sede poleg deklice.

„Tisto vže Štefan tisto, bi storil ti za me, ko bi ne bila Srakarjeva, da veš, tako pravijo ljudje in mislim tudi jaz.“

Izgovorivši se jej užali zopet srce in domisli se sanj, katere je sanjala prej, ko je zadremala tako nenadoma.

Posled jih jame Štefanu tako-le pripovedovati.

Dozdevalo se mi je, da je priletela bela rajska ptica tu na drevo in je zapela pesem, pa tako milo tako nebeško, da je strmelo dreyje okrog in se priklanjal.

Jaz pa sem bila, kakor zamaknjena. Stisneta se mi očesa in pred saboj zagledam beli grad, kakoršnega še nisem videla nikedar. In ptica zleti skozi okno vanj, in jaz hitim siloma za njo. Vrata se mi odpirajo, kakor sama od sebe. Zdajci pridem v veliko, prav veliko stanico. Veča je bila kot naša cerkev in kako lepa. Vse je bilo v zlatu in svili. Ljudstva pa se je gnetlo polno okrog in ti si sedel spredaj na visokem sedežu, kakor kralj in povsod se je razlegalo tvoje ime.

Trudoma se gnetem in delam pot proti tebi. Prišedši pred prestol omahnem in se zgrudim slabosti na tla. Ti pa me dvigneš prijazno in posadiš poleg sebe. A čuj strašen krik nastane med ljudstvom. „Srakarjera Marjetica je“, se razlega glas, in tega ni konca in kraja.

Tako se prebudim.

„Pa ti, da si tako sanjala Marjetica, pa od mene“, povzame Štefan in vlovi deklico za roko.

„Jaz, a sanjati ne smem več, to vem, preveč mi je hudo potem in tudi govoriti si ne upam dalje s teboj, veš, ti si Mlinarjev in jaz“ —

Predno izgovori zadnjo besedo, užali se jej srce in solze jo polijo.

„Kaj je to Marjetica, pa jokati ne! Kedo nama more braniti, če govoriva, in kaj je to, če nisva oba iz enake hiše“, tolaži mladeneč družico.

„Jaz tudi ne vem, zakaj ti pravim take reči, samo zato da veš, kaj mislim in kako mi je.“

Tako se vije njihov govor in nadaljuje, ko odideta skupno proti domu. Marjetici se dozdeva zopet kratek čas in kmalu pozabi sanj. Na razpotju pravi Štefan: „Ali bodete nocoj kaj dalje svetili zvečer?“ „Bomo, če prideš k nam“, odgovori deklica.

„Da bi k vam prišel praviš? Bom, če vže spiš pa na polknice potrkam, jeli da smem in da se mi oglasiš?“

Marjetica ne odgovori; kako tudi? Rudečica jo zalije in spomni se fantovske pesni v noči na sredi vasi.

Ko se rezideta, se ozreta še enkrat drug za drugim in se zasmejita. Srečna človeka Marjetica in ta Mlinarjev Štefan!

XIII.

O požinkih so napravljali fantje Beriške vasi ples pod široko vaško lipo. Ondi so se zbirale deklice vse okolice. Stare matere in tetke, otroci in stareji možakarji pa so zijali, kako mladenči sučejo svoje družice in s petami ob tla bijejo, klobuke privzdigujejo in poukavajo.

Pa kaka velikanska priprava je bila vže mrtednov prej za oni veseli dan! Deklice ga niti

čakati niso mogle. Ugibale so skrivaje zvečer v postelji, s katerim bode plesala najraje ta in ona, katera bode najlepši, kateri mladeneč najgorši, in ali pride tudi onjav in onjava, ki sta vže na oklicu.

Povrh pa so imele toliko skrbi, kako bi se oblekle za ono slovesnost. Preglavico jim je delalo in še veliko, koliko rudečega in višnjevoga trakovja bode potreba, kake rute bi si kupile, — kakošna krila in — koliko lepega denarja bode stalo vse to. A naj velja kar hoče, naj bode truda še toliko in toliko! Oh ljubi Bog, vsaj takov veseli dan je le eden v vsem dolgem letu, le eden je mladeneč, s katerim si želi plesati vsaka. Koliko pa je bilo potnih kapelj, ki so pobijale na razbeljenem čelu druga drugo v žetvi sredi ravnega, rumenega polja. O tega bi ne mogla preračuniti nobena. Le vesela misel na ples ob končanih požinkih je tolažila, krepila trudno roko, hladila razbeljeno lice.

In pa fantje, koliko večerov zborujejo in se posvetujejo ondi pod lipo, kako bi napravili oni dan slovesniši, zanimiviši. Natanko imajo zaznamovano, kedo je v njihovi družbi in da le isti sme plesati, da ne trpé mladenčev iz sosednih vasij med saboj in tudi ne vabijo tujih deklic.

Kralj teh zborov in sodnik vaše mladine pa je bil Mlinarjev Štefan. On je bil korenina vse družbe. Kar je rekel on, to je veljalo, kakor da bi bilo pribito, kar njemu ni bilo povšeči, dopadalo ni nikomur in brez njega se ni vršila nobena slovesnost. Vsaj je bil pa ta Štefan tudi pravi mož. On ni gledal na petak, ali desetak, kedar je bilo

potreba. V žep je segel po listnico, oslinil prst in položil bankovec na mizo. V krčmi se je pilo največ potov na njegov račun. Naravno je torej, da je njegov glas veljal v treh farah in še dalje. Ime Mlinarjevega Štefana se je spoštovalo okrog in okrog.

Kaj pa Marjetica? Tudi ona se je veselila letos plesa pod lipo in sicer prvokrat. Ko bi jo bil vprašal kakov vaščan, zakaj se raduje tega dne, rekla bi bila, da ne ve. Ako bi bil vprašalec Mlinarjev Štefan, ozrla bi se bila sramežljivega pogleda vanj, zarudela bi bila in — molčala.

Marjetica še ni plesala nikedar, a dobro je prepričana, da bi znala, seveda z vsakim ne, a s Štefanom bi si upala.

Srakar je sovražil ples kot naglavni greh. Marjetica druga leta niti gledat ni smela hoditi plesov. In ravno to jo je skrbelo noč in dan tudi letos. Vendar kar vasuje semtertje Štefan pri njih, se je oče baje nekoliko spremenil. Omečil se bode in jo pustil na ples, če ga poprosi ona in še Štefan priloži modro besedo. In poslednje mora. Samo tega ne ve, kako bi mu naznanila vse to in ne izdala svojih skriynosti. Vže ve, kako dene. „V nedeljo je ples; jeli Štefan in jaz bi ga tudi rada pogledala bolj iz dalje. A oče so trdi, jako trdi, dovolili ne bodo.“ In Štefan poreče: „Pojdeš pa z menoj. Z menoj ti ne bodo branili“. Tako premišljuje Marjetica mnogo večerov in v tacih mislih se jej dozdeva Štefan najboljši človek vsega sveta. O zanj bi storila vse, vse. Krvi od srca bi mu dala, ko bi

jo zahteval. In vse to, ker je tako prijazen, tako ljubezniv ta Mlinarjev Štefan.

Po taki razsodbi se je jela pripravljati Marjetica za ples, kakor da bi jej bilo vže dovoljeno. Zaradi tega je zvečer prej hodila k počitku. A ko je pospalo vse, prižgala je zopet leščerbo in pri luči v pozno noč šivala in prenarejala krilo za ples. V šivanji namreč bi se bila lahko poskusila s prvo šiviljo, akoravno se ni učila drugej kot pri vaški prijateljici,

„To je pa delo s tem krilom!“ je vskliknila več potov: „A nič ne de. Zadnja nočem biti in — Štefan se me ne sme sramovati.“ Potem pa je urneje pripenjala trakovje, razgrinjala na rokah obleko in vesel posmeh okoli usten jej je pričal, da je zadovoljna sama s seboj, in s svojim krilom. +

A več potov se jej je tudi užalilo srce. Spomnila se je, kako drago blago je kupila ta in ona deklica iz vasi za plesni dan, kako rožasto svilenlo ruto ima in najlepše trakovje. Vsega tega ona nima, ker je Srakarjeva. In ali ne bode zaradi tega Štefan raji plesal z drugimi dekliči, njo pa le pomišljal? O tega ne bode storil — in če stori —, vesela ne bode nikedar več.

V tacih priložnostih je več potov šinila človeška senca pod njenim okencem. In ko bi ne bila gosta tema zunaj in Marjetica vtopljenja, videla bi bila, kako sloni mladeneč ob steni in jo ogleduje.

Čez nekoliko se je vedno čulo lešno trkanje na polknice in nekov glas je vprašal: „Marjetica, kaj čuješ tako pozno?“

In Marjetica je zarudela in lehno oddrsnila oknice, ta glas jej je bil znan in — najljubši.

„Kaj šivaš Marjetica?“ vpraša mladenec potem?

„Jaz, meniš, nič, le nekaj prenarejam.“

„Čemu prenarejaš, jeli za nedeljski ples?“

„Ne vem, in jaz ne smem tja, pa me tudi nihče ne pogreša“, pravi deklica in pobesi obraz.

„Da bi tebe nihče ne pogrešal? Ti moraš biti ondi, če ne, ne boče tudi mene, da veš.“

„Kaj je res Štefan?“ Ne to ni res. Pa pomisli moj oče!“

„Oče se preprosijo. Jaz govorim ž njimi“, pravi Štefan in vlovi skozi oknice Marjetico za roko.

Deklica se zasmеji in zgine jej prejšnja otožnost.

„In tako zapleševa Marjetica, da boče vse gledalo za nama, da se nama nebo zavrti pred očmi. Pa nihče drugi ne sme plesati s teboj.“

„Potem bova pa kakor mož in žena Štefan“, jekne Marjetica.

„Kaj bi se branila morda mene ti? Reci Marjetica, reci!“

Deklica molči in zarudi kot pireh in desnica, katero je hotela izmuzniti iz mladenčeve roke, jej zastane in počiva v njej. Kedo ve neki zakaj, in kedo bi ne uganil?

Ples pod vaško lipo to je v resnici najzanimivše, najlepše narodno veselje. Ko vidimo vrtiti se ondi vitko vzraščene, krepke mladenče, sramežljive rudečelične deklice, spominjamo se nehote svojih davnih prednikov, ki so obhajali v logu dišečim lip svoje slovesnosti in vrine se nam tudi vesela

misel, da tako življenja polnega, tako veselega, nepopačenega naroda ne bode kmalu konec.

Ples v Beriški vasi je bil vedno izmed najlepših. Njene deklice so slovele na daleč okrog zaradi svoje krasote in vljudnosti. Beriški fantje pa so bili prvi, najpogumniši vse fare.

Odločeno nedeljo po krščanskem nauku je vže zijala cela kopica bosopetih fantičev pod vaško lipo in pričakovala godcev in plesalcev.

Pa kako vredjen je bil ta prostor. Trava pod lipo je bila pokošena in pospravljena, in niti kamenčka ni bilo najti na trati. Krog in krog so bili razpostavljeni smrekovi maji, prepreženi in okinčani s cvetličjem in pisanimi narodnimi trakovi. Lipa pa je bila kakor v cvetji, polna večjih in manjih zastav. Na vršičku pa je vihrala največja in naznanjala na daleč, daleč okrog, da je danes vesel slovesen dan.

Polagoma se jamejo približevati najprvo radovedni gledalci, odrasli vaški pastirji, ki še ne znajo in ne smejo plesati, potem mladoletne deklice, ki bi tako rade videle kako se pleše in se naučile same, kajti prihodnje leto, če Bog da, poskusijo tudi one.

Tamkaj po vežnih pragih se razpostavljajo suhe ženice, stare babice s koščenimi bradami, skrbne matere, ki bi tudi rade pogledale ples, če ravno trdijo vedno, kako strašno pogubljiv in pregrešen je, da ga nas Bog varuj.

Vaški gospodarji in sivolasi dedje se zbirajo onaj bolj na oglu z na hrbtu prekrižanimi rokami in s pipami v ustih. Ondi ugibljejo in razdirajo

modro, kako se je kaj obnesla letos jara pšenica in ozimni ječmen in kako drago se prodaja v trgu, koliko prihranijo žita za dom, koliko za te visoke davke, da se Bog usmili in koliko za kupo vina v nedeljo popoldne, ali kedar si bodi.

Zdaj bosopeti paglavci in otroci zaženo vrišč: „godci gredo, godci gredo.“ In vse se ozre tja proti krčmi, od koder se pomikajo vaški ljubljenci. Saj so pa tudi v resnici zanimivi ti možakarji. Vaščani jih razdeljujejo v tri imenitne oddelke v klarinetiste, basiste, vse druge pa, ki imajo „mesingaste“ instrumente pa imenujejo, tega baje ne ve nihče zakaj „progarje.“

Najimenitniši med godci je suh majhen možiček Gojžan z od kolena na vzdol leseno nogo in z velikanskim otemnelim basom na hrbtišču, ki mu pokriva skoraj ves život, kakor polževa hiša svojega gospodarja. To imajo otroci krik in veselje ž njim. On jim pa tudi ume delati skremžene obraze, in gorje onemu, katerega zasači v svoje jeklene roke. Njegov najvišji podložni je dolgohlačni Mejač z vojaško zasmoljeno kapo na levem ušesu in z rumeno lepo svetlo trobento pod pazduho. On velja tudi mnogo pri vaščanih. Zakaj pa je osem let trobil pri vojaci nekedanjih grenadirjih in v vojaški suknji pol sveta premeril. Ostala godca sta z majhnimi drogi, ki bi se najbolje dali primerjati kuhinjskim pihalnikom, katerim pa pravijo Beriški vaščani: „klanet“, ki jim je pa najmanj v čislu.

Ko zleze lesenonogi Gojžan s svojim basom na nekoliko vzvišen prostor in se vselijo njegovi

tovarši, kakor piščeta okoli njega, dvigne urno svoje držalo tako, da otroci plašeč se daleč odskočijo in zavrišče. A to je le znamenje začete godbe. In v resnici, kakor bi trenil zadoni trobenta in „klaneta“, bas pa jima mogočno pritrkuje in prigovarja.

Kakor ogenj se razneso vbrani glasovi po vasi. Okna in duri se odperajo in rudečelični obrazi pogledujejo radovedno iz njih.

To so vaške deklice, ki tako težko pričakujejo tega in onega mladenča, da bi jih peljal na ples. Mnoge ga niti dočakati ne morejo. Oklenejo se svojih mater in se bližajo boječe in srameče, ter bolj od daleč zrejo tja. Enako procesiji se začno pomikati zdajci veseli pari od vseh strani. Deklice v svilenih, rudečih rutah, pisanih krilih in belih predpasnikih s cvetlicami v kitah in povešenimi obrazi poleg svojih izvoljenih, ki jim veselo prigovarjajo in stiskajo roke. Semtertje poteptavajo tudi vže od daleč z nogami, povriskujejo in dvigujejo s cvetličjem okinčane klobuke visoko v zrak. Zdajci se ozira vse tja proti stranski poti ob holmu in čudeči glasovi se čujejo; „Glej ondi se bližata z roko v roci, s pogledom v pogledu v radostnem pogovoru kralj vaške mladine, kralj veselice Mlinarjev Štefan in — Srakarjeva Marjetica. Da in kakov par! Tacega ni v vsi beriški vasi, in na daleč okrog.“

„Marjetica gre“ zamrmrajo vaške ženice, se pogledujejo radovedne in kimajo z glavami in migajo z bradami in pravijo: „Le poglejte jo, kakova je in da se upa na ples, ali ne ve, čegava je, da je Srakarjeva?“

[2014 16/11]

Tako gre govorica od ust do ust. Marsikatera vaška deklica pa bleedi in rudi zavisti in sramote, kajti Štefan, ta Mlinarjev Štefan je govoril semtertje tudi vže z njo, a na ples je ni povabil. Kaj da si je izbral to revno Marjetico, zakaj nje ne, zakaj ravno to, o zakaj? — — —

Po tacih opazkah se prične ogledovanje Marjetičnih kril. Njena oprava je sicer priprosta, a tako lično izdelana in podaje se jej tako lepo, kakor da bi bila zrastle na njej. V črnih dolzih kitah, ki se jej prosto razsipljete po tilniku in životu, ima vpletene rudeče vrtnice in rudeče in višnjevo trakovje. Vrh lepega, visocega čela se jej zibljejo obili kodri, kakor ponosno valovje. Prsi pa jej ogrinja priprosta, a kot sneg bela ruta z rudečimi rožami. Predpasnik ima višnjeve barve in krilo rudeče, prvič oblečeno danes. Dobila ga je namreč od očeta za požinke. Pa kako jej rudi lice, kako pobeša obraz, kako se bojazljivo objemlje Štefanove desnice, ko stopa ob holmu na vzdol z njim, kajti sto in sto oči je vprtih le v njo, sto in sto ust govori le o njej, toliko jo hvali, toliko zavistno opravlja, da si ne ve zakaj.

In pa ta Štefan, kako krepek, kako ponosen in kako blag mladeneč je, da ga je kar gledati veselje. Njegov kastorec mu pristuje najbolje izmed vseh, šopek na njem je najlepši in najbolj dišeč. Svilenega brezrokavnika in svetlih srebernih gumbov ne premore vsak mladeneč iz vasi. Saj Mlinarjeva hiša je največja, najlepša in Štefan edini sin, njen prihodnji gospodar.

Ko stopa s svojo Marjetico med gnečo, se mu vse kar radovoljno izogiblje, dela mu prostor, kakor kralju, kakor svojemu vladarju. In on ni ponosen zaradi tega. Za vsacega ima prijazen pozdrav, prijazno besedo, vsacemu veselo prikima ali stisne roko. Da, tega Štefana ima vse rado, vse ga ljubi in spoštuje.

Ko pride na plesišče, posprehodi se enkrat po njem na okrog, kakor bi prišel na ogled. Potem zašepeče nekaj Marjetici in se približa godcem, vrže pest belega srebra v Gojžanov bas in poslednji dvigne držalo, mahne z rokama in klarineta in tromba zadonite, bas zabučí in Marjetica in Štefan zdrčita lahko kakor veter po trati. za njima pa se vlije, kakor povodenj o pogorju par za parom.

Vedno jih je več, vedno je tesnejši, vedno bolj pisan kolobar, takov kot bi se vila mavrica pred očmi. In to vriskanje, to pritrkavanje s petami, ta vihrajoča kvišku leteča pokrivala, to sladko poobjemanje, to zaljubljeno šepetanje in nagajanje, pomežikovanje in stiskanje okoli nežnega života, kedo bi popisal in pregledoval vse to? Vendar izmed vseh plesalcev se vidita na prvi pogled Marjetica in Štefan. Na njih počiva vsako oko.

Saj se pa ne ume vrtiti tako lično noben mladeneč kot Štefan, noben ne zna pritrkavati s petama tako glasno kot on, noben nima tako lepe, tako vitke in tako nežne, tako ljubeznive plesalke kot je Marjetica.

Opravljive ženice kar umeti ne morejo, kje se je naučila plesati ona, vsaj je stara stoprv petnajst

let če ne manj; saj še njune hčere ne znajo, ki so v boljših hišah doma kot je Srakarjeva in ki bodo imele precej dote, kedar pride njihov čas.

Tega pa ne ve Marjetica niti sama. Samo to ve, da s Štefanom pleše kakor bi se vrtela po zraku, da-si se ni učila nikedar, da jej je tako sladko, tako milo pri srcu, ko sloni na njegovih prsih, da bi slonela tako brez prenehljaja do konci sveta, in bi se ne utrudila nikedar, nikedar.

To je veseli vaški ples sredi tratine pod široko vejačo lipo, to je narodna veselica, najlepša, naj priljubljeniša, o to so sladki spomini let nekdanjih, dnij minulih sredi bele vasice, sredi priprostega, nepozabljivega domovja.

XIV.

To preljubo kmetsko življenje ni v resnici nikedar brez veselja in zanimivosti. Stoprv mine eno, vže se bliža drugo. Tako se vrsti mesec za mesecem, leto za letom, da človek niti ne ve kedaj.

Posebno pri Srakarju je bilo v zadnjem času kakor v večni spomladi. Veselih ur ni manjkalo nikedar.

Kar vasuje Štefan ondi, se je Srakar pomladil najmanj za pet let. Marjetice pa kar poznati ni več. To ni več isti kratkobesedni starec, to je možak, kateremu se bere na obrazu in povsod, da mu sije zadovoljnost. In to ni več petnajstletno boječe dekletce, to je vzrastlo, življenja in samo sebe veselo dekle, kakoršnih je malo.

Po požinkih jame polagoma solnce pozneje vzhajati, prej leze doli za gore in za daljno morje. Večeri pa se raztegujejo vedno bolj in bolj.

Druga leta se je bala Marjetica tega časa in tudi Srakarju ni bil povšeči, kajti spanje se mu je jelo vtrgovati v noči, luč pa mu je jemala vid in tudi imenitnega dela ni imel za jesenske in zimske večere.

Letos pa je bilo vse drugače. Marjetica se je kar veselila večerov in pogledala čestokrat čez dan na zatemnelo uro na steni in preračunila na prste, koliko časa še mine, da pride Štefan.

Saj so pa tudi v resnici prijetni večeri na kmetih. Zunaj leži temna noč. Semtertje prisije blede luna izmed pretrganih oblakov, tam iz dalje se čuje veselo fantovsko petje, voda šumi na vaški žagi, mlin klopoče v gorskem zatišji in hišni čuvaj se oglašča v listju ali na vežnem pragu.

V takem času je poiskal Štefan kamižolo raz lesene obešalnice pri peči, potisnil kučmo na čelo in ubral pot pod noge proti Srakarjevim. Čestokrat so ga obsuli fantje na vasi, ga silili in zadrževali, naj ostane med njimi, a on je dejal: „Kmali pridem, ne morem drugače.“ A nihče ni verjel prav tem besedam; saj so pa bile tudi le izgovor, opravičba za silo. V sili pa je dovoljeno marsikaj.

A kedo bi bil zapuščal tako prijetno družčino kot je bila pri Srakarjevih? Nihče, posebno Štefan je ni mogel. Marjetica je sedela pri omizju poleg njega, šivala, vezla, ali vrtela brenčeči kolovrat. Semtertje pa v in še precej pogosto jej zdršneti roki nevedoma v naročje, pogled jej obtiči na Štefanu, kakor

brez življenja sloni poleg njega in posluša njegov govor. A ko se zopet zave in zdrami, zarudi in jame urneje nadaljevati svoj posel.

Srakar je sedel navadno na zapečku, vlekkel iz svoje pipice gosti dim ter kakor vodja iz višine zrl na svoja podložna: Marjetico in Štefana. V zadnjem času si je tudi nekaj zboljšal življenje. Prej je bil jako varčen v kadenji. Niti pipice si ga ni privoščil čez mero, v časi je bil tudi poldrugí dan brez trohice tobaka, a zdaj nikedar več.

Kako neki? Štefan je bil vsakdanji gost. Pri vsaki priložnosti mu je pomolil svoj tobačni mehur in dejal: „Na, natlači eno ali pa dve!“ In on kaj je hotel? Pokazati je moral, da ni tako na suši in vrniti je moral. Tako se vsaj spodobi.

Pa tudi govoricca v Srakarjevi družčini ni bila tako nezanimiva in vsakdanja. Srakar je bil sivolas. Mnogo je skusil, mnogo doživel in mnogo je vedel povedati.

Največ potov je hvalil stare čase. „Stara vera, star denar“, to je še vedno najbolje, je trdil neprenehoma. Če mu je semtertje ugovarjal Štefan, mu ni bilo povšeči. Puhnil je kake tri pota pogosteje dima in dejal: Kaj bodete neki mladoletniki? Ko bodete imeli toliko let kot jih imam jaz, vedeli bode, kaj je starost, kaj pa mlado neizkušeno seme.

Nekdaj se zavrti govoricca na gospodarstvo in družinske razmere. Srakar je trdil, da so v njegovem času menj delali in se trudili, a več pridelali. Šol in tiste učenosti niso niti poznali, a več vedeli in bolj brezskrbno živeli.

„Tako pravijo vsi stari, a to je krivo“, meni Štefan.

„Ko bi se ne bil jaz postavim v mestu učil v umetnem mlinu, ko bi ne bil dal prestrojiti domačega po novih iznajdbah, pol toliko bi se ne smelelo v dnevu in naša hiša bi si ne bila toliko opomogla, kakor si je.“

„O tem ne govorim, in s teboj se ne merim Štefan, ki si učen in premeten“, pravi Srakar, pogleda izpod širokokrajnika svojega mladega nasprotnika, pljune po tleh, kakor da bi hotel reči:

„Bašte slabo bi bilo, ko bi me ti ne ugnal v kozji rog, ki si Mlinarjev. A ko bi se skušal z menoj v revščini in v mojih malih zaslužkih, govoril bi drugače.“

„Tega ne, tega oče Srakar. Vi me nočete umeti, jaz sem le menil, da so sedanji časi drugi, kot so bili nekedaj in da se moramo obračati po njih, ako nočemo, da zaostanemo. In tako se godi baje povsod“, povzame Štefan, hoteč potolažiti upornega Srakarja.

„Ne da bi dejal, da nimaš prav. Baš tako je trdila moja ranjca, Marjetičina mati, Bog jej odpusti grehe, in dobro se nam je godilo tedaj, akoravno nisva imela družega kot delavne roke in ta podstrešek v zimi in slabem vremenu“.

„Bogastvo baje ne stori človeka srečnega, vsaj mene bi ne in si ga tudi ne želim. Kedar bi jaz postavim nevesto izbiral in enkrat mi vendar ne kaže drugače, ne gledal bi na novce, ime in premoženje. Takovo bi vzel, ki bi mi bila povšeči, ki

bi imela nekaj srca, in potrpežljivosti. To bi bila najlepši dota“, pravi nekako raznet Štefan in pri teh besedah se skrivaje srečata njegov in Marjetičen pogled.

„Kaj bodeš neki Štefan, ti se motiš, ti lahko dobiš tako, da se bodeš v kočiji vozil okrog, v ponedeljek tako oblačil kot v praznik in nedeljo, da bodeš ukazoval in pregledoval. Le zapomni me Štefan in verjemi mi!“ Izgovorivši, poda Srakar raz zapečka svoj tobačni mehur, meneč: „Na, natlači zdaj eno luknjo mojega, ker uže vasuješ pri nas in smo bolj sosedje!“

Štefan se začudi pri teh besedah, potegne z desnico po čelu, kakor bi hotel vničiti za vselej take misli in pravi:

„Jaz oče da bi tako jemal menite? Jaz pa pravim, da bi je ne, vsaj mi ni sila, in prosto voljo imam.“

„Katera ti ^{je} pa godi torej, katera Štefan, zini in reci, katera ima take lastnosti kakoršne zahtevaš ti?“

„Ena sama je, oče, taka, ena sama v vsej fari in baje na vsem svetu. In če ne dobim iste, nočem nobene, pa samec ostanem“, odgovori Štefan nekako s tresočim glasom. In beseda mu zamre na ustnah, glavo podpre v dlan, desnica, s katero drži pipo, se mu trese, pogled pa mu uhaja pogosto tja — na zbledelo Marjetico.

„Pa nas saj na ženitnino povabiš Štefan, ne da bi dejal, da bi bil vreden sicer takove česti, a tvojo izvoljeno bi le rad poznal. Jeli, da ne bodeš

takov, da bi ne storil tega, ker smo vže znanci in sosedje?“

„Mene tudi ne pozabiš, jeli Štefan? Tedaj se vže tako oblečem, da ti ne delam sramote“, pridene še Marjetica z boječim glasom in rudečica jo zalije.

Štefan je zadet. Nekaj časa molči, potem popravi klobuk, ki mu je zlezal bolj na čelo, plane kvišku, prime Marjetico za roko in vzklikne: „Oče, ali me poznate, čigav sem — in če me, verjemite, Marjetica bode moja žena, — ali pa nobena.“

Zopet nastane tihota. Marjetica pobesi sramežljivo obraz. Šivanje jej zdrsnje v naročje. Štefan prisede, morda nevedoma tik nje. Srakar pa vleče, kakor bi ne umel samega sebe več na vse duške iz pogašene pipe, potem pa pravi: „Ne bodi, ne bodi Štefan, kaj bi govoril tako, kar ni nič, in kar je neumno.“

„Nespametno naj bi bilo, oče, to? Vi še ne poznate Štefana. A poznali ga bode. V enem letu prevzamem gospodarstvo, svoj gospod sem potem. Jeli Marjetica? Potem je pa vse prav.“ Dalje ne more govoriti. Prevelicega veselja hiti na prosto in dalje čez pogorje. Marjetica skoraj omahne na obraz pri teh besedah. Svet se jej vrti pred očmi, vse jej je čudno, spremenjeno, sama sebe ne pozna več. Potem urno vstane in hiti v svojo spalnico. Ondi poklekne pred posteljo, se ozre v sveto razpelo na steni in vzdihne: „O križani zveličar, ali je mogoče? O to je preveč!“

Srakar pa kima še dolgo na zapečku, miga z brado, govori poluglasno s seboj in pravi posled:

„Kaj bode neki? Tako govore mnogi. Tako je stara navada mladih ljudi. Dokler ne vidim z lastnimi očmi, kar pravi, ne verjamem. Jaz poznam mlada, neizkušena semena.“

Do sem.

~~XV.~~

Kmetsko ljudstvo je prav za prav nerazumljivo. Mnogo lepih lastnosti ima, mnogo čednosti in nepopačenosti. Posebno v zadnjih se prijetno odlikuje od ponosnega meščanstva. Kar se pa tiče opravljalivosti in raznašanja vaških novic, bašte ni za las bolje in za to skrbe zgovorne ženice in brezobe starke.

Ko je Štefan jel vasovati pri Srakarjevih, urno so ga zasledili strupeni jeziki. Če je govoril pri studencu z Marjetico, videlo ga je pol soseske, če je poslonil mimogrede na njenem oknu, ali jo pospremil v nedeljo dopoldne od maše gredé, zmajevali so z glavami, kazali s prstom za njim in dejali: „Glejte ga Mlinarjev je, pa s Srakarjevo govoriči!“

Tudi Štefanu in Marjetici to tajno ne ostane. Poslednji se navadno smeji vaški radovednosti, semtertje tudi nekoliko pojezi in s čevljem ob tla udari. Marjetica pa, ubogo dekletce, se razjoka več potov poznega večera v postelji, kakor petleten otrok in ve in ne ve zakaj.

Čestokrat pomisli tudi nazaj, ko še ni poznala tega Štefana, in primerja tedanjo dobo s sedanjo. Reva je bila tedaj, kajti imela ni ničesar, a srečna tudi. Strašila je ni nobena izguba. Sedaj pa ima

toliko in nič. Če le enkrat pomisli na se, poplačati mora stotero to predrznost s strupenimi bodali opravljenih in zavidnih jezikov.

Tudi Srakarju vaški govori ne ostanejo tajni. Ko nabira neko popoldne v gozdu smolo, pridruži se mu znana beračica ob palici in mu pove, kaj se govori o Marjetici in kako sodi ljudstvo o tem.

Srakarja tedaj jeza zalije, da zamahne s svojo leseno palico nad babnico in bi jo bil tudi morda neusmiljeno kaznoval za njeno prijaznost, ko bi ne bila pobrala pete in zbežala, kar ste jo mogli nesti dve koščeni živi in tretja lesena pripomočna noga.

A Srakar njene novice vendar ne pozabi. Ves čas v gozdu in vso dolgo pot proti domu ga peče, kakor žarjavica na prsih, in dozdeva se mu, da mu leži težek kamen, silovita skala na srcu, katero bi rad odložil in jo tudi odložiti mora.

Prisedši domu, niti ne pozdravi Marjetice, ki ga pričakuje na pragu. Molčeč vrže smolnico v kot, sede na trinožni stolček poleg ognjišča in zakliče čez nekoliko: „Marjetica sem pridi!“

Marjetica se prestraši resnega glasu in se približa očetu.

„Marjetica, ti izpolniš kmalu šestnajsto leto in upam, da si bila do sedaj vedno poštena. Poštena je bila naša hiša in pošten sem bil jaz, njen gospodar. Nihče nas ni nosil po jezikih, nihče nas ni smešil, in nihče nas ne bode v prihodnjic, le poslušaj me, dokler miga ta le moj mazinec, in živimo od lastnih žuljev. Ti veš, da sem Štefana rad imel in ga imam še, a ti ga moraš pozabiti, še danes;

prej ko je mogoče, bolje je. V hišo ne sme več, ogiblji se ga, s poti mu hodi, kajti on je Mlinarjev, ti si pa Srakarjeva. Tako ti zapovedujem danes in tako jutri in vedno.“

„Da bi Štefana pozabila oče?“ vzklikne bleda, tresoča Marjetica in omahne na ognjišče. „O tega ne morem, vse drugo, tega ne. A ogibljem se ga, in vsak večer pomolim, da ne omagam tega vdarca.“

Boljšega, dobro vem, da ne zaslužim in tudi ne tirjam od njega.“ Marjetica ne more dalje. Obraz zakrije v bel predpasnik in solze jo polijo.

Srakar solz ni mogel videti. „Ne jokaj“, pravi potem. „To ti povem le tako, da veš, in se veš ravnati. Štefan ima baje vže izbrano nevesto, dveh pa ne more jemati.“

„O kaj je to ljubi oče? Jaz jedva vem, kaj je nevesta, najmanj pa da bi bila jaz kedaj Štefanova. Vendar rada ga imam tudi brez take misli.“

„To je pregrešno, deklič. Pozabi ga, pa je!“ pritrdi starec in jame hoditi urnih korakov po veži.

„Bom, bom“, pravi deklica in odide v svojo spalnico. Ondi pa kedo bi vedel in ne vedel, kako je ondi?

Mesec sije na nebu. Noč leži po tihi dolini, noč v Marjetičini spalnici. V nižavi se vidi belo visoko poslopje, Mlinarjeva hiša; psi lajajo prijazen glas, fantje gredó pojoč čez polje, in mlinsko kolo prijetno klopoče.

Marjetica ne vidi ne sliši vsega tega.

Poleg postelje visi podoba božje porodnice sedem žalosti. Njo objame in poljubi, in oči se jej

vsuše, moči jo zapuste. Na posteljo se nasloni in pozabi vsega — sveta.

To je nesrečna ljubezen sredi tihe kmetske doline, nedolžnega, nepopačenega srca.

XVI. *Dne 12/1 93*

To je ~~pa~~ lepo v nedeljo jutro na kmetih in kako prijetno! Vse je praznično, pa vse se pripravlja za imenitni dan. Cepec ne drami vže na vse zgodaj zaspanih glav, vozovi ne ropočejo, hlapec ne kleplje kose na dvorišču sedeč na trinožnem stolu, in hišni gospodar ne ukazuje in ne vlada pri živini, pri delavcih in povsod.

Tam le okoli vrta ali polja pohajkuje s pipo v ustih, z na hrbtu prekrižanima rokama, in misli in ugiblje in računi na pamet, kakova bode letina, kje se bode jutri želo, kosilo, kje se bode rezala brazda.

Iz vaških dimnikov pa se tako prijetno dviga dim visoko v oblake, vrteč se v veselih kolobarjih. Hišna gospodinja, skrbna mati pa postopi semtertje na prag brisaje roki ob višnjev ali bel predpasnik ter jedva odganja kurjo družino od sebe in pogovarja hišnega varuha, sultana, pred hlevom, ki trga verigo vgladavši svojo dobrotnico in se jej dobrika.

Zdajci vglada svojega ljubljenca samosrajčnika, ki vže rije ves kuštrav in odsevajoč vseh božjih barv na obrazu in povsod pod steno po prahu in vlačí hišnega „muca“ neusmiljeno za rep in ga objemlje ne ravno ljubeznjivo. Vsa topa iz prijaznosti ali odškodovanja, ker bodeta potem skupaj kosila na pragu.

„Ti kuštravec ti kuštravi! Ali ne greš da te operem in omijem in preoblečem, poglej kakov si!“
vzklikne zdajci mati. Ljubljenec pa se niti ne zmeni za te besede, dokler ni zgrabljen za rob in mu ne pomaga ves jok in krik. Tudi on mora čutiti, kedar se praznuje bela nedelja.

Vaške deklice se zbirajo med tem z vrči in posodami na vaškem studencu. In danes se jim ne mudi ravno posebno, saj je nedelja. Marsikatera postoji semtertje dalj časa s svojo znanko in ugiblje, kako krilo obleče danes k deseti maši, kakov robec si je kupila na zadnjem semnju in — še nekaj ima na srcu. A sem od soseda se čuje konjsko kopito in v silnem diru prijezdi sosedov sin napajat rejena „prama“. In pa ta sosedov sin! Kaj bi neki rekel, ko bi jo videl tu, ogovoril bi jo morda in ona bi se sramovala, čeravno ni napačen ta sosedov, prav nič napačen — in ona ga prav nič — ne sovraži.

Marjetica v nedeljo jutro ni gonila koz na pašo. Srakar jima je ovil brezovo trto okoli vrata in ju je pasel po vrtu in ob meji okoli zelnika.

To delo ni ravno ugajalo Srakarju, kajti žival mu je vhadala v škodo zdaj na desno zdaj na levo, da ni smel niti pogleda obrniti od nje.

Kedar se mu je pa vendar ponesrečilo kaj enacega, zavihtil je strašno s svojo zakrivljeno grjačo, a vdaril ni. Le poklel je semtertje bolj potihoma, a vedno mu je bilo žal tega, hudo žal.

Denes je nedelja, a Marjetici se ne bere na obrazu in nikjer, da bi bila. Pozno v noč je jokala

sinoči, in danes sedi poleg ognjišča in tudi vtrne semtertje bolj skrivaje solzo. Na ognjišču pa je prav živahno. Ogenj veselo plapolje, poka in šumi. Pristavljeni kropček vže poganja bele pene, in iz male kozičice nekaj tako prijetno diši. Vse pričuje, da je danes praznik.

Le Marjetica je otožna. Nepremakljivo zre pred se v ogenj z nad prsi prekrižanima rokama. V časi globoko vzdihne, in včasi dvigne leseno kuhavnico in vidno brez najmanjše zanimivosti ureduje in pripravlja kosilo.

Zdaj pridrvi oče kozi domu. Spehan in utrujen stopi k ognjišču in poišče živ ogelj za svojo pipo. Potem pravi: „Marjetica, če je gotovo kosilo, le urno k jedi! Potem se pa lepši obleci, danes greš z menoj k dopoldanski službi!“

Marjetica se začudi tem besedam, kajti oče ni bil vajen hoditi sicer ž njo. Tudi se spomni, kaj pomeni to. Neizmerno bi jo bila zadela sicer ta zapoved, a zdaj jej je vse enako. Le globok vzdih naznanja razloček med nekedaj in sedaj. Štefana tudi dva večera vže ni bilo v vas, niti videla ga ni. O vse, vse se vjema z očetovimi besedami.

Po kosilu obuje Srakar črevlje, kateri so ves ljubi teden samotarili na polici, natakne nedeljski klobuk, vrže kamižolo čez ramo in pravi: Zdaj pa le urno, ali ne čuješ? Vže v drugo vabi v zvoniku.“

A Marjetica ima še polne roke dela okoli ognjišča. Posled vsklikne: „Saj bom“, in hiti v svojo spalnico.

Ondi visé na steni njena praznična krila. Ozre se vanje in zopet pobesi obraz. Rudeča nova obleka in pisan predpasnik jo spomni minule nedelje.

Oh kako je bilo še tedaj in kako je danes! Kako kratek čas in kolika sprememba! Vže hoče obleči to najlepše svoje krilce, katero jo je tako veselilo pred malo dnevi. A posled ga vrže od sebe, kakor bi bilo strupeno in brez vrednosti za njo in vzdihne: „O nikedar, nikedar več ne želim lepoticja. Kaj tudi koristi, če je človek sam, kedo ga pogleda, in komu naj dopada?“

V tacih mislih se nasloni na okence in oko se ozre nevedoma v dolino. Bele, pisane, svatovske procesije prazničnih ljudi se vijo po vseh cestah, vseh potih, vseh stezah proti farni cerkvi sredi prijetnega zelenja.

Spredaj otroci, potem mladenči in deklice v veselem pogovoru, za njimi žene in babice, potem možakarji in sivolasi dedje. Vse je lepo zvrstjeno.

Zdajci potrka oče na okno in pravi nekako nejevoljno: „Ali greš, če ne, pa sama hodi, če se sramuješ očeta!“

Te besede zbodejo nepopisljivo Marjetico. Očeta ni mislila žaliti nikedar, tudi danes ne. Urno se jame oblačiti torej in sicer ne v novo rudeče krilo, temuč v priprosto, ponižno, pepelnate barve. Poslednja jej je najboljše povšeči. A kedar se mudi človeku, tedaj mu ne gre nič od rok in mu ne gre, kakor bi mu bilo vse nasprotno.

Ko stopi Marjetica na plan, je vže Srakar daleč sredi ravnega polja. Hoteč dohiteti ga ubere ona

krajši pot po strmini, kjer rastejo osamljene bele breze, otožni mecesni in brinjevo grmovje.

Ta pot jej je bil tudi sicer najljubši. Onda se oglašá spomladi prva kukavica, požvižguje za večera zlatokljuni kos, in vale najraji drobne bojazljive penice. —

Ko hiti tako z belim robcem v roci, v katerem je zavita v zlatu rezana molitvena knjiga in prijetno šumi njeno priprosto, a čedno krilo, se čuje glas:

„Počakaj Marjetica, pa skupaj greva, če ti je povšeči?“

Marjetica se ozre in vzklikne nekako boječe: „Štefan, kaj si ti?“ A pri teh besedah umolkne in pobesi obraz.

„Ali te smem nekoliko pospremiti do razpotja, da se kaj pomeniva“, pravi mladenec in se vpogne da bi pogledal deklici v zarudeli obraz.

„Oh „smem“ Štefan, to je grda beseda, prav nepotrebna, a saj veš“ vzdihne Marjetica in se ozre okoli sebe, kakor bi se hotela prepričati, če ju nihče ne vidi in opazuje.

„Jaz naj bi vedel kaj Marjetica, pa jaz. Kaj pa je hudega, kar povej mi!“ povzame mladenec in prime svojo spremljevalko za roko, hoteč jo zadrževati v urni hoji.

„Nič nič, Štefan! Kaj bode neki? Vse je prav in tako mora biti, očeta naj poslušam in vbogam, pa je.“

„Marjetica, tvoj oče so ti rekli kaj, govorili o meni, sodili me krivo, prepovedali ti dalje govoriti z menoj, ukazali ogibati se me? O govori, povej!“

„Ljudje pravijo, da si ti Mlinarjev, jaz pa Srakarjeva in tako trdijo tudi oče, Štefan“, povzame Marjetica s tresočim glasom in srce se jej užali nepopisljivo. Le siloma si zatira solze v sramežljivih očeh.

„Torej ljudje, hudobni, opravljeni ljudje se vseljujejo med naju, razdirajo naju srečo strupenim jezikom, verjamejo tvoj oče in — tudi ti?“

O kje so tisti ljudje, Marjetica, povej, reci! O kako se maščujem nad njimi, kako jim poplačam njihovo prijaznost, da pomnijo vse žive dni, kedo je Mlinarjev Štefan in kaj se pravi jemati mu dobro ime“, vzklikne zdajci Štefan, srdito pogleda, stisne krčevito pesti in vrže kamižolo iz žlahtnega rujavkastega sukna in svetlimi gumbi raz ene rame na drugo.

„Pusti Štefan, pusti in ne jezi se! Kaj bi rekla tudi tvoja nevesta, ko bi te videla poleg Srakarjeve Marjetice? Ona je bogata, sramovala bi se“, pravi Marjetica in hoče urno oditi po stranski poti.

„Gorje mi, kaj je to? O strašna, nepopisljiva laž!“ zavpije Štefan in vlovi zopet tovaršico za roko. Potem jo objame z obema rokama okoli pasu, koleno mu zdrsne na zemljo in z raznetim glasom vzklikne: „Marjetica glej tu klečim pred taboj in ti prisegam, da je nesramna hudobija in laž, s čemur te ščujejo strupeni jeziki. Le ti bodeš moja nevesta, ko pride najin čas — ali pa nobena.“

„Kaj je to Štefan? Molči, molči, kaj tacega nisem čula še nikedar in kaj bi rekel kedo, ki bi bi naju videl tu? Prisega pa je greh, velik greh,

trdijo ljudje? S temi besedami se izvije Marjetica iz Štefanovih rok in hiti dalje.

Štefan stoji še dolgo časa, kakor okamenel na poti in zre za njo. Potem potegne z žulavo desnico po čelu, popravi svetel kastorec bolj na levo uho in pravi: „Zlata in demantov je vredno to dekletce. Srečen boče, kateri jo dobi v zakon. Čez nekoliko pa se mu vzbudi zopet prejšnja jeza in strast, da silovito stisne pesti in kriči: „Ne poznajo me še ti hudiči, ti strupeni jeziki, a poznali me bodo. Jaz hudiča izženem iz nevkretnih butic, pa bi mi oni jemali pošteno, dobro ime!“ Izgovorivši zavije v stran. V cerkev ne more. Kaj bi mu tudi koristila molitev v jezi, nevolji in sovraštvu? Raje ne mnogo ali nič.

Lepo zapojo vbrani zvonovi iz zvonika in se glasé v goro in dol, ko stopa Marjetica dalje proti cerkvi. Po njivah na desno in levo umira zadnje zelenje, raz višave se čujejo hripavi žrjavi, ki hite proti jugu, megla se vlačí in potika po gorah, listje rumeni po drevji in pada v vrtincih na zemljo.

Žalost in dolg čas je v deklíčinem srcu. Vendar kedo vpraša po njej? Kmali se vrne vesela spomlad. Škrjanci se dvigajo v zrak, lipa zeleni na holnu, cvetice cvetó ob potu. Oj kedaj pa se vrne izgubljena pomlad njenega srca, njene nedolžne ljubezni?

XVII.

Na vaškem terišču ondi ob gozdni tišini je vse živo. Smeh in nagajivost, vesele pesni in ropot

lesenih trlic se razlega na daleč okrog. Ondi pod slamnatim in semtertje tudi s smrekovimi skorjami kritim podstrešjem so zbrane vaše deklice, ki tarejo lan in vežejo, kakor svila žlahtno predivo v butare. Trenje je sicer težavno, a tudi izmed vseh kmetških del skoraj najzanimiviše. Vže leta in leta poprej računijo dekleta, kedaj tarejo prvič, kajti tega ne ume vsaka. To je imenitno delo, ki zahteva precej ročnosti in vaje. Zato so pa tudi boljše terice znane po vsej fari in še dalje na okrog.

Kako veselje je gledati popoludne ali pa za poznega večera v mesečnem svitu vesele terice. Tu se vse giblje, vse suče in priklanja, kakor na povelje. In pa kako so urne te deklice v belih predpasnikih, z zavihanimi rokavci, s pisanimi, rožastimi rutami za vratom in s prosto se vsipajočimi kitami po tilniku in životu.

Človek bi kar ne verjel ne, da bi te žulave, vtrujene, te težkega dela vajene roke mogle sukati se tako urno, zgibati in vpravnavati tako lično zmešan lan, pritrkavati tako umetno z lesenimi meči, in likati tako, kakor iz perišča rastočega prediva.

Povrh pa to veselje! Niti trenutek ni mirno in tiho. Zdaj se razlega veseli smeh, zdaj nagajivost, zdaj narodne pesni, zdaj se pripovedujejo povesti in pravljice. Veselja in zabave ni konca ne kraja. Terišče je pravo svetišče narodnega nepopačenega življenja, podoba zadovoljnosti in sreče — trpečega ljudstva.

Kaj pa stoprv zvečer, ko lega mrak na zemljo, ko se zavija gora v meglino in privesla luna

ondi med oblaki. Tedaj zaučejo fantje na vasi in se vzdignejo tija proti terišču, kjer se smuče in suče, marsikako presrčno dete, skrivna ljubica.

Ondi govoričijo s tericami, vežejo predivo v kopice, suše lan in šepečejo pogosto sladke semtertje tudi dovtipne skrivnosti na uho.

Letos tare tudi in sicer prvič Marjetica. Koliko skrbi in koliko preglavice jej je delalo trenje. Po cele noči je mislila, kako se jej bodo smejale družice, če jej trlica ne pojde od rok, če zmeša predivo, če ga ne oliči dovolj itd. A to bi še vse prestala, kaj jej je za žensko sodbo, ko bi le fantje ne vasovali ondi na terišču in ne gledali pod roke in ne sodili krivo in pravično. Vendar brez poslednjega bi tudi ne bilo nič in še prav dolg čas bi bil.

Saj upa videti ondi Štefana, ondi mu ne more prepovedovati nihče vasovati z njo, tja ne seže ostra očetova prepoved.

A kaj bi bilo, ko bi ne prišel, da si vé, da tare tudi ona, kaj ko bi bil ondi in bi ne sušil le njej lanu, ko bi ne vezal le njej povese, ko bi ne stal na njeni strani in se pogovarjal ž njo.

In priukali so fantje sem od vasi, med njimi je bil prvi najgorši Štefan. Marjetica pobesi obraz, zarudi in se niti ozreti ne upa.

Njene tovaršice dobro vedo in opazijo to, a molče, ne vemo ali iz zavisti ali pomilovanja — ali pa iz obojega.

Saj Marjetica je brez dvoma najljubezniviša, pa tudi najlepša terica. In vse jej pristoji tako krasno,

vse jej gre tako od rok, kakor bi vže trla leta in leta. Vže od daleč se razloči ona izmed svojih družic. Njeno krilo ni sicer tako drago kot mnogo drugo a boljši se je oprijemlje, ličniši je urezano in narejeno. Njena ruta in njen predpasnik ni svilen, a vendar niti najbogatejše deklice bi se s svojo praznično obleko ne mogle meriti z njo in bi si tudi ne upale.

Kaj pa ta obrazek, zarudel, pobešen zaradi bližajožih se mladenčev. O to se niti prav popisati ne more.

Trenutek pozneje je na terišču zopet vse živo. Mladenči sedé okoli zakurjenega ognjišča in sušé lan in prepevajo svoje vesele ponočne pesmi. Marsikateri pa se je ponaslونil bolj tja v obližje svoje terice, in šepeče jej, kedo neki ve kaj, na uho, se smeji, jej nagaja in se pogovarja z njo, kakor bi se ne bila videla vže leta in leta.

Tudi Štefan se približa Marjetici in pravi:

„Pusti trlico, Marjetica, pusti! Pa ti jaz pomagam, če češ, no ali češ?“ Marjetica se mora zamijati in meni: „Da bi ti trl Štefan, trenje ni za moške?“

„Pa bi, kaj misliš, da bi ne znal. Jaz mislim, če bi mi ne šlo dobro izpod rok, bi me pa ti naučila in mi pokazala, kako moram. Jeli, da bi mi?“

„Zakaj ne, če bi bilo potreba. A moški vže tako vse veste in znate, pa vse vam je dovoljeno.“

„Nam, Marjetica, pa nam? O ko bi bilo to res, kako vesel bi bil, in precej bi hotel, da bi bila

ti za zmeraj moja. Potem bi pa skupaj trla, pa hudobni jeziki bi naji ne pikali.“

Izgovorivši te besede Štefan, se ozre v svojo družico, kakor bi hotel reči: Če hočeš, pa bode dovoljeno.

„Saj je res Štefan, prav imaš“, vzdihne Marjetica in trlica jej zastane v desnici.

„A kedaj bode neki to, o kedaj? Jaz kar strpeti ne morem več. Včasih mislim, da bi bilo najboljše, da bi te nikedar poznal ne bil, zopet včasih da bi ne prašal niti očeta, niti opravljenih jezikov, pa bi te kar za ženo vzel, in zopet včasih, da bi pustil dom, prijatelje, in tebe — oj vse in bi šel daleč proč, kjer bi pozabil in zadušil vse to gorje.“

„O Štefan, kaj bodeš tako, kaj pa res misliš tako?“

„Jaz pravim, da bi, o da bi — in vsemu bi bilo konec, jeli Marjetica?“

„O le stori, kar hočeš, da bi le jaz umrla kmali.“

„Kaj mari ne smem? Kaj naj ostanem tu Marjetica?“ šepne glasneje in ginjeno mladenec in poprime deklico za roko.

Marjetica ne odgovori, le debelo solzo na licu prestreže z belim predpasnikom in njena desnica jej mirno počiva v mladenčevi; vsega sveta jej ni mari več.

„Ne jokaj, Marjetica, saj ne grem! To sem dejal le tako. Kaj hočem tudi v daljnem svetu, saj bi bil vendar vedno in povsod tako sam, pa tako zapuščen brez tebe.“

Tako se vije govornica pri ljubečem paru. Krog pa je veselje in smeh. In luna sveti na nebu, criček prepeva v meji; šumenje se čuje ondi od vaškega mlina sem.

Potem pravi Štefan: „Kar nič se ne boj, Marjetica, vse še ni izgubljeno! Še bolje hočem delati in se truditi kot dosedaj, da si pridobim očeta. Potem jim povem, da se imava rada, pa tako neizrečeno rada. In oni privolijo in privoliti morajo. Tedaj pa ogrnemo z vaškimi možakarji plašče in pridemo k vam na ogledi. In v roke vdarimo in sežemo potem, čez tri nedelje se pa peljemo k fari — k poroki.“

Marjetica niti odgovoriti ne more tem besedam. Dozdeva se jej vse kakor sanje, — sladke pa goljufive sanje.

Med tem se zopet dvignejo mladenči in terice polože trlice.

Lepo se zvrsti s parom par, pa tako da en mladeneč in ena deklica skupaj.

In vriskanje zagrmí, petje zadoni, vesela družba se pomiče proti vasi. Veselje jej sije na obrazu, veselje povsod. Ondi spredaj v prvem paru stopata Marjetica in Štefan, lep prav lep, da najlepši in nocoj najsrečnejši par.

XVIII.

Prijazna, bela, samska vas, raztresena med prijetnim zelenjem, rudeč vaški zvonik sredi nje, širokovejata lipa na ravni tratini, šumeč bister potok

hiteč raz pečevja in neutrujen mlin ob njem, so gotovo najvabljiviši prizori kmetskega življenja.

Beriška vas je bila, kakor izbrana, izvoljena in obilo obdarovana s temi lastnostmi. Posebno njen mlin je tako zanimiv in prijazen. Znano nam je, da stoji ob jezu, kjer pada voda, kakor iz zvonika in goni štiri velikanska kolesa in tri pare stop. Ker je Mlin Štefanovega očeta in nekoliko tudi njegov, smo radovedni, da si ogledamo natančneje in se seznanimo z njegovimi prebivalci.

Zunanja podoba ni mnogo različna od drugih poslopij. Le za eno nadstropje je višji, z večjimi okni, širjim dvoriščem in pol z opeko pol s slamo krita. Na vežnem pragu leži navadno hišni varuh, sultan in pogleduje navadno z enim očesom memogredoče. Semtertje otlo zarenči. Včasi tudi plane kvišku, — in potegne bosopetega, malharskega prosjaka pri razcvetenih hlačah, a dalje mu ne dela krivice.

V veži in stranski zakajeni kuhinji gospodari suhobrada, vpognjena ženica s temno ruto na glavi in z višnjevim predpasnikom — Štefanova mati. Njej prikimuje, pomaga in svetuje bolj ob strani sicer vsa podobna, le nekoliko večja in mlajša teta Barba. To je elita Mlinarjevega ženstva. Kar ona hoče in ukaže v svojem krogu, mora biti, mora se zgoditi tako. —

Razun kravjega bosopetega pastirja, dveh poljskih in enega mlinskega hlapca, gospodari še precej rejen, rudečeličen možak z višnjevo žametovo kapico vrh debeluhaste čisto obrite glave in v belem brezrokavniku s svetlimi gumbi — Mlinar, Štefanov oče.

Njemu se ne pozna post, skrb in delo na obrazu. In kako neki? On le tako bolj postopa in ukazuje okoli pohištva in delalcev. Saj pravijo, da je bogat in premožen, da sam baje ne vé, koliko ima. —

Štefan na polji in pri živini navadno ne dela. Le v mlinu pomaga. Tu ima največje veselje.

Saj je pa tudi prijetno v mlinu. Tu je vse na svojem mestu, vse ima svoj opravke, ničesar ni brez potrebe, ničesar ne pomanjkuje.

Ko Štefan zjutraj na vse zgodaj odpahne bukovo zagozdo na jezu, jame se gibati in vrteti težko hrastovo kolo, in z njim vred se giblje, premika, se vrti in klopoče vse, kot bi se vzbudilo iz spanja ali bi bilo iz samega živega srebra.

Tedaj ima Štefan dela polne roke. Najprvo teka z lesenim kladivom po mlinu in vredeje in pritrjuje zdaj to, zdaj ono. Vedno je kaj v neredu, vedno je treba pomoči in očesa povsod.

Posled, ko se ozre še enkrat raz vzvišenega mesta okrog in okrog, zasuje v predalo nad kamna mernik rumene pšenice, sproži lesenega mačka, postavi posodo, napne sita, in kamenje se jame vrteti in klopotati, da kar skozi ušesa doni in se lastna beseda ne umé. Zdaj se spomni tudi ravnih z železom na ostro okovanih stop v kotu, ki stojé, kakor čuvaji s sulicami v rokah v mlinu.

Tudi tu je treba po umu mlinarske umetnosti marsikaj preložiti in urediti. A kmali zagrmé tudi one, se dvigajo, kar zapored kvišku in stopajo s trdo

nogo na rumeno proso ali zlat ječmen, kakor na povelje in po godbinem taktu.

Ko je vredjeno vse to, sede Štefan z močnatimi rokami, z močnatim obrazom in z močnato belo mlinarsko kapico na vzvišeno mesto in se ozira, kakor poveljnik na svoje podložne na desno in levo. Pa nič ne uide njegovemu bistremu očesu. Ropot pa pozna, kar po glasu, in ve, če gre vse v redu in praviloma. Ko zapazi najmanjšo spremembo, šine nemudoma z lesenim kladivom v roci in zboljša, kar je potreba. Mlinarstvo je težavno pa tudi prijetno. Štefanu postavi je najbolj povšeči. Tu med kameni in pokornimi stopami se čuti, kakor kralj. Kar reče in hoče, tako je, kar mu ne godi, to odpravi. Jeziti in prepirati pa se mu ni potreba nikedar. —

Kaj pa kedar stoji v saboto popoludne ali kedar je ob steni v vrečah in mešičih bela in črna, a vsa okusno ^{zmlela} zmleljena moka in vmes slasten ješprenček, ali zlato ^{proso} proso? Tedaj se vrsté, kakor v procesiji druga za drugo vaše deklice, žene in matere in prašajo po svojem zmetku. Štefan pa ima za vsako prijazno besedo. Tej pravi, da bode prišel pogače pokusit, ki bode gotovo slastna, ker se je tako na drobno ^{zmlela} zmlela in očistila pšenica. Zopet druga ga povabi sama, tretja pa pristavi: „Kaj pa ljubica poreče, če k nam v vas prideš? Huda bo in pridigo bodeš moral poslušati.“ Štefan zarudi nekoliko, se zasmeji in odvrne: „Ti si pa kaj poredna danes Mičica. Kje si se pa naučila tako? In kakor za oškodbo pa jej pomaga zadeti meh na glavo in jej

ponagaja povrh, da vrže v blato, če se ne poboljša in ga vedno tako krivo sodi, kot danes.

Zopet uni ženici je ješprenček nekoliko predebel. Prav nič ni zadovoljna z njim, to pa vže iz stare navade in ne po pravici.

Tudi za to ima Štefan prijazno, tolažilno besedo. Ker jej priteče in jej ga tako navdušeno hvali in jo prepričuje, da tacega še ni kuhala nikedar kot je ta, da se bode tako nakuhal in zrahljal, da bi se kar sam vžival. In ženica verjame posled in vesela je prijaznega mlinarja in svojega ješprenjčka. Marsikatera tudi šaljivo pristavi: „Mlinarji ste vedno in povsod enaki. Le hvaliti znate, družega ne. Jedva polovica se vam sme verjeti.“

Tako mine marsikatero prijetno popoldne. A zadnji čas se poslednji vedno manjšajo. To je pa od tedaj, kar Marjetica več ne hodi po mešiček v mlin in je Srakar redkejih besedi ž njim.

Štefana to boli, hudo boli, da še nikedar ne tako.

Z lesenim kladivom v roci sedi neko popoldne na mlinskem kamnu, ter je vtopljen, kakor da bi razdiral imenitna, prav važna opravila, postavim, kako bi se pospešilo mlenje, kedaj bi se kamenja sklepala v novo — in kaj enacega.

A Štefan tega ne misli, niti kako bi se zaslužilo nekaj več ali manj grošev na dan. Kaj mu je ves denar, vse bogastvo, če je sam, če ne vé, za koga se trudi in ubija?

Tako niti ne opazi, da se je približala teta Barba in se ščenila na povezneno posodo njemu nasproti.

Prepričavši se starka, da je Štefan ne vidi, ali pa videti noče, povzdigne glavo, migne s koščeno desnico proti njemu in pravi:

„Štefan, kaj pa ti je, da tako sloniš ondi? Če ti ni dobro, kar lezi, pa je. Materi rečem, da ti črno kavo pripravijo ali pa kamilične ali pa tavžent-rožne vode. Kedo ve, če nimaš uroke, saj vse kar gori po tebi. Le verjemi in vbogaj me! To te pozdravi, če ničesar druzega.“ — Štefan se zgane, plane kvišku, zavihti leseno kladivo in pritrjuje nekaj okoli kamna. A vsega tega ni bilo potreba. Potem odgovori: „Da bi bil jaz bolan, Barba? Zdrav sem, prav zdrav.“ Spozabivši se potem pristavi: „Samo glava me danes nekako boli, pa bode vže bolje.“ „Saj pravim, da bolehaš in slabiš Štefan, pa mi ne verjameš. Prepozno hodiš k počitku zvečer. Niti dovolj, da se vkvarjaš ves ljubi dan v mlinu, v noč pa še roso oteplješ okrog, kar ni nič, prav nič in še pregrešno“, povzdigne zopet starka glas, položi desnico na čelo in se ozre v mladenča, kakor bi hotela preračunati prav natančno, koliko mu škoduje tisto ponočevanje na ljubem zdravji in na njegovi neumrjoči duši.

Štefana te besede zbodejo nepopisljivo. Predobro ve, kam merijo. Strupeno pogleda torej teto in zopet silovito zavihti kladivo, kakor bi hotel izliti vanje vso svojo jezo, vso svojo strast, vso krivico, ki jo trpi.

Čez nekoliko zarudi in pravi: „Jaz delam, kar hočem in kakor hočem. Komu to mari, pridigarjev pa ne potrebujem v mlinu.“

„O križani Ježeš! Zdaj mu pa človek še nič reči ne sme, kakor bi ne bila njegova teta jaz! Le molči Štefan, ker si tak, da še eden ne takov. Prej si bil še, prej, kakor se spodobi. A kar si jel zahajati k Srakerjevim, si ob molitev, ob vero, ob vse. Gori baje ni pravega blagoslova božjega. In tudi ti ga ne bodeš imel, če ne ubogaš in poslušáš onih, ki ti hočejo le dobro in prav.“

Pri teh besedah zakrije starka suhi obraz z višnjevimi predpasnikom, kakor da bi jokala.

Štefanu pa zavre kri, rudečica in bledina ga spreletuje, kakor senca. Roka se mu trese, oči mu žare jeze in razžaljenja. Gorjé mu, kedor si upa reči žal besedo o Srakarjevih, o Marjetici, ki je pravi angelj. Teta, stara teta njegova sorodnica je to. O to je neizmerno, to je preveč. O ko bi ne bila ona, kako bi premagoval nepopisljivo ostrost, krik po maščevanju, po kazni, ki se mu vije, kakor strupeni gadje v prsih.

V takem boju sam s seboj vzklikne Štefan: „Molčite Barba, še eno besedo o tem, pri Bogu je milost, pri meni je ni. Glavo mu vbijem, ki žali Srakarjevo hišo.“

Izgovorivši plane kvišku, vrže z vso silo kladivo ob tla, da se mlin zaziblje, prekobali nekaj vreč pšenice, sune s čevljem nekaj posode, ki mu je v napotji, v stran in izgine na prosto.

„Le molči, molči Štefan, ker si tak! Ti togotnež, ti ne pridi prav ti, le počakaj kako ti bode še žal nekedaj in ti bode, da si tak, kakor nobeden“,

kriči Barba za njim, vije z rokama in solze jo v novič polijo.

XIX. *do Jm. ~~Carste~~ tant*

Kosilo, južina ali pa večerja, v kaki premožniši kmetski hiši, to ni tako, kakor pri gospodi. Mnogi misli sicer, kaj mi mari, kako se je in pije, to ume vsaki. A poslednje ni prav res. Vsak človek prinese baje precejšnjo mero radovednosti s seboj na svet, ter jo hrani vse dni.

Kedor je prost te slabosti, naj ima potrpljenje z nami, kedor ni, vtopi naj se v pravi nepopačeni narodov živelj, in morda ne bode mu žal tega. Če je kje, le v njem je še poezija doma.

V Mlinarjevi prostorni veži stoji na desno v kotu štirioglata, belopomita javorova miza. Od dveh strani jo oklepate hrastovi klopi, od dveh stoli z rezljanimi velikanskimi srci, božjimi imeni in z letnicami okinčani naslanjači. V kotu za mizo visi zatemnjena, na steklo slikana podoba svetega Roka z njegovim zvestim pasjim tovaršem, ki ima večji hleb v ustih, kot ga opisuje gospodovo življenje. —

Za podobo je vtaknjen ne ravno nov in čist muhalnik, letošnja pratika in imenitne sanjske bukve. Do polu in popoldne je v veži precej dolgočasno. Tedaj se muhe svobodno sprehajajo in plešejo po omizji, hišni sultan mirno spi na pragu ali pod klopjo in črna muca godrnja in dremlje na čisto pomitem gospodarjevem naslanjaču.

na spodnjem koncu pa pravi; „Doli na vas je bajе sel, nekaj opravila ima.“

„K jedi se pride, naj se ima čas ali ne čas“, odgovori resno oče in zavihiti žlico. A videti ni, da bi mu šla nocojšna večerja posebno v slast. Tihota nastane nekaj časa. Stoprv, ko gospodar v sobo odide in mati za njim, vzbudi se večja živahnost. Mlajši hlapec namreč draži svojo družico rudečelično deklo, da nocoj ne bode ljubega pod okno, če se bode tako modro držala in kar nič pogovorila ž njim. —

Teti Barbi pa to nič ni prav povšeči. Še prav pogrešno se jej dozdeva, zatorej kaznuje z resnim opominjajočim pogledom norčevalca. Ondi na drugem koncu je zopet drugačna govoricа. Stari hlapec Marko razklada namreč mlajšemu mlinskemu, da je imel minulo noč čudne sanje, ki gotovo niso brez pomena, ter da bi rad, prav rad v loterijo stavil, da bi terno zadel ali kali. Pa je uže križ, kedar ima človek dobre misli in poštene sanje, tedaj pa kaj družega ni po godu. On je spraznil namreč včeraj za tobak popolno mošnjček, niti kebra nima, da bi se smrti rešil, ko bi prišla. Te „umare“ bi bilo pa vendar tako pripravne, pa tako dobre.

Ko tovariš celo tako umetno izpeljanega govora noče razumeti in se trudi obrniti govoricо na druge reči, sune ga pripovedovalec s kvedrastim čevljem pod mizo in mu zašepeče: „Ne bodi, ne bodi takov, pa posodi mi tja do nedelje eno dvojačo ali pa dve. Če pride terna, pil bodeš, da se utopiš v vinu, če hočeš.“

Dekle nimajo denes posebnega razgovora. One le tega ne morejo umeti, da nocoj ni Štefana pri mizi. A tudi to vganjko jim razdere bolj postarna družica, ki ve vedno vse novice v treh farah na okrog. Ona meni namreč, da je šel vasovat — k Srakerjevim, ter da bodo ženitovanje imeli, če Bog da.

„Ali res“, prikimajo družice. „Tista Marjetica ima pa srečo. Kaj mislite? Možiti se iz koč na grunt in mlin, to ni kar tako. Kaj takega se ne primeri vsaki.“

Teta Barba, ki je nocoj posebno slabe volje, potegne zdajci zopet velik križ po obrazu in večerna molitev se prične.

Po molitvi pravi: „Zdaj pa le spat in počivat moštvo, ni potreba hoditi razgrajat in ljudi budit po vasi!“

Glasi smeh se čuje za odgovor. Mlajša hlapca namreč ogrneta kamižole in ubereta pot pod noge tja pod vaško lipo. Marko hiti tuhtat v posteljo poleg konj, ali bi bile res tiste številke pripravne za stavo, in bosopeti pastir se zarije v slamnate svigli in pre-računi pred spanjem na prste, koliko let mora še včakati, da bode hodil na vas kot ona dva hlapca, si izbere ljubico, — da bode — srečen.

„Da bi se s tako pečal, ki nima nič, in ni nič, in ne prinese nič k hiši, tega kar s kratko malo ne trpim“, pravi mlinar k svoji ženi, ko potihnejo glasovi v veži, in meri s širokimi koraki sobo.

„Jaz sem ga svarila in mu branila vedno, saj veš. Če pa noče storiti dobro“, odgovori ženica in milo se jej stori pri sreč.

„Bomo videli, če bo. In kedo je gospodar pri hiši, ali jaz ali to mlado seme“, vzklikne mož, se razkorači pred ženo, pipo iz ust vzame in pljune po tleh.

„Vsa hiša je uže v jeziki. Nihče ne govori družega kot o njem. Zdaj ne pomaga mnogo prepoved — ali pa nič“, vzdihne mati.

„Kaj praviš, ne pomaga? Hudiči, zakaj pa mi niste povedali prej, kako je? Vredna si ti, da bi tri palice zlomil nad teboj, ker si mu dajala potuho in ga zakrivala. — Zdaj pa imaš, kar si hotela.“

„Bog nebeški ve, da ne. Pa jeziti se ni treba zaradi tega. Z lepo se več opravi kot z grdo, to si zapomni!“

„Je vse eno, a mene še ne pozna ta fantalin, a jutri me bode, in če ne vboga, gre naj iskat domu in očeta kamor hoče. Pa še ti pojdi za njim, če ti ni prav!“

Izgovorivši, iztrka mlinar pipo, navije uro na steni, vzame lojeno svečo in odide trdih korakov po veži in dalje po stopnjicah v prvo nadstropje k počitku.

Mati pa še dolgo sloni v sobi in joka na tihem in skrivaje. Tako žalostna uže ni bila davno. Sin jej napravlja toliko skrb, mož je osoren in trd, kakoršen ni bil prej nikedar, in ti strupeni jeziki ne puste v miru poštene hiše.

V resnici neprijetne reči za spoštovano, premožno, od toliko ljudi sicer zavidano mater mlinarico!

do

XX.

Pravijo, da je vsaka praznota dolgočasna. In kako bode drugače? Kedar list na drevju rumeni, bela breza trepeče na pogorji, sključeni borovec priklanja svoje otožne vrhove, tedaj beži veselje in življenje iz gozda in dolg čas in samota se vseljujeta na njegovo mesto. Sivkasta seničica počivkuje v obližji hiše, po mejevji pa ponižen kraljiček strže za oglom. Celo nebo je spremenjeno. Sanjavi oblaki beže tako urno, tako plašno dalje in dalje. Kedo ve neki kam? In tudi v naših prsih se budi prej neznanu hrepenenje, da bi se dvignili in jadrali z njimi.

Ta sprememba, ta poezija v naravi in v človeškem srcu pa je doma le na deželi, sredi tihe doline in odmeva le v nepopačenih prsih.

Marjetica druga leta bližajoče se jeseni niti opazila ni. Še veselila se je je, kajti ostajala je potem bolj pri domu in sedala ob dolzih večerih za brenčeči kolovrat. Letos pa, oj kako čudno nerazumljivo jej je pri srcu. Cvetice vené ob potu, noge jej šumé po listju, vsa narava umira. Le hotela bi še, da bi umrlo z njo tudi njeno nepoznano, skoro nestolmачeno čutilo, ki jo spominja vedno in vedno — tega Štefana, sama ne ve zakaj.

O kako srečna je bila pač nekdam, ko ga še poznala ni, ko ni mislila nanj, ko ni vedela razločka med poletjem in jesenjo, veseljem in slovesom!

Tedaj je zgodaj vstajala in pozno hodila k počitku pa nikedar se jej ni zdel predolg dan, dolg

večer. Kozi je pasla po pogorji in rože je trgala, povijala v vence in pesmi je prepevala. Proti večeru je okopavala cvetje v svojem vrtu, presajala in zalivala rožmarinček in rudeče nageljne. Večje sreče ni poznala.

Zvečer pa je poslušala očetne pravljice, pomolila v postelji materno molitev in preselila se v sladke pa mirne sanje.

Zdaj se straši belega dne, kakor roparja svoje radosti. Če gre v gozd, dozdeva se jej, da stresajo cvetice glave in se priklanjajo, kakor bi šepetale: glejte Marjetico in obžalujte jo! Celo ščinkovec na veji speva drugače, rudečepasasta penica v grmovji se je splaši. In ljudje stikajo glavo, če jo vidijo na potu ali kjer si bodi. O, zdaj spozna stoprv, da svet ni dober in občuten, da je hudoben in sovražen, pa da mora njena ljubezen v prsih biti pregrešna, kazni vredna, dasi si ni svesta zakaj.

Tako sedi Marjetica jesenskega popoldne v gozdu na mahovju in žale misli jo obspo. Nad njo se pode sivi oblaki. Mogočni hrasti in tenki mecesni šepečejo na levo in desno, krokar kroka nad vrhovi, ona pa se čuti tako samotno, pa tako zapuščeno.

Lepe tolažilne misli je imela nekedaj in te so jej izbežale, sladko je sanjala in sanje so bile pregrešne. Štefana je rada imela, in to jej je prepovedano.

„O kaj jej še ostane? ničesar? Vendar nekaj še. Tega jej ne vzame nihče. Tja pod zeleno košato smreko sede, njej potoži svoje gorje, ondi

se razjoka, da se jej vsuše solze — in ona naj jo vsliši, saj je zapuščena sirota nesrečna Marjetica.

Ko se predrami, ozre se v visoko nebo in tja v dolino na rudeči vaški zvonik. In tedaj zacvrče lastvice v kolobaru ondi v višavi. Zdaj jemljejo slovo. Še enkrat oblete ponižna podstrešja, slamnate strehe, sredi vasi glasno zažvrgole in se dvignejo vedno višje in višje, — da jih ni več.

Marjetica zre dolgo za njimi. Z mehko desnico pa jih pozdravlja, kakor bi jim hotela reči: „O počakajte me, o vzemite me s seboj! Tudi jaz se dvignem z vami — tudi jaz, — o ko bi se le mogla!“

Tudi Srakar je bil v jeseni navadno bolj resen, kot sicer. Vedel je, da je zima pred durmi in poznal je njene križe in težave. S staro zaprašeno polhovko na glavi je hodil tedaj okoli pohištva in uredoval in popravljaj, kar je bilo treba. Tega pa se ni manjkalo nikedar. Več potov je vže preračunal na prste in na pamet ali je založen dovolj s panjači za bodoče mrzle snežene dni, ko bode iskal edine pomoči in tolažbe pri topli sopeči, prijazni peči.

Tudi za cepiče in mlado drevje na vrtu je imel mnogo skrbi. Pobelil ga je z apnom ali ovil, kakor dojenca v slamnate povoje, da mu ga ne hodi objedat bosopet gladen zajec, ko bode tako ščipalo in zeblo zunaj, ko bode zameten grm in strm, ko bode tako zvižgala lakota po praznem želodcu, pa ne bode nobene bilke za pod zobe.

Marsikedo bi sodil potem, da Srakar prav nič srca in občutka ni imel. A to ni istina. Bradati kozi in celó hišna kuretina mu je bila vso ljubo

jesen v mislih. Za prvi je nalomil, nanosil in na smukal prav mnogo naročij vejevja ter ga lepo posušil za zimo. To bodeti imeli tako bolj za praznike in za imenitniše dneve, kedar tudi Marjetica kaj vrže nad cvrčečo ponev in vmesi boljši kruhek, postavim o božiči ali o pustu. Sicer pa bode dobra, o prav dobra, ječmenčkova slama, nekaj repnega perja, nekaj olupkov, in še kaj družih kuhinjskih ostankov. Vse pojde v slast.

Za čopaste kokoši in spreminjavega rudeče-rožastega petelina, je bilo tudi preskrbljeno. Pod klopjo okoli visoke peči so bile napravljene gredi in omrežene z leskovimi šibicami. Na polici pa je stalo dva piskra slabejega, odbranega ječmenčka.

Tudi samega sebe in Marjetice Srakar ni pozabil. Sebi je dal podkovati in nekaj zakrpati kvedraste čevlje, da ne ozebe v palec k maši gredoč, Marjetici pa je kupil črne rašovine za gorko zimsko krilo. —

Tako je stal Srakar isto popoldne na hišnem oglu — in srce mu je igralo neke tihe zadovoljnosti s svojo revščino. Življenja, njegovih strasti, sijajnosti in želja ni poznal, pa tudi goljufije in slepljenja ne, saj vzrastel je v siromaštvu, živel vse dni v njem. In zakaj bi ga žalilo ono v zadnjih večernih dneh?

Zdaj se ozre čez ograjo Marjetičinega vrtiča in ko prižene ona ravno s paše, jo zakliče: „Marjetica, rože spravi pa še nocoj iz vrta, jutri pobeli gotovo slana in tudi po snegu že diši. Kraljiček

vže ves teden strže za ogli in kliče: „Zaprte duri, stržek, zaprite duri stržek, stržek!“

In Srakar sam se spomni pri tem, da bi bil pozabil kmalu najmenitnejšega opravila, malih oken. Obložiti in zamašiti jih mora namreč vsako jesen z zelenim mahovjem in popraviti in urediti, kar je poškodovanega.

Danes je v resnici prav resen dan. Zapro se za dolgo, otožno zimo okna. Stoprv vesela kukavica jih odpre zopet, ko se oglasi ondi tik gozda in naznani vzbujeno pomlad.

Ko ima opravilo Srakar z okni, hiti Marjetica v vrtiček in se sklone nad odevele na pol zveneje cvetice. Kako jo užali ta pogled. Rožmarinček vže skoraj pojmlje. Pozabila mu je priliti zadnji čas. Nageljni otožno povešajo obletene glavice in vrtnice so zadnje burje kar posmojene in popaljene.

A vendar drago jej je vse in še bolje kot jej je bilo. In kako ne? Najlepše ure je preživela med cvetjem, med rahljanjem, prilivanjem in okopavanjem njegove zemlje. Pa zdaj, o kedaj čepi zopet v vrtu poleg njih in se pogovarja, kakor s starimi prijateljicami ž njimi? Kedaj se vrne pomlad? Morda njej, njenemu cvetju — nikedar, nikedar več.

V tacih mislih se jej užali srce in solza jej kane na lice, ko prenaša cvetličje v sobo in ga razpostavlja po oknih.

Srakar urno opazi to in pravi; „Kaj ti je? Jokati ni treba, ni ti sile in ti je ne bode kmalu, če hočeš“.

„O ko bi hotela jaz, vzdihne Marjetica in sramežljivo pobesi obraz, ne bilo bi je v resnici. Pozabila bi vsega, vsega in vse bi bilo prav. Tako pa kar živeti ne morem več.“

„Pametna bodi, pa vesela. Le poglej, koliko panjačev imava za zimo. In ječmenček se je obnesel in sočivja je polno shrambo, obleči imaš tudi kaj.“

Kaj hočeva še več?“ tolaži Srakar, ki je danes posebno rahločutnega srca, Marjetico in si kar veselja natlači novo pipo.

„Saj sem vesela, oče, prav vesela. In zakaj bi ne bila?“ odgovori deklica uredovaje cvetlice, skrivaj pa misli: „O veselile so me nekedaj take reči. Zakaj me ne veselé več, zakaj vem in ne vem, kaj hočem, zakaj poznam jedva sama sebe? O zakaj? Ljubi bog, ti veš dobro, da nisem mislila nikedar ná-se, samo enkrat, in to se mi šteje v greh, zaradi tega moram trpeti tolikanj.“

XXI.

Drugo dopoludne je stalo na vežni mizi pri Mlinarju pol poliča rudečega vina, hleb reženega kruha in nož na njem, zelena solnica in na lesenem krožniku nekaj slastne dišeče slanine. Oče Mlinar pa je sedel za omizjem in užival božje dari, njegov vsakdanji priboljšek pred južino.

Ko izpije polno kupo vina in obriše z dlanjo svoj čistoobrit in dobro rejen podbradek, zakliče proti nasprotni strani v mlin: „Štefan!“ Poslednji vrže vevnico, s katero je ravno pšenico meril na vreče,

potegne mlinsko kapico globlje na čelo, ter odide stoprv, ko oče v drugo zakliče, v vežo, in sede ondi molče na klop in podpre glavo v dlan.

„Štefan, zakaj te ni k jedi in k molitvi zadnji čas?“ pravi Mlinar, ostro pogleda sina in porine ostalo slanino in kupo vina predenj, kajti sicer sta južinala vedno skupno.

„Dela je dovolj in v delu se pozabi drugih reči“, odgovori Štefan in niti ne pogleda jedi in pijače pred seboj.

„Semtertje imaš, menim, hoje celo nekaj preveč. Družčine ti tudi ne manjka, saj nisi izbirčen v njej. Da le godi tebi; kaj reko drugi, ne prašaš.“

„In kedo miš teje nekaj večernih ur, oče? Vsak hlapec jih porabi, kakor hoče — in jaz bi jih ne smel?“ vpraša nekako osupnjen mladeneč, pogleda roditelja, potem pa se obrne v stran, in dlan, v katero je vprt, se mu vidno trese.

„Smel ali ne smel, je vse eno; k molitvi in k mizi se pride in ime poštene hiše se ima v očeh, to ti povem, fante, danes in vselej“, vzklikne zdaj razjarjen Mlinar in položi pipo, katero je hotel ravno kar zažgati s kresilno gobo, jezno od sebe.

„Jaz vam ne delam sramote, oče, in vam je ne bom. Odgovorite, povejte mi, kedo je trdil to; poznati bi ga hotel!“

„Kaj je mari čast to, velika čast, če govori pol fare, vsa fara, da zahaja Mlinarjev Štefan k Sra-karjevim, da lazi za beraškim dekletom? Kaj ne, to je prav imenitno?“

„Oče, kaj ste rekli? Tudi vi —!“ vzklikne zdaj mladeneč, zbledi, se dvigne pol izza omizja, kakor v obrambo in omahne zopet nazaj in zakrije obraz. To Mlinarja zbode, razjari.

„Jaz, jaz ravno jaz. Le poglej me tvoj oče, tvoj stari, pravim tako, in ti zabičujem, da nimaš od danes več govoriti z ono deklico, da ravnaš tako, kakor jaz hočem, da vaju vstrelim in raztepem tri palice nad vama, če vaju vidim prvič skupaj.“

Te besede je izgovoril oče v silni strasti. S pestjo vdari tri pote ob ogel mize, da zazvoné kupe in kakor divji dirja potem po veži gori in doli. Štefan molči, kakor okamenel nekaj časa, potem potegne z desnico po očeh, morda si otrne skrivno solzo in pravi:

„Oče, čemu je treba prepira? Le to vam povem, da so Srakarjevi pošteni, najpošteniši ljudje, da je Marjetica zlata in srebra vredno dekle, da naj Bog odpusti tistemu, ki jej reče žal besedo, jaz mu ne bodem, da me krivica žene lahko tako daleč, da pozabim, da sem sin —, da imam brezsrčnega očeta, ki ga naj ljubim in spoštujem.“

„Molči, molči, fantalin! Nesramnež, kaj je to? Tebi naj se vklanja oče, o tvoji beračici naj čestno govori? Če sem ti brez srca, prav je, in ostati hočem. Le pojdi, pojdi, obesi se jej na vrat, ko vama jame trkati glad na vrata, vže prideta, a moja hiša vama je zaprta danes in vselej.“

„Tako oče! Prav je, hvaležen sem vam. A pri-segam vam, da vas nadlegujem zadnjič, da vas ne

prosim ničesar več. Zagotavljam vas tudi, da gorjé onemu, ki zasmehuje siromaštvo. Pri Bogu je milost, pri beraču je ni.“

„Stori, stori kakor hočeš, pa le urno, niti poldne niti večera ti ni potreba čakati“, pravi oče z zaničljivim glasom in se ponosno ozre na sina.

Zdaj prihiti iz prvega nadstropja mati.

„O ljubi Bog, kaj pa imata, kaj pa je to?“ vzklikne in vije z rokama zagledavši bledega sina in razjarjenega moža.

A Štefan vstane, ne pogleda nobenega in molče odide na vrt. Ondi podere plot, ki mu zavira pot in izgine med drevjem proti gošči.

„Ti si kakor ogenj, kakor voda dereš naprej. Še v obup ga spraviš tega reveža! Kaj sta imela?“ vzklikne mati potem in solze jo zalijo, videč, da je izginil sin. „Če ni družega, kakor zaradi tiste deklice, bi ne bilo potreba tega. Sam jo pozabi in spozna, da ni ona za-nj.“

„Molči! Jaz že vem, kaj delam in kako delam. Da bi me vsak fantalin vodil za nos in mi rekel v oči, da dela, kar hoče, meni nič mari. Žal mi je, da mu nisem pokazal na drug način, kedo je oče, kedo sin, kedo naj govori, kedo vboga.“

„Pa bi bil vendar z lepo opravil, zakaj ga žališ. Oh ljubi Bog, vže tako me noč in dan skrbi za-nj. Čestokrat niti očesa ne zatisnem, kaj pa bode stoprv zdaj“, zdihuje ženica.

„Palico mu daj, palico, pa ne potuho in skrb, pa bode storil prav in bode“, pravi zaničljivo mož.

„Oh ti pa kar nič srca nimaš, mrzel si kakor led, in kamen imaš v prsih. Saj si vendar oče in on je tvoj otrok, pa si tak, da ni živ človek tak. Meni kar živeti ni več pri tebi.“

„Pa za njim pojdi. Oba bodita, kjer hočeta, če ti ni prav. Jaz sem gospodar, tako bode, kakor jaz hočem, kedor ni mojih misli, tam le so duri“, pritrди mož, izpije v jezi zadnjo kupo vina in odide v zapuščeni mlin. Ondi dviga in premetuje vreče, ureduje kamenja in stope, da se mu vidi na prvi pogled, da je razjarjen, nepopisljivo razvnet, kakor gad, kakor še nikedar.

Mati pa sloni še dolgo na obrazu na omizji in izdihuje, govori sama s seboj, moli in se togoti, dokler ne zazvoni poludne v zvoniku, tako jasno tako milo in veselo, kakor vselej. A ona moli danes angeljevo češčenje z objokanimi očmi. Po molitvi pa odide po stopnjicah v zgornjo sobo, zaklene duri in je niti k južini in k družini ni, kakor je sicer njena navada.

XXII.

Tisto noč je spalo vse. Luna je sijala na višnjevem nebu, psi so lajali po vasi prijazen glas, in prva jesenska slana je bliščala po dolu in pogorju. Bila je lepa, prav lepa jesenska noč. Po vasi so vže davnaj pogasnile luči, le ondi v krčmi ob cesti je še nekaj fantov žganje pilo in s pestmi ob mizo razbijalo. Tudi Mlinarjev mlin je počival nocoj, kot vže davnaj ne, kajti gospodar je odšel popolu-

dne v krčmo. V mraku se je vrnil s težko glavo in potem je legel.

Mlinski hlapec je porabil to prijetno priložnost sebi v korist. Še pred enajsto uro je vodo na jezu zaprl, kamenja vstavil in odšel vasovat k svoji ljubi v bližnjo vas.

Sicer pri Mlinarju ni spala še ena oseba. Mati je sedela v pozno noč na postelji, molila in skrbela za Štefana, ki se ni vrnil, kar sta se sprla z očetom. Tudi Srakarjevi Marjetici je nesla stara vaška ženica to novico, ko jo je videla prati na studencu. In vboga Marjetica! Tudi ona je skrbela bolj kot mati in oče, bolj kot ves svet, tako kot skrbi le prava, vroča, deviška ljubezen.

Ko bi bil šel kedo v pozni uri po cesti mimo vaške krčme in bi se bil skozi omreženo oknice vanjo ozrl, videl bi bil polno omizje mladenčev okoli polnih kupic vina in žganja prav vesele volje. Le ondi sredi med njimi bi bil opazil Štefana bledega, molčečega, v pest podprte glave.

„Vino in žganje pijmo in veseli bodimo pa je, kaj ne Štefan, ti si pravi junak, kedar hočeš?“ napije zdaj kuštrav vesel sosed, kateremu vže leze pijska v glavo, Štefanu. On vzame kupo, a se je jedva dotakne in svojemu tovarišu po mizi porine.

„Kaj bodeš neki, Štefan? Zvrni ga, saj nima kosti, moči pa dovolj! Pri moji veri, da je to pravi cekinasti šentjanževец, kaj ne krčmar Kavka da je, kakoršen se ne dobi pod vsako streho“, vzklikne sosed, pogleda po strani Štefana in izlije polno kupo žganja v sé.

„Da bi ne bil, je je, na moje pošteno ime, da je“, pristavi rudečelični krčmarček, ki priteče iz kleti zdajci in pravi: „Pa še en poliček ga bomo, kaj ne fantje, ker smo vže skupaj in dobre volje nocoj?“ *doln 9/12.*

„Štefan plača nocoj tri bokale sam, zato ker se tako kiselo drži, kakor bi se mu bili mladiči izpeljali iz gnezda“, kriči pivec na drugi strani in udari s praznim poličem ob ogel mize, da kupe zazvoné. Štefanov strupen pogled pa ga urno umiri, da pristavi: „Povej Štefan, kaj imaš na prsih nocoj, da si žalosten. Kar zini! Vso vas poderemo, in gore prestavimo nocoj, če si vesel in je pomagano tebi. Kaj ne fantje, da jih, za Štefana vže, če za nobe-nega družega.“

„Res je. prav imaš. Vse fare se ne bojimo, gorjé mu, ki žali katerega izmed nas“, vzklikne vsa družčina in napije svojemu kralju in vodji Štefanu.

„Jaz ne potrebujem ničesar, ničesar in vi mi ne morete pomagati, če si ne pomagam sam“, pravi Štefan in izpije prvo kupo napite pijače.

„Da bi ti mi ne pomagali Štefan, mi? Če se ti kuja Marjetica, ali če ti hodi kateri drugi v škodo, kar reci! Pomnil nas bode in spoznal, kaj so Briščanje, če jih še ne pozna.“

„Ne besede več o tem, če pomnite, kedo sem jaz!“ pravi resno Štefan, in nihče si ne upa govoriti dalje o tem.

Ko zapusté v pozni uri krčmo, se vstavijo še pod vaško lipo in zapojó ondi tisto, ki pravi:

✱ „Na vasi tiho je nocej,
In tema krog in krog;
Ne čuje ljubi angelj moj,
Meglà pokriva log.

Za selom pa se čvrsti glas
Razlega fantovski,
Ki ljubav gorka v tujo vas
Jih vabi k ljubiči.

Naj le gredo, naj le pojo
In piskajo v pero,
Saj kmalu radostno oko
Solzi se jim v slovo!

Pod oknom ondi tudi stal
Tedaj bom zadnjo noč,
Slovo od ljube bom jemal,
Odšel na tuje proč.“

Četrť ure pozneje je tiho, prav tiho vse. To-
variši se razido na desno, na levo, na vse strani.
Tudi Štefan se napoti domu. A prišedši na ogel
bele hiše z mesečino oblite, tihe, kakor da bi bilo
mrtvo in zapuščeno vse v njej, obspo ga neprijetne
misli minulega dne in sree se mu užali.

V hišo ne gre, saj je tudi zaklenjena dalje za-nj.
Tujega zapuščenega se čuti, da si je edin sin, otrok
spoštovanega, premožnega očeta.

Tamkaj ob jezu sede na skladnico hlodov in
zre v globino, kjer šumé, grmé, se penijo in tepó
valovi. Zopet mu pridejo druge misli. Zdaj hoče,
da bi se bil rodil pod beraško streho, da bi ne imel

Handwritten notes:
Ivan
Kramarica
morebiti
Vilhelma
morebiti
osci

ničesar, ničesar niti očeta ne, da bi mu nihče ne ugovarjal in očital vboge ljubice. Da, koliko srečnejši bi bil! Trudil in ubijal bi se od jutra do večera pa z veseljem, saj vedel bi za koga. Vse bi jej v naročje prinesel in dejal: „To imaš, to je najino, tega se veseliva in pozabiva krvavih žuljev!“

Čemu mu je premoženje, ime, čast, če je ne sme rabiti prostovoljno in deliti z osebo, katero tako neizmerno ljubi.

Zdajci se zopet spomni, kako prijetno je bilo, ko še Marjetice ni poznal, in da bi bilo morda bolje za-nj, ko bi je ne bil videl nikedar. Brez skrbi je živel, fantovska družčina ga je veselila, oče ga je ljubil, mati ga ni svarila, vbogljiv, pošten otrok je bil. Zdaj se pa potika v noči tu, kakor tat, kakor ropar, dom mu je tuj, duri so mu zaprte.

A kaj je to, mož naj bode! Besede ne sme prelamljati, prisege ne zabiti, Marjetice pustiti ne more, naj se ves svet podere, naj pogine in se vniči vse in on ž njim.

Ko misli tako in podpira razvneto, trudno glavo, zasledi ga hišni čuvaj, zvesti sultan. Tiho cvileč in z vihrajočim repom se mu približa. A videč temen gospodarjev obraz se prestraši. Plazi se po trebuhu okoli njega, boža mu s tace koleno in liže mu roki, kakor bi hotel reči: „O zakaj si žalosten, vesel bodi, in pozabi, kar je bilo!“

Zvesta žival še bolj užali Štefana. „Vse me preganja in sovraži, vzdihne, le ti me še poznaš, ti si mi prijazen sultan“, in boža hišnega varuha.

To ojači črnega, lepo rejenega kosmatina. Veselja skoči kvišku in pleše in se spenja po svojem mladem gospodarju, vleče ga za obleko, kakor bi ga siloma hotel vtolažiti in spraviti k počitku.

V resnici Štefan plane zdaj kvišku, potegne z dlanjo po čelu in obrvih, kakor bi si hotel izbri-
sati neprijetno misel iz glave in ubere pot pod noge, a ne proti domu, — temveč po stranski stezi proti pogorju.

Zapazivši sultan svojega umikajočega se tovariša, zopet lahko zacvili in skoči za njim, da bi ga pospremil v nočni poti.

Oster Štefanov pogled in dvignjena pest pa mu naznani, da mu je prepovedana celo ljubezen, niti dovoljeno varstvo svojega gospodarja. Torej sede ob stezi, tiho cvili in zre otožnega očesa za Štefanom, dokler ne izgine on za vrtnim drevjem in ne potihne njegova stopinja ob pogorju. Potem se vrne na svoje prejšnje mesto, vežni prag, počasnih, resnih korakov. Med potoma, kake tri pota pomenljivo z repom migne, kako bi hotel reči: O to je križ in težava z mladimi ljudmi! Stori jim, kar hočeš in moreš, nikedar jim ni prav.

Luna se ravno skrije za oblake, ko postoji Štefan na pogorju, dlan na čelo položi, kakor da bi premišljeval, naj gre dalje ali naj se vrne.

Tiho, mrtvo je vse na okrog in okrog. Globoko pod njim leži bela vas, ondi šumi vaški potok in tamkaj le nekaj streljajev od njega, — stoji Sra-
karjeva koč.

Tja bi šel, z Marjetico bi govoril, na polknice bi potrkal pa je. Ali pa bi ne hodil? Kaj hoče tam? Ne budi naj je, če počiva, saj je srečna v spanji. O ko bi mogel zaspati tudi on, pa tako, da bi se več ne vzbudil.

Vendar še danes gre, potem ne več, še danes jej stisne roko in nikedar, nikedar več.

Takov in zelo hud je bil Štefanov boj. A zadnja misel je zmagala. Kako bi bilo tudi drugače?

Prišedši pod okno se nasloni na skladnico drv, pomakne pokrivalo na oči in posluša, če ga čuje kedo. Vse je tiho. Le odljudni netopir švigne semtertje nad njegovo glavo, nad skalovjem uka sova in sem iz doline se jame glasiti posamezno petelinovo petje.

Zdajci se sklone, potrka na polknice in šepče: „Marjetica ali spiš ali čuješ?“ Nekaj časa molči vse. Potem se čuje ženska stopinja in pri zaprtem oknu se prikaže Marjetica, ki praša: „Štefan ali si ti, Štefan tako pozno je, da me je kar strah“. „Mene pa ni, to je ravno pravi čas za naju“, odgovori mladeneč in vpre v ljubico svoje otožno oko.

„Oh ljubi Bog, kaj pa je Štefan, da tako pozno hodiš okoli in mene srce boli, da mi kar počiti hoče. Niti za trenotek še nisem stisnila očesa“, vzdihne Marjetica, ko oddrsne šipo in zagleda bled Štefanov obraz.

„Če ti je prepozno Marjetica, če te nadlegujem. pa grem. Saj to je bolje za oba, pravi svet in baje mu verjameš tudi ti.“

„O gorje, kaj je to? O jaz vboga reva! Kaj pomenijo te besede?“ vzklikne polglasno Marjetica in se oklene z belima rokama mladenčevega vratu, kakor bi ga hotela zadrževati s svojimi slabimi močmi, ne pustiti ga od sebe v temno noč.

„Marjetica tu imaš robec, ki si mi ga dala nekdaj za spomin. Vzemi ga nazaj, jaz ga nisem vreden, daj ga drugemu, ki ga zasluži, ki te stori srečno!“

Izgovorivši poda Štefan bel lepo zganen rudečeopisan robec z Marjetičinim imenom in z letnico in dnevom, kedaj ga je dobil v spomin.

„Ti ga res ne maraš več Štefan, zato ker je moj, ker sem ti ga dala jaz“, vzdihne Marjetica in solze jo polijo. Čez nekoliko pravi: „Nazaj ga ne jemljem, če ti je preslab, nadležna misel na-me, vrzi ga od sebe, v jez, ali raztrgaj, vniči ga, kakor si vničil ljubezen do nekdanje Marjetice!“

„Bog mi je priča, on ki naju gleda zdaj in naju bode sodil, da sem imel najsvetejši namene. A ljudje, oni katere naj ljubim in spoštujem pravijo, da je prisega greh, najina ljubezen nespametna.“

„To sem dejala tudi jaz Štefan, a verjeti nisi hotel. O verjemi zdaj, jaz ti odpuščam iz globočine srca!“

„Ne jokaj Marjetica, pozabi me, jaz ti grem iz oči! O daleč grem tako daleč, kakor je svet širok in dolg. Iztrgam si misel iz prsi, da sem imel kedaj očeta, domovje. Samo tega ne bodem pozabil, da sem te pahnil tako nepremišljeno v nepopisljivo gorje.“

„O pojdi, pojdi Štefan, če drugače ne moreš! Jaz ti braniti ne morem in tudi čutim, da ne živim dolgo in čemu neki?“ Zopet polijo deklico v potocih

solze, kričevito stiska in vije beli roki, glasno ihti in omahne na obraz.

Čez nekoliko se zdrami, plane kvišku in pravi: „Še nekaj Štefan, pozabila bi bila kmalu. Tu imaš prstan, ki si mi ga podaril, na, vzemi ga nazaj!“

Izgovorivši sname s prsta lep svetel prstanek in ga mladenču poda.

Štefan ogleduje nekoliko časa prstan, potem reče: „Jaz ga ne maram. Vrzi ga v travo, da se izgubi, kakor si velela naj storim jaz s tvojim robcem!“

A čez nekoliko zopet vzklikne, kakor bi bil nekaj pozabil: „Ali pa veš Marjetica, kaj pomenja prstan, ali si pomislila dovolj te besede?“

„Pravil si mi nekedaj, in pomnila sem do nočejšnje noči, a goljufalo me je tudi to. Tolažim se s tem, da ne zaslužim boljšega, da nisem vredna milejše osode.“

Te besede ganejo Štefana. Obraz pobesi, z desnico potegne skrivaje po očeh, kakor bi se sramoval svetle solze v očesu. Potem mu zažari obraz, nova moč mu prešine vse ude in spremenjen in pogumen pravi: „Marjetica, ali čuješ, prstan pomeni večno ljubezen, zvestobo brez konca in kraja.“

„In kakova naj bi bila najina? Strupeni jeziki, hudobni ljudje naj bi jo nama uničili? O tega ne! Sramota bi bila! Tega veselja jim ne privoščiva.“

„Poglej, svet je dolg in širok! Tudi za naju se najde še kje kakov prostorček. Dve krepki mladi roki imam in če stradam tudi jaz, to nič ne de, za te prislužim dovolj, saj prava ljubezen ne potrebuje

mного je-li da ne? Ali češ, na tujem si poiščeva drugo domovje, družega milejšega očeta.“

Marjetica ne odgovori ničesar, a prejasen odgovor je ta, da prstanek zopet natakne na prst in se tesneje oklene Štefanovega vratu.

Tako slonita dolgo in molče oba. Posled se zdrami mladeneč in pravi: „Pusti me zdaj! Jaz grem, dolgo me morda ne vidiš, a ne skrbi za to! Ko nama najdem novo zavetje, se vrnem in vzemem te s seboj. — Ako se ne vidiva nikedar več, misli, da na vsem širnem svetu ni več usmiljenega srca!“

Izgovorivši objame in poljubi Štefan še enkrat deklico, stisne jej tresočo roko in izgine za vrtnim drevjem. Marjetica sloni, kakor okamenela na oknu in zre mokrega očesa v temno noč in ne vé, ali je resnica, strašna resnica vse to, ali so le sanje, samo goljufive, nemirne sanje.

Ko jame ugaševati burovž in rimska cesta na nebu, omahne jej trudna, težka glava in zgrudi se kakor v medlevici na belo posteljo.

XXIII.

Nekaj dni pozneje vstane Srakar na vse zgo-daj, ogrne višnjev plašč, natakne pokrivalo na glavo in hlača v hlev kozama klast. Prisedši na vežni prag, kar zazija, pa kar vid mu jemlje. Ko položi dlan na čelo vzklikne, čudeč se: „Lej ga no, sneg je padel, pa še kako na debelo ga je! Kar drevje se ziblje in priklanja. O vbogi moj repič, ves bode pozebel in strohnel na njivi. Da ga nisem spravil

prej pod streho. In pa nekaj zelja je še na zelniku, in tako lep korenček, pa tako slasten je vmes. Kaj pa moji cepiči cepiči, ki sem jih cepil minulo spomlad? Tako lepo so poganjali in zeleneli, da bi le oni ne bili kaj na škodi zaradi tega. Izgovorivši migne z glavo, se zavije bolje v plašč in rine kar po celem snegu na vrt. Ondi potresuje in rahlja drevje, da mu sneg kar v zavrtnik prši. A to nič ne de. Da so le cepiči in drugo mladovje na varnem, pa je. Sam sebe in svojega pomladnega truda pri cepljenji vesel, se zopet vrne in niti ne pazi, kako mu sili sneg v nizke, lesene opanke in da je pobeljen, kakor berač o božiči. Celo na kozi pozabi, ko otrka na vežnem pragu sneg raz opank, ga razpiha in raztepe raz prazničnega nedeljskega plašča in maha s širokokrajnikom po zraku, kakor da bi ogenj pihal. Potem odsloni na pol hišne duri, pomoli pol glave v sobo in zakliče: „Marjetica pojdi no, poglej no, skozi okno, kaj je zunaj! Sneg je, sneg, pa še na debelo ga je.“

Marjetica plane kvišku, teče k oknu, obriše z belim predpasnikom roso raz šip in ozrevši se na plan vzdihne: „O sneg, sneg, zapadel je moje ostale solnčnice na vrtu, prav gotovo jih je, da bi jih le polomil ne bil“.

Potem dirja kar goloroka in bosa na vežni prag. A ko jo zagleda oče poleg hleva, kako trepeče mrazu ondi, zakliče: „Kaj prezebaš Marjetica? Jopico obleci pa čevlje obuj, pa ne novih, škoda bi jih bilo. Glej gazi je treba do hleva sem, do studenca — in na pohišju proti vasi!“

Čez nekoliko se prikaže zopet Marjetica obuta, v jopi ranjce matere, ki jej je povsod preširoka in predolga in z leseno lopato na rami. Vendar take snežene pometalke ne vidi človek vsaki dan. Marjetica je bila tako lepa pa tako prijetno jej je pristovala ta oprava, da bi jo bil človek kar gledal in si voščil večni sneg, če bi bile vse snegarice takove kot ona.

Med tem pride Srakar iz hleva in vzeme Marjetici lopato, s katero s pravo strastjo razmetuje sneg na desno in levo, Marjetica mora pa pometati in čistiti za njim z velikansko brezovo metlo domačega izdelka.

Po zajutreku in družih domačih opravilih hiti Marjetica na vrt, kjer je imela različno cvetličje. Ondi razgrebe kar z rokama, da jo v prste zebe in peče, sneg raz gredic.

„Oh vse je zapadeno in vničeno“, vzdihne potem in počepne v razor. „Da sem morala tako pozabljiva biti! Celo nekaj rozmarinčeka je pod snegom in solnčnice so vse otresene in polomljene. Dejala sem, naj se veselé ščinkovci in rumeni strnadje ž njimi, naj jih hodijo kavsat in obirat, zdaj so pa vse preč.“

Čez nekoliko se vrne Marjetica s premrlimi, sneženimi rokami in z rudečim prezeblim licem v sobo. Ondi presadi poparjen rožmarinček v gorko črno prst, ter ga postavi k njegovim tovarišem na okno. In ko sede sama za omizje s šivanjem v naročji, še vedno ne more odtrgati pogleda od njega.

„Kedo ve, ali ozeleni in se okrepča zopet ali umrje v kratkih dneh“, pravi sama pri sebi. „In da sem ravno njega pozabila? Zakaj njega, druge pa ne? Ali ne pomenja to nekaj posebnega? Drugo zelenje in cvetje bode poganjalo, se šopirilo in duhtelo pomladi, njega pa danaj več ne bode. In zakaj prašujem in premišljam vse to? O predobro vem, česa me spominja prezebel ljubljencek. Tudi druge vaške deklice oblečejo, ko muževi lipa sredi vasi, nova rudeča krila, veselé se življenja. Marjetice pa morda tedaj vže danaj več ne bode. Beli sneg je zapadel njeno ljubezen, beli sneg zapade kmalu tudi njo.“ V tacih žalih mislih omahnejo Marjetici roki v naročje, ondi počivati, kakor brez življenja, ona pa si nasloni glavo na belo steno.

Sloneč tako povzdigne nevedoma oko na sveto razbičano v rudeči plašč ogrnjeno podobo zveličarjevo v kotu. Skrivna svetla solza jej priteče polagoma po licih pri tem pogledu in mrtvi roki se zopet oživite, in rudečica se jej vrne na obraz. In kedo ve in ugane — zakaj?

Med tem se oddrsnejo tiho prav tiho hišine duri in v sobo skrivaje zre nekedo, kakor da bi iskal Marjetico. A videč jo solzno za omizjem se vrne. Marjetica ga niti ne zapazi in prav je tako. Saj zrla bi bila resno očetovo lice. Videla bi bila, kako je pobesil glavo, kako se mu užalil pogled. Prepričala bi se bila, koliko trpi, skrivaje trpi tudi njen reditelj — zaradi nje. In prejšnja tolažba bi bila zopet uničena.

Tako se je pričela zima v Srakarjevi koči. Prijetna ni bila nikedar, a tako otožna, tako dolgočasna kot ravno letos tudi ne.

Za dolge zimske večere je bila sicer Marjetica dobro preskrbljena. V jeseni si je prislužila s trenjem mnogo povesev prediva. Da si je trla stoprv prvo leto, vendar hvalile so jo vaše gospodinje, da vrlo tare in da je predivo iz njene trlice čisto, svetlo in žlahtno, kakor svila. Marjetico je veselilo to, torej je rada pomagala povsod, kjer so jo prosili. Plačila v denarjih ni jemala. Zadovoljna je bila s povesevom prediva, kajti sklenila je napresti si v zimi iz svojega lepo kot sneg belo perilo, da se poskusi lahko s prvo vaško deklico, če bi bilo potreba. Najslajši in najprijetniši zaslužek pa je bil Marjetici za trenje, da je mogla semtertje govoriti ob večerih s Štefanom brez strahu pred strupenimi jeziki, in da jo je on semtertje nekoliko domu popremil. Za eno samo tako uro bi bila trla ona ves ljubi teden, če bi ne bilo drugače.

Za prejo je iztesal Marjetici Srakar po lastnem umu bel nov, brezov kolovrat. Tako lep, tako lahek je bil, pa tako tiho se je vrtelo kolo, da ga kar čuti ni bilo in da se mu Marjetica ni mogla dovolj prečuditi in ga prehvaliti. Prav iz srea ga je bila vesela. —

Isto popoldne pravi Srakar Marjetici; „Če hočeš ti pa uredim kolovrat? Zima je tu in večeri bodo dolgi, jako dolgi.“

„Saj je res oče! Kar iz podstrešja ga prinesite! Vže nocoj začnem presti, spanje se mi tako

utrguje vedno in vedno!“ Proti večeru je stal pred Marjetico kolovrat in preslica poleg njega. Na njej pa je viselo pol povesma praznjega prediva, da je bilo videti, kakor jablana ali češnja v cvetji. Srakar pa je rezljal pri peči še nekaj brezovih in drinovih kobilic, ter primerjal na vretenu, katera bode pripravniši, katera ličniši.

Do večerje je bilo vse gotovo in uredjeno. Ko je bila posoda pomita, kuhinjsko delo končano in kozi opravljeni in napaseni, sede Marjetica za kolovrat, okroži motvoz na kolo, udene vreteno, poslini prst, poseže v predivo, pritisne z desno nogo na stopalo, zažene z levico kolo in prijetno, prijazno šumenje kolovratovo se oglasi. Pa kako vesela je Marjetica, da se jej je tako urno posrečilo to delo. Srakarju pa žari gori na zapečku zadovoljnosti lice. Kar očesa ne more obrniti od Marjetice in kolovrata. In to šumenje doni po njegovih ušesih slajši kot najlepša godba, kakoršne vže ni čul, — kar so mu zakopali ranjco ženo, Marjetičino mater.

Tako se prično zimski večeri pri Srakarjevih. Druga leta je vzela semtertje Marjetica šivanje in šla je v vas na večerno prejo. To je bilo prijetno tedaj! Na preji se zberó vse deklice iz vasi s svojimi kolovrati in prepevajo skupaj vesele pesni, pripovedujejo pravljice in povesti, se smejejo in — nekatere tudi namežikujejo mladenčem, ki se zbirajo okoli peči ali vasujejo pod okni. Marjetica pa kar uganiti ni mogla tedaj, zakaj delajo tako, in nespametno se jej je zdelo to, še — pred enim letom.

Letos je vse drugače. Sicer ima svoj bel nov kolovrat, žlahtno, pražno predivo, a nekaj le manjka in manjka. Zadovoljnosti ni in je baje ne bode nikedar. Ena misel izpolnjena, vzbujenih, rojenih sto in sto družih. — Tako je bilo baje nekedaj, tako je zdaj in tako bode za nami.

Vendar semtertje je bila Marjetica vsaj za trenutke, če ne prav srečna in vesela, saj pozabila je težkega kamna, ki jej leži na prsih. To pa je bilo ob istih večerih, ko je Srakar na zapečku svojo pipico ob noht levega palca iztrkal, jo položil na polico, lepo, kakor župnik na prižnici roki sklenil nad prsimi in dejal:

„Marjetica nocoj pa ti zopet eno povest povem. Ravno kar mi je prišla v glavo, pa prav lepa in čudovita je.“

„Kar začnite in povejte jo oče! Jaz sem prav radovedna, kakova bode in vso od konca do kraja si zapomnim na pamet“, vsklikne Marjetica. In kakor nevedoma se jej vstavi kolo, nit se jej utrga na vretenu in brezova kobilica odskoči daleč tja za duri, da jo mora z leščerbo v roci iskati.

Srakar pa pokašlja enekrati, potegne z dlanjo po zamišljenem čelu in obritem licu, preloži desno nogo na levo koleno, kakor češ, pripovedovanje ni kar si bodi. Gospoda vže gospoda, ki pogleda v knjigo, kar ne ve. A pri njej je to vse drugače. Po tako važnih pripravah začne navadno Srakar: „Bil je oče, ki je imel tri sinove, tri vrle junake. Ti trije vrli junaki so bili trije bratje, trije sinove ene matere, črne matere, mačehe ...“ Ta povest

je bila posebno lepa in zanimiva. Škoda da je predolga, da bi jo mogli ponavljati tu. Le konca omenimo, ki se glasi tako-le: Na zadnje je bila imenitna svatovščina, taka svatovščina, kakoršno ima cesar na Dunaju, ki jè iz srebernih skled in zajemlje z zlatimi žlicami. Pa še lepši mnogo lepši je bila. Plesali so in s petami ob tla bili, da se je zemlja tresla, nebo zibalo in mesec in zvezde ugaševale na oblakih. K tej svatovščini so povabili tudi mene in me posadili za omizje, kakor za starešino. In dali so iz naprstnika jesti, iz rešeta piti — z lopato pa po —, da pomnim to svatovščino do zadnjega, zadnjega dne, dokler živim in diham in tobak pušim.

A Srakar je znal še mnogo, mnogo družih pravljic postavim, o jari kači in slepem polžu, o žabji vojski, o steklenem gradu, o zakleti princezinji, o divjem lovu, o zlatem zakladu. V tem pa so si bile skoraj vse enake, da so se po gori omenjeni šegi začenjale in končevale.

Marjetica je imela prav živo domišljijo, torej so jej bile povšeči te čudovite pravljice in prav rada jih je poslušala in mnogo jih je vedela vže na pamet.

Več potov je premagal Srakarja tudi zaspanec med pripovedovanjem. Nevedoma je podprl glavo v dlani, pomrmral pol speč še nekaj besedi in sladko zadremal. Tedaj se je vstavil tudi pogosto Marjetičen kolovrat, kajti očeta ni hotela dramiti v počitku. Semtertje se jej je užalilo tudi srce, posebno v otožnih pravljicah. Dozdevalo se jej je, kakor bi se bila pretrgala enako niti njena razneta do-

mišljija, vzdramila se v pusti sedanjosti in čutila se je, kakor junak marsikatere pravljice, tako vboga, tako zapuščena.

Več potov je zadremala tudi sama na kolovratu. In tiho je bilo vse okrog. Leščerba je brlela z velikom utrinkom, oče je počival na zapečku, le stara zakajena ura je tikala na zidu kakor prej.

V tacih trenutkih je Marjetica imela navadno čudne nerazumljive sanje. Sanjala je o Štefanu in o sami sebi, da gresta po ozki brvi čez šumečo reko, — padeta v valove; da se peljata v čolnu in vihar nastane.

Ko je bila nevarnost najhuji, zaklicala je glasno njegovo ime in se zbudila. Mela si je potem oči, gledala začudjena okrog sebe, zdelo se jej je vse tuje, vse spremenjeno. Poznala ni sama sebe več. In če se je ozrla v okno, videlo se jej je, kakor da bi nekdo stal pod njim in to je bil Štefan. A če ga je poklicala po imenu, izginil je zopet, kakor senca. Svetel dolg žarek, kakor nebeška svetinja se je potegnil za njim. Tako se je čutila ogoljufano ožalostjeno — in solze so se jej udrle po lici, — solze prevroče domišljije, prevroče mladostne ljubezni.

Potem naj pa še kedo reče, da Marjetični zimski večeri niso bili prijetni in neprijetni, in naj praša, kje je lepota, kje je prava poezija doma!

XXIV.

Beriščanje so bili sicer dobri in prijazni ljudje, kakoršnih ne najdemo povsod. A razun pohvalnih lastnosti so imeli tudi nekaj slabih ali kali. To je,

govorili so radi o vaških novicah dolgo in dolgo. Posebno zimski večeri so jim bili kakor navlašč za taka opravila. A to bi še ni bilo največe hudo. Vaškim novicam so tudi podtikali svojo nepoklicano, semtertje tudi krivično in brezsrčno sodbo. In tako delajo baje povsod.

Vaški fantje so namreč uže drugi večer po zadnjih dogodbah v noči svojim ljubicam važno povest prinesli, da se je Štefan sprl z očetom in z Marjetico in z vsem svetom ter odšel daleč, daleč, nihče ne ve kam.

Ljubice so zmajevale z glavami; nekatere se hudovale nad brezsrčnim Štefanom, nekatere pomilovale Marjetico, nekatere tudi dejale: Prav jej je, kaj je tako brezpametna, da je pogledovala za Mlinarjevim sinom. Bašte tacega bi rada marsikatera, ki je doma iz boljše hiše. Drugo jutro so pripovedovale to novico materam. In kar vedo one, ne ostane tajno brezzobnim tetkam in babicam in v kratkem zve vsa vas, vsa fara, vsa okolica.

Celo vaški možakarji so računali potem pri pipi tobaka in žganega na prste, koliko so vredni Mlinarjevi travniki, koliko gozdi, koliko njive, mlin, živina in pohišva. O gotovini pa so si lajšali račun tako, da so dejali: Toliko ima, da sam ne ve koliko. In bašte takovo premoženje, tako bogastvo naj bi se zaženilo Srakarjevi hčeri. Da, Mlinar ni prazne glave, on vže ve, komu se upira in zakaj. Prav ima!

Takove dogodbe so bile kakor navlašč za vaško mladež, ki se je zbirala na prejo zdaj pri tem, zdaj

pri onem. sosedu, in ker Marjetica letos ni zahajala tija, govorilo se je in razpravljalo, kar se je hotelo.

Pri Mlinarjevih pa še ni bila nobena zima tako dolgočasna, kot letošnja. Mlinar je hodil s sreberno okovano pipico v ustih okoli pohištva, po mlinu in dvorišču, resno ukazoval in zapovedoval, sicer pa z nikomur nič govoril. Hlapci so kleli in zabavljali skrivaje zaradi tega nanj, ter dejali: Štefan, to je bil gospodar! Škoda ga je! Stari pa je ves čmerikav. Tudi dekle in vsa družina ga je pogrešala, da ne tega.

Če se je sedalo o poludne k južini ali za večera k večerji, molčalo je vse. Jedva se je odgovarjalo Barbini glasni molitvi. Mlinarja od zadnjih dogodeb ni bilo več k družinski mizi. Jedel je sam v zgornji sobi.

Mati je sicer prisedela semtertje na prejšnje mesto, a videlo se jej je, da jej jed ne gre v slast. Toliko, da je žlico pomakala v posodo. Več potov pa jo je zopet urno položila in molčeč odšla v kuhinjo. Hlapec Blaže, ki je po jedi navadno na ognjišču z ogorkom pipo zažigal, pravil je, da ima mati vedno objokane oči. In nihče ni vprašal, zakaj neki. Znano je bilo vsacemu.

Istega večera je mati Mlinarica pri peči prejo raz vretena v klopčiče vila. Dekle so imele opravek v kuhinji, moštvo pa se je vže razšlo, kajti večerja je bila končana in molitev tudi. Čez nekoliko pride Mlinar iz mlina, premeri enekrati s širokimi koraki hišo in pravi potem ženi: „Prinesi mi še polič vina, nocoj me nekaj mrazi!“

Ženica vstane, molčeč odide v klet in postavi čez nekoliko polno mero rumenega, cekinastega vina na mizo. Ko sede zopet k svojemu opravku, vzdihne na glas: da imaš le ti vsega dovolj in ti je prav, pa je, po družih ne prašaš. Sam ljubi Bog ve, kje ravno zdaj fante tava in hodi. Oh še ob um bode, take daleč ga žene tvoja nepremišljena ostrost. Kaj je bilo potreba prepira in ga je bilo potreba?“

Mlinar strupeno pogleda, stoje zvrne polno kupo v se, potem se razkorači pred ženo in pravi: „Stara, jaz bi mu naj bil kriv, jaz? Sam je hotel tako, sam naj trpi in si pomaga, potem pa zve, kaj je pokorščina, in kaj je oče.“

„Kaj so to roditeljske besede? Ti bi moral imeti pamet, ker si star, pa je nimaš, pa ne fant. Lehko bi bilo dobro in prav vse z lepo. A srca ti manjka, srca. Oče si, pa ne veš, kaj je očetovo srce in vedel nisi nikedar,“ vzklikne žena, dvigne roki proti možu, da se nit utrga in klopčič zdrči v naročje.

„Baba, saj ne veš, kaj govoriš! Ti si kriva, ti! Od tebe je imel potuho, da veš, pa naj jo ima še zdaj, ker hočeš, da naj velja le vedno tvoja“, odvrne videzno smeječ mož, a na obrazu se mu bere, kako ga peko, kako ga skele ženine besede in kako neprijeten mu je spomin na nemile dogodbe. To razjari ženo nepopisljivo.

Klopčič vrže po klopi, motovilo odrine in kakor v maščevanje plane kvišku, dvigne pesti in pravi: „Ti brezsrčnež, ti trda klada ti, torej tvoj otrok ti ni nič, in žena nič, in ljubezen do obeh

nič? Ti še človek nisi ne, ker si tak, da nihče ni tak, pa ne oče. Mrzel kamen, led imaš v prsih, pa ne srce. Ko bi ga imel, pa bi otroka, ki tava izgubljen po svetu, poiskal in oče bi mu bil, pa si mu sovražnik. Tó ti povem, če se jutri ne vrne Štefan, pa grem še jaz od hiše. Iskat ga grem sama in nikedar več se ne vrneva. Le sam bodi, je najbolje, saj nisi za k ljudem in k družini, pre-zetnež, togotnež si, nič družega!“

„Le pojdi, še nocoj pojdi, pa kar zdaj-le in vse babe vzemi seboj, če hočeš, je vse eno! Fantalin naj bode, kjer hoče, meni nič mari in še ti povrh. Jaz sem živel, ko bab nisem poznal in bodem tudi brez njih. Pa še bolje“ odvrne mož, pljune po tleh, pocepta s čevljem in kakor v odškodovanje pol kupe vina izpije.

Videč žena, da so vse njene besede nič, da je mož nepremakljiv in trd, užali se jej srce. Na klop omahne, zakrije s koščenima rokama obraz in jame jokati glasno. Čez nekoliko zopet vzklikne: „Le molči, le molči, ker si tak! Bog te bode vže kaznoval. Ti bodeš odgovor dajal za otroka, ti, nihče drugi. Sram te bodi, sram domačih in tujih ljudi. Če s svojimi ravnaš tako, kako stoprv s tujimi. Zatorej se te ogiblje in se ti umika vse!“ Žena je zadela pravo struno. Poznala je občutljivost moževo.

Mlinarju se v resnici stemni pri teh besedah obraz, pesti se mu skrčijo in razjarjen, kakor še nikedar vsklikne: Molči, molči, baba! Pridigarjev in godcev ne potrebujem in jih ne bodem nikedar, Jaz sem ti vže rekel, kaj stori, če ti ni prav, jaz

storim pa svoje. A dokler mi giblje tá-le mazinec na roci, le poglej ga, se bode plesalo v moji hiši tako, kakor jaz hočem, da veš. Komur ni povšeči tako, pa naj se pritoži na cesarsko pečat in na gosposko in naj me toži na ketomacijo ali kamor hoče.“

Te besede razjarijo ženo tako, kakor bi dregnil s palico v sršenovo gnezdo. Strupene puščice lete kakor toča v moža, kakor še nikdar in jezik pride stoprv v pravi tek.

Ko vidi mož, da ne upravi nocoj ničesar, da je ženska v besedi hujši, kot cesarski minister in vsi jezični dohtarji vsega sveta, porine jezno ostalo vino po omizji in hiti iz hiše. Prisedši v vežo, glasno zakolne, stopi na prag in raz njega na vas in po vasi v krčmo, v pozni uri, kar se ni godilo vže leta in leta.

XXV.

Solnce je bliščalo in sijalo, kakor čisto zlato na nebu. Drevje je bilo potreseno s srebernim ivjem in goro in dolino je krila neprevidna, neizmerna bela odeja.

Srakar je na vrtu skoraj do rogovile globoko v snegu stal, v perišče sapo pihal, na saneh slonel in zaklical potem: „Marjetica, le urno, če greš! Čakal pa te ne bom.“ Izgovorivši potisne pesti v žepa irhastih rujavih hlač in s črevljem kaka dva pota po tleh pocepta.

Nekaj trenutkov pozneje se odpro vežne duri in na pragu se prikaže Marjetica, oblečena v bel

matern kožuh, z vezenimi rokavicami na rokah in sekirico za pasom ter vsklikne: „Oče, vže grem! Kar pojdite, jaz vas vže doidem, še k kozicama moram pogledati.“

Srakar se zapreže torej v sani, nekaj pomrma polglasno in odrine po strmini, kajti nekaj panjačev mora pripeljati raz višine in baš zdaj, dokler je zameteno pečevje. Marjetica se je vže dolgo veselila te vožnje in prosila očeta, naj jo tedaj s seboj vzame. Srakar jej je privolil in dejal: „Kvišku bode šlo težavno, sape bode zmanjkovalo, a na vzdol zdrčiva lahko in urno, kakor v svitem koteselju.“

Marjetica stoprv vrh prvega klanjca doide očeta. Da bode tako urno vozil, bi si še misliti ne bila mogla. Vendar nekaj je bila svoje počasnosti tudi sama kriva, nihče drugi. Prišedši nekaj streljajev na višavo se ozre v dolino, tja na tiho vas. In kakov prizor se jej odpre tu! Kar začuditi se mora, tako se jej dozdeva vse spremenjeno tu. Sto in sto misli, najslajših misli se jej vzbudi, sama ne ve kako. Ondi na klanjcu je vse živo, skup so iz vasi otroci. Skriviljenega hrbtišča, premrlega života, kuštravih las, ozeblih lic in s ščinkovci na nosekih vozijo vsak svoje sani, šume in kriče se prepirajo in smeje, ter dričajo raz klanjca v dolino, v tiho vasico. Tam bolj od daleč stoji tudi kaka manjša deklica, kakor primrznjena v sneg, tišči ozebli roke pod predpasnik in tresoč se zre vesele fantiče in čaka, ko bi se pač spomnil tudi nje, da bi jo povabil na sani, da bi se smela peljati ž njim v dolino urno in lahko, kakor tica pod nebom. O, ko bi imela tudi ona

take sani, pa da bi jih tako vladati znala, kako srečna bi bila, pa koliko bi dala za to. Da mnogo, mnogo, vse, svoje rudeče nedeljsko krilo, višnjeve trakove bi dala onemu dečku in rada, nepopisljivo rada bi ga imela, ko bi jo on k sebi na sani vzel, pa da bi se ga tako okoli života pri dričanju okleniti smela.

Marjetica vidi vse to in milo se jej stori in spomni se davnih dni, svoje prve mladosti. Ona deklica ondi na klanjcu si otira solze, ker nima sani, ker dričati ne more. Nesrečno, neizmerno nesrečno se čuti zaradi tega. Marjetica pa si želi istega časa nazaj, ko je zrla ona tako kot zre zdaj njena vrstnica in tedaj je bila še srečna. O ko bi mogla povedati oni mladi prijateljici, kako nepremišljene, nespametne so njene želje, kako hitro jej izginejo in jej zagrené. Kedar doseže, kar si želi zdaj, dozdeva se jej pusto, dolgočasno, dričanje je ne veseli, sani vrže v kot, po višjem po nedosegljivem jo žene hrepenenje — in sreče, prave sreče ne bode nikedar, nikedar. Tako je bilo pri njej, tako bode baje pri njenih vrstnicah, mlajših Marjeticah. *I do so*

„Kar urno hodi Marjetica! Solnce po zimi urno zahaja“, kliče zdajci raz višave oče Marjetici ter jej miga s širokokrajnim pokrivalom.

„Kako lepo je danes oče“, pravi Marjetica, ko doide očeta in jo sapa močno nadleguje. „Zima je zima, jaz sem ti vže pravil, kako se hodi v snegu. Le poglej se, vsa snežena si vže in spehana“, odvrne Srakar in se zopet vpre v sani, Marjetica mu pa pomaga, kolikor jej moč.

Ko prideta do obrobja gozda, Srakar kar zastane, zazija, položi desnico na čelo in pravi: „Marjetica, poglej no poglej, kaj je naredil sneg in koliko škode je učinil!“ In v resnici, okleščeni in nagnjeni so stali na desno in levo grčavi borovci. Zelena smreka se je šibila, breza je trepetala v ledeni odeji, hrast je razmršen in resno stal tam v zatišju. Le stoleten gaber se je stiskal hinavsko v gošči, smejal se v pest svojim ponosnim v nebo kipečim sosedom, kajti bil je nepoškodovan, nepremakljiv, neobčuten, kakor poprej.

Marjetica je kar plosknila z rokama ter ji dvignila proti nebu, ko je zagledala ta prizor. Vendar o škodi ni tožila. A niti z mesta se ni mogla premakniti. „Oče, pogledjte no, ne hodiva dalje, koliko suhljadi je tu, za tri sani je lahko naloživa,“ pravi potem in jame nabirati in lomiti okleščeno vejevje.

A Srakar jo resno pogleda, pljune po snegu in meni: „Marjetica pusti pusti, to ni naše. Dokler imamo svoje, ni treba živeti o ljudski milosti, to si zapomni!“

Marjetica se zgane in milo se jej stori. Ona ni mislila nikedar, da bi bilo nespodobno ali celo greh, nabrati nekaj suhljadi v tujem gozdu. Zdaj pa ve, da je, in da ni lepo okoristiti se na tuje ime. Tega ne stori nikedar, nikedar več.

Ko gresta tako po sneženem gozdu, je mrtvo in tiho vse okrog in okrog, kakor bi dremalo, kakor bi spalo trdno spanje. Torej uhajajo Marjetici misli nazaj v veselo poletje. Tu je pasla kozi. Ondi je

glib labor miscranus

snežen križ in na njem sneženo sveto razpelo, katero je ovila tolikokrat z zelenjem in dišečim cvetjem.

Ondi na debeli gladki bukvi, o kaj je neki tudi tam? Marjetici kar otrpneti nogi, ko jo zagleda. Nekaj je zaznamovanega, nekaj izrezljanega ondi. O to je Marjetičino in Štefanovo ime, to je srce, katero je vrezal Štefan tedaj, ko je prvič govoril z Marjetico na tem mestu, ko jej je razodel, da jo ima rad, pa tako neizmerno rad, kakor nikogar drugega več na vsem širnem svetu. Marjetici zažari svetla solza v očesu pri tem pogledu in Sra- kar jo mora opominjati kaka dva pota zapored, naj urno hodi, da se mudi.

A odslej je kakor pretrgano vse veselje Marjetičino v očetovi družini. Tako živo, pa tako jasno jej je Štefanova podoba pred očmi, da misli, kar zdaj in zdaj ga mora zagledati in mu oviti roki okoli vratu ter ga ne pustiti več, nikedar več od sebe. O zakaj ga je pustila tudi zdaj? Z njim naj bi bila šla, saj to baje ni greh, saj ljubezen ni greh; kako pa more tudi biti? Če se imata dva tako rada, tako odkritosrčno, tako nesebično rada, kakor ona dva, oj to je lepo, to je nebeško! Nobena slaba misel, nobena sovražna želja se ne budi v njunih prsih. Ona so kakor svetišče, kjer le angelji prepevajo, kjer le slast in pobožnost diše, kjer je vse tako vzvišeno, tako nadzemsko, da človek kar sreče in radosti pojemlje.

In ravno zaradi tega jej je tako nepopisljivo dolg čas po Štefanu in se jej tako toži po njem.

Čestokrat misli, da kar živeti ne more več brez njega in da ga gre iskat sama križem svet in da ne neha prej, da ga najde in pripelje domu.

Zopet drugikrat se čuti preslabo za to, in oče, ubogi stari oče se jej smili. Njega pustiti ne more, pustiti ga ne sme, če tudi omaga v svojem neizmernem hrepenenji. Tako ve in ne ve kaj hoče, živi z dneva v dan, sanja z noči v noč, kakor da bi bil ves svet le sanja, zdaj prijetna, zdaj otožna sanja.

Kake dve uri pozneje se jame pomikati solnce za snežene gore. Še večja tihota in samota lega na zemljo. Le tu in tam se oglasi odljudni vran, tleskne s perutmi in se dvigne na vršiček najvišje smreke. A kakor bi mu ne bilo povšeči tudi tu, odplava čez pogorje v dolino, tja v obližje vasi na cesto iskat si kacega zrneca, kake drobtine za želodec, ki tako pojema lakote in mraza.

Marjetica ima oko in srce za vse to. Ginjena je lepote, ki je razprostrta krog in krog v zimski naravi, nekoliko pa tudi potolažena videč, da ne trpi samo ona, temuč z njo tudi neizmerno bitij okrog in okrog.

Srakar pa ne poprašuje po tem. Prišedši na določeno mesto, si ogreje najprvo roki, napravi tobak, potem nanosi skupaj nekaj suhljadi in pravi: „Marjetica, mraz je, in če se ne zoblači čez noč, padali bodo nocoj vrabci raz strehe in sani bodo škripale po cestah. Tebe tudi zebe, a sem se ščeni, ogenj ti zakurim, da se ogreješ.“ Izgovorivši vkreše gobo in zaneti ogenj. Med tem ko skačejo plameni

visoko proti nebu, odide Srakar, da naloži in uredi panjače. Marjetica pa se stisne k ognju, steguje vanj premrli roki in bere se jej na obrazu, kako prijetno jej dene to. V svoji razmišljenosti je celo pozabila, zaviti se gorkeje v kožušček. Tedaj jo tudi v resnici ni kar nič zeblo, saj mislila je mnogo in kaj je premišljevala? Kaj neki hoče drugega — kakor o Štefanu. In tedaj ne čuti mraza in vročine, ne bolesti in žalosti in vsega sveta.

Ko tako prijetno plapolje ogenj in šviga in poka, kakor bi trščice lomil, se približa sem po zameteni stezi človeška stopinja, a Marjetica je ne opazi. „Oybe no Marjetica, kaj pa ti čepiš tukaj v snegu? Še k ognju primrzneš, tako zebe in skeli danes,“ vsklikne zdaj stara, kljukasta suha ženica z vidrino kučmo na glavi in košekom na hrbtu ter zavije proti ognju.

Marjetica se zgane, ozre, zarudi, kajti to je farna potovka Cilja, ki hodi v tednu dva pota čez gorjance v mesto in prinaša iz njega vsega potrebnega za okolico, potem vsklikne: „Grejem se Cilja, pa še ti sem pojdi in počij, pa kaj mestnih novic mi povej!“

„To pa vže to, Marjetica, novic pa dva koša in še več. In zate nekaj posebnega in ravno prav, da te najdem tu, drugo pot k vam si prihranim,“ pravi starka, vpre košiček na železom okovano grjačo, mane koščeni roki nad ognjem in upre pogled v svojo mlado družico.

Marjetica najprvo zbledi kakor sneg pri Ciljinih besedah, potem zopet zarudi kakor pireh in se

ozre po očetu, ki oddaljen panjače naklada, potem vzklikne: „Cilja, kar povej, če kaj veš in če imaš kaj posebnega za me, da si ne vem od kod bi bilo! Ko pa mimo hodiš, pa se pri nas oglasi. Polno skledo mleka in tri perišča ječmenčkove moke ti dam za plačilo, če češ.“

„Da bi ti povedala, praviš! Kaj da je, vže sama veš. Samo pamet rabi, pa bode vse prav in dobro, zdaj je vže tako.“ Po teh besedah se upogne starka in zašepeče Marjetici skrivaje na uho: „Štefan te pozdravlja in ti naroča, da le potrpi in počakaj, vse se še obrne na bolje, da veš.“

„Štefan, kaj res, Cilja?“ vsklikne Marjetica, a potem pobesi otožno glavo in pravi: „Cilja, to ni res, ti se šališ in me žališ. Kaj sem ti storila, da se norčuješ z menoj?“

„Poglej jo no nevrjetnico, kar verjemi mi, če pravim, pa je. Štefan je v mestu, pa dobro se mu godi baje, za hlapca služi v mlinu. Pa sinoči me je poiskal in dejal: Na! srebrno dvajsetico ti dam, pa Marjetico poišči in jej izroči to in to. Če pa dobro in skrivaje opraviš, še se oglasi pri meni.“ Tako pripoveduje Cilja in pokaže Marjetici novo srebrno dvajsetico, ki se tako leskeče pri ognju, da človeku kar vid jemlje.

„Torej je res Cilja, pa prav res! O tega bi ne bila verjela nikedar, a tebi verjamem samo zato, ker si ti, ker te rada imam in ker si s Štefanom govorila, je-li da si?“ vzklikne zopet Marjetica kakor oživljena, prime starko za roko in dolgotrajno šepetanje se prične.

Stoprv ko se čujejo očetove stopinje v bližavi, meni Marjetica: „Zdaj pa le pojdi Cilja, oče ne smejo vedeti, kaj sve govorile.“ Potem še zakliče za njo: „Pa k nam pridi, pa prav gotovo pridi, vže veš, kaj te čaka in še mnogo več, kakor sem rekla.“

„Kedo je bil pri tebi, Marjetica?“ praša Sra-
kar, ko se vrne k ognju in vtakne premrle roke v plamen ter ceptava s sneženimi kvedrastimi črevlji po tleh v znamenje, da mu je mraz tudi v noge, akoravno je zjutraj natlačil nove ječmenčkove slame v črevlje. Kaj enacega pa se mu vže ni primerilo kmalu. Vendar gozd je gozd, v njem je prava zima doma.

„Kedo da je bil pri meni, oče,“ odgovori bo-
ječe in polglasno Marjetica, pa tako da se jej pozna, da bi rada zakrila svojo skrivnost in govorico, po-
tem pa pristavi: „Cilja je bila, oče, farna Cilja. Iz mesta gre, pa se je nekoliko pogrela tu pri ognji, stara reva je.“

„No, kaj pa ti je povedala novega kaj, kar reci, saj ona ve novice vsega sveta,“ praša oče dalje in hlača okoli naloženih sani in ogleduje de-
bele pa grčave panjače, da se mu lice kar samo smehlja in reži, kakor mak ali kokolj o svetem Jakopu.

„Meni je povedala Cilja kaj, oče, pa meni, prav nič mi ni, res ne,“ odvrne urno Marjetica, zarudi notri pod vidrovo kučmo in tesno prav tesno jej je pri srcu, težek kamen jej leži na prsih. Dobro, da je ogenj plapolal z visokim plamenom in žaril

dekličino lice, pa da je stari naložene panjače prekladal in študiral, da hčerine rudečice niti opazil ni. In kako tudi. Pa Marjetici se je vzbudil urno neki notranji glas, ki je dejal: to ni res, kar si govorila, da veš. A kaj je hotela. Laž je bila to, majhina laž v sili. Kako bi mogla tudi povedati, kaj je pravila Cilja, pa kaj bi oče rekli temu.

Hoteč vsaj videzno popraviti svojo krivdo, pravi: „Cilja je prav priljudna pa prav dobra žena, rada jo imam, kakor nobeno drugo. Torej sem dejala, naj se oglasi kaj pri nas, kedar mimo hodi. Jelite, oče, da sem storila prav tako?“

„Zakaj pa ne? Jaz imam vse ljudi rad in če me imajo tudi oni, ne prašam, vse eno. Zaradi tega ne hodim sicer vasovat okrog, a družčine se tudi ne ogibljem. Tudi tebi nij potreba tega. Svoje glavnost in trma ni nikjer prida, posebno pri mladem dekletu ne, to si zapomni!“

Marjetica je bila vesela, nepopisljivo vesela teh besedi. Skočila bi bila za pedenj visoko, ko bi bilo potreba in očetu bi se bila oklenila okoli vratu, ko bi se ne sramovala in bi bila takova navada na kmetih. Saj dovoljeno jej je bilo občevanje s Ciljo, in ta uboga, ta starikava ženica se jej dozdeva zdaj najboljša prijateljica na svetu, pa najrajši jo ima samo zato, ker je s Štefanom govorila, njega videla in jej prinesla tako prijetno novico, da jej kar prsi hočejo razpočiti, kedar misli na-njo, in je srečna, najsrečniša oseba na vsem širnem svetu.

Med tem jame legati skrivnostni mrak na zemljo, tja po gozdu in po dolini. Daljni snežniki

rude kakor čisto zlato v zahajajočem solncu, ogenj pa ugasuje vedno bolj in bolj, kakor bi umiral.

„Zdaj pa le ročno, Marjetica! Noč bode in daleč je še do doma,“ pravi Srakar in se vpre v sani, da mu sneg zaškriplje pod nogami. Tudi Marjetica mora zdajci tiščati sani, kajti Srakar je panjačev kar s kupička naložil. A ona bi bila ostala najraje tu, kjer je. Tako lepo se jej dozdeva vse okrog in okrog, in tako krasnega večera še ni doživela nikedar. Kar tu bi ostala in strmela in se čudila gozdni krasoti stoletja, kakor tisti menih, o katerem je čula v pravljici, da je poslušal rajsko tico, da so pomrli med tem trije človeški rodovi.

Srakar se je domu grede več potov ozrl nazaj po Marjetici in niti razumeti ni mogel, kako je to, da se je tako hipoma vsa spremenila ona in sicer na dobro, veselo stran. Zaradi tega je bil vesel svojega otroka, vesel samega sebe in vesel grčevih in visoko naloženih panjačev na saneh, ki bodo tako prijetno goreli, pokali in greli peč, njegovo najboljšo prijateljico.

Med tem prideta do klanjca, kjer je lep razgled na daleč okrog in se vije pot v dolino.

Tu se vstavi Srakar, obriše pot raz čela in pravi: „Marjetica, zdaj pa kar sem le k meni sedi in kar sama zdrčiva na ravno, pa urno letiva kakor tica pod nebom.“

Marjetica se zgane, kajti vso pot je bila zamišljena in niti vedela ni, da sta vže na klanjcu. „Pa k vam na sani naj bi sela, oče, da v dolino zdrčiva, pravite? Jaz bi vže, prav rada bi, a bojim

se, tako se bojim, da bi kar ne sela ne, je-lite oče," jekne Marjetica v zadregi, a vže med ugovorom sede na končiče poleg Srakarja in se oklene z obema rokama saninih ročic.

„Tako je prav, Marjetica! Pa le dobro se drži, zdaj jo ureževa, da se bode kar bliskalo pred očmi in bodo jelke in borovci plesali okoli naju. Kaj da bi ne?“

Izgovorivši se Srakar še enkrat ozre nad se v visoko nakopičene panjače, potisne pokrivalo globekeje na ušesi, zabiči Marjetici, naj se kar nič ne boji, ter se vpre s kvedrastimi na gosto podkovanimi črevlji v kolovoz, da ga rudečica zalije notri doli pod debelo hodnikovo srajco.

In čuj! kako zaškripljejo sani, pa kako kakor tica zdrče v dolino.

Marjetica se boji in trese s početka. A videč, da se vozi tako lahno kakor v kočiji, se ohrabri in dozdeva se jej tako veselo, tako prijetno, da bi se vozila naprej naprej brez prenehljaja tako. Tudi Srakarju zaliva posmeh zijavi obraz, kolikor se ga kaže izpod pokrivala, in še dalje notri pod krajevci. Drži se pa modro in ponosno ter vlada z nogami urne sani, kakor da bi vozil zlato cesarsko kočijo in nevesto, samo kraljevo nevesto v njej.

Takova je bila Marjetičina prva vožnja na saneh, prijetna in nepozabljiva. Enak je bil današnji dan. Tako lep se jej ni dozdeval še nobeden. In kedo je bil kriv temu? Kedo bi prašal kaj enacega?

Do sem. *

18. 3.

do sem $\frac{18.}{3}$, XXVI.

Koliko se je spremenilo v zadnjih dneh pri Srakarju, tega niti popisati ne moremo.

Marjetica ni posedala več molčeč za omizjem, potegnila ni z dlanjo po očeh, če je stopil nena-doma oče v sobo in nekaj iste bolestne bledine jej je izginilo raz lica.

Srakar je več potov sedeč na zapečku kimal z glavo in migal z ramama ter kar umeti ni mogel, da je Marjetica vsa kakor prenovljena, da jej celo kolovrat šumi glasneje in nit jej drsi urneje iz-med rok.

Vže nekaj večerov je premišljeval in ugibal to in posled uganil, da je Marjetica popolno pu-stila Štefana iz misli. Vesel pa je bil tega tako, da bi bil pol sežnja visoko poskočil, ko bi bilo potreba. In koliko bi bil dal, mnogo prav mnogo, pol svo-jega premoženja, najlepši kozo, tisto lisko liskasto, ki ima največje vime in ki je veljala lep denar, le nekaj grošev manj, kot devet trdih srebrnjakov. Pa še nekaj vevnic rumenega ječmenčka bi priložil povrh.

Marjetica je odslej zgodneje vstajala, pozneje hodila k počitku, in kedar je sedela za kolovratom, videlo se jej je, kako jej teče preja, kakor svila med prsti, nit se ne krotiči, vreteno ne škriplje in ko-bilica stoji mirno v perutnici, kakor da bi umela, da mora stati ravno tako, pa ne drugače.

A ko je sedela tako za svojim kolovratom, oče pa na zapečku, primerilo se je vendar, da sta

molčala oba. Marjetica se je vtopila tedaj v svoj žlahten predivček in v oni veseli pomladni dan, ko razgrinja ravnokar od tkalca prinešeno platno po vrtu in hodi s kropilnico okoli njega, da bi postal prav pražen pa bel, kakor sneg, da ga bodo tipale mimogrede vaše ženice in dejale: „Marjetica ta pa ta! Prela je stoprv prvo zimo, pa pogledjte, kako platno ima in koliko ga ima!“

A kaj če to? Za tako hvalo jej ni. Še nekdo pride tedaj čez vrt in vpraša morda: „No Marjetica, kje pa si kupila tako pražnje platno, kar povej, da ga kupim še jaz. Prav rad bi imel eno takovo srajco, oblekel bi jo lahko veliko nedeljo ali kedar si bodi.“ In ona mu poreče: „Štefan, kje sem ga kupila praviš? Povem ti, če hočeš ravno vedeti. Denarjev nisem štela za-nj. Predivo sem natrla in sprela ga po zimi in prav sama, le verjemi mi, če nisi neverjeten!“

Pa te besede, kako vesele, kake prijetne se jej dozdevajo. In Štefan bode kimal z glavo, smejal se bode. Morda jo pohvali tudi on, pa vesel bode svoje Marjetice.

In Srakar, kaj je ugibal on na zapečku? Ne vemo prav. A če sodimo po njegovem obrazu, potem kako je pipo tlačil, kako mu je tičalo pokrivalo na obriti glavi, pa kako je slonel na desnem komolcu, mislimo, da je bil zadovoljen s seboj in z vsem svetom.

Bilo je zopet nedeljo popoldne, sneženo sicer dolgočasno zimsko nedeljo. Srakar je ogrnil po

južini plašč, dvignil ovratnik nad ušesi in dejal: „K krščanskemu nauku grem, ti pa doma ostani, če hočeš, za varuha. Sneženo je po tleh pa tvojega novega obuvala bi bilo tudi škoda.“

„Ostanem, če hočete, pa doma pomolim kaj“, pravi Marjetica in se ozre skozi okno v dolino, kjer je ležal sneg na globoko in so se jeli prikazovati prvi vaščani v cerkev grede.

Srakar se začudi, da je Marjetica danes tako dobrovoljna, kajti sicer bi jej ne bilo ubraniti v cerkev, ko bi bilo tudi žveplo padalo izpod neba.

Marjetica je sama vedela, zakaj dela tako. Želela si je vže popoldne, ko bode sama, prav sama, ko se more posvetiti popolno le svojim mislim, pa pre-računite, kake neizmerne veljave je Ciljino zadnje poročilo.

Od dne do dne čaka novih naznanil. Kar strpeti ne more več v tej negotovosti. V časih pa se jej stori tako, da bi šla sama tja v mesto pa bi pripeljala Štefana domu, ga pokazala vsem ljudem in dejala: „Le pogledjte, rada se imava, in vedno se bodeva imela!“

V nedeljo popoldne so vaške ženice navadno same pri domu. Moške odpravijo v cerkev, če je verjeti njihovim besedam. Semtertje seveda, da jo zavije marsikateri tudi po stranski poti v krčmo misleč: „Da bi si ga še v nedeljo ne smel privoščiti ene merice! Slaba bi bila. Človek le enkrat živi, moliti tudi ne more vedno. Čemu pa ima ženstvo pri hiši?“

Tudi mati Mlinarica je ostala isto popoldne doma. Kar Štefana ni bilo, veselilo je ni ničesar več, marsikateri bi bil rekel, da tudi cerkev ne.

A to bi bilo krivično. Mlinarica je molila mnogo, prav mnogo, a to skrivaje. Ljudem ni hotela kazati svoje žalosti. Vsaj pol molitve je bilo storjene za Štefana, da bi se vrnil, spametoval in Boga ne pozabil.

Ko sedi tako pri oknu z bukvami življenja svetnikov v naročji, domisli se svojega sklepa, govoriti enkrat resno besedo z Marjetico in sicer o Štefanu. Če je res, kar pravijo, ona mora kaj vedeti o njem. Povedati jej mora, kje je. In če noben drugi, iskat ga gre sama tudi križem svet in ko ga najde, dobro je zopet vse, saj on je edini otrok; on izgubljen, izgubljeno vse.

V tacih mislih vstane Mlinarica, obleče bel drag kožuh, dene svileno ruto za vrat ter se odpravi po vasi in dalje po strmini proti Srakarju. Stare sosedinje, ki so zrle raz zapečka na sneženo cesto, jo urno opazijo in pravijo: „Sama Mlinarica gre k Srakarju, le pogledjte jo! To ni tako v en dan in brez pomena. Vršiti se morajo važne reči in se morajo.“

Marjetica zgiblje ravno svojo praznično obleko, ko vstopi Mlinarica in pravi: „Bog ti daj dober dan Marjetica, ti si pri domu, kakor vidim, in to je prav. Potem sede k peči in greje premrle roke na gorkem zapečku.“

Marjetici zdrsne skoraj krilo iz naročja, ruđeica jo zalije, ko zagleda Štefanovo mater. Stoprv

čez nekoliko se ohrabri in pravi: „Tudi vi ste prišli enkrat vasovat k nam. Ko bi bila vedela, da pridete, rekla bi bila očetu, naj ostanejo doma, da bi se tudi z njim kaj pomenili.“

„Se bom pa drugi pot Marjetica, drugi pot, če živimo, pa je“, odgovori mati in meri nekoliko bolj skrivaje svojo mlado družico.

To Marjetici dobro, prav dobro dene in vesela je, da reče:

„Mati, pogledjte moj predivček, kako je lep, ki sem ga minulo jesen pritrla. Povem vam, prede se kakor prava svila. O veselim se vže zdaj praznjega platna, ki se natka iz njega.“

„Saj je res! Takov je kakor konopnina in prav lepo prejo si naprela,“ pravi Mlinarica ter stopi k kolovratu in tiplje predivo in prejo na vretenu.

Med tem odmakne Marjetica miznico in vzame iz nje pol hleba rumenega ječmenčkovega kruha, položi nož nanj in pravi: „Mati pokusite, pokusite in režite, pa bodele videli, kako se mi je ponesel ta kruhek, baje zato, ker je moka iz vašega mlina!“

„Ali je mogoče, Marjetica, da je tako lep vaš kruh? Pa ti si ga spekla, sama si ga? O kako je slasten, kakor bi bil zamešen na maslu,“ povzame potem mati, sede k mizi in odreže kruha ter ga pokusi.

„Zakaj pa, da bi ga ne spekla jaz, mati, zakaj? To mora pa vendar znati vsaka gospodinja.“

„Pa ne zna vsaka, gotovo da ne zna. Ti bi pa res znala. Dobra gospodinja bi bila, ko bi Bog

hotel,“ vzdihne zdajci mati in vpre oči v Marjetico, da ona ume, kam merijo te besede in kaj pomenijo.

Marjetica nekaj časa molči, pobesi obraz, in ima, hoteč zakriti svojo zadrego, mnogo opravila z belim predpasnikom in zavihanimi rokavci. Potem pa povzdigne oči in pravi: „Zakaj pa da bi ne bilo, zakaj?“

„Zato, jaz ti povem kar naravnost, Marjetica, ker ne mislijo vsi ljudje tako kakor jaz in ti, in ker gospodinja ne more biti vsaka, ki ne prinese premoženja k hiši. Delavnost in gospodinjstvo je sicer mnogo, a ni še vse.“

„Saj ne pravim, da bi morala biti bogata gospodinja. Bogastvo mi ni posebno povšeči. Zadovoljna bi bila, če bi bila tako kje, kakor je pri nas. Na stran ne devljemo, a pomanjkanja tudi ne trpimo.“

„Potem te pa ne umem prav, Marjetica, kako da imaš rada Štefana ali kali. Saj veš, kako je. In Štefan ima vže izbrano nevesto, to pomisli!“

Zadnje besede izgovori Mlinarica s posebnim naglasom in pokima z glavo, kakor da bi hotela reči: Žal mi je, ker si tako pridna, da si se spozabila tako daleč.

Marjetica se kar zgane pri tem, zbledi in zarudi in ne ve, kaj bi rekla.

„Kaj pravite, mati, vi mislite na Štefana? Prav je to, tudi jaz se ga spominjam. Pa veseli me, da ima lepo, bogato nevesto,“ povzame posled, kakor bi jej bil Štefan na pol tuj človek. A vendar pre-

magati se ne more dalje, užali se jej srce in solze ji zablische v očesu.

„Iz misli, kar iz misli ga pusti, Marjetica, pa je, in Bog te bode rad imel in tvoj angelj varuh in jaz, Štefanova mati, in sosedje in prijatelji bomo, kakor smo bili do sedaj.“

„Vsaj ga pustim, mati, pustim. Da bi ga pa rada ne smela imeti, tega pa ne morem verjeti. A v napotji mu nisem. Dobro vem, da sem jaz Srakarjeva, on pa Mlinarjev edini sin.“

„Ali je res, Marjetica, prav res?“ vzklikne mati in poboža družico po bledem obrazu. „Če je res, pa mi še povej, kje da je zdaj! Saj ljudje pravijo, da ti je znano in da občuješ z njim.“

To je Marjetici prehudo. Kaj tacega ni mislila. Ona naj bi imela skrivne zveze, kaj je to? In ko bi bilo, ali je ljubezen greh? O tako kot je njena, ni. To jej pravi njena vest, to jej pravi vsak najmanjši čut. Njena ljubezen ni družega, kot da ima rada, pa tako nepopisljivo rada tega Štefana, kot nikogar družega več na svetu. Ko bi le vedela zakaj, in da je to pregrešno? Nikedar še ni mislila, da bi bila ona Mlinarjeva gospodinja. Najrajši bi imela, da bi skrivaje smela ljubiti Štefana. Zadovoljna bi bila, da bi ga videla le od daleč, pa da bi vedela, da je vesel in srečen, če tudi brez nje.

V tacih mislih jej zagrene materne besede. Obraz zakrije v bel predpasnik in ne odgovori. Le tiho ihtenje se čuje.

To gane mater. Desno roko stegne proti deklici in pravi: „Čemu je treba joka zaradi tega?

Pametna bodi! Jaz ti nič ne rečem. Še prav rada te imam. Danes bi te vzela na dom, ko bi oče hotel tako. A njega poznaš. Vendar vse je še lahko prav, če Bog da. Le to mi povej, kje je Štefan, kar odkritosrčno mi povej, meni kar živeti ni več brez njega!“

„Bog mi je priča, mati, da ne vem prav sama, kje da bi bil. Le toliko sem čula, da je v mestu in da mu je dobro,“ odgovori Marjetica in še hujši jo posili jok.

„Oče mora toraj po-nj. Pa še nocoj mora, jaz govorim resno besedo z njim in povem, da si ti prav pridna in delavna in če me posluša in če je božja volja, pa naj bode tudi Štefanova in tvoja,“ pristavi mati, tolažeč vbogo Marjetico.

„Meni ni potreba ničesar, mati, dozdeva se mi, da ne doživim onega dne. Ko bi le Štefana ne bila poznala nikedar!“ plaka Marjetica.

„Vtolaži se, pa k angelju varhu pomoli, pa bode! In kedar veš, da mojega moža ni doma, kar k nam pridi. Počasi se obrne vse na bolje.“

Izgovorivši pogleda mati skozi oknice v dolino in videč gručo ljudi, ki iz cerkve gredo, pristavi: „Domu se mi mudi. Nočem, da bi vedeli ljudje, da sem bila pri tebi.“

Čez nekoliko izgine Mlinarica po stranski poti v vas.

Majetica pa sloni na oknu in zre mokrega in veselega očesa za njo. Tako slovesno in tako pomenljivo pa se jej ni dozdevalo še nobeno popoludne. Vidi se jej, kakor da bi se bil razgrnil nov svet

pred njo. In na tem svetu ste le dve osebi: Štefan in njegova mati. Enega je ljubila vže prej, družega ve čislati stoprv zdaj. Pa kedo jej more nasprotovati, če ima dve tako blagi pomoči? V njuni družbi bi prestavila gore in trpela trpljenje vse širne zemlje. Izgubiti nima ničesar. Kar ima, misel na Štefana, nič družega kot misel, tega pa jej nihče vzeti ne more. Vest, srce jej pravi, da to ni pregrešno, če tudi jo zaničuje sicer in jo pika ves svet. Kaj je njej svet? Nič, čisto nič.

7c *do t. 13/14*
XXVII.

Konec družega tedna je bil v bližnjem mestu somenj. To pa ni kaj navadnega. Vže nekaj dni poprej je polno govorice o njem po vsi okolici. Možakarji se poprašujejo pri kupi žganega: „No, kaj pa ti kaj kupiš in vtržiš na somnju? Da bi nič, vem da ne bode.“ „Volička pravim, da bi kupil pri dveh letih. Do spomladi bi ga malo poredil in ga vže vpregel pri setvi. Saj veš, za delo me baše, slabi časi, živina pa draga.“ Drugi bi zopet rad prodal pitanega prasička, da bi za davke imel in se rubščine vbratil, tretji bi rad zamenil svojega „prama“, ki rad jè pa slabo vozi. Vsak ima kaj posebnega v mislih in na somnjih bi se morali goditi v resnici čudeži, da bi se izpolnila le polovica teh različnih misli in želj.

Tako možje. A tudi ženice štejejo na prste dni, kedaj bode somenj. Ena bi si kupila tedaj rada nov bel kožušček, a nekaj grošev jej še pri-

manjkuje k kupičku, torej ugiblje, kje bi se prigospodinjili in vtrpeli oni. Druga ima tako lepe piščance v kurniku, katere vže pita in redi nekaj tednov. Lep denar potegne za nje. Pa tako skuša, da mož na ve prav, koliko. Saj ti možje so neslani, saj vsak božjak, ki ga spečajo žene, bi hoteli obrniti za se, žene pa bi naj bile vse leto brez okroglega. To ne gre. Marsikateri bi mislil, da je fantom in dekličem somenj deveta briga. To pa ni res. Ko bi ga pozabili vsi, celo velika pratika v počih hišnega trama, oni bi ga ne.

„Kaj pa ti Marjanica, ali pojdeš na somenj?“ poprašuje vasovalec skozi omreženo oknice svojo ljubo vže nekaj večerov prej.

„Da bi v somenj šla, praviš? Jaz bi vže jaz, saj veš, a mati bodo ugovarjali.“

„Poprosiš jih, pa bode. Potreben izgovor se tudi najde, če hočeš. Kar reci, ali češ?“

„Pa bi šla, pravim. Jeli, saj ti tudi greš?“

„Tudi, če te smem potoma nekoliko pospremiti?“

„Zakaj pa, da bi me ne smel, sosedu sva in v prepiru ne živiva ali kali?“

„Kaj pa ti na somnju kupim, Marjanica, kar povej!“

„Nič ali pa, kar hočeš. Jaz sem si namenila kupiti zlat prstanek. Pa ni da bi ga ravno morala.“

„Saj še ne greva k poroki? Čemu ti bo prstan, Marjanica?“

„Imela bi ga, saj ga tudi Potokarjeva Nežika ima. In v nedeljah bi ga nosila na prstu.“

„Ali res? Potem ti pa jaz kupim enega, če ga bodeš nosila?“

„Zakaj pa ne? Tvojega bi vže, družega ne.“

„A kaj ti moram pa jaz izbrati za odškodnino? Kar tako ne grem iz trga, da veš.“

„Kar hočeš, ni da bi dejal, da moraš. Pa če rada, odpustka mi prineseš tacega v rudečih, rožastih zavitkih z zaljubljenimi napisi.“

„Kaj pa bodeš z odpustkom? Za jed ni, za družega tudi ne.“

„Na klobuk ga denem, da veš. In ko grem v nedeljo do poludne k maši, vedo vsi, da je ta odpustek iz somnja in ugibljejo, katera pa katera mi ga je kupila.“

Tako se ugiblje in govoriči pred somnjem po vsi okolici.

Tudi Mlinar je računil druga leta vže na tedne poprej, koliko naloži večer pred tržnim dnevom moke in žita za prodajo, koliko skupi pri tem. Pa po kakovi ceni bode neki banaška in ogrska pšenica, po čem suhe sljive in pitani voli. Vse to mu je raznemalo možgane, kajti on ni bil samo trden kmet in mlinar, temuč tudi kupčije se ni branil, to je, če je obetala gotov dobiček.

Druga leta je jemal Štefana s seboj na somenj, kajti videl je, da bode dober za kupčijo, kedar pride njegov čas. Tudi nekaj družega vzroka je imel za to. Ni da bi dejali, da je bil on puhle glave v računu. Tega ne. Pisati in brati sicer ni umel, a vedel je do krajcarja ali vinarja, koliko

iznese ta in oni skupiček, po čem se mora obetati, po čem prodajati, da ne gre v škodo.

A nekaj družega je manjkalo Mlinarju. Vedel je dobro, da pri kupčiji posebno pa z mešetarji in tujimi prekupovalci je treba ziniti semtertje kakovo nemško besedo. Saj dobro je in koristno, če človek nekaj take zmesi zna, da si je sicer nima nič kaj v čisli. Mlinar pa je ni znal niti trohice nemščine, da si je več potov dejal: „En stotak, ali pa dva bi plačal ali pa še več, ko bi znal po nemški jezik majati, pa samo zaradi tistih mustačarjev v cesarskih kancelijah bi ga znal. Bašte, potem bi jih pa jaz tipal, sukal po rokah in uganjal v kozji rog. Tako se mi lahko rogajo hudiči, ker govoričijo med saboj le po tuje in sučejo meni neznana peresa. A do živega mi vendar ne pridejo, pa mi tudi ne bodo. Vseh se ne vstrašim, kar se tiče tistega, ki kaj velja.“ Pri tem pokaže Mlinar s prsti, kako se bankovci oślinjajo in štejejo.

Štefan se je nekdaj v mestu dve leti šolal in si nekaj nemških besedi zapomnil, ter z njimi očetu pri kupčiji pomagal; seveda kolikor se je dalo.

Mlinar pa je bil tega vesel, jako vesel in ponosen je bil na učenega svojega sina.

Tudi danes na tržni dan stoji na Mlinarjevem dvorišču težko naložen voz. Pred hlevom pa opravlja mlajši hlapec v višnjevem predpasniku dva lepa prama ter je dobrovoljno pogovarja in tudi nekoliko pokolne, ko grizeta svetlo novo opravo.

V hiši za omizjem sedi na desno dlan naslonjen Mlinar v črnem žametovem brezrokavniku s sre-

brnimi gumbi, sivi suknji in polhovki bolj na desnem ušesu in srpo zre v kupo brinjevca, ki stoji pred njim.

„Kar poženi, pa je. Dani se vže in tri ure imaš dovolj vožnje do mesta“, pravi mati Mlinarica, ko stopi v sobo in sede na klop pri peči. „Pa Štefana poišči! Pri kupčiji naj ti pomaga, potem se pa skupaj domu pripeljita, pa je“, pristavi potem in se ozre proti možu.

„Govoril bi vsak in ukazoval, delal in trudil naj bi se pa sam. Čemu se vkvarjam in trudim noč in dan in pol svojega življenja, stara čemu, reci čemu? Enega sina sem imel in ta je nečast in sramota pošteni hiši, enega otroka sem vzredil, da kažejo ljudje za menoj, ko od maše grem, ali če me srečujejo na cesti meneč: „Lejte Mlinarja, kaj mu pomaga vse. Sin mu stavi sive lase v glavo!“

„Kaj bodeš to? Oče si, pa je. Za vse ni nikjer, kar je pa navskriž zdaj, vse se vpravna in uredi, če hočeš“, pravi žena.

„Če bi bilo z jezikom vse storjeno in vpravnano; potem bi babnice vladale ves svet, še fajmoštra bi pregnale z župnije ali pa papeža iz Rima, jeli stara? A pravega prevdarka in moči nimate nobene. Le poglej, danes naj sam v mesto vozim, sam kupčujem, sam prodajam, pa še sina naj iščem, mesto bi on mene. Tako me je volja, da bi kar iz misli izbrisal to spridjeno seme. Kaj mi je treba tega, povej še ti kaj?“

„Ne bodi tak. Zdaj je vže tako, drugi pot bode drugače. Jaz sem tudi z Marjetico govorila.

Pridno dekle je, jaz jo rada imam, če češ, pa jo imej še ti, pa bode mir in blagoslov božji pri hiši!“

„Kaj stara, kaj praviš, da naj storim? Ona ti godi torej ona, druga dá ne. Da bi beračem v malho potisnil, kar sem si s trudem pridobil, kaj? Stara, ti še ne poznaš mene. Le zapomni si, in ne pozabi, kar ti pravim ravno, da veš.“

Izgovorivši vstane Mlinar, zgrabi bič v kotu, izpije ostali brinjevec in odide iz hiše, žene pa niti ne pogleda.

Na dvorišču hlapcu vajeti iz rok potegne, zamaje z bičem, pogleda po vozu in naloženih vrečah, in kolesa zaškripljejo in se jamejo vrtiti.

Hlapec pa postoji pozneje pred hlevom in gleda za gospodarjem pa pravi:

„Čmerikavost, čmerikava! Danes je zopet vstal z levo nogo, in slabe volje je, da se Bogu smili. Kaj mu pomaga bogastvo in kupčija? Vreden je, da bi ga s palico potipal, če ni zadovoljen s tem, in še vedno rije za novci, kakor krt po prsti, iz rok pa ne da okroglega in ga le ne da.“

Ko zavozi Mlinar na veliko cesto, dohaja in prehituje ga ondi polno število voznikov, ki ga nagovarja in pozdravlja, kajti on je poznan na daleč okoli in okoli.

„Pa kar sami vozite, oče?“ pravi kmetič, ki s suhim voličem prašiče v mesto pelje, ter ga poprosi luknje tobaka. „Kje pa je Štefan danes, kje?“ pristavi potem ko vkreše gobo.

Mlinar ga po strani pogleda, pljune po tleh in zavihti bič nad konji, da zažvižga po zraku, me-

neč, da se znanec šali z njim in pravi: „Naj bode kjer hoče, je vse eno.“ Kmetič se prestraši tega, govornica o Štefanu mu je tuja. Razlaga si pa Mlinarjevo osornost tako, da je sam kriv tega, kajti vže vlani si je izposodil pri njem dva petaka za tri nedelje. — A križ božji, toča je ajdo vzela, teliček je pri sesci poginil, vrniti mu jih ni bilo mogoče. Torej požene urno voliča, prehití težek Mlinarjev voz in se izgubi med drugimi voznički.

Kedar bi bil človek rad sam in bi rad razdrl kako neprijetno vganjko, tedaj se ga drže znanci in obiskovalci kakor laščee. Kar odpraviti jih ni z lepo. Mlinar se odkriža stoprv svojega strahopetega dolžnika, vže pride drugi. To je prekupec goveje in klavne živine iz Podbrdja.

„Mlinar, počakaj, počakaj, da kakovo rečeva in kaj kupčije napraviva!“, kliče vže od daleč znanec. Pridruživši se mu pravi: „Poglej no Mlinar, kako lepo kravo ženem na trg, stoprv po teletu je, takova bi bila za te, Mlinar, takova.“

Mlinar se ozre in zagleda lepo živino in za njo strahopetega z višnjevo ruto prepasanega telička in meni: „Kaj mi hoče tele? Krava bi bila dobršna.“

„Oboje vzemi, oboje, ne bode ti žal. Posebno tele bode kakor navlašč za te. Saj pravijo, da napraviš ženitovanje pred pustom. Tedaj bode ravno kakor navlašč za pečenko. Na taki mizi je ne bode smelo manjkati“, odgovarja smeječ se kupec in z leskovo šibino po pešajočem teletu zamahne.

„Jaz vže vem, kaj delam in kaj naj storim.“

Tacih svetov ne potrebujem in ne prašam po njih. Tudi živine mi ni sile kupovati sedaj.“

Tako odpravi Mlinar tudi družega znanca in jezen je, da vsaka usta govore le o njegovi hiši, pa o rečeh, v katerih bi naj raje, da bi bile tuje povsod.

Na somnju vže kriče prekupovalci, mešetarji in prodajalci, da vse gluši in se prerivajo na desno in levo, ko zavozí Mlinar v mesto na svoj navaden prostor in veli izpreči konja. Jedva ga za pazijo kupci, vže ga obspo, kakor čebele. Vsak hoče kupčevati z njim, vsak prašati po ceni, po blagu in stotero drugih reči. Mlinar pa ponosno sloni pri vozu, iz posrebrene pipe kadi, in temu in onemu le na pol odgovarja, kakor bi hotel reči:

„Kupite ali ne kupite reve, je vse eno, zaradi tega ne grem beračit.“

A to mu ni bilo nič na škodi. Njegovo blago je bilo znano na daleč okrog. Kedor je kupil enkrat pri njem, prišel je tudi v drugo in tretje.

Torej tudi danes ni Mlinar dolgo čakal. Priril se je debeluhast pek iz mesta k njemu in kupil, kar brez mnogega krika ves voz pšenice.

Ko spravi Mlinar bankovec v listnico in po konjih pogleda, če dobro zobljejo, prekriža roki na hrbtu in odide med sejmovalci po mestu, kjer je razstavljena na desno in na levo različna roba na ogled.

Tu vise svilene rudeče rute, ondi pravo bohinjsko in brnško sukno, ondi klobuki kastorei in sive polharee, na levo beli in rudečkasti kožuhi.

Ondi v kotu je razprostrta nova in stara železnina, srpi, kose in sekire od slamoreznice do pokrajcarskega popkarja z rudeče pomalanim rožičem. Zopet na drugi strani je na ogled lesenina: grablje in loparji, kolovrati in žličniki, reščeta, sita in vevnice, kolovrati posebno povšeči starejim ženicam, in pisane lepo izrezljane in okinčane zibeli, ki bôdejo nepopisljivo one zaljubljene pare v oči, ki bodo še ta predpust na oklicih in vže danes ženitvanjska pisma v kancelijah izdelujejo. Koliko poželjivih, pa koliko radovednih oči je gledalo vse to, kupovalo in se radovalo, prepiralo in mešetarilo za blago, ki je bilo vse kar po slepi ceni, kakor so trdili vsi prodajalci, kupci pa ne hoteli verjeti in zmajevali z glavami.

21./3. Do sem.

~~xxx~~Tudi Mlinarja je veselilo nekedaj vse to. Tedaj pa je bil še srečen, mir je kraljeval v njegovi hiši, z ženo se ni prepiral, ljudje ga niso pikali, pa Štefan je hodil po somnju na njegovi strani. Kako vse drugače in žalostno je zdaj!

Stoprv danes se prepriča, da brez domačega miru vendar ni sreče. Dobro je prodal blago in bankovcev ima polno listnico, a kaj mu čejo?

Če gre v krčmo in pokliče polič najboljšega vina in krožnik pečenine in zelenjadi, kar si ne more privoščiti vsak sejmovalec, kaj mu pomaga tudi to? Pivci mu v zobe gledajo, za hrbtom pa pravijo: Le pogledjte Mlinarja, v slast mu gre kakor župniku, njegov sin pa po svetu tava in z rokami črn kruh služi. Da koliko bi dal, da bi tega ne bilo, ali pa da bi bilo vže kmalu konec. Prej je

misllil, da sin ni nič, a zdaj ve, da je vse, da brez njega niti živeti ne more. Da bi se le vrnil, ali da bi ga tukaj kje našel, potem bi se vže vse uredilo tako, da bi bilo prav, in pogodila bi se.

Tako ugiblje Mlinar sredi kričečih sejmovalcev in ugame posled, da sam ga vendar ne gre iskat. Pa plačal bi in za pijačo bi dal, kolikor bi hotel kdo, če bi mu Štefana zdaj le pripeljal.

V tacih mislih zagleda mešetarja iz sosedne vasi, ki ve in pozna ves svet. Ta se mu dozdeva dober za takov posel. Za ramo ga potrese torej in pravi: „Če kaj našega vidiš, k meni ga pripelji, v krčmi na klanjcu me najdeta. Pa žal ti ne bode, če mi storiš to!“

„Da bi Štefana poiskal, pravite. Jaz ga najdem, če ga le kateri, tega vas zaverim. Žeja pa me vže zdaj, to vam povem. Mnogo kupcev pa malo skupička in suha grla. Oče, to je vedno tako, to mi verjemite,“ kriči mešetar v zakrpani kamižoli, s potlačenim pokrivalom in z rudečo omrelo na motovzu visečo na hrbtu, ter rije dalje med množico.

Mlinar pa se obrne in še od daleč odgovori: „Le stopi, stopi in poprašaj, pa stori, kar sem ti rekel. Pil bodeš potem, kakor božja mavrica ali drevesna žaba, kakor bodeš hotel. Vsega ne zapijemo danes, da veš.“

Mešetar dirja potem po vseh ulicah in poprašuje s prirojeno zgovornostjo vse znance, ali so videli Mlinarjevega Štefana, pa če kaj vedo, kje da bi bil?

Moč po pijači, a ne po vodeni, temuč po vinu, pravemu cekinastemu vinu je baje velika in nepremagljiva. Tega nam je priča naš znanec mešetar, kajti on bi ne bil vpraševal in dirjal tako dolgo na okrog, ko bi ne bil vedel, da velja Mlinarjeva beseda toliko kakor gotov denar. In kedar plačuje on račune v krčmi, da-si redko kedaj, ne gleda na groše ali dvajsetice. Petak vrže na mizo in pokliče vina, da kar od mize teče.

Ondi v stranski ulici pove mešetarju stara ženica brezzobih ust, da je videla Štefana na dvorišču Mejačeve krčme, pa da je bil nekaj otožen in zamišljen, da si ga niti ogovoriti ni upala, in da se jej je smilil, sama ne ve, zakaj.

„Vže prav, meni ne uide,“ pravi mešetar in zdirja po ulici. Če sem še kedaj katerega kupca pregovoril, da me je vbogal, tega bom. On me še ne pozna, a poznal me bode, le čaka naj, ugiblje potem med potoma.

Med tem je slonel v oni krčmi Štefan pri oknu in zrl s podprto glavo na ulico, na pisano množico, ki se je gnetla gori in doli na desno in na levo.

Motili bi se, ko bi rekli, da je čakal očeta. Tega ne. Videl ga je med sejmovalci in prepričan je, da ga je opazil tudi on, a ne poznati hotel. In to ga je peklo notri globoko v prsih, dasiravno se je motil v svoji misli. Še nekaj družega je rojilo Štefanu po glavi. Trdno je upal, da najde Marjetico danes med sejmovalci, a zastonj jo je iskal, zastonj sloni tudi zdaj zaradi nje tu na oknu.

O ko bi jo bil našel, kako vesel bi bil, pa kako vesela bi bila morala biti tudi ona! Povedal bi jej bil, da je dobil tu v mestu doberšen zaslužek, ki redi tudi dva človeka, da sme govoriti zdaj tudi očitno z njo, da se očeta ne boji več in vsega sveta ne, pa da se domu ne vrne več in ne mara istega očetovega bogastva in posestva, da mu je vse to ona, samo ona, in v obili meri. Ne menjal bi s kralji in cesarji, vsemi mogotci, ko bi vedel, da je tudi ona tacih misli, pa da ga saj deseti del tako rada ima, kakor on njo. Sree se mu vžali, ko je vtopljen tako. Pivci ga kličejo pit od vseh miz, a on pravi, da ni žejen, pa da ne pije. Da bi se ubranil takim prijaznostim pomakne kastorec globočje na oči in se hoče pomešati zopet med sejmovalce. Na pragu pa mu zastavi kakor navlašč mešetar pot in vzklikne: „No Štefan, dejal sem, da si se zaril v deveto deželo ali kali, ker te ni več na ogled in na solnce. Pa na lastno škodo te ni. Pijače bi bilo vže, da bi od mize teklo, ko bi te bil našel prej, kajti kar verjemi mi, jaz in oče te iščeva vže vse dopoludne!“

„Kaj bodeš ti iskalo, revše pijano, jedva poznaš sam sebe,“ pravi Štefan, tovarša strupeno pogleda in hoče oditi na nasprotno stran.

„Kaj, kaj Štefan, kedo pijan, jaz pijan, na mojo vero, da nisem pijan, pa da sem jedva nekaj žganega videl za zajutrek danes. Veš, slab skupiček je, živine dosti pa italijanskega kupca malo, to je prava smola. A to mi verjemi, da te iščem, pa prav reš, da te, in oče te iščejo in poprašujejo po vsem

somnju po tebi," odgovarja mešetar, potem pa stopi za Štefanom in se ga oklene okoli pazduhe.

Zdajci zarudi mladeneč. Da bi se šalil takov pijanec z njim in se mu siloma obešal, mu je preveč. Kakor muho ga strese torej od sebe in pravi:

„Zapomni me, jaz sem dober človek, a za nos se ne dam voditi od vsacega sleparja. Če si žejen, tu imaš za polič vina in izgubi se! Ko bi te bili pa v resnici poslali oče sem, jim reci: Da Štefan ne potrebuje njihove pijače, in ničesar, dokler ne spremene svojih načel in misli.“

Izgovorivši odrine Štefan raznet s komolcema gnečo, da kar godrnjajo in kolnejo možakarji in se izgubi med množico.

Mešetar pa kar zazija začudjenja. Kar božjo travo tlači na svetu in za voli, konje in pitane prasce kup dela in mešetari, se mu ni prigodilo kaj enacega. Njegova beseda se čisla in spoštuje v deveti fari, takov fantalin ga pa smeši in na laž postavlja. Kako nevsmiljeno bi se maščeval nad njim in ga celo za skaljeno čast na cesarsko pečat tožil, ko bi ne bil za vino dal. A tako naj bode. Drugi pot ga pa bolje stisne v klešče in mu kar v zobe pove, da on ni tako tja v en dan, da bi se pometalo z njim, kakor bi se hotelo. Pošteno se govori o njem ali pa nič, izvzemši če se ne plača saj za pet bokalov cekinastega vina, kakoršen se toči doli v prvi krčmi. Potem se vže odpušča, drugače ne.

Mlinarju se je vže zdehalo, vino mu je v lase lezlo in glavo je podpiral zdaj v levi, zdaj v desni

komolec, ko je čakal tako dolgo mešetarja. Niti s svojimi sosedi najboljšimi znanci ni govoril mnogo, samo pil je, mnogo pil in pečenino rezal.

„Kaj je to?“ vzklikne potem, ko zagleda mešetarja samega med vrati.

„Nič ni, prav nič. Samo to vam povem, hudič naj išče in pregovarja tako seme, kot je Štefan,“ pravi mešetar, sede k Mlinarju in z zamazanim kamižolinim rokavom pot raz čela obriše. Potem pristavi: „Pol mesta sem predirjal in vse ljudi preprašal, predno sem mu prišel na sled, potem mi pa na polna usta pove, da sem pijanec, goljuf, da vašega vina ne pije, da mu za ves svet ni mari, in kedo ve kaj še. Slišati bi ga bili morali, potem bi pa verjeli kako je.“ Izgovorivši vrže mešetar bankovec po mizi in pokliče vina, češ, če sem prav vboga mešetarska reva, vendar si ga privoščim lahko eno pošteno mero in si ga.

Mešetarjeva novica Mlinarja kakor strela zadene. Žalosten je, jezen je in osramotjen nepopisljivo od lastnega otroka. Ko vidi povrh še tovaršev ponos, ki hoče piti, kakor iz nagajivosti na svoj račun, zbledi, z zobmi zaškriplje, zgrabi mešetarjev bankovec, raztrga ga v drobne kose, vrže pod mizo, s črevljem pohodi in zaklikne:

„Kedar sediš pri moji mizi in pri meni, piješ na moj račun, to si zapomni. Zasmehovati pa se ne pustim. Ti me še ne poznaš, a spoznal me boš.“ Potem potegne listnico iz brezrokavnika, oslini prst in vrže petdesetak po mizi, vdari s praznim poličem

ob ogel in kriči: „Krčmar, toči in gani se! Pošteno plačamo vse, pa pošteno mero ga hočemo.“

Mešetar se strese boječ in začudjen bolj v kot mize, kajti tako razsrjenega še ni videl Mlinarja nikedar. Stoprv, ko prvo kupo vina izpije in kos pečenine na vilice natakne, pravi: „Jeze in prepira bi ne bilo potreba zaradi tega. Take megle se vse razpode in razprše, pa bankovca je bilo tudi škoda.“

„Molči zdaj in ne stokaj, ti me poznaš. Kedar si v stiski pa k meni pridi. Slaba bi bila ta, če bi Mlinar nekaj grošev pogrešal.“

Taka govoricca se vrsti, dokler ne sega užito vino pivcema v glave. Potem se uname veseli pomenek.

Z mrakom mlinar veli napreči. Za omizjem pusti kimajočega mešetarja in polne kupe vina, ob straneh pa kopice začudjenih, skrivaje ga pikajočih pivcev. Ko odide poslednji, oni kakor čebele ali ose obsujejo mešetarja in hote izvedeti vsi na enkrat, kaj sta z Mlinarjem prišla navskriž. A mešetar jeclja le na pol umljive besede, trka z glavo ob mizo in vedno ponavlja: „Mlinar, to je mož, takov, da vi niste bili nikedar taki, pa tudi ne bode. Le pomnite in poslušajte me.“

„Zaradi Štefana sta imela prepir, le verjemite mi. Ta mu roge stavi staremu, da še eden ne tako. A stari je še trden in nepremakljiv,“ pravi postaran gost v obližji in pripoveduje Mlinarjevo domačo razprtijo.

„Bašte ti bi kmalu prav imel. Saj je res taka. Ženiti se mu brani stari, ženiti pa je.“ „To je vže

križ“, pristavijo drugi gostje in se izgublajo polagoma iz krčme, to novico pa s seboj na dom vzamejo.

XXVIII.

Mati Mlinarica je isti večer moža s prižgano svečo čakala in tudi nekaj večerje mu je hranila gori vrhu peči. Mlinar se vrne stoprv v pozno noč. Ker ga je razjedala med potjo vedno bolj in bolj jeza in sram, zavil je še na nekaj dvorišč in z vinom togoto v prsih moril.

„Kje si hodil tako pozno? Oh ti ljubi Bog! vže petelini se oglašajo“, pravi ženica, ko mož pozneje trdih korakov v sobo stopi, bič v kot vrže, kožuh na klin obesi in nemirno po hiši hodi, ženi pa nič ne odgovori.

„Nekaj večerje imaš na peči, če češ. Samo mrzla bode se bojim“, pristavi potem gospodinja, zleze na klop in na mizo večjo in manjšo skledo postavi, žlico s prtom obriše, pol hleba rženega kruha iz miznice vzame in nož nanj položi.

Mlinar jedi niti ne pogleda, niti žene, niti ničesar.

„Jej, jej! Tako dober, pa tako slasten je bil ta-le ješprenček, ko bi bil o pravem času prišel, da bi se bil kar sam jedel. Pa sem tudi pol svinjskega rila v njem skuhala. Le poglej ga, kar trese se na krožniku, tako je vabljev“. Tudi temu vabilu in prijaznosti Mlinar nima besede.

To ženico zaboli in misel, da ima Štefan na dvorišču s konji opravke in nekoliko za možem k

večerji pride, se jej dozdeva neverjetna. Da bi ne spominjala moža neprijetnih reči, ga pri vstopu o njem niti vprašati ni hotela, kakor da bi bilo pri hiši vse po starem.

„Oh takov si, da še eden ni takov! Govori no in vbogaj me, pa Štefana pokliči, naj tudi k večerji pride. Mene se morda sramuje“, povzdigne zopet mati glas, z roko proti možu mahne in z levico velik otrinek pri sveči očisti.

„Kar pokliči ga stara, pa je! Babnice tako vse zmagate z jezici, čemu bi vam možki pomagali pri tem, reci čemu! A to ti povem, da ga jaz ne kličem zdaj in ga ne bodem nikedar več. Kakor si postilja, tako bo ležal. Takov fantalin naj mi v zobe pove, da ne potrebuje od mene nič, da mu je oče, da mu je dom, vse nič. Čakaj me fantalin, ti me še ne poznaš! Bog ve, da bi mu bil čeljusti raztolkel, ko bi ga bil dosegel.“

„O svet Štefan, njegov patron in pomočnik, kaj pa je, kaj mož? Ali se ni pripeljal on s teboj domu, kaj ga nisi poiskal in potolažil“, vsklikne zopet boječa žena in vpre pol moker pogled v razsrjenega moža.

„Tam le so duri, pa ga ti pojdi iskat ti, ker vse veš in znaš. Samo domu mi ga ne vodi. Rajši vidim, da cigani gospodarijo na mojem posestvu, kot takovo spridjeno seme, da veš.“

„Kaj pa sta imela, kaj? Oh ti si, kakor ogenj, kar dopovedati si ne daš nič in vedno naprej siliš. Z lepo bi ga bil pregovoril z lepo, pa bi bil šel in bi bil vbogal. A tega ne znaš in ne moreš, ker

srca nimaš, ne spoznaš, da si oče, njegov oče, da mu moraš nekaj odpustiti“, pravi med glasnim ihtenjem žena in zakrije obraz s predpasnikom.

„Kar molči mi! Mir je besedi! Kar sem rekel, sem rekel in to je tako trdno, kakor bi z žrebljem pribil in s trto privezal. Če ni za te, pa se pritoži pri fajmoštru, pri komisarju, pri beričih in kjer se hočeš, je vse eno.“

Izgovorivši zgrabi svečo, porine večerjo po mizi, da zazveni, ogrne kožuh in odide po stopnjicah v prvo nadstropje k počitku.

Žena pa še dolgo v temi za omizjem sloni in joka in vzdihuje in sklepa roki in moli, kakor je sploh navada in tolažba starikavih ženic in skrbnih mater.

Kmalu bi bili pozabili povedati, da se je tudi Marjetica veselila somnja. In zakaj bi se ga ne bila radovala ravno ona? Vže štirinajst dni popreje je računila na prste, kedaj pride oni praznični dan. Zadnje dni pa, kar je zvedela, da je Štefan v mestu, pa kar strpeti ni mogla več samega čakanja in hrepenenja. Uganila in pretuhtala je vže natančno, katero ruto dene tedaj za vrat, katero krilo obleče, in ali jej sukнена jopica ali po materi podedovan in njej prenarejen kožušček boljše pristuje. Odločila se je za zadnjega, — samo zato, ker je Štefan dejal enkrat, da je kožušček prav lepa obleka. Ker je bila Marjetica skrbna in dobra gospodinja, imela bi bila še tudi družih opravil v mestu, kar čez glavo in brez kupčije bi tudi ne bilo.

Vže vso jesen je hranila in spravljala jajca za na prodaj, dva piskra masla je imela rumenega,

kakor vosek ali cerkvene sveče, pa dišečega, kakor tavžentrože.

Vse to bi bilo lahko prodala za lepe, gotove denarje, za-nje bi bila nakupila vse, kar še potrebuje pri hiši in pri gospodinjstvu in tu ni nikedar brez potreb. Zdaj zmanjka soli, zdaj se vbije krožnik ali lonec, milo se rabi dan na dan, olje za leščerbo, šivalnice in druga drobnjav. Vse to pa velja denar. —

Najlepše pa bi bilo na somnju, seveda, to da bi bila s Štefanom govorila, saj vže tako dolgo ni, saj se jej tako nepopisljivo toži po njem. Pregovorila bi ga bila tudi, če ga more pregovoriti le kedo, da bi se bil vrnil, pa da bi bilo zopet tako lepo, tako veselo doma, kakor je bilo nekedaj.

Vse te sklepe in namene pa je sklepala Marjetica zaradi tega, ker jej je oče obljubil vže teden prej, da sme iti na somenj in se je tudi on pripravljaj na-nj.

Vso jesen je rezal metličje in izdeloval lične, lahne metle za na prodaj. Lesene robe je bilo izgotovljene v obilem številu. Žličniki, lesene žlice, kuhalnice, pihalniki, grablje, loparji, pletenice, toporišča, vsega je bilo nakopičeno pri Srakarju in lepo urejeno, kar za somenj. Povrh je imel tudi na brezovi trti nabranih lesenih turničkastih pipic in tako lepo okovanih, da jih je bilo kar gledati veselje in ni bilo najti na vsem trgu boljših in ličniših od njegovih. Torej so ga poznali Srakarja tudi vsi tobakarji na daleč okrog in vedeli ceniti njegovo robo.

Srakar je tudi izračunil dva večera prej na zapečku, koliko bode vrgla ta roba, koliko bode za-
služka, koliko se bode prodalo, kaj ložje, kaj težje,
pa kako porabi pridobljene novce. Najprvo si kupi
črne irhaste hlače bolj za velike praznike za božič
in veliko noč. Stare so se jele rujaviti in niso več
primerne za k maši. Sicer so še doberšne, sicer.
Tudi usnja za nove črevlje z visokimi golenicami
bi si kupil. Zime so vedno huji in sneg je vedno
večji. Pa zdravo baje ni, ker pri starih črevljih
snežnica semtertje v črevlje vhaja, da-si jih maši
vsak teden po dva pota z ječmenčkovo gorko slamo.

Še nekaj železnine in žrebljev bi kupil posled
in nazadnje bi pol frakeljna brinjevca pil doli pri
cesti. Nekaj dni ga po trebuhu ščiplje in vije. Pa
boljšega zdravila po njegovi misli ni od pravega,
žganega brinjevca, kakoršen se toči ondi.

Povrh bi ostalo še nekaj novcev. Te bi pa
hranil za slabe čase in za bolezen. Tedaj potrebuje
človek kaj boljšega ugrizka in kupo vina.

A Srakar misli in ugiblje tako, nepridiprav
pa ugane in ugonobi vse te lepe, te prijetne sklepe
in namene. Ko Srakar dva dni pred somnjem od
fare sem po cesti korači, ožuli ga namreč desni
čevelj tako, da ga zdaj kar obuti ne more. Bos pa
ne more po ledu in snegu, to ni mogoče.

Marjetica kar na glas zajoče, ko zve to ne-
srečo. Ves sejmski dan jo pa kar vtolažiti ni. Če
sede za kolovrat, ne vrti se jej kolo po volji, nit
se jej krotiči; če gre na prag in pogleda po cesti,
kjer ljudje v sejem hite, jo zaboli srcé. Včasi se jej

dozdeva tako, da bi kar sama šla tja, v časih pa jej pravi tudi neki notranji glas, da mora očeta vbogati, pa da ga ne sme puščati hromelega in samega doma. Tako se tudi zgodi.

Proti večeru sejmskega dne nekdo na okno potrka in zakliče: „Marjetica ven pojdi, če češ!“ Marjetica se prestraši, porine kolovrat od sebe in hiti na prag, Srakar pa ravno v istem trenutku zadremlje na zapečku.

„Štefana sem videla, Marjetica“, pravi stara ženica iz vasi, ki je tudi v sejmu bila in njej to novico iz mesta prinesla še nocoj, kajti važna se jej je dozdevala. „Ali res?“ pravi Marjetica in zarudi v obraz in migne ženi naj tiho govori, da kedo drugi ne čuje.

„Res, prav res Marjetica, da sem ga. Pa ti ne veš in ne vstraši se, z očetom sta se sprla do pravega. Čula sem v krčmi, kako je preklinjal stari in se rotil na-nj. Kar pozabi ga, pa je najbolje, da veš. Nič dobrega ti ne kaže ž njim“, pripoveduje ženica in miga s suho brado.

Marjetica zajoka in vzklikne: „Tega ne morem nikedar in ne bodem, naj se zgodi, kar hoče“. Potem sede na mrzel vežni prag in zakrije obraz v dlani.

Ženica jo tolaži nekaj časa, a videč, da ne pomaga nič, odide po stezi, od koder je prišla. Medpotoma pa ne pomisli, koliko gorja so vže očinili strupeni, opravljivi jezici in koliko žalosti je napravila ona Marjetici. O nesramna ženska opravljivost! To je prava kačja zalega; kjer se vgnjezdi ona, od ondot beži sreča, ljubezen, mir in zadovoljnost.

Isti večer je bil eden najžalostnejših, kar jih pomni Srakarjeva koč. Srakar je dremal ves ljubi večer na zapečku, kolovrat ni brenčal in se vrtil, celo leščerba je gorela z otožnim velikim vtrinkom.

Marjetica, kaj pa vboga Marjetica? Kaj neki? Jokala je tiho, grenko in skrivaje, jokala zaradi Štefana, zaradi hudobnega sveta, ki ga preganja in kedo ve, zakaj še vse. Jok pa je pravo in najboljšo žensko orožje. Z njim opravijo in ginejo več kot vojske vsega sveta s sulicami in bodali in vso krutostjo. Tudi Marjetica bi bila ginila vsacega, ki bi jo bil gledal tako. A kedo bi jo bil videl? Srakar je dremal na zapečku, zunaj je bila temna noč in leščerba je gorela z vtrnikom, luna je plavala za oblake, Marjetica je bila sama, tako sama. Vboga, zapuščena Marjetica!

XXIX.

Drugo jutro Mlinar pozneje vstane, kakor je imel navado. Po veži z zaspanim čemerikavim obrazom gredoč, postopi v kuhinjo in iz peči ogorek brsne ter si z njim pipico zažge. Potem kake tri pota gostega dima tja gori proti okajenemu stropu puhne, okoli sebe pogleda in Barbo, ki kosilo pripravlja praša: „Kje so mati?“

„Ne vem, jih nisem videla“, odgovori precej osorno teta. Mlinar urno zapazi, kam merijo te besede, in se prepriča, da ima zdaj dvojnega sovražnika v nasprotji; ženo in svojo v vsem njej enako sestro.

Ne vemo, ali se prestraši take moči, ali je razžaljen zadirne besede, kajti molče zapusti kuhinjo, gre v sobo, sede za omizje, kjer je za kosilo pogrnjeno in zre skozi okno na dvorišče in dalje na vas.

Tako dolgočasno kosilo vže davnaj ni bilo pri Mlinarju kot denašnje. Okoli velicih skled je bila zbrana sama družina. Matere ni bilo, tete Barbe ni bilo in tudi Mlinar je slonel le za družino ondi in ni govoril. Bralo pa se mu je na obrazu, da mu težko, nepopisljivo težko dene ta tihota, da bi bil rad govoril, rad poprašal po ženi, po sestri. A njegov ponos je bil prevelik, ošabnost nepremakljiva. Tako mine prvi dan, mine drugi in mine tretji.

Take puščobe nobeden Mlinarjevih ne pomni. Prve dni gospodar z gorečo pipo po dvorišču in okoli družine hodi ter ostro ukazuje in zabičuje, nikomur ne da prijazne besede. Pozneje pa, kakor bi se bil naveličal tudi tega, utihne in obraz pobesi. Če ga pride starejši hlapec Blaže zjutraj prašat, kaj naj se dela čez dan, odgovori mu le na pol ali pa nič, in če kuhinjska dekla, desna roka tete Barbe, pripoveduje, da je tega in tega potreba v kuhinji in pri gospodinjstvu, vrže jej molče ključe od kašče in pravi: „Storite, kar hočete, kaj to meni mari?“

Taka Mlinarjeva sprememba družini in nikomur ni bila na kvar. Hlapci vedó dobro porabiti tako milobo. Čez dan se norčujejo in smeje in trde, da je prav čemerikavemu staremu, da ga je zapustila gospodinja in sin meneč: sam naj bode, če je tak,

zjutraj pa pozneje vstajajo, in delo z mrakom pokladajo iz rok.

Edini Barbi in mlajši pastirici vse to ni po godu. Prva, ki najbolje ve, da je šla mati v mesto Štefana iskat, ter ga baje niti najti ne more, ker se ne vrne več, drugi pa se toži po obeh. Štefana je prav rada imela. Saj jej je bil prijazen vedno. Branil jo je, če jo je druga družina dražila. Mati pa je bila prava njena prijateljica, da ne najde nikedar več take. Milo se jej stori torej, če pomisli, da nobenega ne vidi nikedar več. Torej si vtrne pogostoma skrivno solzo. In kedar vidi jokati Barba svojo mlajšo podložno, posili jok tudi njo; in to se ne zgodi redkoma, jako pogosto.

V beriški vasi je starodavna baje silo stara pa lepa navada, da v dolzih pozimskih večerih mladina vasuje zdaj v tej, zdaj v oni hiši. To se imenuje vaška preja. Deklice stoprv zapustivše farno šolo tako zvane „ribice“ in starejše vže globoko zaljubljene in nagajive tovaršice, pa tudi nekatere znanke vže bolj v srpanu, kar vse na križem hité po večerji in molitvi s kolovrati v odmenjeno hišo na skupno prejo. O ta preja je pa tudi v resnici jako zanimiva, prijetna pa prav vesela je! Lehko bi jo imenovali naroden praznik. In hiša, kjer se vrši, je domače ognjišče, ono svetišče, na katerem žari, se budi in plamti prava nepopačena poezija, kjer uživa mladost svoje najlepše ure, kjer čuti nežna deklica prvič nekaj tako nepopisljivega v prsih, sama ne ve kaj, kjer sedi pozneje v krogu svoje družine, prepeva deci premile narodne pesni, kjer sloni stara

sivolasa majka mokrega očesa med vnuki svojimi, kjer se jej pomlade še enkrat dnevi, minuli spomini zlate mladosti.

Vse to vedó vaše predice in tudi vredno čislati umejo. K preji pa ni da bi se prišlo kar tako, kakor si bodi, da je le. Tja pridejo tudi vasovat mladenči iz vasi in to je tam okoli prsi prijetno ali neprijetno, ali kako bi se reklo. Zaradi tega ni vsaka jopica dobršna za prejo, temuč čedna in lična mora biti. Lasje ni da bi bili divje kuštravi, temuč lepo v kite in rudeče trakovje spleteni. Rute za vrat morajo biti praznične, pa prijetno šumeče pa predpasnik bel kot sneg. Brez njega bi bilo kar pol lepote izgubljene. Bel predpasnik, zavihani rokavci do lahti pa rudeča ruta, to je najlepši kinč kmečke priproste deklice.

Pred enim letom je tudi Marjetica vže hodila na prejo, a ne s kolovratom. Tedaj še presti ni umela, vzela je šivanje s seboj in je šivala, se ve da, kolikor se je dalo. V tako prijetni družčini poslednje ni mogoče v obili meri. Kako neki? Veselje na levo, nagajivost na desno, šala in smeh povsod, potem pa delaj!

V zgornjem konci hiše na dolgi klopi sede druga pri drugi mlade predice s kolovrati, ki tako prijetno šumê, kot čmrlji v duplu. Okoli peči so zbrane starejše device, pa one, ki mislijo, da je greh zapeti kako veselejo pesem, in govoriti nekaj besedi s tem in onim mladenčem. Ondi v sredi je tudi hišna gospodinja, ki z rokami pod pazduhami veselega lica zre po obilih vasovalkah, da se jej kar

jamica dela na podbradku in pripoveduje svojim so-
sedinjam, koliko jih je bilo lani otovrej tu, koliko
se jih je pomožilo v enem letu, pa koliko celo od-
potovalo — tija v neznano — daljno, daljno deželo.
Nekoliko više na gorki zapeček se je spravil in
vgnezdil sivolas ded v sivi polhovki, ki ga vedno
tako mrazi in mrazi, da sam ne ve kaj bode s to
zimo, in če ga ne pobere prihodnja spomlad ali
ka-li. On se ne meni mnogo za zbrano mladež, saj
ima družine in še bolje dovolj. Na desno na te-
menu turničkasto leseno pipico, kresilno gobo in
kremen, na levi v tramovi počí pa pol mehurja di-
šečega pravega cesarskega tobaka po srebernem
grošu zavitek.

Vse to on česti in spoštuje, kakor stari očaki
svoje lesene malike ter jim kadi v gostih dopadljivi-
vih kvišku se dvigajočih oblacih — tobakovega dima.

Semtertje, to pa le, kedar je posebno dobre
volje in kedar ga poprosi vedoželjna mladina, pri-
poveduje tudi s povzdignjenim glasom strašne po-
vesti o Pesoglavcih, o zmaju, o ljutih Turcih, o kralju
Matjažu, Pegamu in Berdavsú in drugih znamenitih
dogodbah iz svojega dolzega življenja. Okoli omizja
sede navadno vaški mladenči, ki vedno na tanko
vedó, kje je ta ali oni večer preja in mnogi ugib-
ljejo tudi, zakaj. Vendar ljudje so hudobni. Če temu
ali onemu tudi ta in ona sramežljiva predica neko-
liko po glavi roji, ter jo rad vidi, no to ni taka
reč, prav brez greha je ali ka-li. Čudno in neum-
ljivo je le to, kedar je več mladenčev, živahníši je
preja, da-si ženske so vse brez razločka Evine hčere.

Zmožna je govoriti vsaka saj za dva ali tri možake ali pa še več. Vendar bi molčala marsikatera in pobešala glavo, ko bi tega ali onega ne bilo, se ve da, ravno katerega, — tega ne pove nobena. Kaj je neki to in zakaj je to, ve in ne ve vsak, saj srca, ljubezni pomlad, je baje najlepša pa tudi najtežja vganjka, kateri se ni umaknil nobeden modrec in je tudi nobeden prihoanjih raztolmačil, uničil ne bode. Ona se rodi z nami, živi z nami, a ne izgine ne; preseli se v naše potomce in potomcev potomce do zadnjega rodu.

Ko se družčina nekoliko razgreje in prva rudečica predicam raz lica izgine, pravi ena izmed njih: „Zapojimo pa je!“ „Saj je res“, se oglasi vse na križem. A zdaj je pravi križ, volitev je vedno in povsod težka. Ena bi rada zapela in sicer devica ondi pri peči od tega „ledik“ stanu druga od „povodnega moža“, tretji obe te niste po godu, ker se nekako previsoko začenjate in besed se ne spominja nič prav, četrti je povšeči ista od rožmarinčka, peti od nageljnovega cveta, enim celo od misijonskega križa ali ka-li. Tako nastane mešanica in ugibanje, kakor pri zidanju babilonskega stolpa, če še ne večja.

Iz te zadrege reši vso družbo mladeneč, ki ubere tisto premilo, globoko čutečo, ki pravi:

„Je pa davi slanča pala,
Na zelene travnike,
Je vso trav'co pomorila,
Vse te žlahtne rožice“,

in kakor bi zazvonil, zadone te besede iz vseh grl, da se razlega tja na tiho vas, kjer otožna snežena stoji stoletna lipa in skrivnostno šepeče, kakor bi sanjala o veseli, veseli pomladi.

Vsega tega se je spominjala Marjetica tudi letos in kako živo. A kaj je hotela, misel na Štefana jej je bila vse, njej je darovala vse, vse.

A vže od semnja ni čula ničesar o njem. Pač so se vrstile različne povesti o Mlinarjevih, a njej so bile neumevne vse. Nihče ni prišel k njej, nikogar ni obiskovala ona. Stoži se jej torej, stoži nepopisljivo po znanki, ki bi jej zaupala vse to, in ono najde nocoj na preji doli v vasi. Rada, oj kako rada bi šla torej tudi ona tija, samo zaradi Štefana nikogar drugzega bi šla, kar živeti jej ni več v tej negotovosti, v tem upu in strahu, slasti in žalosti.

Tako premišljuje Marjetica ves ljubi dan poprej in ugiblje ali bi prosila očeta, naj jo pusti samo nocoj na prejo, ali kaj bi storila.

Vže popoludne lepo omije in obriše kolovrat, poolji kolo in vreteno, napolni preslico s povesmom najlepšega prediva in uredi vse, kar je še potreba. Potem odpre predala v svoji spalnici, kjer ima shranjeno obleko. Pisane in rudeče, bele in temne rute leže tu, krilo za večji praznike, in za sopraznike pa pisani in beli predpasniki.

„Katero ruto bi vzela, kaj bi oblekla nocoj“, pravi potem polglasno sama pri sebi in pogleda v shrambo. „Saj iti moram, samo enkrat, ni mi mogoče drugače“.

„A kaj bodem to? Kaj mi je treba izbirati, kedo me pogleda. Njega ni, oj njega ni, veselje se mi ne spodobi. Komu naj se kinčam? To le temno ruto denem za vrat pa enako krilo in ta le bel predpasnik“, vzdihne potem in oko se jej povzdigne nevedoma na steno na razbičano, krvavo sveto razpelo. Ta pogled jo baje utolaži, kajti urno zapre shrambo, odbrano obleko na posteljo položi, z desnico po očeh potegne, kakor da bi si solzo obrisala in na posteljo sede. Čez nekoliko, kakor da bi jej bila prišla zopet druga misel v glavo, hiti v vežo, stopi na vežni prag in se ozre na nebo, kakor da bi hotela preračunati koliko ur da je še do tihega večera, pa koliko do today, — ko zve kaj o Štefanu.

Ko bi jej bilo moč, segla bi tja na nebo in potisnila solnce, ki se žari na belih snežnikih, daleč za gore v sinje morje ter ga vtopila tako dolgo, da vidi zopet Štefana, — in ko bi ga ne imela videti nikedar več, za vselej, za vselej. Noč naj bi bila povsod, če mora biti večna tema v njenih prsih.

do Isti večer je bila preja pri Marjetičini prijateljici vesela in prijetna, da vže danaj ne tako. Poslednje je trdilo vse povprek in počez. Zbrano je bilo ondi dekle kar na izbiranje in med njimi Marjetica. Kedor bi se bil oziral le po rudečih in pisanih rutah pa po dražjih krilih, bi Marjetice niti opazil ne bil, saj ona vsega tega nocoj ni oblekla. A vendar kako se je razločevala Marjetica vže na prvi pogled od drugih svojih družic. Rekli bi lahko, da je čepela, kakor ponižna vijolica, mej v nebo kipečimi, s pisanim cvetjem se bahajočimi cveticami.

In vendar kako je prekosila vse okoli sebe na desno in levo. Videti je bila kakor kraljica v priprostem plašči sredi zlata in srebra odsevajočimi dvorniki. Njeno lice je bilo belo, semtertje oblito z rudečico, sramežljivo vpognjeno navzdol, njene roke nežne in majhine, kakor bi ne bila vedela, kaj je trud in delo, priprosta temna obleka z belim predpasnikom, pa jej je pristovala tako, kakor bi bila vzrastla na njej in bila vmerjena prvi mestni gospodični. A Marjetica jo je umerila in sešila čisto sama.

Kaj pa njen kolovrat in preja? O kolo se jej je vrtelo tako tiho, tako urno, kakor bi ga gnala neka nevidna moč. In nobeni izmed vseh predic ni drsela tako tenka, tako gladka nit izmed prstov, kakor ravno njej. Ko bi Marjetica ne bila očaravala vsacega s svojo nežnostjo in milobo, o koliko zavidljivih oči, koliko opravljenih jezikov bi bila imela celo med svojimi prijateljicami in znankami. A njej ni mogel biti nevošljiv nobeden, kedor jo je natančneje poznal. Čestokrat so stiskala sicer vaška dekleta pri studencu, ali iz cerkve grede glave skupaj in dejala videč Marjetico: „Kaj je neki to? Če se še tako priprosto oblači, pa če je prav Srakarjeva hči, povšeči je vsacemu in vse le govori o njej.“ Tudi isti večer so si namežikavali mladenči na preji videč Marjetico med predicami, kakor da bi ne bili mogli umeti, kako je to, da vasuje ona; saj Štefana vendar ni tu, družih pa ona ne mara.

Marjetici je bilo nepopisljivo tesno v tacih trenutkih tam-le okoli prsi. Rudečica jo zalije in oči mora pobesiti.

„Vesela bodi Marjetica, vesela, pa je! In kako bi ne bila? Vsaka bi bila srečna na tvojem mestu“, šepne zdaj njena družica na desni, ter se jej nasloni na ramo.

„Jaz bi naj storila tako, kakor praviš? Jaz bi uže, saj veš, a kaj mi pomaga?“ vzdihne skrivaje Marjetica in kar nit jej zastane med prsti.

„Molči, molči, ti si prava tičica! Kar nič mi ne poveš, kedaj bode poroka“, reče precej glasno potem družica in jej požuga s prstom.

„Poroka, oh kaj je to? Jaz nisem mislila nikedar kaj tacega, le verjemi mi, pa je!“

„Če ti ne, mislijo in vgibljejo pa drugi. Veš, da je pri Mlinarju vse v neredu. Mati so šli Štefana iskat, nazaj jih ni, in tudi Mlinar si je uže baje premislil in bo dovolil v ženitev. Kaj hoče družega?“

„Pa res, da bi bil? O ti se šališ, norčuješ iz mene“, odgovori nenadno vesela Marjetica ter se izda nevedoma, da bi se poroke vendar-le ne branila, se ve da s Štefanom, z drugim ne.

„Kar verjemi mi, pa je! A misliti ne morem, da bi ne vedela ti mnogo bolje tega kot drugi; samo zakrivati znaš in tajiti, da veš“.

Tako se vrsti govorica med prijateljicama. Marjetici se kar v glavi vrti, tako jo razvesele in iznenadijo te besede; tako lepih, tako tolažilnih še ni čula nikedar. Pozneje veséle preje prehvaliti ne more in žal jej je, da ni hodila vasovat uže prej.

Med tem se razname tudi med ostalo družčino šaljivost in nagajivost, da ni konca ne kraja. Mla-

denči okoli omizja trde in zabičujejo, da ni lepšega od samskega stanu. Deklice se smeje sicer videzno temu, a marsikatero žalijo nepopisljivo žalijo, se ve da skrivaje te besede in razjokale bi se, ko bi se ne sramovale solz. Vboge reve, ki ne umejo, da se mladenči le norčujejejo in skušajo svoje skrivne ljubice, kaj reko one o tem.

Pozneje pa, da bi si sprali to pregreho, povzdignejo glasove in vbrano zapoje pesem od vesele svatovščine ko

„Obroček bo zlat
Naredil pečat,
Pa poročil opat.“

Ta pesnica tudi Marjetici seže tako globoko v srcé, da jej jame prilagati nevedoma tudi ona.

Njen milodoneč, kot zvonovi vbran glasek pa se pozna izmed vseh.

Hišna gospodinja in stareje dekleta je kar prehvaliti ne morejo, meneč, da boljši pevke še v nedeljo na orgljah ne pojo. Mlajšim družicam pa se stori skoraj milo, da le ona, vse, vse zna, da je najlepša, najprijazniša in kedo ve, kaj še. Le Marjetica, sama Marjetica, pa nobena druga, kakor da bi one ne bile nič, prav nič.

V resnici, Marjetica je bila prava izjema. Niti nagajivi in šaljivi mladenči je niso hoteli dražiti zaradi Štefana pol iz spoštovanja do njega, svojega vaškega kralja, pol pa tudi iz ljubezni do preljube Marjetice.

Saj koliko so pa tudi pridobili s tem v Marjetičnih očeh. Ona bi jim dala za to vse, vse, en

milijon ali pa dva, ko bi ga imela. Saj prepričala se je baš nocoj, da ni hudoben ves svet, da je še mnogo, prav mnogo dobrih ljudi na njem, ki imajo občutek in sree. Pa tako prepričanje bi ne bilo milijona vredno, bašte še več, mnogo več?

Takov je bil prvi letošnji Marjetičen večer na preji. Ko bi ga bila morala ceniti ona, ne mogla bi preračuniti niti na pamet, niti s številkami na papir, koliko je vreden, da si jo je Srakar hvalil nekdam, da v računih ni prazne glave.

Stoprv, ko se v pozno noč razprši družčina in jo mladeneč, najboljši Štefanov prijatelj nekoliko po rebri pospremi in strahov brani, čuti prav za prav vso srečo nocojšnjega večera. Koliko je imela, ko je stopala v vas, in koliko ima zdaj? Mlinar se je omečil in mati so šli Štefana iskat. O ko bi bila mogla iti vsaj ona z njimi. Saj je dejala, da prehodi križem svet in ne počiva prej, da ga najde in domu pripelje — ne zaradi poroke ali kaj drugega, — le za to, ker ga ima rada in tudi on je trdil, da jo ima rad. In zdaj se vrne sam, in ljudje ugibljejo, da bode poroka.

O kaj pa je poroka? Vendar lepa prav lepa mora biti. Videla jo je vže enkrat. Svatje v viš-njevkastih plaščih in s šopki na kastorcih sedejo na vozove, družice v zlatih avbah poleg njih in ondi — ženin in nevesta; vse hoče videti le ona dva. V tem trenutku se vtrga zlata svetinja na nebu in preleti, kakor goreča metla goro, hiteč svetnike v samotnih cerkvah obiskat. Marjetici pa se dozdeva tako, kakor da bi se ta svetinja vtrgala zaradi nje

raz neba in jej voščila srečo. Saj ona mora živeti na zvezdi, pod katero je rojena in nad katero pride po smrti. Ko zapahne potem vežne duri, se ozre še enkrat skozi oknece na zvezdnato nebo. V postelji pa pomoli precej očenašev svetinji na čast in v molitvi jo zasači spanec in prenese na Štefanovi strani tja nad nebeške svetinje, v kraj ljubezni in sreče. —

XXX.

Drugo popoludne je Srakar na vrtu do kolena v snegu stal in brezovo trtje pod pazduho tiščeč nekaj količev poleg cepljencev v zemljo ril, da bi jim sneg ne prišel tako do živega, pa da jih burja ne bi otresla. Iz tako važnega opravka ga vzdravi zvonec ondi na cesti. Vže sklone suhi život v podobo velicega prašaja, pokrivalo sname raz glave in s pestjo tri pote ponižno in pobožno na prsi vdari, meneč da hite župnik in cerkovnik z zadnjo popotnico k stari Osebenici doli v vasi, ki vže nekaj tednov smrti pričakuje, ko zapazi, da se moti. Po cesti pridrse namreč lahne sani. In zvonjenje je bilo le leporejenega Mlinarjevega „prama“, ki je z zvoncem na vratu domu dirjal. „Marjetica, poglej no, poglej, kedo se pelje!“ vsklikne zdajci Srakar in pokaže prihiteli Marjetici s prstom na voz meneč: „Ali vidiš, Štefan se pelje, mati poleg njega in tudi Mlinar sedi v novem kožuhu ponosen in vesel v sredi!“

„Saj je res, prav res je!“ pravi Marjetica, veselja tleskne z rokama, zarudi, zbledi in kakor okam-

nela zre doli na vas, ko vže sani dolgo izginejo za poslopji. „Pa so ljudje dejali, da Štefana ni, da matere ni, pa, da se Mlinar kuja. Zdaj imajo“, povzame zopet Srakar in zareže novo zarezo v prislonjeni količ in skrivaje izpod pokrivala po Marjetici pogleda, kaj neki ona poreče k temu.

„Ljudje nikomur miru ne dade, pa je. Kaj neki to, če je Štefan nekaj dni v mestu bil? Komu mari to?“ pravi, spozabivši se samega veselja Marjetica. „Kaj govoriš in praviš v mestu je bil Štefan, v mestu? Kedo pa ti je rekel, da je bil v mestu, kaj?“ vpraša zdajci začudjeno Srakar, roke v hlačni žep porine in s čevlji mraza po tleh pocepta.

Marjetica zarudi, prestraši se in domisli, kako brezpametno se je izdala. Posled se zavrti na eni nogi, kakor vrtalka in vzkliknivši: „kedo? neki ljudje govoričijo tako“, zdirja sramujoč se v vežo.

Srakar pa pozneje k družemu cepljencu preskoči, na nebo pogleda, kakor da bi hotel jutrajšnje vreme pretuhtati, v viseč kolec novo luknjo zavrti, trto vtakne vanj in pri tem sam pri sebi zagodrnja; „Nekaj bode pa vendar le res. Kar po treh farah zvoni, ne goljufa. Kaj, ko bi se kaj tacega kakor ženitev Štefanu primerila, in bi on le po srcu pa ne po glavi izbiral? Ni da bi dejal, da je Marjetica Bog vedi kakošna. A lepo je dorastla in vsacemu beraču bi je ne dal v malho. Če bi se kaj boljšega pa poštenega primerilo, ne pravim, da bi jej ne dovolil, če vže ni drugače. Potem bi pa jaz bolj za starega pri hiši bil. Tako-le bolj lahko dela bi opravljal, orodje bi tesal, cepljence bi povijal, pa

kako pipico bi si ga ložje privoščil. Posebnosti ne maram in jih nisem vajen. Da bi le kar brez opravlja v skledo zajemal in da bi mi kedo v zobe gledal, tega tudi nočem!“ Drugo jutro je Marjetica še v mraku vstala in k fari k maši šla. Dozdevalo se jej je to potrebno. Molitve tako ni nikoli dovolj, pravijo.

Iz cerkve grede jo nekdo na pokopališču za krilo od zadaj potegne. Marjetica se ozre in mati Mlinarica stoji pred njo, ki jo za roko vlovi in pravi; „Moli Marjetica, moli, in Boga hvali, da bi vama pravo srečo in blagoslov dal. Glej, vse se je na dobro obrnilo in se izteklo, kakor je prav!“

„Kaj pa mati, kaj“, jeclja nenadnega veselja, Marjetica in kar zemlja jej pleše same sreče pred očmi. —

„Kaj neki? Saj pravim, božja volja je baje tako, pa naj bode še vajina. Glej Štefan se je vrnil, oče ne brani več in še danes popoldne pridejo prisežni možje k vam, da se pomenijo, kako in kaj, pa kaj naj se pri komisiji v pisma postavlja“. Marjetica zbledi pri teh besedah in sape jej zmanjkuje. Pa vendar jej je tako milo pa tako lahko pri srcu, da bi brez bolečine umrla, sladko in milo, kakor da bi zadremala.

„Ne vstraši se in ne jokaj! Tako je moralo priti. Namenjen ti je, in kar je namenjenega človeku, ne uide, kakor smrt, ki nas še čaka vse“, tolaži mati Marjetico, ko ona ne more spregovoriti besedice in se jej oklene okoli vratu pa solze jo polijo, svetle lepe, redke, srečne solze, kakoršnih

še ni jokala nikedar. „Kar vesela bodi zdaj, pa domu hiti in očetu povej, kaj je! Potem vežo in hišo pometi in klopi pomij! Vže veš, kedo pride popoldne“, povzame zopet mati na sredi pota, Marjetico z desno po čelu pogladi in potem po glavnem potu v vas zavije.

Marjetica pa steče po pogorju. Pa kako steče? Še zemlje ne čuti pod nogami, ne mraza na premrlih rokah, ne svetá okoli sebe. Tako kriljajo pisani, lahni metulji, tako plava naš duh na idealnih krilih, tako hodijo zaljubljeni in malo število izvoljenih srečnih taci, — kakor je Marjetica.

„Oče, svatje pridejo, svatje! Kar urno pa pomagajte mi! Oh koliko dela imam, kar glava ne vem, kje mi stoji“, vzklikne Marjetica vže na vežnem pragu in v eni sapi plane v sobo.

Srakar je ravno pred pečjo stal in burklje v rokah držeč v peč gledal, kjer je prijetno plamen švigal, kjer so smrekovi panjači iskre metali okrog sebe in se je kosilo kuhalo. Slišavši nenavadne besede, se mu roke stresejo in toliko da v svoji raznetosti vrelega kropčeka ne prevrne. Potem odrine jedilo dalje od ognja in pol svoje debele glave v hišo pomoli in pravi:

„Marjetica, kaj si rekla, kaj? Svatje so na vasi, kedo pa se ženi, kedo? kar reci!“ „Kaj neki prašate? Povedala sem vam, oj hitiva, hitiva, vže popoldne pridejo!“

„Kedo neki pride, kedo? Kaj si ob um? A to ti povem, da ves ječmenčkov sok izkipi v peči, če se ne obrneš urno. Meni ogenj kar vid jemlje, pa

za kuho nisem več kaj dober“, pristavi Srakar potem, meneč, da Marjetica o kaki vaški ženitnini pripoveduje.

„Naj izkipi, če hoče! Jaz ne kosim in ne južinam danes nič. Le pogledjte omizje, stoli, podobe, okna, tla; vse mora biti pomito, očejeno, vse se svetiti kakor novo. In sto drugih opravil me še čaka. Oj svatje, svatje, to ni da bi se posadili, kamor bi bilo, da je le,“ toži pozneje Marjetica, razgrinja praznično obleko in vže gredoč v svojo kamrico piha prah raz klopi, kolovrata in raznega orodja, in nič jej ni povšeči.

„Kaj si brez pameti ali kali? Svatje, pa k nam naj bi prišli, po kaj neki? Po me gotovo ne,“ pristavi zdajci Srakar, razumeč zadnje besede, potegne obraz v nerazumljive, radovedne gube, pljune po tleh, natakne pokrivalo, ki na klinu visi, in zopet v vežo k ognjišču zdirja.

Marjetica zadnjega stavka niti ne čuje. V spalnici kakor okamnena pri svoji postelji stoji, oči ima vprte na podobo žalostne zveličarjeve matere in vzdihne: „Tvoja volja naj se zgodi! Jaz ne vem več, kaj delam, kaj hočem, kaj bi smela, kaj pa ne?“

Potem zopet zapusti spalnico, raz lesene ograje okoli zelene peči brisalko vzame in jame snažiti pohištvo, vse kar jej pride pod roke.

Več potov pa se jej ustavi delo, kakor bi jej opešale moči. Zamaknjena in kakor brez življenja sloni tu in na licu se jej ziblje radost, na ustnicah migajo nerazumne besede, tako kakor bi se bale,

razodeti vso to srečo, ta nebesa, ki kraljujejo v njenih prsah, v borni koči in povsod, povsod.

Iz tako sladkih sanj jo vzdrami zopet Srakarjev klic: „Hiti, hiti Marjetica, kosilo je končano! Le pokusi, kako slasten in vabljev sok sem skuhal. Še cesar bi vžival tacega, ko bi ga imel in bi ga umela cesarica tako napraviti, kakor ga znam jaz, le poglej ga, pa prepričaj se!“ Izgovorivši, plane s polno lončeno skledo v hišo, v žličniku pri vratih mimo grede dve žlici zgrabi in hoče postaviti vse to na omizje. A kako se začudi, kajti Marjetica ga umiva ravno z belim potočnim peskom in ne čuje njegovega vabila.

Srakar vedno pretkan in moder možak si hitro pomore iz zadrege. Trinožen stoliček izpod klopi vzame, nanj sede, skledo na kolena postavi, pokrivalo sname in z desnico velik križ božji po zijavem obrazu potegne in prične predjedno molitev.

Marjetica se kar zgane. Začuvši molitev, roki nad prsi sklene in pobožno odgovarja in priklada molitvi.

„Zdaj pa le zajemi, če hočeš? Ne bode ti žal,“ opominja še enkrat Srakar in zavihti kakor svetel meč precej novo belo žlico nad skledo ter jo globoko vanj porine.

Marjetica se ščene zdajci poleg očeta ter posnema njegov izgled. Pri tem ne more prehvaliti slastnega soka, meneč, da bi se tri ure pred smrtjo lahko užival in da tako lahkega še ni jela nikedar. Srakar pomajuje z glavo in ramama, pa razumeti ne more Marjetico, ki hvali čislano jed, dasi jedva

žlico vanjo pomaka. Pri tem ga užali skoraj ta neodkritosrčnost Marjetičina, če jo ume prav, in na zadnje se jezi nad temi svati, da morajo priti ravno danes ali ka-li? Ravno danes, da še tega dišečega soka v miru božjem povžiti ne more, da je vse v neredu, vse križem — in Marjetica ne ume dovolj ceniti njegove kuhinje in njegovega najljubšega jedila, ki bi ga on pustiti ne mogel, ko bi mu tudi stropje gorelo nad glavo in bi se svet podiral.

XXXI.

Tisto popoldne po južini Mlinar črnožametov brezrokavnik s svetlimi srebrnimi gumbi obleče, kastorec s pozlačeno zapono na glavo natakne, ženi pa ukaže, naj mu višnjevo spreminjav plašč iz zgornje shrambe prinese. Potem pravi Štefanu, ki vže opravljen kakor za veliko nedeljo, a nekoliko blede nemirno po hiši hodi in pogosto skozi okno pogleduje: „Sem le za mizo sedi, eno merico ga pokusimo še prej, da bo več govorice! Strije in prisežni mož kmalu prideta.“

Kmalu potem mati Mlinarica s plaščem v naročji v hišo stopi, ga pri oknu rahlo po rokah razgrne, hoteč se prepričati, koliko je na škodi, kar se ni rabil od zadnje vaške ženitnine. Potem skrbno enekrati s krtačo po njem potegne, ter ga na klin obesi. Med tem se ozre kakor nevedoma skozi okno in vzklikne: „Poglejta ju no, vže gresta strije in sosed! Nekaj vina pa nekaj suhega mesa se spodobi na mizo, jaz pa sem kar pozabila.“

Izgovorivši švigne v kuhinjo, Gredoč pa še s predpasnikom prah raz klopi pobriše meneč: „Nikedar ni čisto dovolj. Človek bi imel ves ljubi dan samo s pospravo dela dovolj.“

„Bog vama blagoslovi, če jesta in pijeta,“ pravi zdaj strije in sosed, ko stopita v praznji obleki v plaščih z nedeljskimi klobuki in svilnatimi kapami pod njimi, ter meni nič tebi nič kar tja okoli omizja posedeta.

„Bog povrni! Tudi vidva kaj ugrizneta in poštena mera pijače bi tudi ne bila napačna, jelita, da ne, ker sta tako zgodnja. Potem se pa še kaj družega pomenimo skupaj“, povzame Mlinar in tobачni mehur pred gosta porine, češ, pa si jo nātlačita, če hočeta.

„Pri ženitvi pravijo, da sila ni prida. A jaz bi trdil in dejal, da tudi počasnost ne. Še danes sežemo v roke, besedo damo in važniše reči razderemo pa je“, odvrne zdaj strije in obrnjen proti Štefanu še pristavi: „Kaj pa ti praviš k temu, Štefan, kaj? Kar zini, če imaš kaj na jeziku, danes je še čas in priložnost!“

„Meni je vse prav in po volji. Ravno posebne sile ni, a odlašal bi tudi dolgo nerad“, odgovori nekoliko zarudel Štefan in zatopljen v sladke misli s prsti po mizi bobna.

„Poglej jih no! Kaj sta uže tukaj, pa res, da sta“, pravi zdaj mati, ki z bokalom rumenega vina in z lesenim krožnikom suhega mesa v hišo stopi in oboje na mizo postavi, meneč: „Zdaj pa

kar pokusite in prigriznite vsi. To vam ne dene slabo!“

„Da, še ti k nam prisedi, ker je vže tako! Danes imamo prvo besedo, čez nekaj tednov poroko in danes leto pa krst“, pristavi zopet smeječ se suhi sivolasi strijc, gospodinji veli sestri poleg njega, pa polno kupo vina nalije in pravi: „Na, pij, pa vesela bodi! ni zime brez ledu, poroke brez žene in veselja brez vina. Tudi nam vsega tega ne manjka.“

„Pa bi še vi z nami šli mati, vi bi vedeli najboljše prašanja staviti, besede v pismo narekovati in mnozega več, kar možki ne umemo tako“, meni zdaj sosed Tepkar proti gospodinji, kupo pred Štefana porine in skrbno po plašču pogleda, če mu ni zaradi mastne mesenine in pijače kaj na škodi.

„Take sile ni. Tudi brez nje naredimo, da bode prav. Ko bi človek vedno ženske poslušal, gorje bi mu bilo“, odvrne Mlinar in odrezek mesenine na vilicah v usta nese. Mati je nekoliko v zadregi. A vedeč, da je vse to le moževa šala, pristavi: „Možki ste vsi enaki. Vsak govori tako, pa le prebiti ne more brez žene. Kako pa je to kaj?“ Potem pa vpraša: „Štefan, ali si pa vže kaj pomolil danes na čast svojemu patronu in za duše v vicah, da bi te razsvetlil, da bi ti Bog pravo zavednost in moč dal, da bi napačno ne volil in šel v zakon?“

Štefan je premišljeval, kaj bi odgovoril, saj molil ni ves čas, kar natančneje pozna Marjetico, niti prave molitve nema, a vendar bi materi ne hotel zaupati tega. Iz te zadrege ga reši zopet strijc, ki

vzklikne: „Zdaj pa le urno! Če prej gremo, prej opravimo, prej je vse pri kraji, kaj ne Mlinar?“

Izgovorivši se dvigne izza omizja in njegovi tovarši za njim.

Med tem ko Mlinar še v klet postopi in sodec vina napolni ter ga pod plašč stisne, pomoči mati pri durih desnico v blagoslovljeno vodo, siloma Štefana na čelu prekriža in ko se brani, pravi: „Lej ga no! To mora biti za en dober namen, pa za srečen opravek. Kaj tacega sramovati se je nespodobno in greh, to si zapomni!“

Ko stopijo možakarji na vas in zakriče vaški paglavci, ki s premilimi rokami za hlačnim robom ob potoku drkajo in čevlje trgajo: „Svatje, svatje gredo!“, hiti Mlinarica na prag in z veselim in zadovoljnim obrazom zre za njimi. Ko se skrijejo za poslopji, pa vzdihne: „Saj naš oče vendar ni napačen in brez srca. Dolgo se je upiral in protivil, a na zadnje vendar spoznal, da ni drugače in da mora biti Štefanu vže baje namenjeno tako. In temu nihče ne uide.“

Pri Srakarju je bilo ono popoldne vse tako v redu in vse tako pomito in očedjeno, da bi človek kar verjel ne bil, da je v leseni koči, pa da je mogoče, da se tako prijetno živi pod slamnato streho. Miza, stoli, klopi, podobe in celo tla so bila bela in čista, da bi se bil las našel na njih.

Marjetica si kar hoditi ni upala po sobi. Pa da bi oče kar tako tija v en dan na desno in levo okoli sebe pljuval, tega še misliti ni bilo, kajti Marjetico bi bilo ožalostilo do solz.

Srakar je po južini za mizo pri oknu sedel in svoj škrlatasti telovnik na rokah razgrnjen držal, ter ga tipal in ogledoval in računil, koliko mu je vže na škodi, kar mu je umerjen namreč pred dvajsetimi leti, ko je ranjco Marjetičino mater za ženo jemal. In v svojo veliko žalost se prepriča, da je vse minljivo na svetu, in da so tudi ta dragocen brezrokavnik molji neusmiljeno na desno in levo preorali in neprivoljene ceste delali, ter mu na več krajih predrzno puščali. Pa vsega tega on ni zazlužil, saj prav pripraven in ubogljiv je bil. Pa koliko nedelj in praznikov se je tako prijetno oprijemal Srakarjevega života. Nečasti pa mu ni delal nikedar. V tem trenutku se Srakar ozre tudi pod omizje. A povedati moramo, da tudi ne s posebno dopadljivim pogledom. Ondi zapazi namreč, da je vendar le napačno, ker ni mogel obiskati zadnjega somnja in da čevljev bode le potreba, kajti nepridiprav desni palec je jako revolucionarnih načel. Po vsej sili leze na zlato svobodo. Sicer poslednje ni tolike važnosti. A da bi svatje videli to, bi vendar ne imel rad. Zatorej poskuša potem in primerja, kako mora stopiti, kje hoditi, pa kje ne, da zakrije to palčevo predrznost, pa da ne obudi pri svatih slabe misli o sebi.

Med tem se ozre nevedoma na vas in videč, da jo mahajo štirje možakarji po pogorju, ki morajo biti svatje nihče drugi, hitro glavo umakne in zakliče: „Marjetica, poglej jih no, poglej. Vže gredo! Eden, dva, trije, pa še eden je brez plašča. O to pa je Štefan, prav Štefan je, ali ka-li? Hiti torej

hiti, pa še ti se lepši obleci. Kar taka ni, da bi prišla k mizi jeli, da ne?“

In zletela je Marjetica, oj pa kako zletela v svojo kamrico, tako, kakor kriljajo veseli metulji od rože do rože pa od cveta do cveta.

A prej se je vendar še radovedno ozrla v dolino in zarudela, kakor pireh, kajti Štefan, pravi Štefan in svatje so ubirali pot po strmini.

Prišedši v spalnico, kar omahne pred shrambo svojih priprostih, a čednih kril. „Kako bi se neki oblekla, „vzdahne potem“, da bi se me ne sramoval, pa da bi bila svatom povšeči?“ Roke jej omahnejo, kakor mrtve v naročje. „Pa saj me pozna in ve, kakova in čegava sem. Pa da nisem vredna take sreče. Bog mi je priča, da nisem domišljevala nikedar denašnjega dne“, pristavi potem in solze, skrivne, redke, solze veselja se jej vdero po licu. Nekaj trenutkov pozneje je njena oprava končana.

Vse kar ima na sebi ni vredno mnogo goldinarjev. Zlatnine in srebrnine ona nima. Kje bi jo vzela? In prekupovalni žid take robe bi se bil obrnil od nje. A vendar take neveste še nismo videli in bilo je ni, kar stoji Beriška vas ali pa še dalj. Vaška dekleta imajo dražje pa bolj pisane rute kot je Marjetičina, težka sukнена krila, svilnate predpasnike. A vendar kakov razloček je med Marjetico in njimi, kakor noč in dan. Kako lepa, čudno nerazumljivo lepa je Marjetica, ko sede potem na posteljo in roke sklene v naročji.

Lice jej je belo in nežno, kakor bi ne videlo nikedar solčnih žarkov, oči ima sramežljivo pobe-

šene, pa tako mile, kakoršne slikajo svetnicam božjim. In njene črne svetle kite se vsipljejo tako prijetno po tilniku, in segajo notri doli v naročje, da bi se jim človek kar prečuditi ne bil mogel.

Tako pričakuje Marjetica svatov. Notri v prsih pa jej plapolje in razbija srce tako, da še nikedar ne tako. Roka in ves život se jej trese, in vsak trenutek se jej dozdeva cela večnost. Saj želela bi, da bi niti trenutkov ne bilo, ali pa, da bi bili brez konca in kraja. Sama ne ve, kaj hoče in kaj noče. Vse se jej vrti, pa vse pleše in vse ziblje pred njenimi očmi.

„Bog vam daj dober dan, če ga še nimate!“ se oglasi zdaj Štefanov strije, ko v hišo stopi in za njim vsa družba, ter sodec vina na klop za duri postavi.

„In Bog vas sprimi in vam poplačaj, kar ste mi dobro voščili,“ odgovori nekoliko začudjen Srakar, ki izza mize vstane, stole odmakne in desni čevelj za levega skriva in pristavi: „Pa kar sedite možakarji, kar sedite, pa je! Rastli ne bodete več, voda tudi ne gori, da bi se vam mudilo. Potem pa kakovo vganemo in razderemo, skupaj ali kali? Kaj ne. oče Tepkar, da jo?“ „Ali pa še dve ali pa več. Ni vraga, štirje smo pa bi kake modre in premetene ne opravili na dan. Ne da bi dejal, da smo hudo učeni. A tako brez glav tudi nismo,“ odgovori prisežen mož ter rine s hirbtiščem naprej za omizje. Mlinar poleg njega, strije pa na Srakarjevo stran. Štefan na lesen naslanjač prisede in se kake dva pota bolj skriva izpod kasterca po hiši ozre.

Potem se razplete govorica bolj o navadnih rečeh, o vremenu, o letošnji zimi, po čem se je kupovalo in prodajalo na zadnjem sejmu, pa kako dolg bode letošnji predpust in ali bode spomlad kaj prida in pa ozimna setev.

„Predpust pride in prikima, pa zima pojemlje. Brez poroke pa vendar ne bomo pod Beriškim zvonom ali kali? Vendar, kaj pa vaša deklica Marjetica poreče k temu, kaj? Srakar, ali prikima?“ vsklikne vesel strije, s pestjo ob mizo vdari, Srakarju nekaj na uho zašepeče in po sodcu na klopi seže.

„Saj je res Srakar, kje pa imaš mlado gospodinjo, kje? Še na ogled ne pride. Takovi baje nismo, da bi se nas ogibala in bala. Sem k mizi se pride pa je, tako se spodobi,“ pristavi zdaj oče Tepkar, Štefanu namežika, Mlinarja skrivaje s komolcem dregne, kakor bi hotel reči: „Zdaj zmaji jezik, zdaj, čas je in zato smo skupaj.“

„Nekaj boječa je Marjetica, pa družčine ni vajena in v svoji kamri je“, se izgovarja Srakar in raz police prazno kupo vzeme ter jo pred strijca postavi. —

„Vidva se baje nekaj bolje poznata, vidva Štefan! Po njo pojdi, pa k mizi jo pripelji, pa je!“ pravi Mlinar in kakor v potrdilo tako resne besede, polno kupo vina vse vlije, ko mu napije strije na njegovo zdravje.

„Marjetica, kaj res ne greš v hišo? Glej svatje so ondi in moj oče tudi, pa tebe kličejo in čakajo vsi. Marjetica, in tudi jaz te čakam, saj se tako dolgo nisva videla“, reče Štefan, ko v kamro stopi

in Marjetico z belim predpasnikom zakritim pa ob-
jokanim obrazom na postelji sedečo najde.

„O Štefan, kaj si ti? Pa res da si, lej ga no,
in tako spremenjen se mi zdiš, ker poznala bi te
ne bila kmalu“, jekne Marjetica. Hoteč zakriti svojo
žalost mladenču roko poda in ko sede potem k njej,
ga lahko objame okoli vratu ter mu molče sloni
na prsih.

„Kaj res ne greš k gostom, Marjetica?“ mora
ponavljati Štefan.

„Da bi k gostom šla, praviš? O jaz se jih kar
bojim, posebno pa tvojega očeta. Najrajši bi bila
tako-le pri tebi. Pa vedno bi bila, več bi ne smel
iti v mesto, veš da ne in pustiti bi me ne smel
same.“

„Pustiva to! Tako je biti moralo. Zdaj je pa
drugače. O Marjetica, zdaj smem očitno priti k tebi,
podati ti roko in reči: Večno moja bodi, pa nobe-
nega družega ne ljubi, kot mene!“

„Kaj res, prav res, Štefan? O saj jaz tudi mis-
lim tako,“ pravi Marjetica in sramu zakrije obra-
zek na njegovih prsih, a potem pristavi:

„Kaj pa tvoj oče, pa ljudje, pa ves svet?“

„Pusti, pusti to. Oče naju radi imajo, pa mati
naju blagoslavljaajo, in ves svet naju zavida! Kar
vstani, pa k gostom greva in v roke vdarimo, Marje-
tica, in besedo, zaročno besedo damo.“

„Veš Štefan, jaz si kar ne upam. Poglej, pa
tako priprosto sem oblečena! O ko bi bila saj nekaj
dni prej vedela, da pridejo svatje, pa nisem. Potem
bi se bila vže tako oblekla, da bi te ne bilo sram,

Marjetica. Novo krilo bi si bila sešila, pa take barve, kakoršna je tebi povšeči.“

„Kaj boš to? Meni je vse povšeči in prav. Pa prav lepo si se oblekla danes. Glej ta-le rudeča ruta ti prav dobro pristuje in bel predpasnik se te lepo oprijemlje. O počesana pa nisi bila še nikedar tako umetno, kakor danes, da veš.“

Izgovorivši Štefan prime Marjetico za desnico, jo ovije okoli svoje pazduhe in hoteč ali ne hoteč mora ona z njim. Sramežljivo glavico ima naslonjeno na njegovi rami, oči pobešene k tlom. Tako stopita v hišo. O kakov par je to! Človek bi kar gledal za njim in strmel. Slikar bi ga porabil za svojo najimenitnišo sliko, vsa Beriška vas bi se čudila, kajti tacega še ni videla nikedar. In marsikedo bi umeti ne mogel, da je sredi tihe doline, sredi priprostega, kmetskega življenja toliko poezije, pa toliko lepote.

„Pojdi pit, Marjetica, pojdi!“ vsklikne strije in vsa družba, ko stopi Marjetica v hišo, ter jej vže od daleč polno kupo nasproti moli.

Ko pravi Marjetica: „Na vaše zdravje strije! in kupo jedva do usten dvigne, pristavi prvi: „Le dobro ga pritegni, Marjetica! Ta ti ne škoduje. Prava božja kapljica je, sam sem ga kupil doli na Hrvaškem. Po vinu boš rudeča v licih, a bolj razcvetela in veselje ti pride v glavo. Potem pa tija k Štefanu sedi, pa se kaj pomenimo in uganemo kako in kaj. Jeli Štefan in oče Srakar da se?“

Marjetica sede k Štefanu in Mlinarju. In poslednji, ki je do zdaj bolj molčeč sedel, je vidno

vesel tega. Več potov se nasloni k Marjetici in jej kaj na uho pove, da Marjetica zarudi in tiho pravi: „To je vse preveč, tega nisem vredna in tudi ne zaslužim.“

„To je vse eno. Branila se ne boš. Še danes vredimo vse, pa je“, pristavi potem glasneje Mlinar in govornica se zopet razveže.

„Marjetica, pa pij, zdaj le pij, pa poslušaj me kaj pravim in ti govorim. Če ti je povšeči, boš pa k Mlinarju za mlado gospodinjo prišla! Tako smo vkrenili možakarji, saj vidiš in zato smo v svatovških plaščih zbrani tu-le pri vas.“ Poslednje besede pravi strijc, kupo Marjetici pomoli in Mlinarju namežika, naj tudi on zine zdaj le kakovo; zdaj je priložnost.

„Kar reci, da si zadovoljna, Marjetica, kar reci in vse je pri kraji!“ méni zdaj tudi Mlinar in vselega obraza po Štefanu in Marjetici pogleda, s pestjo ob mizo vdari, da zazveni in pristavi: „Ni vrag, da bi se branil kedo pod Mlinarjevo streho. Zadnji baje nismo v vasi.“

„Take reči se vse stari pomenijo. Otroci pa vbogajo. Meni je vse prav,“ meni Srakar nepopisljive zadovoljnosti in se spozabi pri tem celo, kako mora postavljati levi čevelj, da desnega zakrije. A to krivdo kmalu poravná.

Marjetica ne odgovori ničesar. A potem kako se jej roka trese, ko kupo vina v njej drži in celo nekaj kapelj po rudeči ruti razlije, se bere, da je vesela, neizmerno vesela tega. In pa kaj še pogled, o Štefanov pogled, pa kakov pogled! popisati ga ne moremo, on naznanja več, kakor stotine

papirja, po katerem so načrtane rezljane zaljubljenosti in divja, nenaravna, bolna domišljija. O takov pogled, kakor je bil Marjetičin in Štefanov, taki ne sijejo povsod in v vsakem očesu!

Pozneje napravljajo možakarji, kako se bode zaženilo Mlinarjevo imetje, kakov kot in priboljšek si izgovarja Mlinar in mati za stare dni, in še druge imenitne reči. Srakar tudi pristavi, da bi on, dokler more, ne zapustil rad svoje koč, da bi tu gospodaril sam. Samo kos njivice bi rad ondi le na rebru, za deteljico, bi jo imel in nekaj korenja bi vsejal vmes, potem bi pa prasička kupil in po zimi ob nedeljah o poludne nekaj suhega mesa na mizi imel. To bi bilo vse, kar si želi. Ko mu seže Mlinar v besedo in mu pomoli desnico in privoli, se pije še enkrat na nevestino in ženinoovo zdravje in svatje se dvignejo izza omizja.

Srakar in Marjetica jih pospremita po pogorji, pa tako, da gre Marjetica z roko v roki poleg Štefana, Srakar pa hlačá med možakarji in iz pipice goste oblake dima spušča. (Do serm)

1/493 K-----a XXXII. 24.13.93.

Ko bi bil nekaj dni pozneje kedo vprašal, kakova je zima, kako dolg je letošnji predpust in kakovi so sicer dolgočasni zimski večeri, zarudela bi bila, zavrtela se na eni nogi in izbežala, ali pa bi dvignila prstek svoje desne roke, ter bi mu bila požugala rekoč: „Čaj no, čaj no, ti nagajivec, ti nagajivi!“

Saj se jej je dozdeval v resnici spremenjen ves svet od zadnjih dni.

Semtertje kar sama sebi ni mogla verjeti, da je tako, pa da bi bila nevesta. kakor pravijo ljudje in kažejo s prsti za njo, če od maše gre, in odpirajo okna, če jo pelje pot skozi vas. V tacih trenutkih je postala, se prijela za glavo, kakor da bi se hotela prepričati, ali je mogoče vse to, ali le sanje, goljufive sanje.

Stoprv, ko je legla temna noč na zemljo in se prižgalo milijone in milijone zvezd na nebu in je čula ukanje po pogorju in je spoznala, da so ti glasovi Štefanovi, ki k njej v vas gre, vedela je, da se ne vara, da je srečna, neizmerno srečna.

Sela je potem za omizje, vtrnila leščerbo in jela vrteti brenčeči kolovrat, ali pa vzela kot sneg belo tkanino v naročje in šivala svatovsko perilo. Poslednje jej je delalo mnogo in največ preglavice. Sklenila je namreč izdelati vsa krila, in vse, kar mora imeti nevesta, lastnoročno. Poslednje pa ni bilo majno delo. Predpust se je bližal vedno bolj in bolj, večeri pa so se jej dozdevali vedno krajši in krajši.

In kedo je bil kriv temu? Štefan, ki je sedel v pozno noč poleg nje in jej pomagal, seveda, kolikor morejo pomoči moški pri ženskih delih. Semtertje jej je vdeval šivanjko in Marjetica je ploskala z rokama in se smejala na glas, če se mu ni posrečilo zadeti urno uho in dejala: Čaj no Štefan, čaj! Tako-le stori, pa bode. To znamo ženske najbolje, vže vidim!“ Tudi jej je poddržaval semtertje šivanje, da se je lepše in urneje šivalo. A je vže križ, če

sta dva zaljubljena skupaj. Koliko potov je Marjetica, ko je bilo kaj sešitega in je spoznala, da je napačno in ravno narobe. Prepričala se je, da je tega sam Štefan kriv, nihče drugi. Toraj ga je vdarila z ročico nekoliko po dlani, se ve da ne tako, da bi ga zbolelo, tega ne, in je dejala: „Le počakaj, da si me zopet zapeljal. Nocoj si pa vže prav poreden, da veš. Pa kar kaznovala bi te, ko bi te mogla“.

Zdaj pa se je smejal Štefan na glas in si mel roki in šaljivo pristavil: „Saj praviš, da ženske umete vse, moški pa nič. Zdaj pa vidiš.“

Marjetica mu je požugala zopet s prstekom. Konec vsemu temu pa je bilo, da je Štefan poobjel Marjetico okoli vratu in prepričujoč se, da Srakar dremlje na zapečku, založil jej na rudeči ustni gorek pa sladek poljubek, da je kar zazvenelo in je Marjetici rudečica vdarila v lica. Taki so bili večeri pri Srakarjevih. Potem pa naj reče kedo, da niso bili lepi in prijetni.

Kaj pa stoprv, ko je neki dan, kakor nevidoma in skrivaje toliko blaga, oh pa kacega blaga prišlo k Srakarjevim v hišo.

Marjetica je kar roki sklenila nad prsimi in je potem čudeč se, pustila pasti v naročje, ko je razgrinjala vse to po omizju.

In kako bi ne? Tu je bilo pravo brnsko, žlahtno sukno za krila, ondi laški svilni žamet za jopice, tu gladka leskeča svila za predpasnike, bruseljske špice, rudeče in plavo trakovje, in koliko rut pa kacih, za velike in male praznike, rudeče svilene, rožaste in

Ivo Adamič

bolj ponižne, pisane za vsakdanjo potrebo. „Ali je mogoče!“ vsklikne potem Marjetica in ne obrne pogleda od tolike lepote. Posled pa samega veselja zakliče: „Oče, oče, pogledjte no, pogledjte, in hitite, kaj je nekdo prinesel k nam! In to bi naj bilo vse moje, za zmiraj moje? O take obleke nima nobena deklica v fari, kot je ta-le tkanina, pa to-le sukno in svilnata roba.“

Srakar začuje Marjetičen glas v veži pri ognjišču in urno glavo v hišo pomoli in vpraša: „Kaj Marjetica, kaj praviš in meniš?“

„Le pogledjte no, kaj je tu na mizi oče, če še niste videli! Kaj tacega nisem pričakovala.“

„Kaj pa je, kaj neki bode?“ pravi Srakar in stopi k omizju. A zagledavši različno dragoceno robo, ki se blešči, kakor v najlepši prodajalnici pred njim, pipo iz ust vzeme in na okno položi rekoč? „To pa to, Marjetica! Zdaj pa zdaj. Hodila bodeš kakor gospa in šumela s krili in starega v rujavi irhovini se bodeš sramovala, je-li? Jaz pa stavim kaj, da to ti je kupil vse Štefan, nobeden drugi.“

Potem tiplje in tehta različno robo na rokah, jo gleda proti oknu na luč in na robe, meri na pedi in na palce, ugiblje, katero je močnejše, katero slabše in računi na prste, po čem bode to in to na vatel, pa koliko lepega srebernega denarja tiči v tem blagu.

Marjetica pa kar omahne na klop in vid jej jemlje vsa ta dragocenost. In ko čuje tudi od očeta, da jej je kupil vse to Štefan in nobeden drugi, zažari jej še boljše lice. Pa ko bi se ne sramovala,

Drasler I. v g. 1891

in ko bi taka navada bila, oklenila bi se očetovega vratu in dejala: „O veselite se s svojo Marjetico, kakor se veseli ona vas in Štefana. Sramovala pa se vas ne bode nikedar. Poleg nje bode te živeli vse dni in na rokah vas bode nosila ona in Štefan.“

Kaj pa pri Mlinarju, kako je bilo neki tudi tam, odkar je Mlinar po toliko nezdolah kastore s sreberno zaporo na glavo nataknil in višnjevo spreminjav plašč ogrnil pa k Srakarju postopil?

Bilo je tako kakor je v vsaki kmetski hiši, o kateri se raznese novica: pred pustom ali spomladi pa dobodo mlado, novo gospodinjo.

V resnici pri Mlinarju je bilo dela polne roke. Če je suhopeti kopitni črevljarček na večer memo Mlinarja iz šivanja domu šel, postopil je navadno k materi Mlinarici v kuhinjo, vidoma z ogorkom pipo tobaka zažigal, a pri tem pristavil: „No mati, kedaj pa k vam pridem? Nekaj parov obuval bode potreba, da bodo tla bolj odmevala, kajti na taki ženitnini, kakor bo vašega Štefana, ne bode brez piskačev in veselih plesalcev.“ Materi so bile take besede povšeči in še precej dolgo je govorila potem s črevljarčkom in pozvedovala, kaj pa neki ljudje vgibljejo in pravijo o tem. Črevljarček prebrisana pretekana glava je imel hvale polna usta, in legal in pripovedoval je kakor, da bi otavo kosil, in vse je padalo na prijetno materno stran. On pa je tudi vedel, zakaj dela tako.

Zopet drugi pot je došel na potu k fari Mlinarja vaški krojač, suhi Kobilica z vatlom na rami in s škarjami za pasom. Tudi on je vedel porabiti

v svoj prid tako lepo priložnost. Zbijal je nekaj časa šale, ki so mu bile kar prirojene, potem napeljal vodo na svoj mlin namreč — na Štefanovo ženitev. Pripovedoval je s pravo Ciceronovo zgovornostjo, kako lepe suknjene kamižole, žametove brezrokavnike in irhaste hlače iz prave jelenove kože je izdeloval minoli teden svatom v sosedni fari in da je imel pri tako imenitnem delu vedno polič doljenca pred seboj. Potem pristavi: „Pa Štefanu bode še tudi kaj potreba. Brez vsega ne bode, kaj pak.

Pa mene pokličite, kedar izbirate blago, oče Mlinar, da vas jezični kramarček ne opehari in ne osmoli. Domačemu človeku privoščite kakov požir vina in kakov krajcar!“ S temi besedami zavije krojač na stransko pot in hlača na delo v bližnjo vas. Mlinar pa se nasmeje glasno, pipo iz ust vzeme in kliče za njim: „Premeten si, Kobilica, kakor da bi bil črno šolo študiral in šivanjka ti gre izpod rok, da bi cesarskim ministrom lahko hlače meril, pa bi tebe ne klical v „štiro“? Tega ne tega!“

Tako so se oglašali in ponujali polagoma delalci različne robe in vsak si je obetal lepega zaslužka pri Mlinarjevih, kajti v taki hiši in pri taki priložnosti se ne gleda na kupo vina in vsaki vinar. Obilo je vsega in s kopičkom.

Vaška šivilja, Godčeva Mina, štiridesetletna prava stara devica, ki je vedno trdila, da se noče močiti, čeravno bi se vsak dan lahko, samo povedala ni, kje neki je najbolje zadela. Ko je slišala o Štefanovi ženitvi, prišla je k Mlinarjevim, sela za mizo, mater poklicala in dejala: „Zdaj pa le urno platno iz škrinje;

sraje in raznega perila, vsega bode potreba. Prej začeto, prej končano.“

Mlinarici pa so bile take besede povšeči. Izpod čela se je nasmejala, zadnjo vrsto škrbastih zob pokazala in mignila šivilji, naj gre za njo.

Sli ste v zgornje shrambe. Ondi je mati odkrila zaboj in kakor sneg belo pražnje platno je zablíščelo iz njega.

„Poglej ga no Mina, poglej! To bodo srajčice in prtiči pa rjuhe. Kako sladko se bode spalo na njih, je-li Mina? Kaj tacega pa nam ni manjkalo nikedar, da veš. Platno imamo, da cesto od tod pa do fare lahko pregrnemo z njim.“ Šivilja kar čudeč se sklene roki na deviških prsih, potem tiplje in ogleduje tkanino in trdi, da tako ličnega perila ne bode imel nobeden letošnji ženin, kakor ravno Štefan.

Vže isto popoldne se je jelo meriti in izdelovati perilo. Mlinarica pa že sama ne vé, koliko potov je potem iz kuhinje stopila in šla ogledovat in tipat tkanino pa ukazovat, kako naj se reže in šiva to in to.

To je bil prvi očitni dan vesele spremembe pri Mlinarjevih. To je opazila tudi urno družina, šepetala skrivaje o tem in si namežikovala. Mlajši hlapec pa je po južini rudečelični dekli na pragu šepnil: „Le počakaj, čez leto otovrej bodeš pa zibala, ali pa kedo vé, — če ne še prej.“ Kravja kraljica ni dobra prijateljica konjskega voditelja, bi bila zarudela, ko bi bilo sploh še kaj več rudečice moglo na njeno lice. Morda je bila tudi nekako tako bolj znana z nagajivcem, da ni treba rudečice

ali ka-li. Poslednjega ne vemo prav za trdno, kako tudi neki? A znano nam je, da mu je smeječ odgovorila: „Če prav, kaj misliš, da bi ne znala zibati, pa bi. Enkrat se more tako človek privaditi tega, pravijo, če ne mlad pa star.“

„Ti bi pa vže rajši mlada znala, je-li da bi“, — vsklikne hlapec, skrivnostno namežika, se glasno zasmeji in po dvorišču odide.

Tudi Mlinar se je zadnje dni mnogo spremenil. Pomladil se je najmanj za kaka tri leta. In ko je memo družine postopal ali pšenico meril ali s svojo zakonsko polovico govoril, rekel bi bil marsikedo, ki ga je poznal prej in ga opazuje zdaj, da to ni stari Mlinar.

Štefan sicer ni hotel vidoma kazati pomladi, ki mu zeleni in cveti in zori v zlatem klasji notri v prsih. A večkrat se je spozabil tega namena. Ko je sedel semtertje na pšeničnem ali ajdovem kamnji in ga klepal po umetnosti svojega uma, povzdignil je svoj krepko doneči, jasno odmevajoči glas in zapel veselo pesem, da se je razlegalo po mlinu in segalo celo na materno uho, ki je ob taki priliki postala v veži poslušala, in si semtertje samega veselja vtrnila solzo. Tudi ženice in možakarji, ki so v mlin vozili in nosili, opazili so, da je Štefan mnogo zgovorniši kot nekedaj in da je moka lepši zmleta in čistejši nego je bila prejšnje čase.

Štefanu pa se je dozdevalo, da celo voda na jezu prijazniši šumi, da se kolesa urniši vrte, kamni veseleji klopočejo, stope jasniši pritrkujejo, da je vse, ož vse drugače, kot je bilo nekedaj.

✓
Ce je bilo tudi tako, ne vemo. Modreci pravijo, da se sreča in zadovoljnost izliva iz srca v druge reči in jih žari v prijetni svetlobi, a ne narobe. Štefan je bil tudi človek in ni delal izjeme. Samo modrec ni bil, da bi bil umel filozofijo življenja. Čemu tudi to? Srečen je bil, da bi bil gore preskočil. In kaj je hotel več?

✓ 2/29/21
XXXIII.

Med tacimi dogodbami se približa sveti večer. Marjetica se ga je veselila vsako leto, a tako še nikedar, kot zdaj. Saj pa ima sveti večer tudi nekaj posebnega. Marjetica sama ni vedela, kaj neki. Pripravljala pa je vže nekaj dni poprej vse, kar je bilo potreba za oni sveti čas.

In tacih potreb ni bilo malo. Sveto razpelo na steni je morala okinčati z venci iz višnjevenga in rudečega papirja izstriženih, novo trnjevo krono mu je izpletla iz smrekovega zelenja in položila na glavo. A ražjokala bi se bila, skoraj raji kot otrok, kajti Marjetica je imela srce, pravo nepopačeno — otročje srce. Kaj pa podobe v kotu? Tudi one so morale biti okinčane za sveti večer. Pozlatila jih je z zlato peno, pripenjala papirnato pisano trakovje okoli njih, da so bile, kakor v svatovski obleki.

Druga leta, oh pač tedaj je bilo še drugače. Toliko misli, pa toliko skrbi ni imela v glavi, tedaj je narejala v kotu tudi jaslica, letos pa jih nima več. Kedo bi jej bil povedal ob letu otovrej, da je delala zadnje tedaj. O sama bi ne bila verjela tega.

Letos ima le še edinega golobčeka, ki plava na niti nad mizo, drži pisano pletenico v krempeljčkih in v njej papirnato cvetličje, ki nikedar ne zveni, pa vedno prijetno odseva.

Več potov se ozre Marjetica med delom va-nj, na podobah jej obtiči pogled, a potem se jej sramežljivo pobesi, kajti domisli se minulih let in dni ter jih nevedoma primerja s sedanjimi. Bili so baje lepi vsi. A če bi sodili po njenem zadovoljnem obrazu, rekli bi, da so jej poslednji vendar ljubši in veselejši.

Tako je zadnjega popoldne solnce še za moža visoko. Marjetica pa ima še dela polne roke. Mnogo je treba urediti še pred nočjo, mnogo oskrbeti za jutrajšnji sveti dan. Po olja bode treba stopiti za leščerbo, kajti nocoj mora goreti vso noč. Mrlič bi bil v hiši med letom, ko bi vgasnila luč. Tudi kadila za nocojšnjo kajenje mora vzeti iz omare, pogledati mora koliko blagoslovljene vode je še pri hiši, kajti tudi kropilo se bode po shrambah okoli in okoli.

Potem pa, Štefan je obljubil, da pride nocoj povasovat in pogledat, kako je okinčala svete podobe. Ako pa pride kedo v vas v takem času, tudi ni, da bi se ga pustilo sedeti kar pri prazni mizi. Tega ne. Nekaj mrzle večerje, ali kaj enacega se spodobi. To je starodavna lepa navada v Beriški srenji in tudi Srakarjevi so jo zvesto spolnovali vsa leta.

Pri taki misli se Marjetica zavrti na eni nogi in zleti po stopnjicah na podstrešje, kjer ima v stari shrambi kar nakupičeno suhega sadja, vabljivega

in lepo dišečega. Ondi izbere, kar najboljšega more in odhajajoč pravi: „Stavila bi kaj, da Štefan še ni pil tako sladkega jabelčnega mošta, kot ga bode nocoj in povem mu, da sem ga pripravila jaz in prihranila za-nj.“

Prisedši v hišo, zapazi stoprv, da je še motvoz na kolovratu ter se kar prestraši. Kajti, ako bi se pustil nocoj tako, prišla bi Torklja in prela vso noč. To pa bi bila nesreča za hišo in angelji v nebesih bi se jokali. Potem hiti k očetu, ki pod steno panjače razbija ter mu resno zapove, naj ne pušča nocoj sekire na tnalu, naj zakrije vso delavno orodje, naj odpre vse shrambe, naredi podobo križa na skladnici drv, kajti nocoj je sveti večer. Ko bi se puščalo namreč orodje pri delu, prišel bi hudobni duh in bi motil nalašč z njim sveti večer. Iz zaprtih shramb bi ondi za nekaj časa obsojene duše umrlih ne mogle hiteti častit božje rojstvo, in brez križa pod steno bi hudobec po noči prišel in od zunaj lešcrbo vpihnil in eno dušo prej iz sveta poklical.

In prišel je Štefan. Nocoj pa ni zavriskal doli po pogorju gredoč, kajti bil je sveti večer. Marjetica pa še pomislila ni tega in čudila se je, da je Štefan nocoj tako resen. A to ni bilo res. Vesel je bil, neizmerno vesel. Sedel je za omizje poleg Srakarja in govoril najprvo o vremenu, potem pa o modrih gospodarskih zadevah. Marjetica pa je kar zbežala v svojo kamričo meneč, da mora pripeti beleji predpasnik pa poiskati lepšo ruto. Nocoj je sveti večer.

Prihitela pa je zopet in prinesla raz peči mrzlo večerjo, čislano Srakarjevo jed, mehko kuhane sladke tepke in dišeča pečena jabelka na lesenem krožniku, kar s kopičkom naložena.

Tudi Štefan je moral nocoj večerjati pri Srakarjevih. Spočetka se je branil, zviljal in izgovarjal, kakor da bi živel on brez jedila. Pa Srakar je rekel: „Zgrabi zgrabi, Štefan, in primi za repič ono tepko, ki se tako smeji, ali pa to jabelko, ki se reži, kakor prosjak belemu kruhu. Kar mene poglej! Tako-le sezi po jedi, za drugo ni. Jutri je sveti dan.“ Izgovorivši ni čakal Srakar, temuč segel je in davil nakopičen sad, kakor jastreb med golobi. Tudi Štefan je vbogal posled.

Pa kar prehvaliti ni mogel to okusno jed. Dejal je, da je sladka, kakor medica ali mana v puščavi, pa da bi se jela tri dni pred smrtjo.

Marjetica je bila vesela tega. S prtičem je brisala rudeči ustni pa vrtila krožnik tako, da je bilo vedno najlepši sadje Štefanu nasproti. On pa jej je prvič nasprotoval nocoj, kajti sukal je zopet posodo na nasprotno stran, kjer je sedela ona. To pa je bilo Marjetici preveč. Prvič je vzdignila svoj prstek, mu požugala in dejala: „Vže prav, ker si svojeglaven in ne vbogaš. Do polnoči je še dolgo in nocoj se spodobi v cerkev, a ne k počitku.“

Po večerji razkazuje Marjetica Štefanu lepo razsvetljene in okinčane podobe v kotu in kraj, kjer je imela jaslica druga leta, letos pa jih nima. Štefan se je čudil tej lepoti in posebno zlatega golobčeka nad mizo kar prehvaliti ni mogel. Potem pa je

dejal: „Lep, prav lep večer je nocoj, pa tudi imeniten in čudovit.“

„Prav imaš, Štefan“, prikima Srakar, zleze na zapeček in pristavi: „Nocoj zakladi cveto, rojenice pojejo po gorah in po dolu in v jezerskem tomunu plava zlata ribica, nosi zlate ključe na vratu. V globini pa je skrivnostno ogledalo, katerega bi ne videl rad vsaki.“

Marjetica se prestraši teh besedi, sede bliže k Štefanu, ter mu pravi:

„Mene je kar strah vsega tega in vendar bi rada vedela kaj o tem.“

„Bati se ti ni potreba! Nocoj je sveti večer in jaz pri tebi, Marjetica“, povzame Štefan, vlovi Marjetičino ročico in nadaljuje potem:

„Zakladov, ki goré ondi nad pečovjem na razvalinah Hudega grada, ne greva kopat, zlate ribice, vklete princezinje v steklenem jezerskem gradu bi ne rešila, a rojeničino pesem bi slišal rad in tudi v ogledalo prihodnjosti bi pogledal, če me bodeš imela vedno tako rada, kakor zdaj. Ali čuješ Marjetica?“ —

„Ali res, Štefan, da bi se hotel prepričati? O to pa ni lepo, da dvomiš o meni! Kaj tacega bi se bala ložje jaz,“ vsklikne Marjetica in vpre oko v smeječega Štefana. „Vendar o gorje, ko bi videla v ogledalu, da me ne ljubiš ti tako goreče, kakor si domišljujem. Potem Štefan, pa bi vmrla žalosti, da veš,“ pristavi Marjetica potem in solza jej pozlati milo oko.

„Kar oba skupaj greva k tomunu, je-li Marjetica? In ko zagledava v vodi najini podobi, verjameva, da sva srečna oba“, povzame Štefan in stisne skrivaje Marjetičino ročico, da jo zaboli. Tako se vrsti vesela govorica. Srakar pa zadremlje med tem na zapečku in sanja — o cvetočih zakladih, katere kuri sam peklenščak ondi vrh grajskih razvalin.

Zdaj zadone zvonovi v dolini, in oni po gorah in raztresenih holmih jim vbrano odgovarjajo.

Prične se pravi sveti večer. Brezštevilno lučic se prižge ondi po pogorju in skalnatih stezah. Vse blešči in miglja. Goreče procesije z bakljami v rokah hité čestit izveličarjevo rojstvo. Vmes pa možnarji pokajo, puške grme, svete pesmi odmevajo. Vse je praznično, vse oživljeno. Krog in krog sveti mir, raj in pobožnost.

Tudi Marjetica in Štefan hitita na plano in dalje po pogorju v belo svetišče. Srakar pa sname raz stene lesen molek in prebira na zapečku jagodo za jagodo, dokler mu omahnejo roke in kima glava na prsi.

Votlo bobni ondi voda raz pečovja in vbija se pena za peno in pada v mračen tomun.

Marjetico strese mraz po vsem životu, ko čuje šumenje in se spomni skrivnostnega ogledala v globini. Štefan pa stisne gorkeje njeno desnico in pelje jo k divjemu slapu. Kmalu potem se pretrga mračen oblak na nebu, zvezde pozlaté, in luna privesla izza gore. Ondi v temnem tomunu pa zašumé skrivnostni valovi, dva srečna obraza, zreta v globini samega sebe in se prepričata, da sta vstvarjena

za srečo in radost. Po dolu, po logu, po gorah in mračnem gozdu veje tiha noč, sveta skrivnostna noč, pravi rajski večer, ki sije Štefanu in Marjetici in njunim bratom in sestram enkrat, samo enkrat.

XXXIV.

Predpust na kmetih ni kaj navadnega. Imeniten, jako imeniten čas je to. Tedaj se stoprv izve in ugame marsikatera novica, o kateri klepečejo prej navadno le brezzobe ženice namreč, da bodo dobili tu in tu mlado gospodinjo. Čestokrat, seveda, se primeri tudi kaj nasprotnega. Ljubita se sicer deklica in mladeneč, kar poroko bi hotela imeti, če bi se ves svet podrł zaradi tega in bi šla vže drugi dan s trebuhom za kruhom, je vse eno. A stari, to so pravi sebičneži in stiskači, da je pravi križ božji! Umeti nočejo in ne morejo, da se živi tudi o sami ljubezni. Kako dolgo, tega ni sicer izračunil nihče ali ka-li. Oni očetje namreč in tetke in strički, pa kedo ve še vse, izračunijo na prste in na pamet, koliko je vredno to in ono posestvo, koliko tiči pregrešnega dolga na njem, koliko se plačuje upnikom obresti. A kaj še to. To in pa nič. Na tanko premerijo koliko se seje na ta in ona zemljišča pšenice, rži, ječmena, koliko se nakosi na senožetih, koliko živine se redi lahko in koliko prašičev. Potem pa se ugame, kakov je neki gozd, če vže vhaja sapa od vseh strani vanj, kakor moča v raztrgano obušalo, ali pa koliko bi se utegnulo prodati smrek, hrastov in borovcev iz njega, bolj za domače po-

trebe ali pa za od dne do dne rastoče cesarske davke in toliko družega.

To so glavni faktorji, po katerih računijo očetje in matere v Briškem selu in baje povsod. Zaljubljenost je nepotrebna, nespametna reč. Ta pride sama od sebe, trdijo pri taki priložnosti in če tudi ne, v njej ne vdebeli nihče.

Je pa vže križ in še velik, da so vsi reditelji oskrbniki, vsi počez in počez brez trohice poezije in pravi židje in barantači v ženitvenih zadevah. Kedo neki trpi zaradi tega, je znano; nihče drugi kot zaljubljena, domišljava mladina.

Tu zahteva namreč nevestin oče poleg ženina toliko stotakov v gotovini in primeren kot za stara leta, še najlepši kravico in poleg nje teden staro tele z ruto prevezano čez pas, za priboljšek.

Drugod bi starka nevestina mati toliko in toliko mernikov rumene pšenice hotela za priklado, ker se je letošnja tako slabo obnesla. Pa še petdeset povesen praznjega prediva bi rada, kajti na ženinovem domu imajo tako lepega, kot nikjer. Zopet nekje drugje bi ženinov oskrbnik in striček še kaj več zahteval. Sosedovi pitani voli ga vže dolgo bodejo v oči. Baš to, ko bi one dobil za poboljšek, koliko lepega gotovega denarja bi „vrgli“; zaostale davke od dveh let bi lahko poravnal in rubščine bi se zabranil. Zopet druga tetka zahteva in trdi, da mora ženinov oče postaviti v ženitninsko pismo, da se plača toliko in toliko svetih „štiftanih“ maš za vse večne čase, za njeno dušo po smrti. Potem bi se ona nič ne bala umreti. Saj v nebesa bi prišla

in če bi se jej ravno zarad kaj bolj majhnega, da si ne ve prav za prav zakaj, odločile vice, rešena bi bila čez kratko iz njih.

Tako je pred pustom v Briškem selu pravi somenj. Največji prodajalni in prekupčevalni somenj bi se mu lahko reklo, kajti mešetuje se za neveste in ženine. Tu se sega v roke in vdarja, da kar zveni. Ondi se delajo pri zakotnem pisacu ženitninska pisma. Vže k izpraševanju se hodi k gospodu župniku in igla zbada vže nekaj tednov v hiši svatovska krila. A glej v zadnjem trenutku še pride zaradi kacega prasička, telička ali nekaj prediva, ali pitanega vola, ali kaj enacega navskriž. Ženinov ali nevestin oče pri taki priložnosti s pestjo ob mizo vdari rekoč: „če dovolite je prav, če ne, pa tudi. Letos ni zadnji predpust. Pa še počakamo eno leto ali pa dve. Take sile ni.“

Tako se razdero vesele ženitve. Po okolici nastane nekaj dni govorica o tem. Kruljev prosjak jo pripoveduje od hiše do hiše. Pod oknicem nevestine kamrice posloni še nekaj večerov mladeneč in pravi deklici, ki se jej na jok dela zaradi take novice: „Je vže tako, družega dobodi, pa pozabi me. Namenjeno mora biti tako ali ka-li.“

Tri večera ga ni potem zapored v fantovski družbi na vasi ali pri žganju v krčmi. Četrti pa pride. Pod lipo zauka, potem gre k novi ljubici na oknice trkat in vasovat, če ne dalje, vsaj do spomladi ali prihodnjega predpusta.

Marjetici je pripovedoval oče nekedaj tudi o tem. Toraj se jej je sanjalo zadnje dni zapored,

da se jej je razbilo ženitvovanje. In več potov je v sanjah točila solze.

Tudi ljudje, zavidne škrbaste ženice, in prostovoljne device v srpanu so jo dražile meneč: „Ti pa ti, Marjetica, ki boš Mlinarjeva gospodinja. Kaj bomo neki mi, ki nimamo nič.“

Marjetica je dobro umela take besede in v srce jo je skelelo. A zaradi tega ni zamerila svojim tovaršicam. Misel na Štefana jej je pregnala vse sovraštvo. Zdelo se jej je več potov, da bi objela in poljubila vesoljni svet ter razdelila njemu vse to Štefanovo bogastvo. Kaj je tega njej mari. Štefana, samo Štefana bi prihranila sebi. Srečna bi bila, če bi morala hoditi tudi od praga do praga z njim.

Tako je tekel dan za dnevom, večer za večerom in dan poroke je bil vže odločen.

Na Beriškem pa je navada, da se zadnji dnevi pred ženitvino tudi posebno praznujejo. Tako je storil tudi Štefan in tudi Marjetici je bilo to povšeči. Tej slovesnosti se pravi svatovsko vabilo.

Pogostoma vabi v svate samo ženin in njegov drug. Šopke namreč natakmeta na klobuke, višnjevo spreminjaste plašče ogrneta in gresta od hiše do hiše okoli znancev, sorodnikov in prijateljev. Veseli strel pred hišo naznani, da pridejo vabilci. A to nikogar ne iznenadi. Vže teden dni preje ugibljejo vaške gospodinje, kod vabi ženin pa kod ne. Povrh pa ugibljejo in skrbé, kaj bi dala na mizo, kedar pride, s kom bi mu postregle, pa kako bi vse pomile in počistile, da bi obudile lepši misel o svojem gospodinjstvu. Poslednje jim posebno razname glave,

kajti svatov ni vsak dan k hiši. In kedar pridejo, stopijo čez mnogi prag in vidijo in preračunijo, kako je tu tam.

Štefan je Marjetici vže dve nedelji naznanil prej, kedaj bode vabil ter jej je povedal, da mora tedaj tudi ona spremljati njega, če tudi druge neveste navadno ostajajo doma. Poslednje pa nič ne de.

Marjetica je plosknila z rokama in vskliknila veselja pri tej novici in Štefana je ljubeznivo pobožala po licu rekoč: „Kaj res Štefan, da me vzameš s seboj, pa prav res? O to bode veselje. Vse deklice iz vasi me bodo videle, vse naju bode zavidalo. Pa hudobnih jezikov se ne bodeva bala nič. In veš tega pa ti ni treba skrbeti, oblečem se vže tako, da se me ne bodeš sramoval, in da bi ljudje za manoj kazali s prstom meneč: „Glejte nevesta je, pa kako krilo ima!“

„Oblečeš se kakor nevesta. Belo z zlatimi in srebernimi nitmi opisano pečo deneš na glavo, srebernjak za pas in svileno ruto za vrat. Tako se opraviva, da bode vse gledalo za nama in vedelo, da take neveste kot je Marjetica, še ni videla naša fara.“ —

Marjetica zarudi pri teh besedah, zakrije obraz na Štefanovih prsih ter pravi: „To pa ni lepo Štefan, da se norčuješ. Tega nisem zaslužila.“ „Pa se ne, da veš. Za las je resnica, kar govorim in tudi mati hočejo tako. Hlapcu pa sem vže naročil naj uredi mali voziček, osvetli konjsko opravo, da bode bliščelo kot pravo zlato in da dirjava, kakor ptica pod nebom od vasi do vasi.“

Pri teh besedah povzdigne Marjetica skrivaje glavico in pogleda bolj nezaupljivo in radovedno izpod čela Štefanu v lice. A kakor bi trenil se vjmeta njuna pogleda. Prepričata se, da se umeta popolno. Še en poljub kot cesarski pečat o resničnosti denašnje pogodbe in razideta se. Marjetica hiti izdelovat z zlatom tkano „avbico“, Štefan pa sanjat in uredovat toliko potrebnega za najimenitniša svatovska vabila.

XXXV.

Nekaj dni pozneje je stal pred Mlinarjevo vežo voziček naprežen in z zelenim kocem pregrnjen. Nestrpna mlada kobilica pa je razgetala, bila s prednjima nogama trda tla, stavila ušesa kvišku in kimala z bistro glavico, da jo je bilo kar gledati veselje. Gruča bosopetih vaških paglavcev je stala ondi in gledala čez plot in se spenjala, hoteče vedeti, kaj pomeni takov voziček in šopek na hlapčevem prazničnem kastoreu, ki kobilico za vajeti drži in jej gladi lepo razčesano grivo.

V hiši pa se godé med tem skrivnostne reči. Za omizjem sedi Marjetica. Pa kakova, niti poznati je ni več, tako jo je spremenilo svatovsko krilo. Mati Mlinarica sloni poleg nje in za roko držečo, jo opominja in daje lepe nauke namreč, kaj se spodobi še vse pred poroko, koliko molitve bode še potreba, pa kateremu svetniku in svetnici božji naj se še priporoči in na katero božjo pot naj se obljudi. Tako je namreč starodavna navada pri Briškoselskih nevestah. In tudi ona ne sme opustiti tega.

Mlinar pa z malo žametovo kapico bolj na desnem ušesu poleg Štefana sedi ter mu naroča in zabičuje, na katero in katero dvorišče naj zapelje, kje naj vabi, kje ne, kako naj vozi z mlado nevajeno kobilico in kaj naj temu in onemu znancu in sorodniku sporoči. Posled poseže v notranji žep svojega brezrokavnika, položi listnico na mizo, oslini prst in našteje Štefanu počasno in varno nekaj petakov rekoč:

„Na, če denarja potrebuješ! Stiskati danes ni potreba. Kjer ti dajo piti, napij jim tudi ti in pijače pokliči, da bode vse veselo. Če bodeš pamet rabil in mene vbogal, pod nič ne pridemo in basalo in vilo te ne bode nikedar, da veš.“

Potem prime Štefan Marjetico za roko ter jo pelje k vozu. Mlinar in mati pa ju spremljata. Ko stopijo na prag, nastane vrišč med vaško mladino. Vse hoče videti mlado nevesto. Vže zdirja voz iz dvorišča in bel oblak dima se dviguje po vasi za njim, a mati stoji še vedno na pragu in zre za svatovskim parom. „Vidiš stari,“ migne potem možu, „tako si se upiral in protovil. pa bodeta le srečen par, in boljše neveste bi ne bili mogli dobiti k hiši kot je ta Marjetica. Le verjemi mi!“

„Kaj ti veš? Babe imate vedno svojo misel, naprej rijete, pa je. Zdaj si vsaj zadovoljna zdaj, ko je po tvojem“, odgovori Mlinar precej resno, a vendar veselega obraza in v mlin odide v znamenje da je tudi njemu povšeči nevesta, če tudi srebernine in stotakov ne bode za njeno doto.

Vaške ženice so posebno radovedne, kedar se praznuje kaka svatovščina ali ženitev. Tudi Beriškovaščanke niso bile niti za las bolji, za Marjetico so vže tako zrle vedno bolj z enim očesom ali ka-li. Razumeti niso mogle, da je morala dobiti ravno ta Štefana, pa nobena druga, kot ravno ta. In zakaj ravno ta? Vsaj so postavim tudi še njihove hčere v vasi in napačne niso. Pa da jih ni volil Štefan, pa ravno Marjetico, ki še z „grunta“ ni.

Tako so ugibale gospodinje in slonele in čepele na vežnih pragih ali na pol prislonjenih durih, ko se je raznesla kakor blisk novica, da se Štefan in Marjetica pripeljata na vabilo. In pridirjala sta mimo. Štefan je prijazno namežikal temu in onemu znancu, Marjetica pa je sramežljivo pobešala obraz in se niti ozreti ni upala na levo in desno, kjer so bili razpostavljeni, kakor za častni špalir fantje in dekleta, možakarji in ženice, in cele gruče kuštrave, bosopete, vaške mladine. Le en glas je hitel od ust do ust pa od hiše do hiše, da lepšega para še ni bilo kot je Marjetica in Štefan.

Ta ni mogel prehvaliti Marjetičine ponižnosti in krotkosti, drugi njenega milega obraza, tretjemu pa njena svatovska obleka kar ni mogla iz glave.

In v resnici Marjetica je bila taka, da bi jo bil človek kar naslikal, ko bi jo bil znal. Zlato in srebro pretekana avbica jej je pristovala tako, kakor nobeni drugi nevesti. Pa svilena rudeče rožasta ruta za vratom, bliščeč svilen predpasnik s pravim italijanskim žametom opisano suknjeno krilo, in okoli pasu srebern in pozlačen opasnik, kako se

je lesketal, kako se jej je podajalo in prijetno oprijemalo vse to. O tako, kakor bi bilo vse zraslo na njej in bi jej bilo ulito.

Saj pa na takem životku, kot ga je imela Marjetica tudi vse lepo pristuje. Tu je bilo vse najlepše zraščeno, vse polno življenja, vse polno nežnosti in harmonije. Prava podoba, kakoršne je slikal navadno slavni Rubens, da, največjemu umetniku bi bila Marjetica najboljši izgled in v posnemanje, pa bi ne bila Beriškovaščanom, ki baje niso kedo ve kakovi učenjaki in modreci, povšeči? Ne, baš tako kritični naši gledalci in zijalci niso bili. Saj pa tudi vzroka niso imeli. In Štefan, to je bil lep ženin pravi ženin, kakoršnih je malo ali pa nič. Mlinarjev, iz najbolj bogate hiše je bil, pa se mu tega še poznalo ni. Pa danes v svatovski obleki, kako zal mladeneč je bil. Zavidno in radovedno so zijali posebno vaški fantje za njim. Pa vsakemu je bilo na njem kaj posebno povšeči. Tega je v oči bodel njegov nov iz prave zajčje dlake ali pibrovine vstrojen kastorec in velika sreberna zaponna na njem, taka da bi se bašte nekaj bokalov vina lahko pilo za njo in bi se ga. Drugemu je bil povšeči ženinov šopek iz rudečih nageljnov, rožmarina in dišečih rozeteljnov. Tudi on bi hotel imeti baš takega ondi le na klobuku, ko bi se ženil nekedaj, da-si še ne ve kedaj bi se in katera bi bila za-nj, kakor nalašč. Tretji študira in računi na prste, koliko bi neki veljala taka kamižola iz spreminjavega gladkega tifelnja, ki se Štefana tako lično oprijemlje. Rad bi si kupil tudi on tako in vže nekaj mesecev hrani novce za

njo. Pa bojí se, da bi še nekaj grošcev zmanjkalo, ko bi se lotil kar jutri ondi pri kramarčku take kamižolice. Saj bi jih pa tudi vse fante ki nosijo take, lahko na prste seštel in pretuhtal.

Zopet drugemu ondi za pol podrtim plotom stoječemu kustravemu pastirju Štefanov brezrokavnik z gostimi srebrnimi gumbi ne gre iz glave. A kaj hoče, revež je. On vse dolgo leto jedva toliko prisluži kot je Štefanov brezrokavnik vreden, kako bi si ga pa omislil potem. Žaltovo, jako žaltovo je to in ondi okoli srca tišeče in neprijetno.

Če so bili vsi dosedanji gledalci pravi sebičnejši in materijalisti, povedati moramo v brambo Beriškosedelskih mladenčev, da je bil med njimi tudi takov, ki mu je bil ves ta kinč brez mnoge cene.

On je tudi semtertje v prejšnjih časih nekoliko postal pri Marjetici in prepričal se je, da je Marjetica vsa drugačna, kakor so druge deklice. Tako povšeči mu ni nobena, pa tako krotka in ponižna tudi nobena. Ljubil jo je potem skrivaje in sanjal je o njej. Pa ko bi bil on Mlinarjev Štefan in njegov oče ne zapravljivec, ki mu je pol domovanja zapil, šel bi bil tja in bi bil rekel, — da jo snubi.

Hudo pa mu je še dan danes, da bi se razjokal, če pomisli, da ima Marjetico drugi, pa da je temu kriv denar, ta cunjasti denar in nihče drugi.

Tako sta imela Marjetica in Štefan obilo gledalcev, obilo zavidalcev in občudovalcev, kritikov pa razve te in one device v srpanu in njene sebične starke, kar nič.

Toliko več modrih in nemodrih glav je hotelo in poskušalo uganiti iz raznih znamenj Marjetičino in Štefanovo bodočnost, srečen ali nesrečen zakon. Beriškovaščani namreč so prav trdno verovali na razne vraže in veljale so jim, kakor gotov denar ali pa župnikova beseda raz prižnice. Nihče bi se jim ne bil bolj zameril kot oni, ki bi dejal: to je otročje, to je nespametno.

Vražji posel so oskrbovale navadne sključene koščene babice in brezzobe starke ter ga širile od ust do ust.

Vže ko je pogledal kakor nov Briškovaščan na ta veseli svet, so se zbirale one babnice, kakor boginje rojenice okoli njega in modrovale in majale jezike in migale z bradami, kako in kaj. Celo po dnevu, ko se je rodilo dete so hotele uganiti njegovo bodočnost. Petek jim je bil vedno za rojstvo nepriličen dan. Spomin smrti na križu in greha v raji deležen rojenec so jim bile nevgodna znamenja. Sobota ali pa nedelja sta bila prava dneva za-nje in vesele so bile vsacega rojstva v tem času. Če je dete prve ure počivalo in bilo mirno, dejale so: ta bode moder, le poglej ga, v šolo ga bomo dali. Za duhovna ali pa zakaj višjega je vstvarjen. Ako je večalo in se kremžilo, trdile so: „jeznorit bode in hudoben, da ne tega, Bog mu bode milostiv. Da takove Sibile tudi pri družih imenitniših priložnostih niso opuščale svojega prorokovanja, je naravno.

Marjetičino in Štefanovo vabljenje je bilo kakor voda na njihov mlin. Posebno na Marjetico so obračale svoje ostro oko.

Tej se je dozdevala prebleda, ko je sedela na vozu in dirjala mimo njih. Bledina pa baje ni najboljše znamenje. Druga zopet je hotela videti solze v njenih očesih ter jih tolmačila tako, da Marjetica ni posebno zadovoljna s Štefanom, da ga jemlje le zaradi petičnosti. Brezzobnica ni pomislila in vedela, da so na svetu dvojne solze: žalosti in veselja. Poslednje so sicer redek, najdražji biser, a Marjetica je bila srečna in zlatile so jej solze nepopisljive sreče. Celo po vežnih durih, namreč kako so škripale one, kjer sta stopila Marjetica in Štefan v hišo, so izkušale modre glave razjasniti bodočnost vabilcev. V neki iz tramov zloženi koči so posebno zarežale od solnea in vetra razsušene vrata in gospodinja dobrosrčna starka je tresoč se stisnila Marjetici roko in vzdihnila skrivaje: „vboga reva, kaj ti pomaga vse bogastvo in to veselje; prave sreče baje le ne bo v tvojem zakonu!“

Zopet drugéj je Štefanu pala kupa iz roke, ko so pili na Marjetičino zdravje. Pri tej priči je zbledel sam. Utihnila je družba in Marjetica je skrivaje vtrnila solzo. Vedela je, kako tolmačijo vsi takov dogodljej. V sosedni vasi se je na pragu Štefanovega strijca spodtaknilo Marjetici, da bi bila pala na obraz, ko bi jo Štefan ne bil k sreči vjel za pazduho. Ta primerljej pa se je raznesel urno po vsi soseski. Zopet so kimale ženice z glavami, dvigale koščene prste in modrovale po svoji vražjeverski glavi.

Tako sta vabila Marjetica in Štefan in uživala pri tem mnogo veselja, a tudi nekaj neprijetnih

trenutkov zaradi omenjenih dogodov. Drug drugemu sicer nista omenjala svojih predsodkov, a več potov je moral Štefan po dva pota kaj vprašati Marjetico, da mu je odgovorila in semtertje celo napačno. Potem je posnel, da je ona jako razmišljena. A čutil je tudi, da sam ni nič boljši.

Stoprv proti večeru se vrneta Marjetica in Štefan domu. Pri Mlinarju je bilo zbrano tedaj nekaj možakarjev in sosedov in tudi po Srakarja so poslali. Hoteli so razdreti pri kupi vina še nekaj novic in posvetiti nocojšni večer bodočemu paru na čast. —

Marjetica in Štefan sta morala sestiti v sredo za omizje. Tudi teta Barba je prišla iz kuhinje. Mati je pogosto pogledovala po omizju in po srečnem paru. Mlinar je sedel zadovoljnega obraza na oglu in Srakar je pušil v rudečem brezrokavniku ondi poleg njega. Veselje se je raznelo in govornica tudi in ura se je pomikala prav bežeče za uro.

Ko je bila radost najsjajniši, dvigne skrivaje teta Barba svoj koščen prst in prešteje vasovalce. Dva, tri pota ponavlja isto in posled zbledi, kajti vedno in vedno našteje trinajst oseb. To je nesrečna številka. Eden izmed družbe umrje ob letu. Bog nebeški ve, kateri je odmenjen. Barba mater za predpasnik potegne in jej za sabo v kuhinjo migne. Ondi jej v nepopisljivem strahu razodene svoj opazek. Mati dvigne in sklene roki nad prsimi, globoko vzdihne in hiti opazovat zbrane goste, ako bi se ne bralo temu ali onemu baje na obrazu, kaj mu je odmerjeno. Gostje pa niso slutili ničesar

o tem. Veseli, prav veseli so bili in Marjetica pa Štefan tudi. Tako so praznovali pri Mlinarju vabilni dan. Enako ga praznujejo Beriškovaščani, kar baje njihovo selo stoji.

XXXVI.

Sneg se je tajal. Raz slamnatih streh je padala kaplja za kapljo, po senčnatih straneh pa so visele dolge, ledene sveče. Predpust se je bližal h koncu. Precejšno število ženitvovanj se je vže praznovalo in za najlepšo Marjetičino in Štefanovo je bilo vse pripravljeno.

A kakor blisk se je raznesla novica neko jutro, da je Marjetica zbolela. Pa kakova je bila ta novica, imenitna, važna, šla je od ust do ust, od veže do veže. Štefan je sedel ravno v mlinu na ajdovem kamnu s kladvom v roci in žvižgal svojo jutranjo pesem, ko stopi tihe, počasne stopinje teta Barba k njemu in mu zašepeče: „Kar v Boga zaupaj in njegovo sveto voljo! Marjetici je slabo, pa bolje bode, kar nič se ne vstraši!“

Štefan zbledi, kakor bela pšenična moka, ki lrsí izpod tresočega se mešička, kladvo na tla vrže, kamižolo ogrne in hiti kar mu noge dopuščajo ondi po bregu proti Srakarju.

Pri mizi sedi Marjetica. Desnico ima vprto na molčeči kolovrat, na dlani pa vtopljeno čelo.

„Marjetica!“ vsklikne Štefan, omahne poleg nje in jo prime za roko. A kakor bi se spekel, se strese

po vsem životu, vpre moker pogled na tla, kajti roka je bila mrzla, prav mrzla.

„Štefan, ne jokaj, ne boj se, vse bode dobro,“ šepeče Marjetica in nasloni na mladenčeve prsi otožno glavo.

Med tem se v kuhinji gode skrivnostne reči. Srakar teka razoglav in kakor ob um okoli ognjišča, kuha tavžent-rože, planinske jagode, gozdne korenine in vse, kar ima pripravnega pri hiši ter pripravlja zdravilo, ki bode pomagalo, če ničesar drugzega.

Potem v hišo plane in pravi: „Bolna je Marjetica, bolna! A bolje bode, prehladila se je ali pa je uroke dobila, uroke, ko sta vabila. Prav stavil bi, da so uroki, Štefan, pravi uroki so.“

Tako je modroval Srakar in kmalu potem postavil na mizo skudeló svojega čudovitega zdravila.

Marjetica pokusi pijačo in meni: „Dobro bode, pomagalo bode, je-li, Štefan, da bode?“

„Pomagalo bode, pomagalo, če nič drugzega,“ ponavlja Srakar in dirja po hiši in pogleduje izpod širokokrajnika blede Marjetico.

Tako je bilo isto dopoldne, tako drugo in tretje. Štefan se skoro ganil ni od Marjetice. Vsako željo jej je bral na obrazu.

Vže prvi dan se je pričela tudi vaška procesija namreč starikavih, v zdravilih učenih ženic k Srakarju. Vsaka je prinesla kako drugo pomoč, vsaka svetovala kaj posebnega. Ta je dejala: prehladila se je, na gorkem naj bode, druga: uroke ima, pokadite jo z živim lipovim ogljem, tretja: po

glavi jej trga, rute v blagoslovljeni vodi namočene jej ovite okoli čela!“

Tako so govorile vaške Sibile in Srakar je poskusil vse. In one so mu pomagale ter mu tako rekoč iz rok izvile gospodinjstvo, kuhinjo in vse, kakor da bi bile one Srakarjeve, on pa ne.

Marjetica je voljno, tako voljno trpela, kakor angelj, kakor svetnica. Niti edine besedice tožbe ni bilo iz njenih ust.

Le semtertje je vprašala, če je zamorila žalost Štefanu srce in je bežal na prosto: „Kje pa je Štefan, kje? pokličite ga!“ Ženice pa so dejale: „Kmalu pride, kmalu.“ Skrivaje pa so ga odvrčale od nje, vedoč, da njegova pričujočnost bolnici ne koristi.

Tretje popoldne, ko sedite mati Mlinarica in teta Barba poleg nje, pravi Marjetica: „Peljite me vun! Še enkrat bi rada videla moji kozici, po polju bi pogledala, tja proti tihemu gozdu, kjer sem počivala tolikokrat in tja na vas, kjer zvonik strmi v nebo, kjer mlin pritrkuje, kjer stoji Štefanov dom.“

In šle so. Marjetica se je oklenila matrne in tetine pazduhe. A vendar se jej je več potov spodtaknila noga, počivati so morale enekrati. Mati se domisli pri tem trinajste številke v svatovski družini in skrivaje si je vtrnila s predpasnikom svetlo solzo. —

Ko stopi Marjetica na hlevni prag, zamekečete kozici, kimate z glavami, pritečete k njej ter jej ližete roki.

Marjetica ju boža po čelu in objame vsako okoli vratu. Kakor bi umeli živalici otožnost svoje

gospodinje, nekako otožno zamekečeti in se spenjate po bolnici.

„Pojdimo!“ pravi Marjetica in solze jo zalijo. Pri odhodu pa se ozre še enkrat čez ramo po prijaznih živalicah. Ko stopijo na vrt, zapazi kuretina svojo gospodinjo. Kakor veter prisopiha k njej, se jej zaganja v predpasnik, poregljuje in jej gleda nepremakljivo v obraz. „Putice, putice!“ pravi Marjetica in poseže v žep, kjer najde nekaj drobtin, katere jim vrže rekoč: „Nate, zadnje so, ki vam jih dajem. Kmalu dobote novo gospodinjo.“

Svetlo je sijalo solnce na nebu, mirno je ležalo polje pred Marjetičinem pogledom. Videti je hotela še vsako drevo in se ozreti v njegov vršiček. Nekaj trenutkov je postala ondi in zrla na pogorje, na domačo njivico, kjer je žela zlati ječmen nekdam in govorila prvič trepetajočega srca s Štefanom.

Od svojega ograjenega, če tudi mrtvega vrteca pa se kar ločiti ni mogla. Dejala je: „tu je rastel rozmarinček, tu rudeči nageljni, ondi rozeteljni, ondi vrtnice in ondi rumene solnčnice. O ko bi jih videla še enkrat, — koliko bi dala!“

Na pahišji sede Marjetica na klopnico. Gorko je bilo ondi in pogled odprt v tiho dolino, daleč na okrog.

Mati Mlinarica razkazuje od tod široko polje, travnike in gozde, po katerih bo gospodinjala kmalu ona. In teta pokaže na belo poslopje rekoč: „Marjetica, le poglej jo našo hišo! Je-li, najbolje se razloči izmed vseh, najvišji je, in ondi bodeš kraljevala ti, ko naju davnaj več ne bode.“

„Bom, bom,“ pravi Marjetica, a pogled jej obtiči ondi na farnem zvoniku, kjer leskečejo zadnji žarki zahajajočega solnea.

„Pojdimo zdaj!“ pravi zopet Marjetica. In šle so. Marjetica pa se zopet ozre še enkrat čez ramo skrivaje v tiho dolino.

Ko postojé potem še nekoliko na vežnem pragu, vbera pisan ščinkovec svojo prvo pomladno pesem gori v jablanovi krozulji, kakor Marjetici — za slovo.

Drugi dan je bila sobota, oni veseli dan, na katerem bi se bila imela vršiti Marjetičina in Štefanova poroka. Proti večeru je bilo Marjetici vidno slabeje. „Na posteljo me denite!“ je prosila. In položili so jo v njeno spalnico.

Noč je legala na zemljo in Marjetici so prižgali ob zglavju brlečo leščerbo. Pol razsvetljena je bila bolničina spalnica. Na zidu poleg nje je visela podoba žalostne matere božje, v kotu sveto razpelo, na levo pa so bila lepo razvrstena njena svatovska krila. Marjetica je prosila, naj jej odprejo njeno shrambo. Videla bi bila rada še enkrat zlato tekano avbico, svilen predpasnik in rudeče rožasto ruto.

Isti večer je bil Srakar sam pri Marjetici. Klečal je poleg njene postelje in lesen molek vrtil med žulavimi prsti.

V pozno noč se odprejo zopet Marjetici oči in glas se čuje: „Oče, kje pa je Štefan, o pojdite ga iskat!“

In hitel je Srakar v eni sapi k Mlinarjevim. Saj ko bi bila Marjetica krvi od njegovega srca zahtevala, dal bi jo bil, ko bi bilo pomagano njej.

*caritas
da
saint
non*

Leščerba je brlela z velikim otrinkom, ko stopi Štefan k bolnici, ter jej poda roko.

„Ali si prišel Štefan, prišel? Saj nocoj imava poroko. Je-li, da jo imava? Saj si jo obetal in govoril toliko potov o njej. Je-li, da si?“ šepetaje Marjetica. „Le poglej,“ nadaljuje potem, „vže čakajo svatje pod okni, godba doni in z gorečimi bakljami so prišli po naju.“

Štefan se prestraši. Jasno mu je, da so zmešane bolničine besede.

„Potrpi še nekaj dni, Marjetica,“ pravi. „Glej, to niso svatje, ki migajo pod oknom; vrtno drevje se ziblje v vetru. To ni godba, voda šumi na jezu, to niso baklje, to je svetla luna, ki vzhaja za gorami.“ —

„Zakaj pa ni, Štefan, zakaj? O motiš se, motiš. Hitiva, hitiva, če ne, je prepozno, prepozno.“ Moči zapusté pri teh besedah bolnico. Na bele blazine omahne in oko se jej zapre.

Čez polje pridejo zdaj fantje. Ondi na razpotju se vstavijo in zapojó:

„Čez to ravno polje
In čez travnike,
Pa ravne so steze
Po njih moj ljubi gre.“

Kakor iz strašnih sanj se splaši Marjetica pri tej pesmi, plane kvišku in vsklikne z odurnim glasom: „Ali čuješ, Štefan, čuješ? Zdaj le gredo, zdaj le gredo, hitiva, hitiva!“ Izgovorivši hoče z vso silo doseči svojo svatovsko krilo. Z nepopisljivo močjo

se bojuje s Štefanom, ki jej brani. A hipoma vtihne. Roka jej omahne, život se zgrudi nazaj, — leščerba vgasne, ura se vstavi na steni — pod oknom zaskovika mrtvaška ptica, fantovska pesem utihne, in neveste Marjetice — — ni več.

XXXVII.

Briščanji priprosto živé. Bliščobe ne poznajo niti ne zahtevajo. Če imajo mrliča v hiši, na dva tesarska stola nekaj desk razprostró, jih z belo rjuho pregrnejo in mrtveca na-nje položé. Pri zglavju leščerbo prižgejo in v snožju skudelo blagoslovljene vode postavijo. Ure tudi ne pozabijo vstaviti na steni, in krožnik tobaka na mizi, za tobakarske kropilce.

Stara ženica ali siv ded dremlje čez dan poleg mrliča, lesen molek prebira in služi dva sreberna groša od jutra do mraka in dva čez noč. Proti večeru se prične vaška procesija. Deklè se vrsti za dekletom, mladeneč za mladenčem, ded za dedom, kropi z vodo mrliča in poklekuje tja za duri pa nekaj očenašev za iz sveta ločeno dušo med prsti doli po moleku spusti. Potem posede še ta in oni okoli peči ali tja za omizje k tabaku, in razgovor se prične.

Ta pravi, kaka škoda je za umrlega, drugi koliko let bi bil še lahko včakal in vtrpel. Tretji pa o vremenu toži in o dobri in slabi letini ugiblje.

Tacega mrliča pa kot je bila Marjetica, še niso videli Briščanji. Ležala je na visokem odru in v

nevestini obleki. Zlato tekano „avbico“ je imela na glavi, svileno ruto na prsih, svilen predpasnik in zlat Štefanov prstanek na prstu. Po ramah pa so se jej, kakor v valovih vsipavali svetli, črni lasje, in njeno lice je bilo veselo in smehljajoče, kakor da bi dremalo in se zibalo v sladkih sanjah.

Pri vznožji in okoli in okoli so bile razstavljene dišeče cvetice, da je ležala njihova Marjetica, kakor v raju. A otožno so priklanjale glave, stre-sale peresca, kakor bi hotele reči: „kedo nam bode prilival zdaj, kedo nas gojil, kedo nas ljubil? Marjetice ni več, naše Marjetice ni več. Celo leščerba ob vzglavju, brlela je tako žalostno, kakor bi točila solze, hišne duri so ječale v tečajih, molčeč je čepel ščinkovec na jablani poleg okna in nosil koš, in v dolini ni šumela voda na jezu, mlinška kolesa se niso vrtila.

Za durimi je ležala razbita in celo pohojena Srakarjeva pipa, zapeček je bil prazen, kozici ste meketali v hlevu, in petelin in putice so čepele ves ljubi dan na gredah in skrivale glave med peruti. Tako je bilo pri Srakarju, kakor da bi bilo pogorelo, kakor da bi bila toča pobila. O še bolj mrtvo in žalostno.

„Vbogi Srakar,“ so zdihovale ženice okoli peči. „Vbogi Štefan,“ pristavljali so možakarji za omizjem in kresali kresilno gobo.

Tretji dan pa je bilo vse končano. Prišli so štirje fantje s šopki na prsih, dvignili so Marjetico raz mrtvaškega odra ter jo nesli v dolino, tja, kjer rudeče-barvani zvonik proti nebu moli.

Za mladenči pa se je vlekla dolga procesija. Deklice so se vrstile ondi, fantje za njimi, žene in sivolasi, gologlavi možakarji. Vmes pa so zvonili zagorski zvonovi, v dolini so jim odgovarjali drugi in mrtvaško petje je donelo.

Zbrane so bile pri pogrebu tri vasi na okrog. Srakarja in Štefana pa ni bilo in videl ju nihče ni. Poslednje je romalo od ust do ust, pa od veže do veže in dajalo pogovora za tri dni in trikrat toliko večerov.

Po Marjetici so praznovali tudi sedmino, kakor se spodobi. Sedem večerov so se zbirali vaščani v Srakarjevi koči in molili na prste in molek za Marjetico, da bi jej Bog preložil in spregledal, če se je preselila s kakim manjšim ali večjim grehom tja v uni svet. Osmi pot pa so sedli za mizo in Mlinarjeva teta Barba jim je nosila jedi in vina na mizo, kolikor je kedo hotel.

Povrh pa je položila še pred vsacega gosta bel pšeničen hlebček, da ga vzame domu. To je mrtvaški kruhek, ki se deli pri vsaki hiši, kjer imajo mrliča. —

Sedminska družčina ni smela biti vesela in šumeča. Govoriti se je moralo navadno le o ranjci in kedar se je napivalo, reči se je moralo mesto na zdravje, ali živijo: Bog jej daj večni mir in pokoj! Tako je bila starodavna Briškoselska navada.

Samo dva znanca sta se pogrešala pri sedmini. Srakarja in Štefana ni bilo. Prvi je s pobešenim obrazom in brez pipe v ustih v veži na ognjišču sedel in nepremakljivo v plapoljajoči ogenj zrl. Za

vso Briško vas bi ga ne bil nihče spravil k mizi, saj niti žeje, niti lakote ni čutil vže dolzih osem dni. —

Le kedar so gostje napijali ranjci Marjetici in je čul imenovati njeno imé, potegnil je z desnim rokavom po očeh in v okajeni strop je pogledal. Barba pa je pravila gostom: „Srakar, vboga reva, kar joka in pa joka in nič ne jé. Sam ljubi Bog mu preloži!“ Štefana pa ni videl nihče, kar so Marjetico na mrtvaški oder položili.

XXXVIII.

Kake dve leti pozneje je zopet pritrkoval Briškoselski mlin in voda je šumela pod jezom. Zopet je sedel ondi na ajdovem kamnu mlad človek s kladvom v roci. Pel pa ni in zvižgal tudi ne, saj to je bil Štefan. Tudi oče Mlinar ni hodil pogledovat več z žametovo kapico na glavi v mlin. Vže pred enim letom se je praznovala njegova pogrebna sedmina. Štefan je bil lasten in svoboden gospodar, prav iz srca vesel pa nikedar.

Nekoliko pozneje stopi starikav sključen možiček v mlin in vpraša po svojem mešičku z ječmečkovo moko. Štefan kladvo od sebe vrže in lepo smleto moko prišlecu na perišču razkazuje. In ko zagleda zopet ta mešišek, katerega je toliko potov pomagal zadeti nekomu drugemu, užali se mu sree. Starca pa potem notri do ceste pospreme in mu reče pri odhodu: V nedeljo popoludne, oče Srakarjev, pa zopet k vam pridem, pa kako uganeva ali pa dve.“

In zahajal je v resnici prav pogosto Štefan tja na strmino k Srakarju, ki vže dve leti sam gospodari ondi, smolo kuha, kozi pase, pa pipice s turnički rezlja.

Ko pa se jima razgreje sedeč pod košato tepko semtertje pogovor in se glasneje imenuje ime: „Marjetica“, zamekečete kozici v hlevu, pa tako otožno, tako milo, kakor bi se spominjale nekoga pri tej besedi. Celo kurja družina s petelinom na čelu priteče vedno tedaj k njunim nogam, milo pogleduje, raglja in kima z rudečimi grebeni, kakor bi popraševala: „Kje je Marjetica, kje? Oh ni je, ni je več!“

V tepkini krozulji pa žgoli pisan ščinkovec svoj: „čiv, čiv in griču-ček“ in gnezdo znaša, vabi v svate in pozablja — nekdanje „Marjetice“.

